

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

МИРОНЕНКО ОКСАНА ВАСИЛІВНА

УДК 81'371'367.624

**НОВІ ОЦІННО-КОНОТАТИВНІ ЗНАЧЕННЯ
ПРИСЛІВНИКІВ**

Спеціальність 10.02.01 – українська мова

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Науковий керівник –
Руденко Людмила Миколаївна
доктор філологічних наук, професор

Херсон - 2009

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ КОНОТАЦІЇ У	
ПРОЕКЦІЇ НА ПРИСЛІВНИКОВІ СЛОВА	14
1.1. Концепції вивчення конотації	14
1.2. Часові показники конотації: okazіональні та узуальні лексеми	36
1.3. Оцінний компонент у конотативній структурі	49
1.4. Типові моделі значення розрядів прислівників	65
1.5. Нові оцінно-конотативні значення прислівників як своєрідна організація вторинності найменувань у художній та публіцистичній літературі	71
Висновки до першого розділу	79
РОЗДІЛ II. СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
ОЦІННО-КОНОТАТИВНИХ ПРИСЛІВНИКІВ З НОВИМИ ЗНАЧЕННЯМИ І ФОРМАМИ У ХУДОЖНІЙ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	81
2.1. Семантика і функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами у прозі та ліриці	81
2.1.1. Лексично okazіональні прислівники з конотативним виразненням, основи яких мають зв'язок з рослинним світом	83
2.1.2. Лексично okazіональні прислівники з конотативним виразненням, основи яких мають зв'язок з тваринним світом	88
2.1.3. Лексично okazіональні прислівники з конотативним виразненням, основи яких мотивуються власними назвами	93

2.1.4. Лексично okazіональнi прислiвники з конотативним виразненням, основи яких мають зв'язок з природними явищами, небесними тiлами, матерiалами, речовинами, часом, предметами, стилями	98
2.1.5. Лексично okazіональнi прислiвники з конотативним виразненням, основи яких мають зв'язок з простором, сортами, кольорами, назвами фарб, каменiв, металiв та смол	105
2.1.6. Лексично okazіональнi прислiвники з конотативним виразненням, основи яких мотивуються назвами анатомiчних, психологiчних понять, психiчних станiв, якостей та властивостей	111
2.1.7 Лексично okazіональнi прислiвники з конотативним виразненням, основи яких мотивуються назвами стосункiв, вiкових особливостей, роду дiяльностi, iдеологiчного спрямування	130
2.2. Семантика i функцiї оцiнно-конотативних прислiвникiв з новими значеннями i формами у публiцистицi	132
2.2.1. Лексично okazіональнi прислiвники з конотативним виразненням, основи яких мають зв'язок з тваринним свiтом	134
2.2.2. Лексично okazіональнi прислiвники з конотативним виразненням, основи яких мотивуються власними назвами	136
2.2.3. Лексично okazіональнi прислiвники з конотативним виразненням, основи яких мають зв'язок з простором, полiтичною сферою, соцiальним станом, дiйством, предметом, властивiстю	139
2.2.4. Лексично okazіональнi прислiвники з конотативним виразненням, основи яких мотивуються назвами фiзiологiчних та психологiчних понять	145

2.2.5. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються семантикою кольору та назвами металів, мінералів	151
Висновки до другого розділу	153
РОЗДІЛ ІІІ. СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОЦІННО-КОНОТАТИВНИХ ПРИСЛІВНИКІВ З НОВИМИ ЗНАЧЕННЯМИ У ХУДОЖНІХ І ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ	156
3.1. Семантика і функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями у прозі та ліриці	156
3.1.1. Семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються назвами фізіологічних та психологічних понять	157
3.1.2. Семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються назвами кольору, предметів, стосунків	165
3.2. Семантика і функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями у публіцистиці	168
3.2.1. Семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мають зв'язок з простором, явищами, властивістю, політичною та науковою сферою	168
3.2.2. Семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються назвами фізіологічних та психологічних понять	172
Висновки до третього розділу	177
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	179
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	183
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	205

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Берез. – журнал “Березіль”

Вітч. – журнал “Вітчизна”

ГУ – газета “Голос України”

ЛУ – газета “Літературна Україна”

НД – газета “Новий день”

НП – газета “Наддніпрянська правда”

СУМ – Словник української мови в 11-ти томах

СП – газета “Слово Просвіти”

Сучас. – часопис “Сучасність”

УК – газета “Урядовий кур’єр”

УМ – газета “Україна молода”

ВСТУП

Прислівникова система в своїй діалектичній вираженості відображає складну організацію об'єктивного та суб'єктивного, формального та змістового, експліцитного та імпліцитного, раціонального та емоційного. Гармонійно-конструктивна організація цих репрезентантів представлена в ситуативних фрагментах чи контекстах, які виступають динамічною площиною розгортання мовних одиниць з узуальними або оказіональними значеннями. Під значенням розуміємо, з одного боку, процес оцінномисленнєвої діяльності як індивіда окремо, так і соціуму загалом; з іншого боку, це функціональна можливість мовної одиниці. Прислівники ж за своєю природою вказують не тільки на певні прямі і непрямі значення, а й виконують облігаторну і допоміжну, додаткову функції й у мовному просторі набувають, як денотативних, так і конотативних значень (конотацій).

Більшість мовознавців вважають, що конотація лексичних одиниць виникає на основі знань, які співвідносяться з національно-культурними, культурно-історичними, світоглядними, повсякденно-емпіричними, суспільно-політичними знаннями як соціуму, що розмовляє цією мовою, так і окремого суб'єкта [38, с. 41; 16, с.32; 126, с.5-15; 194, с.73], інші ж причину появи конотації вбачають у постійних асоціативних зв'язках у носіїв даної мови [118, с.108; 77, с. 8].

Різноаспектне вивчення явища конотації викликає науковий інтерес як у вітчизняних, так і в зарубіжних дослідників. На сучасному етапі розвитку мовознавства явище конотації визначається неоднозначним тлумаченням, суперечливим компонентним потенціалом, безмежністю способів виявлення, прагматичною спрямованістю тощо. Так, парадигму явища конотації представлено у працях Л.Блумфільда (1968), В.Говердовського (1974, 1977, 1979, 1982, 1984, 1985, 1987, 1988, 1989, 1990), В.Діц (2006), Л. Захарової (1998,1999, 2000), В.Іващенко (1996, 1997), Н. Кутузи (2005), О.Леонтєвої

(2003), Л.Мельник (1999, 2001), С.Нешко (1999, 2001, 2002), Є.Отіна (1997, 1999, 2004), В.Телії (1986), В.Шаховського (1982).

У сучасних наукових розробках термін “конотація” інтерпретують як:

- 1) сукупність компонентів: емоційного, експресивного, оцінного й стилістичного [70, с.6];
- 2) експліцитний або імпліцитний корелят мовної одиниці, який актуалізує в її лексичному значенні один чи кілька компонентів зазначеної сукупності [70, с.6];
- 3) доповнювач предметно-понятійного змісту мовної одиниці, що надає їй експресивної функції на основі відомостей, співвідносних з емпіричним, культурно-історичним, світоглядним або морально-естетичним знаннями носіїв мови, з емоційним або ціннісним ставленням мовців до зображуваного [125, с.5];
- 4) відтінок значення, що виражає “емотивно-оцінне і стилістично-марковане ставлення суб’єкта мовлення до дійсності, подаючи інформацію про особу мовця, його емотивний стан, комунікативну ситуацію, характер відносин між мовцем і співрозмовником та предмет мовлення” [108, с.6].

У дослідженні конотацію розуміємо як взаємозв’язок емоційного, оцінного, експресивного та образного компонентів у структурі мовних одиниць, яким властива узуальна чи okazіональна потенційність. Узуальна конотація – це “та загальна конотація мовних одиниць, яка вже усталилася в мові” [119, с.192]. Okazіональна конотація – це “рідковживані, може, й не всім зрозумілі, здебільшого авторські новотвори, що виникли на основі якихось незвичних і маловідомих для більшості мовців суб’єктивних асоціацій” [119, с.193]. Ж.Колоїз стверджує, що “okazіональні утворення завжди є вторинними номінаціями, їм передують вихідне, первинне найменування і не обов’язково слівного характеру” [91, с.118]. Однак вторинна номінація як одна з базових ознак характерна не тільки конотативним лексемам, а й okazіоналізмам, тому okazіоналізми, як і конотативні слова, мають переважно експресивну чи емоційно-оцінну потенційність. Серед okazіоналізмів виділяють лексичні, що характеризуються новою формою та значенням, та семантичні, в яких новим

є лише план змісту [91, с.118-165]. На основі цього поділу у даному дослідженні розглядаємо лексично та семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням – це конотативні прислівники переважно авторського чи індивідуально-авторського характеру, в яких новими є і форма, і значення. Семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням – це конотативні прислівники, в яких інноваційним є лише зміст.

Досліджуючи феномен конотації, науковці неодноразово звертали увагу й на її компонентний склад, стверджуючи, що він давно вийшов за межі емоційно-стилістичного [6, с.3] чи емотивно-оцінного і стилістично маркованого оформлення [188, с.5], оскільки становить складну емотивно-оцінно-інтенсивно-стилістичну організацію [15, с.12], або емотивно-оцінно-експресивно-образну вираженість [99, с.182 –192; 206, с.66; 209, с.120-121] чи емоційно-експресивно-оцінно-стилістичну категоріальність [70, с.6] тощо.

Неоднозначність трактування компонентної характеристики конотації визначається всебічним інтересом науковців до проблеми явища конотації, яке в свою чергу, на наш погляд, вирізняється чотирикомпонентною структурою: 1) емотивністю, що диференціює прямі, предметно-понятійні від непрямих, конотативно виражених мовленнєво-мовних одиниць; 2) оцінною складовою, оскільки все навколишнє середовище оцінюється шляхом прагматичного орієнтування; 3) експресивністю, що вказує на силу та міць певних емоційних порухів; 4) образним компонентом конотації, котрий є інформатором лінгвокультурної специфіки нації, народу, спільноти.

Аналізуючи наукові джерела, можна стверджувати, що часовими показниками конотації є узуально-okazіональні конотативно виражені одиниці. Категорія узуальне/okazіональне вирізняється складною діалектичною природою, оскільки узуальне завжди тяжіє до сталого, традиційного, загальноживаного, натомість як okazіональне – до випадкового, індивідуального, рідковживаного. Слід наголосити, що

лексико-семантичний, власне словотвірний та стилістичний аспекти okazіоналізмів та неологізмів в українській мові останнім часом досліджувалися багатьма вченими (Г.Віняр, Г.Вокальчук, Д.Мазурик, Л.Мацько, О.Муромцева, А.Нелюба, О.Сербенська, О.Стишов, Л.Струганець, Г.Сюта та інш.). Okазіонально виражений пласт прислівників із словотвірного, семантичного та стилістичного аспектів частково розглядався у працях Ж.Колоїз, Т.Ніколашиної, Т.Юрченко. Зазначимо, що okazіональні лексеми, виникнувши, потенційно з часом можуть закріпитися за лінгвостатичним джерелом, тобто перейти до узуальної лексики, але це залежить від того, наскільки вдалою та необхідною є новозначеннева одиниця для соціального середовища.

На нашу думку, нові оцінно-конотативні значення прислівників фокусуються в оцінно-конотативних прислівниках з новими значеннями та з новими значеннями і формами, що своєю природою конкретизують і підкреслюють нове в усіх сферах буття. Під новими оцінно-конотативними значеннями прислівників розуміємо нові семантичні вираження одиниць (в нових за формою і значенням або тільки за значенням номенах), які через низку асоціацій вирізняють та оцінюють сучасний світ реалій, котрий мовець аргументує шляхом емоційного або експресивного чи образного увиразнення, що яскраво маніфестує стиль його мовлення.

Усе актуальнішою стає проблема диференціації категорій оцінки (Н.Арутюнова, Ю.Апресян, О.Вольф, О.Івін, Л.Летюча, О.Чернявська) та оцінності (А.Голованевський, Г.Кошель, О.Новікова, В.Труб, В.Харченко, С.Хідекель), яка висвітлювалася в наукових працях провідними логіками, лінгвістами, культурологами, соціолінгвістами та лінгвопрагматиками. Одним із перспективних напрямів у сучасній лінгвістиці є оцінно-конотативний аспект номінативних одиниць (О.Баніна, В.Булдаков, В.Говердовський, С.Гришанов, В.Діц, В.Іващенко, Н.Маракуліна, Г.Мінчак, Н.Муравльова, С.Нешко, Є.Отін, С.Прокоп'єва, В.Телія). У той же час новим оцінно-конотативним значенням прислівників не приділялося достатньої

уваги. **Актуальність** проблеми, потреба і доцільність наукового з'ясування аспекту нових оцінно-конотативних значень прислівників, їх функціональних можливостей у художніх та публіцистичних текстах зумовили вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в межах планової теми кафедри української мови та соціолінгвістики Інституту філології та журналістики Херсонського державного університету “Закономірності розвитку української мови та мовленнєвої практики”.

Тема кандидатської дисертації затверджена вченою радою Херсонського державного університету (протокол №5 від 12 січня 2004 року) та схвалена Координаційною радою “Українська мова” Інституту української мови НАН України (протокол № 307/733 від 20 жовтня 2004 року).

Мета дослідження – виявити тенденції утворення прислівників, здійснити семантико-функціональний аналіз оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами у сучасній художній та публіцистичній мові.

Реалізація поставленої мети передбачає послідовне розв'язання таких **завдань**:

- розглянути природу та специфіку явища конотації, часові показники конотації, місце оцінного компонента в конотативній структурі слова;
- встановити категоріально-семантичні типи прислівників за мотивованою основою у досліджуваних джерелах;
- проаналізувати засвідчені у художніх текстах оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами;
- здійснити аналіз зафіксованих у публіцистичних текстах оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами;
- охарактеризувати прислівники з компонентом нового значення у художній та публіцистичній мові;

- описати моделі прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами;
- розкрити функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами у художній та публіцистичній літературі.

Об’єкт дослідження - прислівники, що функціонують у сучасних художніх та публіцистичних текстах і виконують граматичну роль ознаки ознак та обставин.

Предмет дослідження – нові оцінно-конотативні значення прислівників, що фокусуються в оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами.

Для досягнення поставленої мети і вирішення конкретних завдань було використано низку **методів лінгвістичного аналізу**: метод лінгвістичного спостереження і опису - для систематизації, класифікації та інтерпретації семантики і функціональних можливостей оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами; метод компонентного аналізу – для встановлення семантичного обсягу і семантичних ознак аналізованих одиниць; метод контекстуального аналізу – для визначення семантики і функцій оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами.

Джерельною базою роботи є картотека висловлень, які ілюструють нові оцінно-конотативні значення прислівників (2000 оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами), котрі активно функціонують у сучасній художній літературі та публіцистиці. Джерелом фактичного матеріалу є сучасні твори відомих письменників кінця ХХ - початку ХХІ століття та літературно-художні й публіцистичні тексти різних періодичних видань, таких, як: “Дзвін”, “Вітчизна”, “Київ”, “Березіль”, “Дніпро”, “Сучасність”, та газети “Новий день”, “Наддніпрянська правда”, “Вечірній Київ”, “Голос України”, “Слово Просвіти”, “День”, “Україна молода”, “Дзеркало тижня”, “Урядовий кур’єр” тощо.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в тому, що в ньому уперше в українському мовознавстві здійснено структурний та семантико-функціональний аналіз оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами у художніх та публіцистичних текстах. Уперше простежено продуктивність творення оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами (лексично okazіональних прислівників з конотативним увиразненням) та оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями (семантично okazіональних прислівників з конотативним увиразненням). Розмежовано лексично та семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням. Досліджено узуальну і okazіональну конотативну потенційність прислівників; дістало подальшого розвитку вивчення компонентного складу конотації; проаналізовано та скласифіковано в ракурсі вторинних найменувань за наявністю конотативних ознак оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями та з новими значеннями і формами в контекстах художньої та публіцистичної літератури.

Теоретичне значення дисертаційної праці визначається тим, що запропоноване дослідження нових оцінно-конотативних значень прислівників на матеріалі художнього та публіцистичного текстів розширює знання про природу і характер вторинної номінації в сучасній українській мові. Виявлення семантики і функціональних можливостей оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами сприятиме поглибленню теорії конотативної семантики в структурі лексичного значення. Результати дослідження можуть бути використані в лексикографічній практиці при укладанні як тлумачних, так і спеціальних словників (або довідників) з лексичної конотації, при перекладі зарубіжних художніх творів. Запропонований аналіз функцій досліджуваних одиниць є певним внеском у проблематику лексикології, словотвору та стилістики.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання її результатів, положень і висновків у курсах “Лексикологія” (розділ

“Семасіологія”) та “Стилістика сучасної української літературної мови” на філологічних факультетах вищих навчальних закладів, у спецкурсах і спецсемінарах, присвячених вивченню семасіології, а також у науково-дослідній роботі студентів під час написання курсових і дипломних робіт.²

Особистий внесок здобувача полягає у створенні картотеки оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами, з'ясуванні нових семантичних виражень досліджуваних одиниць, визначенні їх функціональних можливостей.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри української мови і соціолінгвістики Інституту філології та журналістики Херсонського державного університету. Результати роботи доповідалися на XIV Міжнародній науковій конференції “Мова і культура” (Київ, 2005); на XV Міжнародній науковій конференції “Мова і культура” (Київ, 2006); на Всеукраїнській науковій конференції “Сучасні орієнтири філологічної науки” (Херсон, 2006); на II Всеукраїнській науковій конференції “Сучасні орієнтири філологічної науки” (Херсон, 2007), на III Всеукраїнській науковій конференції “Сучасні орієнтири філологічної науки” (Херсон, 2008).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 6 статтях, надрукованих у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (227 позицій) та списку джерел. Обсяг тексту дисертації - 182 сторінки. Загальний обсяг роботи – 223 сторінки.

РОЗДІЛ I

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ КОНОТАЦІЇ У ПРОЕКЦІЇ НА ПРИСЛІВНИКОВІ СЛОВА

1.1. Концепції вивчення конотації

Явище конотації, безумовно, пов'язане з розвитком соціуму. У суспільстві, науці, техніці, культурі постійно виникають нові слова, які несуть певну інформацію. Інноваційні лексеми – це нові за формою або змістом (або і за формою і за змістом) слова, які набувають денотативної, сигніфікативної або конотативної вираженості. Наші спостереження свідчать, що питання конотації в лінгвістиці має дискусійний характер. Діахронний ракурс вивчення конотації в історії лінгвістики слабо розвинений, тому конотація і є популярним предметом сучасних наукових досліджень. І хоча проблемою конотації займалися як зарубіжні, так і вітчизняні учені-лінгвісти, однак до цього часу немає чіткості та ясності ані в термінологічній визначеності, ані в систематизації окреслених меж різновидів конотативних ресурсів та їх використання.

Діапазон синонімії лексеми “конотація”, як свідчать наукові джерела, багатогранний. Суперечливий характер поглядів науковців щодо зазначеного яскраво виявляється у трактуванні цього терміна з різних сторін. Він ідентифікується як: конотуючі імена (Дж.С.Міллер) та стилістичне співзначення (Ш. Баллі), побічне значення та чуттєва цінність (К.Ердман), допоміжні відтінки значення (Л.Блумфільд), стилістичне значення (Т.Винокур та Ю.Скребнев), емотивне значення (Л.Новиков, В.Шаховський), допоміжний зміст слова або вираження (О.Ахманова), лексичне тло (Є.Верещагин, В.Костомаров), прагматичне значення слова (Л.Бархударов, Л.Кисільова, В. Комісаров), емоційне нашарування (Д.Шмельов), потенційні ознаки (В.Гак) та асоціативні й емоційні семи (Е.Азнаурова, Є.Шендельс).

Інтегральне дослідження конотації лексичних одиниць представлено в наукових джерелах кількома концепціями: *лінгвістичною* (Л.Блумфільд, В.Говердовський, В.Іващенко, С.Нешко, В.Телія, В.Шаховський), *психологічною* (О.Леонт'єв), *психолінгвістичною* (О.Залевська, В.Маслова, М. Портер, Р.Ромметвейт), *стилістичною* (Е.Азнаурова, С.Єрмоленко, Л.Мацько) та *семіотичною* (Л.Єльмслев, Р.Барт). Мовознавчі джерела свідчать, що поряд із лінгвістичним можна вивчати ще й *екстралінгвальний* потенціал конотативних одиниць, що відображено в працях Т.Воронцової, Г.Мінчак, М.Тульнової [38, 126, 194]. Зазначена схема концепцій досліджуваних конотацій має умовний характер, оскільки наявний взаємовплив концепцій, наприклад, психологічної на психолінгвістичну, психолінгвістичної на лінгвістичну, філософської на психологічну тощо.

Огляд і аналіз наукових джерел дозволив з **лінгвістичного боку** простежити еволюцію конотації. Термін “конотація” як своєрідна аксіома для позначення якостей (акциденцій) на відміну від субстанцій уперше з’явився в мовознавстві у XVIIст. в “універсальній (“загальній”, “раціональній”, “аналітичній”, “філософській”) граматиці” - “Всезагальна і раціональна грамика Пор-Рояля”, яка була написана абатами монастиря Пор-Рояля – А.Арно та К.Лансло [110, с.536-537; 5, с.93-96]. Раціонально досліджуючи потенційність лексем та їх значеннєву організацію і аналізуючи категорії мови шляхом логічного обґрунтування, автори граматики А.Арно і К.Лансло конкретизують основні принципи розрізнення акциденцій та субстанцій. Так, об’єктами наших думок є конкретні речі (*земля, вода, дерево*), які називають субстанціями (іменниками), а способи існування цих речей (*червоний, твердий*) позначаються терміном акциденція (прикметник). Акциденції як логіко-інформаційний клас слів у граматичній площині співвідносяться з конотацією. Досить аргументованим є положення про те, що ім’я не може існувати окремо, тобто само по собі, оскільки, крім зрозумілого значення, воно супроводжується й незрозумілим значенням (конотацією) [5, с. 93-95].

Пізніше, в ХІХ ст., логік Дж. Мілль переосмислив лінгвістичну базу імен та класифікував їх на розряди, де виділив: а) загальні (general terms) та індивідуальні імена (individual names); б) конкретні (concrete names) та абстрактні імена (abstract names); в) конотативні (connotative names) та неконотативні імена (non-connotative names) [200, с.101]. Дослідниця Г.Уфимцева зазначає, що під конотацією Дж.Мілль розумів “значення словесного знака” [200, с.101], тобто “конотативні імена можна співвіднести із загальними іменами (повнозначними)” [200, с.101].

Конотація, за Дж.Міллем, “це характеристики суб’єкта, які повністю конституують значення імені; відсутність конотації рівнозначна відсутності будь-якого значення; денотація об’єкта – це сума конотативних характеристик” [53, с.15]. Уважаємо, що Дж.Мілль перебільшив роль конотації, надавши їй статусу головного інформаційного показника, а денотацію визнавав лише як сукупність конотативних ознак.

Дж.Мілль обстоював думку чіткого розрізнення конотативних імен від неконотативних. Він визнавав, що “неконотативне ім’я є те, яке позначає або тільки предмет, або тільки ознаку” [53, с.15], а “конотативне ім’я прямо вказує на предмет, а непрямо - на ознаку цього предмета, причому під предметом розуміється все, що має ознаку” [53, с. 15-16].

Про мимовільний характер виникнення співзначення слова (конотації) писав К. Ердман у своїй книзі “Значення слова” (1925). Він здійснює потрібне “карбування” змісту слова, називаючи його: “понятійним змістом”, “побічним смислом” та “чуттєвою цінністю”, які тісно пов’язані один з одним і є органічними характеристиками номінативних реалій [53, с.18]. Згодом “побічний смисл” та “чуттєва цінність” склали основу терміна “конотація”. Суб’єктивна позиція К.Ердмана визначається відповідними тенденціями, зокрема, тим, що “побічний смисл та чуттєва цінність тісно пов’язані з мовою, належать значенню слова тою ж мірою, як і той понятійний зміст, яке слово виражає” [53, с.18-19].

Відомий мовознавець Л.Блумфільд домінантним фактором творення конотації вважає ситуацію, унаслідок якої “значення будь-якої форми для мовця – це лише похідна від ситуації, в якій він цю форму почув. Бо, якщо він чує її не дуже часто або при вельми незвичних обставинах, його використання даної форми може не збігатися з усезагальним” [22, с.156]. Уважаємо, що вслід за Дж.Міллем, Л.Блумфільд визнавав та стверджував, що перш ніж вживати лексичну одиницю, необхідно точно з’ясувати внутрішнє навантаження лексико-семантичного варіанта (слова).

У лінгвістиці вперше науково обґрунтував термін “конотація” Л.Блумфільд, підкресливши, що “важливим виявом нестійкості значення є присутність допоміжних відтінків, які ми називаємо конотацією” [22, с.156].

Явище конотації, наголошував учений, набуває прогресивного характеру залежно від розумових здібностей суб’єктів, тому що “найбільш важливі конотації виникають у формах у зв’язку з тим, що їх використовують певні соціальні прошарки мовців” [22, с.157], і наскільки індивід виявляється ерудованим, настільки й конотація є влучною та актуальною.

Актуальність уживання конотації, за Л.Блумфільдом, залежить від рангового використання мовних форм у мовленнєвих ситуаціях: “Форми, які вживаються мовцями менш привілейованих класів, іноді сприймаються нами як брутальні, потворні чи вульгарні ...”, хоча буває й навпаки, “...мовленнєві форми сільського населення можуть здаватися ж нам хоч і невигадливіми, але поетичними” [22, с. 157].

На нашу думку, саме Л.Блумфільд є основоположником класифікації конотативних лексем. Йому належить перша спроба класифікації конотативних форм на локальні, технічні, книжні, запозичені, сленгові, непристойні (семантико-соціальна група конотацій), посилювально-значущі, дитячі та конотації беззмістовних форм (група підсилювальних конотацій). Кожна з конотативних форм має свої типові особливості. Наприклад, локальні конотації характеризуються місцево-просторовим колоритом, технічні форми залежать від актуальності та пріоритету

професії, де ці форми виникають і закріплюються; мало дослідженими є книжні форми конотації; сленгові форми конотації справляють специфічні враження, їх використовує молодь, спортсмени, злочинці та інші верстви соціальних кіл. Запозичені мовні форми конотацій відображають суб'єктивне ставлення мовця до іноземців. Діапазон уживання конотацій непристойних мовних форм коливається від звичайних загальноприйнятих ситуативно вживаних мовних норм до повної заборони вживання слів (табу). Колоритами посилювально-значущих конотацій є вигуківі, символічні та оноματοпоетичні, які визначаються жвавістю та емоційністю. Своєрідними є дитячі конотації, до яких іноді належать зменшено-пестливі форми дитячих імен. Конотації беззмистовних форм не мають будь-якої денотації, а сприймаються лише на емоційному рівні. Надати сигнально-знакового колориту слову може будь-хто, але примусити прийняти цю форму дуже важко, можна сказати, рідко кому вдається це зробити [22, с.157-164].

Л.Блумфільд стверджував, що різновидів конотацій безліч, вони не піддаються обліку, і в цілому їх дуже важко розрізнити від прямих денотативних значень [22, с.161]. Складність у розмежуванні конотацій за лексико-семантичними і морфологічними ознаками та синтаксичним характером уживання стала перешкодою до повного з'ясування їх у класифікації Л.Блумфільда. Не зовсім аргументованим у ній є й критерії поділу конотацій. Різнобарв'я конотацій створює складні умови для детального дослідження форм з прямим (денотація) та супровідним (конотація) значеннями.

Емотивний компонент як базовий вектор конотативної мовної форми розглядався В.Шаховським, який зазначав, що конотація - "це той компонент семантики мовної одиниці, за допомогою якого виражається емоційний стан мовця та зумовлене ним ставлення до адресата, об'єкта чи предмета мовлення, ситуації, де здійснюється дане мовленнєве спілкування та які називаються в логіко-предметному значенні цієї одиниці" [216, с.68].

Конотація - це не якась ірреальне чи віртуальне явище, а навпаки, на думку вченого, “відноситься до ідеального світу; вона не описує світ, на відміну від логіко-предметних значень, а описує емоційне ставлення людини до світу” [216, с.68] .

В.Шаховський запропонував усебічне дослідження типів конотації за трьома принципами: бінарної опозиції, варіативності її якісної маніфестації та принципом варіативності її локальної маніфестації [218, с.30-31]. Типологічні ступені, на думку науковця, можуть перехрещуватися один з одним і при цьому “... знаходиться у межах семантичної структури слова” [218, с.32] .

У своїх працях учений стверджував, що сферою вживання конотативних компонентів є не тільки конотативна, а й денотативна семантика лексичних одиниць, оскільки “... не всі конотації є оцінними, емотивними чи експресивними. З іншого боку,..., експресивний, емотивний чи оцінний компоненти семантики слова можуть бути і денотативними” [218, с.33]. Головним семантичним ядром конотації, підкреслював учений, є емотивність, а оцінні та експресивні складові не входять до конотативної структури, тому що вони є варіантами логіко-предметного значення [216, с.68].

Причиною недостатнього вивчення явища конотації, як уважав В.Шаховський, є суперечливий характер поглядів лінгвістів щодо структури лексичного значення слова, бо кожний дослідник висуває суб’єктивну позицію відповідно цієї проблеми та акцентує свою увагу на певному аспекті більше, а інший розглядається меншою мірою, залежно від цілей та актуальності вивчення тієї чи іншої проблеми [216, с. 69].

З наукової точки зору В.Шаховський вивчав конотацію як таку частину лексичного значення лексеми, що характеризує психологічну природу людини та вказує на її відношення до дійсності [218, с. 29 – 30].

В.Телія аналізувала макросвітове значення конотативного змісту номінативних одиниць, синтезуючи їх в мікросвітові фактори: емотивно-оцінні та стилістично-забарвлені відтінки [188, с. 5-20].

У наукових дослідженнях В.Телії викладені домінантні положення вивчення конотації (вторинної номінації). В одній із своїх робіт вона називає “об’єктивні причини, через які проблема конотації тривалий час залишалася на периферії лінгвістичних досліджень” [188, с.6], виділяючи такі чинники: 1) “необов’язковість цього компонента для значення одиниць інвентаря мови”; 2) “неопрацьованість поняття експресивності та відсутність у мовознавстві опису інвентаря засобів, що несуть інформацію про зміст, які виділяють слово, словосполучення, фразу...” [188, с.6-7]. Маргінальне ставлення науковців до проблем конотації зосереджене в раціональному висловлюванні В.Телії: “Порівняно недавнє проникнення в мовознавство ідей прагматичного аналізу тексту та пошук прагматичних механізмів саме у зв’язному тексті при забутті простої істини про те, що текст створюється з чогось і що це щось (одиниці мови) і маніфестує змісти, які створюють прагматичний ефект мовлення, також є причиною невивченості конотації” [188, с. 7] .

В.Телія спробувала комплексно охарактеризувати конотацію як необхідний аспект в системі лексичних значень, зокрема, зазначивши, що “конотація – семантична сутність, узуально чи okazіонально вміщена в семантику мовних одиниць, і виражає емотивно-оцінне і стилістично марковане відношення суб’єкта мовлення до дійсності при її позначенні у висловлюванні, яке отримує на основі цієї інформації експресивний ефект” [188, с.5]. Внутрішня форма номінативних лексем, реагуючи на зовнішні зміни буття, розкриває конотативний зміст слова через емотивність, оцінність та стилістичну забарвленість одиниць мови. В основі компонентної структури конотації лежить прагматично-аксіологічний розподіл, тому “по суті поняття експресивність та конотативність” в лінгвістичних викладах є синонімічними [188, с.7]; оцінний компонент є теж важливим, оскільки

“конотація як експресивно маркований макрокомпонент семантики є продуктом оцінного сприймання та відображення дійсності у процесах номінації” [188, с.21]; лінгвістичний рівень має суперечливу природу, “статус названого стилістично забарвленого значення одиниць – номінації є не до кінця з’ясованим” у семантичному та стилістичному аспектах [188, с.8].

Отже, поліфункціональність значень конотації синтезується, на думку вченої, в центральних чинниках (емоційно-оцінних та стилістично маркованих), які передають “настрій” слова [188, с.124].

Дослідник Г.Токарев теоретично зіставив лінгвістичні погляди В.Телії та Ю.Апресяна про унікальність явища конотації [191, с.56-60]. По-перше, Ю.Апресян під конотацією розумів “несуттєві, але стійкі ознаки висловлюваного нею поняття, які втілюють прийняту в даному мовному колективі оцінку до відповідного предмета або факта дійсності. Вони не входять безпосередньо в лексичне значення слова, і не є наслідками або висновками з нього” [3, с.159]. В. Телія виокремлює її як “семантичну сутність, узуально чи okazіонально вміщену в семантику мовних одиниць, що виражає емотивно-оцінне і стилістично марковане ставлення суб’єкта мовлення до дійсності при її позначенні у висловлюванні, яке отримує на основі цієї інформації експресивний ефект” [188, с.5]. По-друге, на відміну від В.Телії, яка вбачала основне місце конотації в переносних значеннях, Ю.Апресян вважає, що конотації “характеризують, як правило, основні або вихідні значення слів, а матеріалізуються вони в переносних значеннях” [3, с.163]. По-третє, В.Телія визначає конотативні okazіонально-узуальні характеристики форм, натомість Ю. Апресян висуває узуальну значимість конотації [191, с.56-57]. Отже, різноплановість роздумів учених, як видно, зумовлюється складністю багатоаспектного дослідження такого феномену, як конотація.

“У сукупності оцінність, емоційність, образність та експресію можна позначити терміном “конотація””, - стверджує В.Харченко [206, с.66]. Конотативно-означувана лексема, на думку В.Харченко, насичена яскравими

компонентними характеристиками: оцінністю, образністю, експресією та емоційністю, де “оцінність виступає функціональною категорією, образність – відображальною, експресія – стилістичною, а емоційність – психолінгвістичною категорією” [205, с.48], при цьому не слід забувати про взаємовплив цих категорій та складність чіткого розмежування кожного з видів конотації. Характерною ознакою оцінного “напівтону” є “закладена у слові позитивна чи негативна характеристика людини, предмета, явища” [206, с. 66; 205, с.48]. Наступну ознаку конотації В. Харченко репрезентує як образність, що її “можна визначити як збереження у слові мотивуючої ознаки, внутрішньої форми” [205, с. 49].

Звертається увага на швидкоплинність та нетривалість “життя” такої ознаки конотації, як образності, яка постійно перебуває у стані метафоризації. Науково обґрунтовується співвіднесеність образної значимості з оцінною, і залежно від домінування тієї чи іншої складової виділені три групи: у першу входять оцінні лексеми, але не образні (поганий, розумний); другою групою є образні слова без нахилу до позитивної чи негативної номінації (атака – “швидкий і рішучий наступ (у суперечці, у грі)”; третя – образна, але не оцінна (наприклад, назва портативної друкарської машинки “Колібрі”) [205, с.49]. Ще один вид конотативної ознаки - це експресивність, яка створює посилювально-значеннєвий ефект. Співвіднесеність експресії та оцінності має, як бачимо, дещо прямолінійний характер. Є лексеми, які мають оцінне призначення, але не експресивне (добрий, веселий); є експресивно номінативні, але не оцінні (важка артилерія); і нарешті, є слова, які мають експресивний та оцінний номінативний стрижень (зірка – “про видатну в будь-якому відношенні людину”). Емоційність як ознака конотації виокремлюється чуттєвою та емоційною оформленістю лексеми. Емоційний “настрій” слова передається афіксальними та інтонаційними засобами [205, с. 49-50; 206, с.68 - 70].

В.Харченко акцентує свою увагу на труднощах чіткого розмежування названих ознак конотації. Однак існують і загальнооб’єднувальні складові

цих ознак співзначення, якими є: 1) прагматичний характер (оцінність, образність, емоційність та експресивність виконують функцію впливу на особу); 2) кожна з ознак пов'язана з явищем дифузії, тобто взаємовпливовість кожної категорії неминуча; 3) кожна з ознак визначається сполучуваністю, наприклад, у мові простежується образно-експресивна чи експресивно-емоційна лексика [205, с.50]. Цікавим, з наукової точки зору, є зауваження В.Харченко, що емоційність та експресія як ознаки конотації є залежними, а оцінка та образність є концептуальними (мотивуючими) [205, с.51]. Отже, ієрархічна система змістової структури слова між оцінністю та образністю чи експресією та емоційністю цілком наявна, бо “розташовуються вони у змістовій моделі слів не тільки за принципом доповнення (наприклад, оцінність та образність), але й на основі причинно-наслідкових зв'язків (образність та експресія)” [205, с. 52].

Конотативний компонент значення Е.Кузнецова визначає як “допоміжну, соціально значиму інформацію ...”, яка складається з певних елементів “емоційного, оцінного та особисто стилістичного характеру” [99, с.27]. Основні ознаки співзначення не входять до денотативної (предметно-логічної) сутності. Конотацію розглядає вчена в двоаспектному плані: 1) вона виражає “оцінне відношення до денотата, окресленого словом“, що має полюси оцінки “+” (позитивна) чи “-” (негативна) та 2) пов'язана із “соціальною оцінкою самого слова як застарілого, стилістично обмеженого, діалектного або спеціального” [99, с.27]. У лексикографічних джерелах лексеми з оцінною конотацією позначаються спеціальними позначками *жартівливе, зневажливе, лайливе, іронічне* тощо [99, с.27]. Е.Кузнецова акцентує увагу на розрізненні двох пластів лексики: конотативного та стилістично-маркованого. Конотативний компонент реалізується внутрішньою формою слова, а стилістично-маркована лексика має зовнішній характер і притаманна окремому стилю. Е.Кузнецова, поділяючи точку зору В.Харченко, визначила компонентний склад конотативної лексики

(експресивність, емоційність, оцінність та образність) та науково обґрунтувала і розширила діапазон існування цих елементів [99, с.182-192].

Ідею створення конотативного словника вперше висунув у 1982 році В.Говердовський, який науково обґрунтував необхідність фіксації сукупностей асоціативних значень стосовно прямого називання, “насамперед це стосується тих видів конотацій, які мають соціально сформований статус” [50, с.214]. Конотативний словник, як стверджує науковець, повинен представляти собою “психолінгвістичне дослідження”, тобто слова з конотативним значенням необхідно розглядати не тільки з лінгвістичного, а й психологічного боку, а словникова стаття в цьому тезаурусі “повинна повністю відображати синхронно-діахронічний вид внутрішнього змісту слова” [50, с.214]. Термін “конотація” В.Говердовський кваліфікував як “явище динамічне, яке прагне okazіонально-узуального переходу, воно є проміжною ланкою між використанням та значенням в силу того, що існують різні рівні усвідомлення значення носіями мови” [50, с.212].

Систематичне дослідження зазначеного явища привело вченого до типологічного розподілу конотації, у результаті чого було виділено такі її різновиди: експресивно-оцінний, контекстуальний, історико-мовний та історико-культурний [53, с.131]. Експресивно-оцінний різновид конотації допомагає обрати із синонімічного ряду асоціативно-індивідуальну ситуативну лексему; контекстуальний – характеризується контекстуальною неповторністю та багатофункціональним потенціалом, який розкривається лише в контексті. Наприклад, слова “міщанин”, “офіцер”, “генерал” залежно від контекстуального розміщення ідентифікуються з дореволюційним та радянським періодами, а слово “дружинник” представлено в контекстуальному ракурсі або з конотацією новизни, або з конотацією історизму. Історико-мовний тип через мовленнєве увиразнення виражає мовно-історичну характеристику лексеми. Історико-культурний вид розкриває культурологічні особливості нації, народу, які формувалися під впливом світоглядних позицій та історичних подій. Наприклад, у слові

“червоний” представлена конотація ідеології та історизму, у лексемі “сорочка” яскраво висвічується культурологічна конотація [50, с.213- 214].

Учений інформує про те, що в конотативному пласті лексики зафіксовано 15 видів конотатів, де конотат - “головна та гранична одиниця емоційно-експресивного змісту слова, що відображає ставлення мовця до особистого пізнання, до мови та зовнішньої дійсності” [53, с.131]. Кожний вид конотації має свої різновиди, наприклад, до експресивно-оцінної групи належать конотати іронічності, евфемістичності, меліоративності, пейоративності та посилення; до контекстуальної – жаргонності, розмовності, книжності, термінологічності; ціла низка історико-мовного типу налічує конотати іншомовності, новизни, діалектності, архаїчності; історико-культурна група включає конотати ідеологічності та культури [53, с.70-132].

Характеризуючи поняття “конотат”, не можна не звернути увагу на термін “конотема”, де “як матеріально реалізований у морфемі конотат є будь-який морфологічний елемент слова, який має емоційно-експресивний зміст, завдяки чому слово викликає до себе оцінне відношення мовця” [53, с.131]. Конотемний аналіз - явище складне та універсальне, яке, за В.Говердовським, має синтетичний та аналітичний характер вивчення морфемного складу конотативно вираженої лексики, і залежно від того, наскільки складною за модифікацією є морфема, тим “вагомішою” є її конотація [53, с. 132-201]. Слід зазначити, що “поєднання в одному слові протилежних за знаком конотем та, відповідно, конотатів” називається енантіоконотемією [53, с.194].

Базою для філософсько-лінгвістичних роздумів В.Говердовського щодо безперервного процесу виникнення конотативних слів є принцип діалектичного закону заперечуваного заперечення [53, с.284-285].

Оцінюючи унікальність явища конотації, дослідники відзначають її позитивно-негативний вияв. Так, позитивний ракурс характеризується динамічною та оригінальною тональністю, оскільки “конотація є якраз

таким явищем, яке у своєму фокусі містить і минулі норми, і зародки майбутніх” [53, с.288], а негативізм виявляється в небажанні і нерозумінні суб’єктами нових конотативних форм, бо “люди старшого покоління, мовне пізнання яких “виховано” на попередніх конотаціях, як правило, з нерозумінням та звідси з негативністю ставляться до нових конотативних слів” [53, с. 285].

Лінгвістичні традиції В.Говердовського як представника системного аналізу конотації продовжила у своїй дисертаційній роботі С.Нешко [135, с.2-15]. Вона дослідила морфемний, зокрема, афіксальний засіб вираження конотацій в англійській лексиці, наголошуючи, що афікс виконує не тільки прагматично-граматичну функцію, але й є показником асоціативної палітри значень. Конотативні значення визначаються нею як “поєднання співзначень, асоціативної інформації, яка серед різних мовців набуває відмінних відтінків” [135, с.6]. Дослідниця спробувала класифікувати конотативну лексику, виділивши ситуативно-психологічну (конотації евфемістичності, іронічності, меліоративності, пейоративності, посилення), соціально-лінгвістичну (жаргоністична, розмовна та книжна конотації), мовну (конотації новизни, іншомовності, архаїчності та термінологічності), локальну (конотативно-діалектна лексика) та культурологічну (специфічна ідеологічна та культурна лексика) групи [135, с.6-9]. Отже, “конотація як складний динамічний феномен мови й мовлення дозволяє визначити всю сукупність співзначень слова” [135, с. 1] .

В.Іващенко у своєму дослідженні сконцентрувала увагу на проблемах складного характеру становлення конотативної лексеми шляхом переходу від “розмитого уявлення” до “закріплення значення” в лексико-семантичному варіанті, послідовного висвітлення ступенів конотації в ракурсі оказіонально-узуальної номінації [84, с.19-33]. Вона з’ясувала етапи розвитку таких конотативних значень, як конотативно-переносних, конотативно-оцінних, конотативно-переносних оцінної семантики [84, с.37 - 39]. Конотацію розглянуто в дихотомії мова-мовлення, де в ракурсі мови -

“це становлення конотативних значень, що втілюють у собі конотативні поняття та закріплення їх лексикографічними джерелами як елементами системи”, а в мовленні - “виникнення конотативної ознаки та формування конотативних значень”, і визначається вона (конотація) як “двопланове явище перехідного характеру” [84, с.154].

За сучасними лінгвістичними словниками, “конотація [від лат.со(n)-префікс, що означає об’єднання, спільність, сумісність, і notatio – позначення] – додаткові семантичні і прагматичні особливості (“співзначення”) лексичного значення та значень інших мовних рівнів, які нашаровуються на їхній предметно-поняттєвий аспект і можуть бути зумовлені як змістовою стороною, так і внутрішньою формою слова” [198, с.278-279]. Прозорість у розмежуванні складної семантичної структури слова з’явилася лише наприкінці ХХ - на початку ХХІ століття, де традиційно виділяють денотативний компонент (предметно-поняттєвий), який визначається через “номінативно-ідентифікаційну” функцію та конотативний елемент значення, який доповнює денотат та “граматичний зміст мовної одиниці” і надає їй емоційно-експресивного забарвлення.

Суб’єктивно-мотивоване дослідження конотації інформує про вплив на лінгвістичну структуру слова й “екстра” домінантів: соціокультурного, ідеологічного та історичного факторів, які емпірично (чуттєво) приводять до наукового твердження, що, крім лінгвістичної, можна виділити ще **екстралінгвальну** (лат. extra-за, поза та лат.lingua-мова) **концепцію**. Через складну організацію конотації лінгвіст О.Сапожникова вказує на онтологію цього явища: лінгвістичну та екстралінгвальну, де “зумовленість конотації екстралінгвальними причинами виявляється в її асоціативній сутності, у здатності мовних факторів викликати уявлення про відповідну соціальну сферу, умовах функціонування мови, рольових відношеннях між комунікантами” [165, с.70]. У нашій роботі розширено діапазон дослідження конотації, що й призвело до виділення її в окрему екстралінгвальну концепцію.

О.Сапожникова спробувала систематизувати конотативні значення на матеріалах французької літератури і з'ясувала, що ієрархічні зв'язки конотативних засобів мають умовний принцип розмежування залежно від палітри значення та специфіки декодування і функціональних призначень [165, с.70-78]. “У художньому тексті, як і в звичайній комунікації, виявляються конотації різних ступеней сталості, тобто більш або менш константні асоціативні зв'язки та кваліфікативні можливості. Спостерігається складна ієрархія конотації: стійкі конотації стають базою художніх стилістичних значень” [165, с. 78].

Аналізуючи специфіку соціокультурної конотації на матеріалах британської довідкової літератури, М.Тульнова наголошує на сумі національно-культурних асоціацій, які характерні національно-свідомій особі і “відрізняються від асоціативних називань в інших мовах” [194, с.73]. Розуміння національно-культурної конотації, безперечно, пов'язане з менталітетом та соціально-культурними чинниками, які формувалися та формуються протягом віків. Залежно від змістовного навантаження соціолінгвістичні конотації (за матеріалами словників) дослідницею членуються на функціональні, етикетно-статусні та метафоричні. Функціональні конотації маніфестують функціональні властивості об'єкта, які мають національно розрізнювальний характер, наприклад, в англійській та російській мовах конотація слова “термометр” аргументується національно-функціональним використанням. Етикетно-статусна конотація визначається етикетною вичурністю, яка набуває статусного нахилу, наприклад, словосполучення “білі комірці” вказує про приналежність людини до чиновницько-офісного статусу. Метафорична конотація реалізується в переносних значеннях або у процесі створення фразеологізма, наприклад, англ. слово “cat” (“кішка”) асоціюється з агресивністю та злопам'ятністю [194, с.74-75]. Онтологічна зумовленість соціокультурних співзначень розкривається в адгерентній (соціокультурний елемент можна

виявити лише в контексті) та інгерентній (внутрішній план чітко показує асоціативні ознаки не залежно від контексту) конотаціях [194, с. 77 -127].

Заслуговує уваги праця Т.Воронцової, в якій розкрито традиційний підхід дослідження складної змістової структури слова як “бінарного з’єднання”, де денотативний потенціал (“денотативне значення”, “денотативний компонент”, “об’єктивний компонент змісту”), вказує на предметно-логічне значення названого, що реально зображує картину світу, а конотативне значення — “залишкова, неденотативна” частина значення, “допоміжне” значення мовних виражень, що надають їм експресивності; це невід’ємний компонент змістової структури мовного знака” [38, с. 29 –30]. “Конотативний компонент значення є національно специфічним, бо несе в собі культурні асоціації, пов’язані з денотатом у кожній конкретній національній культурі” [38, с.41]. Т.Воронцова дослідила специфіку англійського конотативного макрокомпонентного поля, яке семантично навантажене історизмами, що надають ексклюзивного та асоціативно-емоційного забарвлення лексичним одиницям [38, с.28-49]. Вона стверджує, що “конотація залежить від культурно-історичних та етнографічних факторів. Це видається особливо важливим, оскільки історизми – це пряма вербалізація таких культурно-історичних та етнографічних факторів; виникнення та розвиток історичних слів значною мірою мотивується екстралінгвальними факторами” [38, с.54] .

Відомо, що мова є не тільки культурним мірилом національних світоглядів, а й політично-сконцентрованим полем відображення соціальних змін суспільства. Фонові знання особи про ідеологічно-номінативні одиниці, безумовно, пов’язані з соціально-культурними реформами життя та суб’єктивно-ідеологічними проникненнями індивідів у суспільно-політичну та культурну діяльність. Нове висвітлення конотативної семантики ідеологічних номінативно забарвлених лексем на матеріалі вітчизняної (української) преси 90-х років ХХ століття пропонує у своєму дослідженні Г. Мінчак [126, с. 2-20]. Вона розглядає ідеологічну конотацію як “мовний

факт”, де “ідеологічна оцінка” є суспільно-політичним джерелом ідей, поглядів, подій. Мовознавець стверджує, що у словах з оцінним, соціальним та соціально-оцінним вираженням потенціалом простежується ідеологічна конотація [126, с.6-15]. Вивчаючи конотативно ідеологічну лексику, Г.Мінчак виокремила процеси, які впливали на розвиток та становлення ідеологічно виражених номінативних одиниць. Розглянемо кожен з них.

Ідеологізація – “це процес набуття конотативною семантикою ідеологічно нейтральної номінативної одиниці ідеологічної асоціативної або асоціативно-образної семантичної ознаки в певному ідеологічному узусі, що зумовлює зміну нейтральної ідеологічної оцінки на позитивну чи негативну” [126, с.7]; реідеологізація – “відновлення ідеологічної семантичної ознаки слів, що супроводжується зміною полюса ідеологічної емотивності в конотативному макрокомпоненті їхнього значення” [126, с.9]; деідеологізація - процес переосмислення в ідеологічно забарвленій лексиці асоціативних ознак через падіння класових відношень “наше-ненаше” й “зміни позитивної чи негативної ідеологічної оцінки на нейтральну” [126, с.10]; переідеологізація - “зміна асоціативної ознаки та полюса ідеологічної емотивності на протилежний унаслідок руйнування стереотипів радянської комунікації через регулярну актуалізацію в тексті фонових знань” [126, с. 12] та вторинна ідеологізація – “різновид ...”, який тлумачиться як зміна “ідеологічної асоціативної семантичної ознаки й набуття словом, ідеологізованим в одній ідеології, градуально видозміненої соціально-ідеологічної оцінки в іншому ідеологічному узусі” [126, с.13]. На основі взаємодії денотативно-сигніфікативного та конотативного компонентів змістовно-структурної композиції слова Г.Мінчак виділяє види конотативних значень ідеологічно забарвленої лексики, а саме: денотативно-конотативний, конотативно-денотативний та власне конотативний [126, с. 7-8]. Дослідниця доходить висновку, що “саме ідеологізовані номінативні одиниці особливо продуктивні щодо виникнення та змін конотативних ознак, оскільки відображають світоглядну сутність суспільної свідомості” [126, с. 2] .

За **психологічною концепцією** конотація репрезентується на рівні асоціацій, бо “психологічною основою конотації є асоціації” [44, с.71]. Наукові джерела подають такі тлумачення терміну “асоціація”: 1) від лат. *associatio* - об’єдную, - це закономірний зв’язок двох або декількох психологічних процесів (відчуттів, уявлень, думок, рухів), які виражаються в тому, що поява одного з них спонукає до появи іншого або інших психологічних процесів [159, с.24-25]; 2) від пізньолатин. *associatio*— об’єднання, у психології – зв’язок, який виникає при певних умовах між двома або більше психологічними утвореннями; дія цього зв’язку – актуалізація асоціацій - виявляється в тому, що поява одного члена асоціацій регулярно спонукає до появи іншого або інших [203, с.39- 40; 97, с.30]. Ще в Давній Елладі (Греції), як відомо, розглядали три типи асоціацій: за суміжністю, подібністю та контрастом [159, с.24-25]. За Аристотелем, “суміжне – це те, що, будучи наступним за порядком, стикається з попереднім ... Тому що наступне за порядком йде слідом за чимось визначеним і є чимось пізнішим”; подібними можуть виступати такі речі: 1) “коли, не будучи в усіх відношеннях тотожними і не маючи різниці у своїй складовій сутності, вони одні й ті ж за формою”; 2) які, маючи одну й ту ж форму, яка може виражатися більшою чи меншою мірою, є не більшими і не меншими; 3) у яких домінують тотожні якості [4, с.256-259].

Пізніше Д.Юм охарактеризував роль ідей зв’язку (асоціацій), які виконують зазначену функцію таким чином, де “одна ідея називає іншу”. Філософ визначає три якості, які викликають “асоціацію ідей”: за подібністю (мислетворча діяльність людини дає змогу легко переходити від однієї ідеї до іншої, яка має з нею схожість); за суміжністю в часі та просторі (характеризується зміною відчуттів щодо своїх об’єктів, які сприймають їх за правилом суміжності один до одного, де й відображення повинно узгодитися в часі та просторі з пам’яттю, щоб проникнутися об’єктами); згідно з причиною та дією (причинно-наслідкові зв’язки впливають на взаємодію об’єктів) [222, с.89-101].

Психологічне пізнання лексичного світу відбувається шляхом асоціативного осмислення, яке необхідно постійно закріплювати та оновлювати. На нашу думку, особа, пізнавши значення нової лексеми, намагається зіставити його з іншим значенням, або через взаємодію психологічних процесів згадати на асоціативному рівні, яке відчуття в неї викликає той чи інший предмет, особа, явище. Безперечно, що “психофізіологічною основою асоціацій вважається умовний рефлекс” [203, с.40]. Учений І.Павлов зазначав: “Умовний зв’язок ...є, безумовно, те, що ми називаємо асоціацією за одночасністю. Генералізація умовного зв’язку відповідає тому, що називається асоціацією за подібністю. Синтез і аналіз умовних рефлексів (асоціацій) – по суті ті ж головні процеси нашої розумової роботи” [149, с.568].

Віднесеність до законів свідомості явища асоціації у психолога О.Леонтьєва має яскраво виражений характер. Свідомість індивіда формується, на його думку, під впливом внутрішніх (психологічних) та зовнішніх (суспільних) факторів. Особа через психологічні особливості сприймає світ на образно-асоціативному рівні, що передається мовленнєво-мовними закономірностями і сприймається людством. Безперечним є й те, що поняття є психологічною реалією, де на асоціативно-образно-чуттєвому вияві індивід пізнає та запам’ятовує значення і надає йому можливості функціонувати у вигляді словоформи [107, с.140-148].

Аналізуючи співвіднесеність та взаємозв’язок понять “асоціація” та “конотація”, учений В. Шаховський стверджує, що “асоціативні ознаки не є власне семантичними компонентами. ... Крім цього, далеко не всі асоціації обов’язково пов’язані тільки з конотативними компонентами семантики, вони можуть бути пов’язані і з денотацією слова” [217, с.33]. Отже, “віднесеність асоціацій до мовних фактів можлива лише із застереженням, оскільки асоціація все ж таки знаходиться за межами структури лексичного значення слова” [217, с.34]. Безумовно, що навколо певної лексеми організовується “силове асоціативне поле; частина складових його

асоціативних ознак може трансформуватися у конотативні”, тому що тільки деякі “можуть бути психологічною базою для емотивності” [217, с.35].

Синкретичну зумовленість має **психолінгвістична концепція** вивчення конотації. Психолінгвістика, як відомо, “цікавиться тим, які одиниці мови мають свої паралелі у діяльності кори головного мозку, результатом якої є мовлення” [106, с. 11]. Зазначений напрям, на нашу думку, ґрунтується на різних методах вивчення співзначень, які висвітлюють роль психологічних процесів (ці процеси пов’язані з корою головного мозку) у сприйнятті та відтворенні лінгвістичних одиниць. Експериментальні дослідження В.Маслової доводять, що 1) конотація “формується на основі постійних асоціативних зв’язків у носіїв даної мови”, причому вона не прямо називає асоціативні варіанти, а лише підштовхує до асоціацій, бо “це один із головних механізмів сприймання та розуміння мови”; 2) конотативні слова-стимули мають більшу кількість асоціативних реакцій, ніж неконотативні лексеми; 3) дистрибуція конотативних слів-стимулів закріплює за собою суб’єктивно-асоціативну атрибутивність; 4) шкала виміру конотативних лексем містить позитивно-негативні емоції, які імпліцитно підштовхують до пізнання світу через асоціативний простір, що психологічно спрямований до суб’єктивно-об’єктивного розуміння дійсності; 5) конотація – це “екзотичне” знакове буття, котре має асоціативно-спрямовану внутрішню форму, яка регламентує не тільки світові знання індивіда, а й мовний інтелект, ерудованість [118, с. 108-120].

О.Залевська наголошує, що лише ґрунтовне дослідження асоціативних реакцій на міжмовному або внутрішньомовному рівнях допоможе “визначити вагомі для упорядкованості лексики людини ознаки слів та установлювані на базі цих ознак зв’язки” [77, с.12]. Вона визнає той факт, що мовленнєва діяльність людини пов’язана з її психофізичними властивостями, і тому “відносна повнота опису специфіки лексики може бути забезпечена тільки за умови оперування даними в ділянці фізіології

вищої нервової діяльності, психології пам'яті, мислення та мовлення” [77, с. 8].

Сучасне бачення місця конотації серед мовознавчих дисциплін Е.Азнаурова та Л.Мацько локалізують у **стилістичному просторі**. Конотація або вторинна номінація визначається Е.Азнауровою як “той допоміжний семантико-стилістичний зміст слова, який виникає на основі постійних асоціативних зв'язків, загальноприйнятих у даному мовному колективі” [1, с.100], і підсилюється експресивно-образним стилістичним забарвленням та емоційно-оцінним стилістичним називанням, які контекстуально закріплюються. На думку вченої, асоціації диференціюються на випадкові та постійні. Перший асоціативний вид простежується у вторинних номінативних одиницях і визначається нетривалістю в контекстуальному середовищі, тоді як другий характеризується стійкою природою асоціативно-контекстуального життя. Зі стилістичного боку конотативно організована одиниця сприймається і функціонує як стилістично-маркований та асоціативно існуючий репрезент [1, с.86-128].

У сучасній українській мові стилістичне дослідження конотації продовжила Л.Мацько. Вона розглядає конотацію з різних аспектів: широкого та вузького. Відповідно, у широкому ракурсі конотація (від лат. *connotatio*, *connoto* - тобто маю допоміжне значення) є “власне конотативною інформацією, паралельною і додатковою до денотативно-десигнативної (предметно-понятійної), яка надає мовній одиниці можливість виконувати експресивну функцію” [119, с.191]; у вузькому ракурсі конотація – це “такий компонент значення лексеми, який дає можливість використовувати її для вторинної номінації” [119, с.191]. Мовознавець, зокрема, зазначає, що стилістичні варіації конотативних одиниць сконцентровані в їхніх функціональних можливостях: 1) відображати індивідуальний почерк митця; 2) надавати стилістемі асоціативно-образного колориту; 3) передавати “суб’єктивну модальність тексту”, 4) виконувати

“текстотворчу функцію” [119, с.192-193]. Конотація мовних одиниць, на думку Л.Мацько, “формується у мовленні і закріплюється у мові на основі світоглядних знань, культурно-історичних оцінок, емпіричного сприймання та емоційно-вольового ставлення до предмета мови” [119, с.193]. У роботі лінгвіста спостерігаємо неординарний підхід поєднання конотації в системі стилістичної науки: “стилістика - це конотативна лінгвістика”, а “стиль - конотативний рівень системи природної мови” [71, с.227]. На основі цих досліджень можна стверджувати про гармонійне поєднання конотації із стилістикою.

Прибічниками **семіотичної концепції** конотації є Л.Сльмслев та Р.Барт. Л.Сльмслев схиляється до виділення конотації “як ознаки, за якою мовець робить вибір між різними субкодами (стилями, діалектами, жаргонами), бо система конотації за суттю і є семіотичною системою”, в якій “власне семіотикою є план вираження” [53, с. 21].

Про актуальність висвітлення семіотичної концепції конотації писав і Р.Барт. Бартівська структура “конотативних змістів” характеризується такими складниками: 1) ідеологічною природою, оскільки реальність існування конотативних означаючих залежить від ідеологічного тексту, в якому вони народилися та існували; 2) національним змістом, який має власне етнічну специфіку; 3) взаємопов’язаними “символічно-буквальними” відношеннями, де “буквальні” надають природного звучання “символічним” зображенням; 4) імпліцитним характером, який передбачає інтелектуальну та інтуїтивно-чуттєву настроєність індивіда; 5) прогресивною природою, що виявляється у небажанні співіснувати зі знаками денотативного повідомлення; 6) простором існування вважаються парадигматичні концепти [17, с.297-325]. З’ясовано, що конотація, за Р.Бартом, це субстантивний місток, який поєднує літературу, яка функціонує на правах вторинної мови, з реальністю. Цілком погоджуємося з думкою Г.Косикова, що “література для Барта – не пасивний продукт загального розвитку, а активне начало,

спрямоване на те, щоб не дати світу застигнути в нерухомості, одна із пружин, які гарантують розвиток самої історії” [17, с. 45].

Отже, термін “конотація”, як бачимо, характеризується складною та цікавою історією, яка пронизана різними суб’єктивними позиціями дослідників, і з кожним кроком наукового “втручання” вона збагачується. Через концептуальне вивчення конотації подається історична еволюція цього явища. Безперечно, вчення про конотацію характеризується науковою безкінечністю та прогресією, бо “навколо кінцевого смислу завжди залишається певний ореол інших віртуальних смислів” [17, с.99], які набувають актуальності та конситуативної доречності.

1.2. Часові показники конотації: okazіональні та узуальні лексеми

Як відомо, конотативна семантика номінативних одиниць аргументується okazіонально-узуальною визначеністю, де категорія okazіональності відзначається новизною, динамічністю, неординарністю, незвичністю, часовою екзотичністю та “модною” орієнтацією, фільтрованою прагматичними амбіціями суспільства та деформованою в узуально-категоріальну сталість, що має часову закріпленість у словниковому складі мови. Дослідники підкреслюють, що “чим більше прогресує і облагороджується цивілізація, тим більше піддається мова обробці та обміркованим змінам” [14, с.395], у процесі яких і виникають новотвори – потенційні слова (віртуальні або нефактичні в мовно-мовленнєвому вжитку), okazіоналізми (індивідуально обумовлені слова), неологізми (соціально обумовлені номінативні одиниці).

Неологізми і okazіоналізми як один із репрезентантів мовно-мовленнєвих інновацій української мови останніх десятиліть досліджувалися загалом з лексико-семантичного, власне словотвірного та

стилістично вираженого аспектів (Г.Віняр, Г.Вокальчук, Ж.Колоїз, Д.Мазурик, Л.Мацько, О.Муромцева, А.Нелюба, О.Сербенська, О.Стишов, Л.Струганець, Г.Сюта, Т.Юрченко та інші). Слід зазначити, що порівняно новим в українському науковому просторі є термін “інновації”, який співвідносять з поняттям “неологізм”, але не ототожнюють [167, с.158]. На сторінках наукових праць лінгвістична категоріальна сутність “інновації” представлена як “новотвори, запозичення, а також включення і входження в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення; це і відродження слів і висловів з минулих епох” [166, с.108] або “тенденції, що активізують у мові найрізноманітніші способи вияву її вітальної сили, яка, даючи поштовхи до еволюційних процесів, певним чином регулюючи дегенерацію і регенерацію клітин могутнього мовного організму, дає змогу мові зберегти свою генетико-типологічну своєрідність, розкрити свої згорнуті потенції” [167, с.159]. Мовно-мовленнєві інновації є індивідуальними твореннями, але їх значимість та прагматизм визначає, звичайно, суспільне середовище (соціум). Так, за таких обставин “боротьба” між okazіональним та узואльним неминує: okazіональне, створене в конкретній мовленнєвій ситуації, набуває актуальності, а узואльне, побудоване на основі того суспільного, що закладене людською природою, відштовхує від себе все випадкове, сприймаючи лише ті елементи, які отримують узусну специфіку [91, с.18]. Категорія узואльності/ okazіональності є складною діалектичною композицією, оскільки узואльне тяжіє до сталого, загальноновживаного, традиційного, а okazіональне, навпаки, до випадкового, нетрадиційного й індивідуального.

Традиційно в науковому обігу вживають терміни “оказіоналізм” або “оказіональне слово”, які є загальноприйнятими та загальноновживаними в лінгвістичному просторі. Характерною субстанцією okazіоналізму є випадковість (лат. *occasionalis* - випадок), просторово-часова необхідність називання, ситуативна влучність форми та змісту даної одиниці.

У лексикографічних джерелах “оказіональний” (від англ. occasional, нім. okkasionell) визначено як “не узуальний, що не відповідає загальноприйнятому використанню, оскільки характеризується індивідуальним смаком, зумовлений специфічним контекстом використання” [11, с.284], а в системі значень оказіональне значення показано як “значення, яке надане даному слову в певному контексті мовленнєвого використання та представляє собою відомий відхід, відступ від звичайного та загальноприйнятого; протилежне узуальному значенню” [11, с.163], або оказіоналізми це – “мовленнєві явища, які створюються під впливом контексту, ситуації мовленнєвого спілкування для здійснення будь-якого актуального комунікативного завдання, головним чином для вираження смислу, а також експресивного відтінку, часто комічного або іронічного характеру, необхідного в даному випадку” [100, с.384].

Досліджуючи оказіоналізми у творах письменників, зокрема, їх структурно-семантичний і стилістичний аспекти, Т.Юрченко у своїй науковій роботі характеризує оказіоналізм як “нове на певний час функціонування слово або стійке сполучення слів (нове за значенням і за формою, або тільки за значенням, або тільки за формою), створене за словотворчими законами цієї мови або з порушенням законів емпіричної продуктивності, яке відповідає потребам спілкування і ускладнене експресивно-оцінним значенням” [223, с. 4].

С.Соскіна стверджує, що єдиного і загальноновизнаного тлумачення оказіонального слова в лінгвістичному світі не існує [175, с.13-14], і розглядає декілька визначень цього терміна: 1) “це словні морфемосполуки та семантими, які існують в якості певних номінативних одиниць тільки в тому або іншому контексті і які не володіють тою самою, головною властивістю будь-якої одиниці мовного стандарту – відтворюваністю” [214, с.161]; 2) “це мовленнєва експресивна одиниця, якій притаманні властивості невідтворюваності (творимості), ненормативності, номінативної факультативності та словотворчої продуктивності” [113, с.36]; 3) “це слово,

що утворилося від мовної малопродуктивної або непродуктивної моделі, а також за оказіональною моделлю, і створене на відповідний випадок або з метою звичайного повідомлення, або з художньою метою” [204, с.249].

Розглядаючи специфіку оказіонального слова, К.Поздеева запропонувала власне його визначення, на її думку, це – “мовленнєве лексичне новотворення, яке створене автором за типовою або позатиповою словотвірною моделлю і вживається в умовах одного контексту” [153, с.52], та зазначає, що неординарність поглядів науковців щодо визначення оказіонального слова та потенційного слова призводить до певного нагромадження в термінологічній площині. Щоб запобігти неточності між оказіональними та потенційними словами необхідно, на думку К.Поздеевої, “об’єднати їх під загальною назвою “лексичні оказіоналізми” або оказіональні слова” [153, с. 52].

Як бачимо, даючи визначення оказіональному слову, кожний з авторів намагається вкласти в суть терміна суб’єктивно-прагматичний добір характерних диференційних ознак.

Н.Гольцова, О.Косович та Л.Шеляховська, аналізуючи оказіональне слово як новономінативну лексему, вказують ще й на словотвірну її зумовленість: “це завжди новотворення, воно формується в результаті словотвірних процесів” [57, с. 83], “... в оказіональному слові, яке є за своєю суттю твірним, яскраво виявляється діяльний характер словотвору” [95, с.161] чи “оказіональні слова створюються або відповідно до непродуктивних словотвірних типів, або з деякими відхиленнями від мовного словотвірного типу” [219, с.173]. Зважаючи на зазначене, мовознавці виділяють типові та позатипові способи оказіонального словотворення. До типових способів словотвору належать: 1) афіксація (суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний способи); 2) складання; 3) слова-складники; до позатипових: 1) контамінація, 2) міжслівне накладання, 3) злиття, 4) утворення за конкретним зразком, 5) вивільнення афіксів і інших

частин слів, б) переоформлення фонетично загальної частини утворювальних компонентів [153, с. 29- 40].

М.Пентилюк розглядає okazіональні слова як стилістично–функціональні одиниці. Під okazіоналізмами вона розуміє “індивідуальні неологізми, що творяться письменниками із стилістичною метою і вживаються в художніх творах” [180, с.30-31]. У навчальній літературі “оказіональні неологізми” кваліфікуються як “індивідуально-авторські неологізми”, які “... залишаються в межах відповідних контекстів, виступаючи важливими стилістичними засобами увиразнення мовлення” [181, с. 197].

Поштовхом до появи okazіоналізмів, на думку вчених, слугують стилістично-творчі мотиви, які виявляються як “потреба в незвичайних виражальних засобах, що може виникнути в мовленні, особливо в художньому мовленні” [99, с.164], щоб “збагатити художній стиль мови і його виражальні засоби” [180, с.30-31].

Дослідниця Н.Гольцова спонукає лінгвістів до чіткої диференціації між okazіональним словом та okazіональністю слова. На її думку, okazіональність слова - це “наявність ознак okazіоналізму в канонічного слова в процесі використання... Okазіональність слова пов’язана перш за все з його використанням і є результатом переміщення слова у незвичний контекст або пояснюється незвичною сполучуваністю, унаслідок чого відбувається семантичне зрушення, оновлення значення, його розширення або звуження, поява переносно-образного смислу, що призводить до експресивної насичуваності контексту” [57, с. 83].

Дотримуємося думки вчених-лінгвістів, що “оказіональне слово за всієї різноманітності його форм, значень, прагматичних складників – це унікальна одиниця, яка вміщує в собі цілий світ смислів, образів та ідей” [95, с.166].

Торкаючись проблеми okazіональної визначеності, деякі мовознавці пропонують критерії розрізнення okazіонального слова від канонічного. Так, О.Ликов подає 9 характерних ознак okazіонального слова, а саме: “1) належність до мовлення, 2) утворюваність (невідтворюваність),

3) словотвірну похідність, 4) ненормативність, 5) функціональну одноразовість, 6) експресивність, 7) номінативну факультативність, 8) синхронно-діахронічну дифузійність, 9) індивідуальну приналежність” [113, с.11]. Схожість поглядів з О.Ликовим щодо принципів розмежування okazіонального слова простежуємо в роботі Н.Гольцової, де особливостями okazіонального слова є: “1) належність до мовлення, 2) невідтворюваність (утворюваність), 3) словотвірна похідність, 4) “разовість” використання, 5) ненормативність, 6) експресивність, 7) номінативна факультативність, 8) індивідуальна приналежність” [57, с.82]. Хоча категорія експресивності не завжди чітко виявляється в okazіоналізмах, іноді вона виконує чисто номінативну функцію, уважає дослідниця [57, с. 82-83].

Про прагматично-семантичну природу okazіоналізмів писала й Л.Терентьєва, яка, в свою чергу, виділяла цілу низку показників–диференціатів okazіонального слова, що яскраво переосмислено в дослідженні К.Поздєєвої [153, с.17]. Л.Терентьєва називає 12 чинників розрізнення okazіонального слова: 1) незафіксованість у словнику, 2) порушення норми використання, 3) асистемність значення, 4) нерепродуктивність у “готовому вигляді” в акті комунікації (тобто належність конкретному авторові), 5) відчутна новизна сприйняття слова, 6) незвичайність використання, 7) наявність переносного значення, 8) обов’язкове експресивне значення, 9) значна (порівняно з узуальним значенням) залежність від контексту, втрата самостійності в контексті, непередбачуваність у контексті, 10) факультативність номінації, 11) слабка/нульова зумовленість потенційними можливостями системи мови, 12) графічне виділення на письмі за допомогою лапок [190, с.92]. Деякі аспекти в цій системі, на думку дослідниці К.Поздєєвої, мають спірний характер. Наприклад, критерії - “незафіксованість у словнику”, “відчутна новизна сприйняття слова”, “слабка/нульова зумовленість потенційними можливостями системи мови”, “графічне виділення на письмі за допомогою

лапок” - вважаються нею не досить вдалими характеристиками okazіональних одиниць [153, с.17-19].

Отже, ураховуючи здобутки лінгвістичної науки, мовознавці стверджують, що “оказіоналізм відрізняється від звичайного (“канонічного”) слова своєю мовленнєвою належністю, структурною невідповідністю словотворчій системі, ненормативністю, функціональною одноразовістю, нездатністю до контекстоутворення, невідтворюваністю, експресивністю, утворюваністю, необов’язковістю, або номінативною факультативністю, непередбачувальністю як в лексичному, так і в словотворчому плані, синхронно-діахронною дифузійністю, індивідуальною належністю” [95, с.162 – 163].

Оказіональній лексиці протиставляється узуальна, або узус – (лат.usus- використання) – “мовний звичай, мовленнєвий ужиток, практика використання тих або інших мовних засобів” [100, с.723–724] або “найзагальніше поняття, яке об’єднує в собі все те усталене, звичне, природне у використанні відповідних одиниць певної мови” [113, с.78], тобто йдеться про загальноприйняті лексичні одиниці, які фіксуються словниковими джерелами [100, с.723 – 724; 110, с.532] .

Індивідуальність та цінність okazіональності є підставою для наукового твердження, що “в okazіональних значеннях ми нерідко “вбачаємо” не тільки приховані виражальні можливості слова, але і його семантичний потенціал, який ґрунтується на “прихованих” у мові, але “помічених” митцем властивостях позначеного предмета або явища” [132, с.104].

У процесі мовознавчої еволюції вчені порушували ще й проблему типологічного аспекту в семантиці okazіонального слова. Ураховуючи природу okazіональності в семантиці слова, наприклад, Л.Натан виділяє два її типи: “1) лексичну, яка базується на створенні неологізмів або okazіональних слів; 2) власне семантичну, яка зумовлена зрушенням у структурі значення слова (“нарощуванням” або зміною змісту) під впливом

контексту та системи образів і сприяє адекватному розумінню слова лише за умов виходу за межі його словникових значень” [132, с.104 -105].

Лексична okazіональність простежується через словотвірні процеси: афіксацію, конверсію, словоскладання [132, с.105]. Семантична okazіональність, складна і своєрідна, оскільки виявляє всі свої грані в контексті. “Семантична функція okazіонального слова – передати нове, унікальне, єдине відповідне для даної ситуації значення” [132, с.106].

У наукових джерелах дискутується питання і щодо виникнення семантичних okazіоналізмів, а саме: “а) поява нового змісту в навколишній дійсності, як реальній, так і фантастичній, для якого не існує узуального засобу вираження; б) необхідність пояснити вже існуючі поняття по-новому” [127, с.466-467]. Інтенсивність “народження” новотворів, як зазначають дослідники, керується все ж таки прагматичними потребами вираження думок. Це може відбуватися і ситуативно, коли суб’єктивні потреби диктують попит семантичних okazіоналізмів з метою: а) уникнення шаблонності та стандарту, б) подання абстрактного поняття доступнішим завдяки конкретному, більш зрозумілому вираженню; в) отримання естетичного задоволення від оновленого мовлення і тим самим привернення уваги реципієнта до особистості мовця; г) не залучення неприємних, брутальних, непристойних слів-понять [127, с.468-471]. Таким чином, поліфункціональність okazіонального слова розкривається в його багатогранності та екзотичності.

Зважаючи на особливості okazіонального слова, слід зазначити, що, це, на нашу думку, авторський новотвір, котрий вирізняється своєю лексико-семантичною неповторністю та існує в умовах певного контексту, тоді як узуальне слово – це загальноприйнята, загальноновживана одиниця мови, яка зафіксована словниковими джерелами.

Досить складною та малодослідженою в лінгвістичній науці вважаємо проблему okazіональної та узуальної конотації. Сучасні посібники з української мови кваліфікують okazіональну конотацію як “рідковживані,

може, й не всім зрозумілі, здебільшого авторські новотвори, що виникли на основі якихось незвичних і маловідомих для більшості мовців суб'єктивних асоціацій” [119, с.193]. Наукові джерела орієнтують на те, що “між узуальною й оказіональною конотаціями немає чіткої межі, оскільки кожна конотація, очевидно, в момент виникнення була оказіональною і залежно від того, настільки вона була вдалою і вчасною, завойовувала мовний простір” [119, с.193]. Іманентність узуальної конотації виражається в тому, що це “та загальна конотація мовних одиниць, яка вже усталилася в мові, є загальнозрозумілою і загальноживаною, ніби вона стала нормою. Здебільшого це конотація уже формального характеру – традиційна книжна чи пісенна, живомовна” [119, с.192]. Зазначене є підтвердженням того, що межі узуальної та оказіональної конотації простежити дуже важко, бо це безперервний процес мовленнєво-мовної гри, яка пронизана еволюційними змінами. Згадаймо Ш.Баллі, який наголошував, що “... еволюція мови та еволюція суспільства паралельні та синхронні, тому будь-які зміни в суспільному та політичному житті групи населення повинні автоматично, негайно та односторонньо відобразитися у структурі мови” [14, с.24].

Яскравим прикладом взаємодії мови та суспільства є Помаранчева революція, яка відбулася в Україні на початку XXI століття. Конотативно забарвлена лексема *помаранчева* характеризується новизною та ідеологічним спрямуванням, національною самобутністю, бо увесь світ спостерігав за подіями, які відбувалися в Україні 2004-2005 рр. Огляд подій цього періоду яскраво відображено в публіцистичному стилі, де функціонують і новозначеннєві оцінно-конотативні прислівники.

Наприклад: *Події в Україні наприкінці минулого року (2004) сколихнули увесь світ. Назагал меркантильний, прагматичний і (ніде правди діти) цинічний, він досі вельми дистанційовано спостерігав за суспільно-політичними процесами на землях пообіч Дніпра, маючи на них погляд скоріше скептичний, аніж щиросердно-вболівальницький* [Київ.- 2005. - №1. - С. 13].

У конотативно оформленому прислівнику **дистанційовано** виражено оцінно-просторове значення, що в умовах контексту набуває нового відтінку для змалювання аналітичних, скептичних спостерігачів, які на відстані стежили, як український народ виборює право на краще життя.

Розглянемо інший новотвір, в якому оцінка передається через фатальну, доленосну, ореольно-звеличену завантаженість слова, наприклад: *Революції завжди ставлять більше запитань, аніж дають на них відповіді. Але відповідати на них треба вже сьогодні, й робити це має передусім та частина українського суспільства, якій харизматично випало нести відповідальність за долю країни й народу* [Київ. - 2005.- № 1. – С.14].

У конситуативному адвербіативі **харизматично** суфікси – т-, -ич-, -н-, -о вказують на типовий спосіб утворення цього конотативного okazіоналізму.

Або: *Відтак помаранчеве збурення, вихлюпнувшись на Майдан передусім як протест народу проти потопту одного з його фундаментальних прав, водночас висвітлило також практично всю гнилизну кучмізму як системи управління країною, всі напродуковані цією системою очевидні й приховані загрози, що метастазно вразили організм українського суспільства* [Київ.- 2005.- № 1. –С.19].

Конотативний прислівник **метастазно** передає фатальне, швидке, беззупинне проникнення в суспільство безладу та хаосу, що було притаманно попередньому періоду правління державою (навіть вжито okazіоналізм – кучмізм, який в контексті набуває негативізму). Імпліцитний характер прислівникового okazіоналізму у контексті через внутрішню форму викликає в реципієнта певні асоціації, які стимулюють до креативних рухів.

Аналізуючи конотативно забарвлену лексику публіцистичного стилю, зауважимо, що емотивний компонент у словах слабо розвинений, бо стиль зобов'язує до певних обмежень при утворенні словоформ. На противагу публіцистичному стилю художньої літератури відзначається більш емотивною насиченістю. Наприклад: *Цікавою особливістю Обертаса було й те, що борода й вуса в нього аж зовсім не росли, через що виглядав*

бабувато. *І це на відміну від Партизана, в якого волосся з обличчя перло так потужно, що він, хоча й голівся часом, але завжди виглядав непоголеним (В.Шевчук).*

Емотивно–оцінний прислівник **бабувато** викликає зневажливе ставлення до персонажа, який асоціюється як занедбаний, неохайний або людина, яка виглядає старше своїх років. Конотативна лексема утворилася за продуктивною моделлю, в якій суфікси –ува -, -т- відображають у слові негативізм, а суфікс –о вказує на прислівникову конкретність. Розглянемо ще один фрагмент художнього тексту: *- Конєшно, - бадьоро підтвердив Пшоно. - Я друзяк у біді не оставляю. І сказать по-правді, я того паскудника давно здихаться хотів ... Не, чули таке: жер від моїх курей яйця. І ще як **скусно** жер: зубом прокусить, акуратно так – краплі не проллє (В.Шевчук).*

У контексті лексема **скусно** набуває зневажливого значення і передає негативні вади людини, яка неприродно, з пожадливою обережністю їсть, не маючи при цьому ніяких комплексів.

У ліричних творах авторські неологізми виконують емотивно-образну функцію. Наприклад: *Мережить спів жар-джерелиця Із туг Остапа Вересая – Той спів з віків перевисає... Мережить спів жар-джерелиця. І срібна голосу криниця Ридає: **кобзарєво** крає... Мережить спів жар-джерелиця Із туг Остапа Вересая (О. Софієнко).*

Конотативно оказіональний прислівник **кобзарєво** утворений суфіксальним способом, передає нестерпний біль, який оцінюється як безвихідність, безпорадність.

Розглянемо ще один приклад, в якому яскраво виражена екзотичність та емотивна забарвленість: *... Приб'ється засівальничок малий. - Ти чим? Пшоном? - Ні, тьотю, я зерном. І гречка є. - Тоді давай, заходь. І засівай. Та голосно і гарно. Щоб чутно, і **прозуторно**, й збулось ... (Н.Поклад).*

Новотвір оказіонального характеру **прозуторно** передає конотативну забарвленість, яка в контексті заряджається позитивною емоційністю і набуває значення голосного, дзвінкого, веселого засівання-співання.

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що емотивно-оцінні ознаки яскраво виражені в ліричних та прозових творах, а в публіцистиці вони мають середній ступінь вияву.

Ступеневу визначеність конотації в системі “оказіональне–узуальне” розглядала у своєму дослідженні В.Іващенко, систематизувавши її за таким принципом: “1) конотація оказіонального характеру (оказіональна конотація) – виникнення конотативної ознаки як елементарного змісту, 2) конотація оказіонально-узуального характеру (оказіонально-узуальна конотація) – формування конотативного значення, 3) конотація узуально-оказіонального характеру (узуально-оказіональна конотація) – становлення конотативного значення, 4) конотація узуального характеру (узуальна конотація) – закріплення конотативних значень як елементів системи” [84, с.25]. Розглядаючи поетапне становлення оказіонально-узуального конотативного пласта лексики, вона вказує на поступове з’ясування та осмислення конотативної лексеми.

Безкінечні зміни в економічному, соціально-політичному, культурному бутті, які віддзеркалюються в оказіоналізмах, спричиняють *часову* організацію оказіонально-узуальної конотативної одиниці: 1) в контекстній основі оказіонально виражена конотативна лексема, яка передає емоційно-образний зміст слова, виникає та формується як часовий чинник новизни та екзотичності, що виконує функцію прогресивно-регресивної інтенсивності; 2) з плином часу оказіонально виражена конотативна лексема організовується в узуально виражену конотативну лексему, яка як часовий чинник є загальноновживаною емотивно навантаженою номінативною одиницею, що виконує функцію прогресивно–регресивної інтенсивності.

Наприклад, оказіонально конотативні слова **флейтово**, **каштанно** є часовими показниками новизни і сучасності, і залежно від того, наскільки вони будуть прийняті суспільством, настільки вони будуть мати прогресивний чи регресивний характер. Якщо ці лексеми стануть загальноновживаними, фіксуватимуться словниками і за аналогією з’являться

нові лексеми – це і є прогресив, якщо цей процес не відбувається, то лексеми регресують. Наприклад: *На руці фосфоричне Виноградове плетиво. Коливається флейтово Всіх годинників свічка* (А.Свиридюк). Оцінно-конотативна лексема **флейтово** передає позитивний настрій, образно-емоційну захопленість, почуття і переживання ліричного героя; у ситуативному полі через низку асоціацій конотативний адвербіатив набув нових варіативних значень: “ніжно, легко, радісно”.

Або: *В зелені каштанно сплять дощі, Мовчанка. У горобині червоніс місяць* (О.Фітель). Оцінно-конотативний прислівник **каштанно** через асоціативні зв'язки у конситуації набув меліоративного звучання, вказуючи на “ніжний, зачарований, лагідний” навколишній світ, який метафорично представлений у зазначеному уривку.

Уважаємо, що належність до мовлення, словотвірний характер, емоційність, образність, екзотичність, часова впливовість, індивідуальна організація слова - є базовими репрезентантами конотативно-оказіонального слова, яке вказує на зміни в часі. Базовими характеристиками узуальноконотативної лексеми є фіксованість лінгвостатистичними джерелами, загальноновживаність, емоційність, образність, сталість та традиційність.

Таким чином, огляд і аналіз наукових джерел свідчать, що проблема оказіональної та узуальної конотації до цього часу залишається відкритою. Під оказіональною конотацією розуміємо лексичні, тобто індивідуально-авторські (нові за формою і за змістом) або семантичні (інноваційною є лише змістова частина, а форма залишається незмінною) емоційно-потенційні новотвори. А узуальна конотація – це конотація загальноновживаних, загальноприйнятих мовних ресурсів (одиниць).

Отже, якщо оказіональна лексема залежно від контекстної ситуації може функціонувати як емоційний або як номінативний інформатор, то узуальне слово виконує чисто номінативну функцію, але конотативно-оказіональна та узуальна одиниці, як показує фактичний матеріал, завжди є емоційно

навантаженими. Фактично okazіонально–узуальні конотативні слова вказують на регресивно-прогресивні зміни в суспільстві, тому що мовленнєво-мовна система і суспільство прямо пропорційні стосовно один одного.

1.3. Оцінний компонент у конотативній структурі

У компонентному складі явища конотації вирізняється її складна та суперечлива природа. Крім емоційності (або емотивності), експресивності, оцінності, образності (Е.Кузнєцова, В.Харченко, Т.Ходжаян), деякі лінгвісти в межах конотативного значення слова виділяють ще й такі компоненти, як інтенсивність (О.Баніна, Н.Лук'янова), стилістичний (О.Баніна, В.Телія), прагматичний (Е.Азнаурова), національний (О.Сапожникова) та культурологічний (Є.Верещагин, В.Костомаров) складники.

Емотивність маніфестує про емоційний потенціал суб'єкта щодо певного явища, дії. Експресивність свідчить про виражально-зображувальну сутність лексеми або словосполучення, які відрізняються від нейтральновиражених та надають мовленню образної та емоційної доречності. Оцінність виражає позитивну чи негативну оцінку предмета, явища, події; образність відображає асоціативно-образну палітру прагматичного світу. Інтенсивність – це диференціальний вияв певної ознаки, дії; стилістичний компонент - координує сферу вживання лексичних одиниць у певному контексті. Прагматичний - пов'язаний з прагматичними потребами людства в процесі спілкування та передачі інформації нащадкам; національний - служить для передачі національно характерних особливостей суспільства; культурологічний відображає культурологічний стан та потенціал соціуму.

Конотативні компоненти, на нашу думку, можна досліджувати як системно-аналітичні одиниці, які в системі конотативної структури

розглядаються як одне ціле і створюють конотативний пласт лексики, та як окремі компоненти, що мають дифузійно-дискусійний характер.

Про органічну взаємозумовленість оцінності та емотивності (або емоційності) наголошують у своїх працях О.Вольф, Е.Кузнєцова та Н.Лук'янова [36; 99; 112]. Н.Лук'янова, наприклад, відстоює думку щодо неподільності оцінки та емоції на позамовному рівні, тобто вони суцільні, бо позитивні оцінки, на думку вченої, можуть передаватися лише через позитивні емоції, а негативні оцінки – через негативні емоції [112, с. 45]. Зв'язок “переплетення” оцінності та емотивності спостерігаємо в роботах О.Вольф, де, зокрема, зазначено що “в складному взаємовідношенні суб'єкта оцінки та її об'єкта можна виділити компонент, який припускає відношення (добре/погане) суб'єкта до об'єкта, яке розглядається незалежно від того, якими якостями володіє об'єкт. Цей компонент можна назвати “оцінністю” або “емотивністю” [36, с.37-38]. Про тісний зв'язок емотивності та оцінності у слові пише і В.Шаховський, підкреслюючи, що “емоція й оцінка беруть участь синхронно в актах відображення та пізнання, репрезентуючи в них вираження суб'єктивної сторони результатів, які оцінюють відношення відображаючого суб'єкта до відображаючих об'єктів та їх якостям” [216, с.104]. Цілком доречним є твердження, що “емоція - це оцінка, без оцінного відношення емоцій не буває” [216, с.104], але “далеко не завжди знак оцінки (позитивний або негативний) збігається зі знаком емоції. Знак емоції визначається тим, що вона є позитивною або негативною для її суб'єкта. А знак оцінки надається її об'єктові” [193, с.68]. Слід зазначити, що емоційний компонент одночасно пов'язаний із оцінним, але не завжди оцінна лексема є емоційно вираженою.

Дослідниця Т.Трипольська, вивчаючи мовне варіювання емоційної та оцінної категорій, стверджує про інтегративність, з одного боку, та самостійність, з іншого боку, оцінності та емотивності, основна позиція (домінантна чи другорядна) яких в комунікативному акті може змінюватися [192, с.14-25].

Вивчаючи емоційний та оцінний компоненти в структурі конотативного аспекту, Е.Кузнєцова визнає, що “з емоційністю тісно, органічно пов’язаний компонент “оцінність”. Можна сказати, що він є головним стосовно емоційності з огляду на соціальний характер. Самі ж емоції поділяються на позитивні та негативні саме залежно від соціальної оцінки явища, які викликають їх” [99, с. 185].

Розглядаючи проблему лексичної конотації, А.Філіппов визнавав її як “емоційно-стильовий семантичний зміст” [202, с.57], де емоційне значення – це “незалежна семантична величина, хоча більшістю випадків вона і прикріплена до денотації та “подається” разом з нею” [202, с.58], а стильове значення - “це закріплена за всім лінійно-просодичним комплексом частина семантики слова, яка відображає соціальне призначення його використання, що існує у свідомості носіїв мови” [202, с.59]. Інші ж категорії конотації, такі, як оцінність та експресивність учений не вважає за потрібне розглядати в конотативному аспекті значення, оскільки оцінність – це чинник денотативно вираженої лексеми, а не конотативної, тому що “важко уявити собі емоційну оцінку взагалі будь-чого, бо оцінка - це перш за все думка, тобто судження, дещо інтелектуальне” [202, с.61]. Експресивність (якщо її розуміти як виразність), на думку вченого, є тим семантичним явищем, що не знаходиться в одній площині з емоційно-стильовим значенням через її незакріпленість за узуальними одиницями та через виникнення лише в процесі мовлення [202, с.61]. Отже, дослідник цілком переконаний, що оцінність та експресивність не входять до основного компонентного складу конотації.

Але не можна не визнати і той факт, що деякі лінгвісти таки вбачають місце оцінності лише в структурі емотивного та експресивного компонентів, наголошуючи, що “оцінність мови виявляється в її емотивності та експресивності. Якщо експресивність розглядати як засіб виразності, посилення впливової сили висловлюваного, підкреслення якихось особливостей самої реалії, а емотивність – як засіб виявлення почуттів

мовця, його оцінного ставлення до реальності” [184, с.93; 41, с.103-104], то в стилістичному ракурсі “в лексичній системі сучасної української мови вичленовуються стилістично відзначені шари експресивної й емоційної лексики” [184, с.93; 41, с.103-104].

Емоційний настрій або емоції представлені в структурі лексичного значення як емотивність, емотивний компонент (рідко емоційність).

Ю.Апресян стверджує, що емоції в мовному просторі виявляються через фазові причини: 1) сприйняття, 2) інтелектуальну оцінку, 3) власне емоції, 4) бажання, 5) зовнішні вияви емоції [3, с.366-373]. Залежно від емоційної долі власне почуття чи інтелектуальної оцінки розрізняють емоції: 1) первинні чи базові, які виявляються не тільки в людини, а й у тварини, наприклад, радість, задоволення, та 2) вторинні чи окультурені, які властиві лише людині, зокрема, надія, відчай. Емоції класифікують ще й за ознаками інтенсивності та глибини переживання: тріумфувати інтенсивніше, ніж радіти; пристрасть інтенсивніша, ніж любов, з одного боку, а з іншого боку, радіти глибше, ніж тріумфувати, любов глибша, ніж пристрасть. Емоції можуть виявлятися й зовнішньо: тріумфування, обожнювання, скаженіння. Залежно від концепції щодо ідеї світу емоції виявляються як світлі або позитивні, наприклад, любов, радість, щастя, так і темні або негативні – ненависть, гнів, страх [3, с.370- 373].

В.Шаховський стверджував, що “на мовному рівні емоції трансформуються в емотивність; емоція – психологічна категорія, а емотивність – мовна, оскільки емоції можуть і викликатися, і передаватися (виражатися, виявлятися) в мові та мовою” [216, с.13]. О.Ахманова емотивне розглядає як те саме, що й емоційне, де емоційний (афективний, емотивний), “той що відноситься до вираження почуттів, настрою, суб’єктивного відношення” [11, с.525]. У Л.Піотровської емотивність сформульована як “функція мовних одиниць, яка пов’язана з вираженням емоційного ставлення мовця до об’єктивної дійсності безпосередньо або змісту значеннєвих одиниць мови (номінативних або комунікативних)” [152, с.41-

42]. До речі, науковці стверджують, що саме емотивність служить розмежувальним містком денотативного значення від конотативного [84, с.5]. Як бачимо, емотивність як один з компонентів конотації передає емоційне відношення суб'єкта до реальної або ірреальної дійсності.

Оригінальну інтеграцію компонентів, що характеризують емотивність під різними кутами зору, представила у своїй роботі В.Іващенко, де емотивність виявляється в синтезуванні, а саме: “1) власне семантичного елементу як носія інтелектуально-логічної інформації про нову якість предмета, 2) емоційності як момент переживання означуваного та 3) оцінки: відображення як індивідуально-особистого, так і національно-культурного бачення світу” [84, с.6].

Не можемо лишити поза увагою той факт, що оцінна лексика більшістю випадків є емоційною, а якщо вона емоційна, то цілком природним є питання, чому вона не може бути й експресивною?

Традиційно під експресивністю розуміють “сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті як засіб суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту або адресата мовлення” [110, с.591]; “властивість мовної одиниці підсилювати логічний і емоційний зміст висловленого, виступати засобом суб'єктивного увиразнення мови” [71, с.325]; “виражально-зображувальні якості мовлення, які відмежовують її від звичайної (або стилістично нейтральної) та ті, що надають їй образності та емоційної забарвленості” [11, с.524].

У наукових дискурсах експресивність (за широкого розуміння) як конотативний компонент слова komponує “все те, що характеризується ефектом підвищеної виразності, і пов'язане з відхиленням від нейтрального, загальноприйнятого стандарту” [99, с.183]. Експресивність у вужчому значенні конденсує саме “наявність в семантиці слова компонентів, які характеризують міру та ступінь вияву відповідних ознак явища” [99, с.184], тобто відліком експресивно навантаженого слова є нейтрально номінативна

лексема, яка й диференціює міру та ступінь вияву експресивності конотативного слова.

Е.Кузнєцова [99, с.184], аналізуючи конотативні компоненти, стверджує, що в працях Н.Лук'янової терміни “експресивність” та “експресив” позначають конотацію або конотативні значення [112, с.44]. Фактично синонімічна зумовленість експресивності та конотативності в лінгвістичній системі наявна [188, с.7-15].

На наш погляд, дуже тісно з емоційністю пов'язана образність, яка, на жаль, на відміну від емотивності, експресивності, оцінності, деякими вченими трактується як допоміжний, другорядний, маргінальний компонент конотації [99, с.186]. Під образністю розуміємо створення образу або образно-інформаційного потенціалу, які насажені емоційно забарвленим вираженням, що викликає в адресата, реципієнта певний шквал емоцій.

Дослідниця О.Загоровська цілком доречно висуває пропозицію розглядати лексичне значення як “сукупність денотативного, конотативного та образного компонентів” [76, с.16], останній з яких визначається як емпірично-наявний образ предмета чи семантична ознака слова [76, с.16].

Зазначена лінгвістична аргументація підводить до сприйняття образного компонента, який є “складовою частиною значення слова, не зважаючи на те, що поряд з мовними одиницями, семантика яких припускає наявність образа–уяви ..., існують мовні одиниці, які не мають даної семантичної ознаки, тобто, слова, які відносяться до абстрактної лексики, які не припускають чуттєвої конкретизації” [76, с.16-17]; образний компонент репрезентований ще як “семантичний компонент, який актуалізує образні асоціації, що пов'язані з певним словом, а через нього і з конкретним предметом, який названий даним словом” [142, с.88].

Наукові джерела свідчать про те, що “образний компонент значення слова завжди історично або національно-культурно зумовлений” [76, с.17], бо через національні, культурно-історичні віхи виявляється життя суспільства, цілого народу. Вивчення мовно-образних одиниць дозволяє

виокремити в них слова з мотивованою образністю, які мають первинну номінативну базу, та слова, що не мають первинної номінативної бази [76, с. 17].

Деякі дослідники взагалі не вважають за потрібне виділяти образний компонент у структурі лексичного значення слова, тому що лексичні одиниці, на їх думку, образністю не навантажуються, бо компонент слугує лише матеріалом для створення необхідних образів у художніх полотнах [122, с. 5-6; 15, с.12].

Складність та неординарність в науці про мову представляє оцінність. Проблематичний характер її акцентується, зокрема, на тому, що вона є компонентом як денотативного, так і конотативного значень слова. Оцінність у контексті денотативного значення слова (логіко-предметна оцінність) представляє собою пряму номінативну оцінку предмета, явища, події, а оцінно-конотативне значення - це інформація, яка вказує на оцінну характеристику через емоційне вираження суб'єкта до дійсності. Таким чином, “співвідносячись з денотатом, такий прагматичний компонент, як оцінка, буде мати раціональний характер, тобто буде пов'язаний з концептуальною картиною світу. Співвідносячись з конотацією, оцінка буде носити емоційний характер, тобто буде пов'язана з ціннісною картиною світу” [19, с.14].

О.Чернявська графічно встановила місце оцінного компонента в семантичному аспекті [213, с.45-46], зазначаючи, що вчені визначали його як частину експресивності (С.Акопова, М.Мішаєва, В.Прохорова, Д.Шмельов), емотивності (В.Белянін, Л.Новиков, В.Шаховський), емоційно-експресивного забарвлення (В.Іванов, М.Шанський), конотації, оскільки він не належить до денотативного аспекту (Ю.Апресян, І.Арнольд, О.Ахманова, Е.Кузнецова, Н.Лук'янова, Л.Новиков, В.Телія, В.Харченко), як конотації так і денотації (Л.Баркас, Н.Вострякова, Г.Гибатова, Г.Кошель, Т.Федотова, В.Цоллер).

Розглядаючи питання оцінної конотації, слід з'ясувати категорію оцінності в мові, її видові межі, структурні компоненти, типологічне різнобарв'я, зв'язок з психологічними процесами, прагматичність.

Лексикографічні джерела кваліфікують оцінність як “лінгвістичний парадокс”, оскільки “ні в одному авторитетному тлумачному словнику, а також в словниках лінгвістичних термінів, енциклопедичних словниках не зафіксовано слово–термін “оцінність” [55, с.78] і лише в деяких монографіях, наукових роботах знаходимо визначення оцінки та оцінності значення.

Розглядаючи хронологію термінів “оцінка” та “цінність”, М.Шанський указує, що спочатку виникло слово оцінка на позначення “оцінювання”, а вже пізніше з'явилися семантичні версії “ціна, кошт (як результат оцінки)”, і, кінець-кінцем, ця лексема розуміється як характеристика “коштовності, значення, якості”. Цінність аналізується як “не тільки велика або незначна коштовність взагалі”, але часто й “те, що має високу цінність” [215, с.95].

О.Ахманова термін “оцінка” розглядає як “судження мовця, його відношення схвалення або несхвалення, бажання, заохочення і т. ін. – як одну із головних частин стилістичної конотації” [11, с.305].

В.Харченко оцінність розглядає як семантичну категорію, “яка виражає відношення мовця до предмета мовлення (змісту висловлювання) з точки зору протиставлення “позитивне/негативне” [207, с.3]; С.Хідекель та Г.Кошель стверджують, що “оцінний компонент лексичного значення слова сприймається як показник позитивної або негативної оцінки” [208, с.11], які усвідомлюються як полярно-марковані оцінки, що припускають нульову або нейтральну оцінку, що є крапкою відліку в оцінній шкалі. В.Телія тлумачить оцінне значення як “інформацію, яка вміщує відомості про ціннісне відношення суб'єкта мовлення (того, хто використовує дане слово або вислів) до певної властивості означуваного, виділеного відносно того або іншого аспекту при розгляданні окремого об'єкта” [188,с.54].

Деякі науковці прагнуть до диференціації категорій “оцінки” та “оцінності”. Так, оцінка, на думку О.Чернявської, це “мовна категорія, що є відображенням логічної категорії, процесів мислення, які призводять до установлення цінності будь-яких об’єктів” [213, с.58], а оцінність – “це компонент в семантиці оцінних одиниць, або оцінка, що виражена конкретними мовними засобами” [213, с.58]. З огляду на специфічність підходів у дослідженні оцінки або оцінності дослідники розглядають ці категорії у межах порівняння чи модальності [213, с.16; 82, с.14-24; 10, с.6-19; 188, с. 49-60; 36, с.11-16].

Мовознавець О.Новікова вважає, що оцінними є не тільки “висловлювання, де зустрічаються власне оцінні слова добре/погано, але й численні види повідомлень, куди належать слова або висловлювання, які включають оцінну сему як один з компонентів свого значення” [142, с.36].

Як відомо, психологізм аксіологічного виміру виявляється в когнітивній діяльності людини, яка, сприймаючи оточуюче середовище, намагається на свідомому або підсвідомому рівнях оцінити його за шкалою “добре/погано”, бо “процес пізнання навколишнього світу органічно поєднується з оцінною діяльністю людини, що є характерною рисою свідомості як специфічної форми діяльного та творчого відображення. Тому пізнавальний акт уже за своєю природою є оцінним моментом, що фокусує не весь об’єкт, а лише ті його ознаки, які становлять певну цінність для суб’єкта відображення. Це, у свою чергу, зумовлює різну оцінку одного й того самого” [84, с.4]. Зазначене свідчить, що “оцінний момент... є пізнавальною категорією психіки, частина думки, яка протилежна іншій частині думки – понятійному значенню” [53, с.38]. Виходить, що оцінне значення, яке виокремлюється лінгвістичною наукою у слові, “представляє собою не понятійне мислення, а саме – категорії сприймання та уявлення, взяті разом” [53, с.38]. Сприймаючи та уявляючи світ речей, а тим самим і пропускаючи через своє внутрішнє “Я”, людина як фільтр оцінює його під різним кутом зору. Вона як складний

психологічний механізм протягом усього життя пізнає, а тим саме й оцінює (аксіологізує) навколишній світ.

Лінгвістична категорія оцінки є суперуніверсально-прагматичною, тому що немає такої у світі мови, в якій не існувала б уява про “добре / погане”, “позитивне / негативне”, “нормальне / ненормальне”, “подобається / не подобається” [36, с. 9-24].

Історично склалося, що оцінка розглядається з двох позицій: як категорія логіки та як лінгвістична категорія. З логічної точки зору оцінка репрезентується як судження про цінність. Оцінюючи предмет, явище, дію, інформатор намагається передати ціннісні орієнтири цього предмета, явища, дії, скласти ціннісну картину світу речей. Оцінка подається під різними оцінними дефініціями (“істина / неістина”, “важливість / неважливість”), проте практичною диференціовальною позицією оцінних значень є вимір “добре / погано”. Дослідник О.Івін розглядав структуру будь-якого оцінного висловлювання з позиції таких 4 компонентів: 1) суб’єкт оцінки (людина або група людей, які надають явищу, предмету цінності шляхом оцінки цих речей); 2) предмет оцінки (тобто предмет або об’єкт, який наділений цінністю); 3) самі оцінки (абсолютні “добре / погано”, “добро / зло” та порівняльні “краще”/ “гірше”); 4) основа (тобто те, з точки зору чого відбувається оцінювання [82, с.21-33]. Ця структурна схема дублюється і в лінгвістичному аспекті вивчення оцінки, тому мовознавці й стверджують, що “мовна репрезентація акту оцінки є повною, якщо експліковані всі чотири компоненти акту оцінки” [15, с.27]. У роботі О.Чернявської структура оцінного висловлення представлена тривимірною композицією: суб’єкт, об’єкт та основа оцінки [213, с.59].

У лінгвістиці проблема оцінки також пов’язана із шкалою оцінок “добре / погано” або “+” / “-” [36, с. 19]. Зазначимо, що під значенням “добре” розуміємо позитивний розвиток подій, позитивно-емоційний настрій, прогресивні зміни в суспільстві, належне якісно-кількісне забезпечення потреб як суб’єкта, так і соціуму; “погане” розглядаємо як регрес поглядів,

погіршення способу життя, низку невдалих спроб та “чорні” смуги в долі людини, негативно-емоційні переживання.

Значні зрушення в системі оцінювання зробили С.Хідекель та Г.Кошель, досліджуючи специфіку мовних оцінок. Оцінка як обов’язковий, соціально-детермінований компонент структури значення слова, на їх думку, є трьох видів: “нейтральна, яка виступає в якості точки відліку, норми, відносно якої сприймаються оцінні відхилення в той чи інший бік; позитивна та негативна” [208, с.13]. “Тріада” позитивне-негативне-нейтральне “простежується на всіх рівнях мови” [155, с.92]. Нейтральна оцінка (“0”) представлена як норма, шаблон, догма, а певні якісно-кількісні зміни представляють позитивно (“+”) чи негативно (“-”) полюсну характеристику. Хоча шкала оцінок і представлена з полюсами “0” (нейтрально), “+” (добре), “-” (погано), в останніх двох оцінка може варіюватися як дуже добре, краще, найкраще або дуже погано, гірше, найгірше тощо.

Сегменти емоційної оцінки - “нульова, негативна, позитивна, негативно-позитивна як поєднання або накладання і негативного і позитивного” - виділяє у своїй праці В.Іващенко [84, с.7]. Крім цього, в мовленнєвій площині, як стверджує дослідниця, іноді виникають такі випадки: “1) варіювання емоційно-оцінного потенціалу, коли нейтральні лексеми в умовах сприятливого контексту набувають як негативного, так і позитивного забарвлення, 2) переходу позитивного в негативне, а негативного в позитивне. До уваги береться й той факт, що емоційна оцінка може бути: а) факультативною (такою, що не має чітко визначеного ставлення до означуваного, виявляється лише в контекстуальній зумовленості її вибору й залежить від індивідуально-особистого сприйняття дійсності окремими людьми); б) обов’язковою (такою, на базі якої формуються національно-культурні стереотипи із чітко визначеним ставленням мовного колективу до означуваного); в) домінантною (такою, що може викликати переоцінку стереотипного уявлення про вже оцінену в первинній “картині світу” ознаку”) [84, с.7-8].

Спостерігаємо в сучасному науковому доробку і графічну ілюстрацію інтенсивності вияву категорій “добре / погано”, структура полів яких показує якісно-кількісні зміни значень [213, с.24] та через векторну площину відбувається з’ясування ступеня позитивних та негативних оцінок, де відліком оцінок є нейтральна оцінка [15, с.24].

Систематизація наукового матеріалу свідчить про коливання в системі оцінювання. Дослідники наголошують на тому, що оцінки водночас і стабільні і нестабільні. Нестабільність оцінок своїм підгрунтям має зміни з часом і залежить від змін суспільних стандартів ціннісної орієнтації суб’єкта. Одночасно оцінки стабільні, оскільки в лексичній системі мови вони закріплені у вигляді словникових дефініцій та певних позначок [38, с.56-57].

Ураховуючи часово-просторові якості оцінки, мовознавець А.Голованевський увесь оцінний пласт лексики умовно розділив би на константнооцінний (оцінність у ній постійна) та хронооцінний (оцінність змінюється у різні часово-просторові періоди) [55, с.84-85].

Інтерпретуючи оцінну (аксіологічну) модальність, учені О.Вольф, У.Соловій, В.Телія виділяють оцінки типу *de re* та *de dicto*. Оцінка типу *de dicto* (порівняльна) характеризує не судження про подію, факт, а власне саму подію чи факт [36, с.14], а оцінка типу *de re* свідчить, що оцінюється не цілком все судження, а окремий об’єкт [36, с.14-15; 173, с.6-7]. В.Телія підкреслює, що оцінна модальність *de re* характерна для конотації [188, с.27]. Іноді в мові ці два типи оцінок наявні в одному висловлюванні, в одному реченні [36, с.14-15].

Зважаючи на весь комплекс осмислення оцінного фактора в семантиці лексичних одиниць, ученими виділено 3 типи оцінних компонентів: 1) інтелектуально-логічний, який через логічні припущення вказує на об’єктивно характерні ознаки референта (цей компонент належить до денотативного аспекту значення), 2) емоційний, що підкреслює емоційні

якості особи, об'єктивно йому не властиві (цей компонент входить до конотативного аспекту значення), 3) емоційно-інтелектуальний, що поєднує в собі два попередніх компоненти (тобто утворює єдність денотативного і конотативного компонентів) [208, с.13-15].

Н.Арутюнова, О.Вольф та В.Телія розглядаючи характер оцінок, виокремлювали загальнооцінне та частковооцінне значення, де під першим розуміли значення слова, яке в своїй основі не має дескриптивно-зображальної вираженості (це слова типу добрий, поганий), а під другим – лексеми, які характеризуються оцінно-зображувальною потенційністю [10, с.75-77; 36, с.28-34; 188, с.54;].

Евристичний принцип взаємозалежності суб'єкта оцінки з її об'єктом розширила мовознавець Н.Арутюнова [10, с.75-77], яка класифікувала та виділила серед частковооцінних значень 7 категорій: 1) сенсорно-смакову, або гедоністичну оцінку, 2) психологічну оцінку: інтелектуальну та емоційну оцінки; 3) естетичну оцінку, що характеризується взаємозв'язаністю сенсорно-вкусової та психологічної оцінок, 4) етичну оцінку, пов'язану з етичними нормами, 5) утилітарну оцінку, 6) нормативну, 7) телеологічну оцінку. Ці категорії, за словами вченої, утворюють 3 групи: перша група сенсорних оцінок включає перші дві категорії, друга група сублімованих оцінок вміщує наступні дві категорії, а третя – раціоналістичних оцінок - довершується останніми трьома категоріями.

Три типи частковооцінних значень, усередині яких є ще й підгрупи, виділяє О.Вольф [36, с.27]: 1. Сенсорна оцінка це: а) сенсорно-смакова, або гедоністична оцінка, включає в себе те, що подобається (смачний, пахучий); б) психологічна оцінка: інтелектуальна (цікавий, банальний); та емоційна (радість, бажання); 2. Сублімована, або абсолютна оцінка це: а) естетична, яка синтезує в собі сенсорну та психологічну оцінку (гарний, прекрасний); б) етична, що характеризується нормативними критеріями (моральний, аморальний, добрий); 3. Раціоналістична оцінка – це та, яка пов'язана з практичною діяльністю людини: а) утилітарна (корисний, шкідливий);

- б) нормативна, що характеризується нормами (нормальний, здоровий),
- в) телеологічна (ефективний, успішний).

Спираючись на класифікацію Н.Арутюнової, Т.Вендіна [28, с.18-21] виділяє наступні типи оцінок: 1) оцінки–афективи, які відображають чуттєве сприймання зовнішнього середовища: зір, слух, нюх, дотик, смак, температурні відчуття, гравітацію, 2) оцінки–когнітиви, які відображають сприймання предметів, явищ, навколишнього світу: а) раціоналістичні оцінки – оцінки різнопланового характеру, які “пов’язані з практичною діяльністю людини, його практичними інтересами та повсякденним досвідом; їх основні критерії: фізична або практична користь, спрямованість на досягнення певної мети, виконання деякої функції, відповідність певному стандарт” [8, с.14], б) психологічні оцінки: емоційні та інтелектуальні, 3) оцінки-сублімати або абсолютні оцінки, що вміщують естетичні та етичні оцінки, які передають чуттєво-моральні суб’єктивні настрої.

А.Голованевський увесь оцінний пласт лексики виокремив у 1) емоційно–оцінну групу, де “оцінний компонент відображає емоційні та споріднені йому характеристики, внутрішньо характерні людині як індивідууму біологічному, соціальному та зафіксовані в його пізнанні на основі діяльнісного досвіду” [55, с. 79] й 2) ідеологічно-оцінну групу - “оцінний компонент якої відображає ідеологічні, світоглядні, морально-етичні, соціальні, культурні ... відношення між людьми” [55, с. 80].

На основі класифікації С.Хідекель та Г.Кошель лінгвіст О. Бессонова виділяє три типи оцінки. По - перше, це раціональна оцінка, “яка орієнтується на референт і визначається на основі притаманних денотату властивостей” [19, с.11]. Полюси раціональної оцінки мають вид антонімічності “норма / не норма”, яка може бути розгорнута у вигляді опозиції “доречно/недоречно”, “правдиво/неправдиво”, “добре/зле”. “Раціональна оцінка або оцінка в денотаті, як правило, виражена в дефініції. Маркери оцінювання у дефініції поділяються на 2 місткі категорії: “добре” і “погано” [19, с.12]. Другий вид оцінки - емоційний “орієнтований на

емоційне ставлення мовця, до предмета оцінки. Через відсутність конкретного визначення емоцій та їх різнобарв'я емоційно-оцінна шкала має досить загальний вигляд. Основною опозицією шкали є протиставлення “засудження / схвалення”, що імплікує трансформовану “плюс / мінус” оцінку, або ж позитивно-негативний вимір” [19, с.12]. Коли судження та переживання органічно поєднуються, йдеться про третій раціонально-емоційний тип (чуттєво-образний або денотативно-конотативний) оцінки [19, с.13]. Схиляємося до думки О.Бессонової, що “у структурі значення слова оцінка пов’язана передусім з емоційним компонентом конотації. Цей зв’язок реалізується в емоційному типі оцінки і маркується у словниках різними ремарками” [19, с.13].

За видовим принципом скласифікувала оцінні лексеми в три групи О.Чернявська [213, с.55], виділивши: емоційно-оцінні, раціонально-оцінні та соціально-ідеологічно-оцінні, де під видом оцінки (як принципом) розуміється диференціація всіх оцінних одиниць, що “виявляється з урахуванням елементів загальної структури оцінки (суб’єкт оцінює об’єкт з точки зору певної основи)” [213, с. 55].

У.Соловій скласифікувала оцінні номінації з урахуванням їх функціонально-стилістичного вираження (аналізуючи тільки оцінки типу *de re*) на такі: 1) власне оцінні – до цієї групи належать такі, що “репрезентують зв’язок реального світу та його ідеальної моделі, дають позитивну чи негативну характеристику об’єктам, виявляючи в аксіологічних мовленнєвих актах різноманітні ілюкативні сили” [173, с.7]; 2) контекстуально оцінні найменування – це такі “дескриптивні предикати з потенційними оцінними семами, які активізуються тільки у відповідному контексті” [173, с.7].

Мовно-прагматична оцінка як лексикалізована або граматиалізована категорія переосмислювалася Ю.Апресьяном з погляду відношення мовця до: 1) дійсності, 2) змісту повідомлення, 3) адресата. До першої групи належать такі оцінки: 1) загальна оцінка, 2) оцінка за параметром кількості,

3) оцінка за параметром бажаності/ небажаності. До другої групи оцінок належать: 1) оцінка за параметром істинності, 2) оцінка за параметром ілокутивної функції. За допомогою третьої групи передаються певні ієрархічні стосунки між людьми, оцінюються їхні відношення [3, с.136-140]. Отже, прагматичність сьогодення дозволяє нам оцінний компонент розглядати як прагматично–виражений показник.

Прагматично орієнтуючись на аксіологічний вимір дійсності, У.Соловій виявила функціональні можливості загальнооцінних номінацій в художніх творах, а саме: 1) характеризувальну, 2) заміщувальну (корелативну) та 3) конденсаційну [173, с.9]. Крім цього, фільтруючи оцінно-образні найменування, дослідниця репрезентувала наступну низку їх функцій: 1) акумулятивну, яка виявляється у здатність до накопичення інформаційного потенціалу, оскільки саме вона найяскравіше репрезентована в заголовках текстів; 2) евфемізаційну - представленою ступеневою зміною негативної ознаки; 3) дисфемізаційну, що виявляється із заміною позитивного значення на негативне без будь-яких на те об'єктивних причин для виявлення певних психологічних особливостей; 4) експресивізаційну, що передбачає підсилення емоційно-психологічних реакцій; 5) трансформаційну, яка виявляється через процес трансформації негативної оцінки в позитивну та позитивної в негативну [173, с. 15-17].

Функціональне багатство мовно-мовленнєвого потенціалу у працях лінгвістів має свою виразність, але базовими все ж таки кваліфікують такі функції: 1) комунікативну – спілкуючись, подовжуємо життя мови; 2) номінативну, або називання; 3) мислетворчу – здатність особи виражати свої думки, погляди, 4) пізнавальну - через мовні засоби людина пізнає навколишній світ; 5) експресивну – без експресій немає пошуку істини в цьому житті; 6) волюнтативну, яка є близькою до експресивної; 7) естетичну – мова координує естетичні смаки; 8) культурологічну – оволодіваючи мовою, людина засвоює культурні цінності; 9) ідентифікаційну, що вирізняє людину з іншої спільноти завдяки мовній приналежності; 10) міфологічну

або магічну, що сягає коренів у давнину, тому що слово мало магічну силу та здатність зупинити різні природні катаклізми [120, с.6-9 ; 21, с.180- 181].

Огляд і аналіз наукових джерел свідчить, що категорія “оцінка”, будучи одночасно категорією філософії, психології, семантики, соціолінгвістики, прагматики, логіки, й досі залишається об’єктом лінгвістичних досліджень. Передусім це зумовлено складністю процесу її породження. Оцінка є темпорально–локальною, соціальною, суб’єктивно-позиційною, прагматичною, фактологічною, логіко-вивідною та об’єктивно-суб’єктивно коливальною величиною. На сучасному етапі розвитку мовознавства немає в лінгвістичних словниках чіткої термінологічної визначеності категорій “оцінка” та “оцінність”, окремі визначення знаходимо лише в наукових роботах деяких учених, але видові та типологічні характеристики представлені мовознавцями всебічно та різноаспектно. Дослідниками розглянуто оцінний компонент у структурі конотативної конструкції. На наш погляд, оцінний компонент у контексті конотативної структури є рівноправним поряд із такими компонентами, як емоційність, образність та експресивність, хоча іноді дуже важко виокремити оцінність серед інших компонентів, та все ж таки слід визнати оцінний компонент як самостійний, своєрідний, онтологічна природа якого дуже часто зумовлює його перехрещування з іншими компонентами.

1.4. Типові моделі значення розрядів прислівників

Концепція поділу слів на частини мови, як відомо, в різні часи серед граматистів розгорталася в суперечливо-умовному ракурсі. Так, у сучасному лінгвістичному доробку на основі комплексного (семантичного, морфологічного, синтаксичного, а для похідних - і словотвірного) аналізу виокремлено п’ять частин мови: іменник і дієслово як центральні частини мови, та прикметник, числівник і прислівник як периферійні частини мови

[33, с.12-13]. Віднесення прислівника до “найпериферійнішого класу слів” охарактеризовано такими критеріями: 1) позбавленням власного специфічного лексичного значення через уживання на позначення ознаки іншої ознаки - “динамічної дієслівної та статичної прикметникової”, 2) відсутньою приналежністю до головної (ядерної) семантико-синтаксичної структури речення, 3) морфологічною безкатегоріальністю цієї частини мови, де виняток становлять лише означальні прислівники на -о , -е , 4) здатністю різних частин мови переходити до розряду прислівників [33, с.298-299]. Деякі дослідники, розглядаючи природу прислівникової системи, стверджують, що “значення прислівника цілком самостійне, хоч воно й формується на базі значень інших частин мови – іменника, прикметника, числівника, дієприслівника” [58, с.236]. На сучасному етапі розвитку мовознавства прислівники не втратили лінгвістичної зацікавленості [60; 12; 87; 74; 139; 62; 20; 27; 111], тому й досі є об’єктом досліджень.

Огляд і аналіз мовознавчих розвідок свідчить, що проблемою вивчення прислівника як специфічного лексико-граматичного класу слів, його безперервністю суперечностей між граматичним, лексичним і фонетичним ракурсами, його семантичною потенційністю, способами утворення та порівняльним аналізом в українській мові займалися такі лінгвісти, як І.Вихованець, К.Городенська, Л.Гумецька, В.Грещук, М.Жежеря, М.Жовтобрюх, Г.Мукан, Т.Назарова, Т.Ніколашина, І.Ощипко, Л.Руденко, С.Самійленко, І.Уздиган, І.Чапля, Г.Ярун та інші дослідники. Вивчення прислівників певних говорів та говіркових груп південно-західного наріччя перебувало в центрі уваги Ю. Громика, М.Леонової, В.Німчука. Просторово-часовий, причиново-цільовий ракурси вивчення прислівників стають об’єктами в роботах С.Бабушко, С.Белової, О.Василенко, Л. Коцюк.

У сучасних наукових джерелах **прислівник** кваліфікують як: повнозначну незмінювану частину мови, що “виражає ознаку дії, стану чи ознаку якості або предмета” [182, с.295] або “лексико-граматичний клас невідмінюваних слів з категоріальним значенням непроцесуальної ознаки дії,

ознаки непроцесуальних ознак (якості), зрідка ознаки предмета, що виконує синтаксичну функцію обставини або означення, інколи частини присудка” [58, с.228] чи самостійну, але абсолютно периферійну частину мови, що “ґрунтується на чотирьох повнозначних частинах мови – прикметникові, дієслові, числівникові та іменникові, яка виражає ознаку іншої ознаки, вживається в структурі речення в позиції детермінанта і в придієслівній позиції другорядного члена речення, поєднується з опорним реченням та з опорним дієсловом зв’язком прилягання, та для якої характерна морфологічна безкатегорійність і незмінність” [33, с. 299].

Проблемно-пошуковий характер має і класифікаційна система прислівників, тому й залишається в науковій літературі відкритою. Сучасні мовознавці стверджують, що за семантико-синтаксичним принципом прислівники координуються у два центрових розряди: 1) означальні або атрибутивні, які “виражають ті відношення, які встановлюються внаслідок уживання лексичних значень прикметників у придієслівній позиції” [33, с.302] та 2) обставинні, які “відображають власне–обставинне функціонування прислівника, побудоване за моделлю детермінантних підрядних частин складнопідрядного речення” [33, с.305]. Ці два розряди в свою чергу поділяються ще й на підрозряди.

Серед розряду означальних прислівників лінгвісти традиційно виділяють такі їх підгрупи: прислівники способу дії (*швидко, разом, гуртом, галопом*) та прислівники зі значенням міри або ступеня вияву ознаки (*дуже глибокий, трохи довгий, надто добрий*) [92, с.435, 33, с.303], крім зазначених, мовознавці виділяють ще й якісно-означальні (*голосно, обайливо, правильно, прекрасно, безпомилково*) та порівняльно-уподібнювальні прислівники (*соколом, вовком, зозулею, птахами, по-вовчи, по-новому*), які входять до категорії означальних прислівників [181, с.402]. Розряд обставинних прислівників на сучасному етапі розвитку мовознавчої науки має такі підгрупи: прислівники місця (*там, тут, туди, вгору, внизу, зліва*), часу (*щороку, тепер, вночі, вранці*), причини (*знічев’я, зопалу, спросто*),

знетямки), мети (*напоказ, ненароком, навмисно*) [101, с.310-311; 32, с.118-119; 181, с.403-405; 182, с.296] та допустовості (*наперекір*) [33, с.305]. Крім відзначених розрядів прислівників, у лінгвістиці виділяють ще й безособово-предикативні прислівники, які вказують на стан природи, психічний або фізіологічний стан людини чи необхідність виконання дії в оцінці суб'єкта (*темно, ясно, лячно, радісно, легко, треба*) [182, с.297] (які в науці деякими вченими розглядаються як окремий лексико-граматичний розряд слів, що має назву “категорія стану” або “станівник”) [183, с.199; 58, с.236].

Слід зазначити, що, продовжуючи традиції дослідження прислівникової системи, Т.Ніколашина здійснила статистичний аналіз семантично виражених прислівників (здебільшого узуального характеру) сучасної української мови, згрупувавши їх у два традиційно базових розряди. Відповідно до розряду семантично виражених означальних прислівників належать: 1) прислівники якісно-означальної семантики, які вказують на якісну ознаку іншої ознаки, характеризують дію або стан (*зажурено, занепокоєно, запаморочено, запально, злобно, вередливо*); 2) прислівники порівняльно-уподібнювальної семантики, які вказують на спосіб виконання дії за подібністю чи схожістю (*по-літньому, по-весняному, по-моєму, по-вашому, по-шахрайськи, променеподібно, дугасто, плакатно, вихором, гадюкою*); 3) прислівники способу дії, які позначають спосіб виконання дії (*цанки, горілиць, сторчма, бігма, вибриком, навприсядки, напідскоки*); 4) прислівники квантитативної семантики, котрі передають ступінь вияву інтенсивності дії чи міри або кількісну ознаку, її ступінь вияву (*максимум, незчисленно, чимраз, чималенько, уцент, досхочу*). Системно аналізуючи семантику обставинних прислівників, дослідниця виділяє такі їх підрозряди: 1) прислівники темпоральної семантики (*відучора, напередодні, передучора, післязавтра, вівніч*); 2) прислівники локальної семантики (*близенько, неподалік, тутечки, поруч, ген-ген, абиде, бозна-куди*); 3) прислівники каузальної семантики (*причому, зозла, спересердя, зопалу, чомусь, спросонку,*

зострахи); 4) прислівники інтенціональної семантики або мети (*наумисно, спеціально, ненароком, вжарт, на зло, на сміх, навіщось*) [139, с. 17-166].

Г.Почепцов скласифікував прислівники за двома принципами, а саме: морфологічним та семантико-синтаксичним. За морфологічним принципом виділено такі розряди прислівників: 1) якісні й якісно-відносні, які, безумовно, пов'язані з прикметниками, 2) предметно-обставинні, які співвідносяться з іменниками; 3) кількісні, котрі тісно пов'язані з числівниками. За семантико-синтаксичним принципом виділено прислівники: 1) якісні, 2) обставинні (прислівники часу, місця, повторюваності). Проміжними між якісними та обставинними науковець вважає – кількісні прислівники [156, с.79-82].

Як відомо, прислівники протягом тривалого часу формувалися і формуються на основі інших частин мови: іменників, прикметників, числівників, займенників, рідше – дієслів (наприклад, *літом, вихром, високо, ясно, вчетверо, натроє, нікуди, абикуди, ніколи, мовчки, пошепки*). У лінгвістичній науці процес переходу слів інших частин мови у прислівники називають адвербіалізацією (від. лат. слова *adverbium* – придієслівник). У площині кожного виду адвербіалізації граматисти виокремлюють три ступеня: синтаксичний, де лексема, “не змінюючи морфологічних ознак своєї вихідної частини мови, починає вживатися в синтаксичній позиції прислівника” [33, с.313], морфологічний - “набуття адвербіалізованим вихідним словом морфологічного оформлення прислівника” [33, с.313] та семантичний, який є завершальним етапом переходу слова до класу прислівників. Більшість прислівників, звичайно, мають вторинний характер (похідні), але частина - первинні за своїм походженням та способом творення (*тут, там, туди, тоді, тепер, потім* та інші).

У сучасній українській мові дуже часто вживаються сполучення іменників з прийменниками, тобто адвербіалізовані прийменниково-іменникові форми, і хоча повністю в розряд прислівників вони не перейшли,

їх називають прислівниковими сполученнями: *без сумніву, до ладу, по суті, на світанку, до речі, на диво, на щастя, з роду в рід* тощо.

Прислівники української мови характеризуються своєрідною утворюваністю, а саме: 1) суфіксальною: *тихо, старанно, важче, високо*; 2) префіксальною: *надвоє, учотирьох, утретє, поодинці*; 3) суфіксально-префіксальною: *по-вовчи, по-доброму, по-козацьки, по-батьківському, по-своєму, по-твоєму*; 4) шляхом злиття різних частин мови: *нащо, зовсім, потім, унічию*. Складні прислівники можуть бути утворені шляхом: 1) основоскладання (наприклад, з основи двох іменників, прикметника та іменника, займенника та іменника): *силоміць, босоніж, праворуч, ліворуч, самотужки*; 2) словоскладання: *ледь-ледь, ось-ось, давним-давно, кінець-кінцем, більш-менш*; 3) злиття словосполучень в одне слово: *нашвидкуруч, стрімголов, натщесерце*.

Загальновідомо, що прислівники мають власне первинну синтаксичну функцію, зокрема, в реченні вони виступають у ролі обставини (*Там весело співали дівчата; Студенти швидко бігли на лекції*), зрідка вони можуть виступати у невластивих їм вторинних функціях, а саме: у функції означення, присудка, підмета, додатка. Наприклад, *Котлета по-київськи; Мені було весело; Ваше “завтра” вже чули; Не перевантажуйся своїм законом*.

Прислівник як частина мови розглядався багатьма лінгвістами. Досить розгорнуто на сторінках мовознавчих джерел подається діалектологічний, етимологічний та порівняльний аналіз адвербіативів, хоча деякі питання все ж таки залишаються дискусійними та малодослідженими. Це стосується і проблеми появи нових оцінно-конотативних значень прислівників, котра у сучасній мовознавчій науці на сьогодні є недостатньо висвітленою.

1.5. Нові оцінно-конотативні значення прислівників як своєрідна організація вторинності найменувань у художній та публіцистичній літературі

Номінативні процеси привертали і привертають до себе увагу багатьох учених своєю прагматичністю та оригінальністю. Акти номінації, як відомо, відіграють монументальну роль у мовленнєво-мовному спектрі життя. У лінгвістичному науковому масиві відображено та висвітлено загальні питання мовної номінації (Е.Азнаурова, Н.Арутюнова, В.Воронцова, В.Гак, Г.Колшанський, О.Кубрякова, В.Теля, Г.Уфимцева, Д.Шмельов), що стало підґрунтям для вивчення механізмів вторинних номінацій (О.Єрмакова, В.Теля) й у сучасних іноземних мовах (Д.Аксельруд, Л.Ковбасюк, Л.Коржева, Б.Пупченко, М.Рящина, В.Хом'яков). Поза увагою дослідників не залишилася й проблема фразеологічної номінації (Д.Добровольський, Б.Ларін, С.Солдатова).

Категорія “вторинна номінація” на сучасному етапі розвитку лінгвістики кваліфікується як: 1) механізм творення нових значень лексичних одиниць, що співіснує з поняттями “семантична деривація”, “трансформація”, “транспозиція”, “переосмислення”; 2) результат номінативного акту, де а) в семасіологічному аспекті співвідноситься з поняттями “вторинна номінативна”, “предикативно–(оцінно-) характеризувальна” або “афективна” функція; і б) ономасіологічна інтеграція, що збігається з поняттям “вторинне найменування” [84, с.17].

Як показують спостереження, природа та сутність вторинної номінації визначається семантичною деривацією і внаслідок цього в лінгвістичній репрезентації позначена як “семантичний дериват” (семантичне найменування або вторинне найменування), тобто це - “актуальна номінативна одиниця лексико-семантичного рівня, яка представляє собою єдність означального, полісемантичного, віртуального словесного знака (лексеми) та кожного з його похідних семантичних варіантів, узятих

окремо” [148, с.57]. Цей процес простежується, на думку лінгвістів, як на основі прямого переносу мовних одиниць, так і на основі непрямого переносу (метафоричного або метонімічного способів номінації) [148, с.57]. Вторинна номінація як “трансформація” та “транспозиція” визначається в якості вираження будь-якого лексико-семантичного варіанта в нехарактерній, невластивій для неї формі та функціональній позиції. Вторинність як “переосмислення” зумовлена психологічно-мотивованими процесами, в міру яких і відбувається переосмислення усвідомленого.

У науковій мовознавчій літературі звертаємо увагу на той факт, що вчені Ю.Свтушевський [66, с.124], О.Єрмакова [68, с.109], Л.Ковбасюк [90, с.5], услід за В.Телією, під вторинною номінацією розуміють “використання вже названих у мові номінативних засобів у новій для них функції найменування” [189, с.118] або “називання новим іменем предмета, вже названого” [73, с.50].

Аналізуючи процес вторинної номінації, дослідники виявили декілька причин появи у предмета вторинного імені. По-перше, це певні моменти експресії, по - друге, спрямованість на економію мовленнєвих засобів [73, с.50]. Ці причини й відрізняють вторинні номінації від прямих найменувань.

Огляд і аналіз наукових джерел дозволив теоретично визначити межі прямої номінації як “процес обернення фактів дійсності в знаки та надбання людей шляхом обернення фактів дійсності у факти системи мови, у значення та категорії, які відображають загальний досвід носіїв мови” [199, с.8], це “опора і суспільно усвідомлений фундамент усіх інших його значень та застосувань” [30, с.12], або “акт надання імені предметові, який ще не має свого мовного визначення і тільки чекає на нього” [73, с.50].

Про прями й переносні, первинні і вторинні значення слів та їх розмежування писав у своїх наукових працях І.Білодід, який стверджував, що “прямі номінативні значення слів безпосередньо вказують на співвідношення слова з явищами об’єктивної дійсності, що історично закріпилося в свідомості мовців. Пряме значення становить сутність

лексичного, реального змісту слова, і воно є для нього здебільшого первинним” [184, с.32], натомість як “переносне значення завжди вторинне, бо всяке перенесення найменування стає можливим тільки тому, що новий предмет, нова якість чи дія чимось схожі, мають спільну ознаку з уже існуючими, пізнаними, найменованими” [184, с.33]. Учений також підкреслював, що вторинні чи переносні значення завжди пов’язані з первинним. Переносні вживання як засоби мовленнєвого потенціалу вирізняються певною виразністю та образністю. У лінгвістичних джерелах знаходимо такі їхні іменні характеристики: “метафоричні, метонімічні та функціональні перенесення найменувань” [184, с. 33].

Е.Азнаурова, досліджуючи стилістичний аспект номінативних одиниць, виділяє два види okazіональних номінацій, де перший констатується як “джерело створення експресивно-образних стилістичних смислів” і трактується як “вторинна okazіональна номінація” або “вторинні okazіональні переосмислення”, які яскраво представлені в різних засобах перенесення, а саме: метафорі, метонімії, метафоричному епітеті, антономасії [1, с.90], та другий вид, репрезентований як “джерело створення емоційно-оцінних стилістичних смислів”, які називаються “оказіональною номінацією” або “ускладненою okazіональною номінацією” [1, с.90]. Складність вторинного номінативного акту полягає в тому, що, з одного боку, – це складний “процес, а з іншого, – це результат цього процесу” [66, с. 127].

В.Телія стверджує, що у світі вторинної номінації принципово розрізняються два способи найменувань: непрямі відображення дійсності та переносні номінації [189, с.119-120; 187, с.157]. Непрямі або номінативно-продуктивні номінації – це всі номінації певного роду, які за відношенням до основного, базового номінативного значення вважаються продуктивними. Субстантивною ознакою для непрямих номінацій є “характерна, хоча й опосередкована, але автономна віднесеність смислу імені до денотативного класу об’єктів та відповідно - самостійність номінативної функції

сформованих номінативно-продуктивних значень слів, які характеризуються як семантично повнозначні” [187, с.169]. Їх не слід сплутувати з переносними значеннями [30, с.12; 189, с.119]. Для переносних найменувань визначальною є “віднесеність смислу імені до дійсності тільки на підставі іншого, базового найменування (або найменувань) і як висновок – несамостійність номінативної функції переносно-продуктивних значень слів, яка свідчить про синсемантичність подібних значень і тим саме – їх зв’язаність з іншими словесними значеннями або синтаксичною зумовленістю” [187, с.169].

Функціональні можливості вторинних найменувань у працях лінгвістів представлені в таких вираженнях: комунікативній, прагматичній, номінативній [187, с.221] та номінативній, синтаксичній і прагматичній [90, с.10-15].

Привертає до себе увагу і той факт, що шляхом переосмислення інтелектуально-логічного та (або) емоційно-оцінного потенціалів у контексті вже існуючих у первинній “картині світу” уявлень і формуються конотативні ознаки, які, на думку В.Іващенко, можна класифікувати як: 1) конотативно-переносні значення, в яких домінантним є асоціативно-образне та власне асоціативне переосмислення дійсності, 2) конотативно-оцінні з домінантним фактором емоційно-оцінного переосмислення чи переоцінки реалій, 3) конотативно-переносні оцінної семантики, де органічно поєднані інтелектуально-логічне та емоційно-оцінне переосмислення, і виявлення домінантного стрижня майже неможливе [84, с. 37-39].

На основі зазначеної класифікації конотативних ознак у нашому дослідженні визначено такі різновиди нових оцінно-конотативних значень прислівників у контексті художніх та публіцистичних текстів: 1) переносно-оцінні, де базовим є асоціативне або асоціативно-образне переоцінення навколишнього світу; 2) емоційно-оцінні, в основі яких базовими є емоційно-оцінні характеристики дійсності та 3) переносно-емоційно-оцінні,

що репрезентуються поєднанням інтелектуально-логічного та емоційно-оцінного значень, для яких виокремлення домінантного вектора є майже неможливим.

Конотативні **переносно–оцінні значення** прислівників як вияв переоцінки у вторинній номінації фактичного матеріалу представлені як:

а) негативно забарвлені слова або вирази, наприклад: *Очікувана охайність заморського надморяного літака переростала в аморфність. Те саме було з тілами пасажирів – Папушиних сусідів, багато з яких **подушково ситі** зовні, а деякі душевно (І.Павлюк). Як бачимо, у художній літературі сучасному виразу “**подушково ситі**” властива оцінно-іронічна маніфестація ситості, глитайства, ненажерливості певних верств, у яких культом життя є їжа. Це сталося два місяці тому. Я сидів на роботі у своєму кабінеті, писав листа до міськадміністрації – всі тепер тільки й роблять, що пишуть у вищій інстанції листи-прохання, листи-закликання, листи-протести, а ті інстанції викидають їх у кошики, не читаючи, їм ніколи, вони ділять шкуру здохлого ведмеда, - й раптом на столі **деренчливо**, задзвонив телефон (Ю.Мушкетик). Прислівник **деренчливо** в наведеному контексті передає збудженість, перипетійність, що включаються в саркастично характеризуючу площину, де викривається “хибність” системи державного устрою. *Партійність*, з одного боку, - дуже добра річ, а з іншого – вона страшна, бо стикає лобами людей. *Врейти-реит*, це не стільки наше майбутнє, скільки майбутнє наших дітей. І коли діти виростуть, їм буде, вибачте, **“по барабану”**, за що кілька років тому сварилися “синьо-білі” та “помаранчеві” [УМ, 01. 12.2006]. У публіцистиці оказіональний оцінно-конотативний предикативний прислівник “**по барабану**” через асоціативні згущення з негативністю вказує на те, що майбутнім нащадкам буде “все одно, байдуже, індіферентно” хто з ким у минулому сварився. У вісімдесят п'ятому році, коли компартію і державну владу очолив Горбачов, СРСР за рівнем валового внутрішнього продукту на душу населення займав шістдесят восьме місце у світі, за рівнем*

особистого споживання – аж сімдесят сьоме, випереджаючи усі країни світу за дитячою смертністю, кількістю абортів, розлучень і споживанню горілки. Ці дані не спростовує ніхто. І це нагадування тим, хто **клінічно** ностальгує за радянським раєм [Дзвін. – 2001. - № 9.– С.84]. Оказіонально виражений адвербіатив **клінічно** з сарказмом указує на те, що народ “стабільно, постійно” ”ностальгує за радянськи раєм”, який славився значною кількістю абортів, споживанням горілки та дитячою смертністю;

б) позитивно забарвлені лексеми або вирази, наприклад: *Штраф назвали у франках, але їх у мене не було, а були марки. Я чисто по-советськи витяг з кишені всі 8 тисяч марок у купюрах по 500 і запропонував йому один із папірців. Він витріщив очі на такі гроші і лише вимовив: “о-ля-ля!”* (А.Доценко). Оцінно-конотативний прислівник *по-советськи* через асоціативну палітру фарб, якими насичене слово, характеризує образ простої, довірливої людини, яка в радянські часи мало, можна сказати, взагалі не подорожувала закордоном, тому і неадекватно поводитися в тому середовищі;

в) позитивно або негативно забарвлені слова з характерною енантіоконотемією (поєднання позитивно-негативного в одній конотативно вираженій лексемі), наприклад: *Аж поки не назбиралось того всього стільки, що секретар райкому викликав до себе та “по-дружньому” сказав: “Жаль, Євгене Степановичу, ошиблись ми в тобі. Думали: “східняк” – допомагатиме нам тут, проти мракобісів, аж ні – вони зуміли, бачся, тебе затягнуть у своє болото, - “мавки”, видать, причарували, - ха – ха – ха! То ж їдь собі – по добру, по здорову, - куди інде... щоби мої очі тебе не бачили, вуха про тебе не чули... на інші руки!”* (Л. Різник). У СУМ прислівник *по-дружньому* має значення: “Як друг; по-приятельському. // З виразом доброзичливості, прихильності, ласки; приязно. // Як прийнято між друзями” [170, VI, с.759]. В ілюстративному матеріалі оцінно-конотативна адвербіальна форма “*по-дружньому*”, розкриваючи свої семантичні межі за допомогою конситуативних поширювачів: “*То ж їдь собі... куди інде... щоби*

мої очі тебе не бачили, вуха про тебе не чули... на інші руки!”, набула жартівливо-іронічних відтінків значення, а саме: “неприятно”, “недружелюбно” та “недоброзичливо”;

г) позитивно чи негативно аргументовані лексеми із послабленою оцінкою, наприклад: *Вже – пора! Нас обох натомили зимові дива, срібні крихітки свят і гарячок міражні дерева, всі фантоми хвороб, сухозлітки іще від Різдва на задвірках, де сходить над брудом капіж березнево* (В.Давиденко). У наведеному контексті оптимістичного звучання набувають рядки “... де сходить над брудом капіж березнево” саме завдяки прислівнику *березнево*, який передає необхідність будувати спосіб життя по-новому, бо з приходом весни, як відомо, і люди, і навколишня дійсність намагаються настроїти себе на щастя, радість і оновлення.

Функціонування конотацій в **емоційно-оцінних значеннях** відзначається тим, що базовим їх стрижнем є емоційно-оцінне переосмислення. В ілюстративному матеріалі вони репрезентують:

а) негативну оцінку, наприклад: *Повертався додому в сутінках, на серці було злецько й невесело. Чомусь пригадалися віршовані рядки: “Я так люблю твої дороги, моя Україно сумна” В.Сосюри* (А.Німенко). Прислівник *злецько* передає емоційний настрій особи, яка не просто погано себе почуває, а й через дратівливість до всього навколишнього намагається саркастично висміяти реальну дійсність;

б) позитивну оцінку, наприклад: *“Коли Юля розлітає косу, то стає така жіноча, ніжна й “домашня”, - коментували соратники й опоненти, одностайно сходячись на тому, що зміна зачіски впливає на “залізну леді” пом’якшувально й умиростворяльно”* [УМ, 12.01.2007].

У публіцистиці конотативний прислівник *умиростворяльно* навантажує уривок позитивізмом, указуючи на те, що навіть зачіска людини впливає на її внутрішній стан, і тоді вона стає спокійною, не викликає роздратування;

в) позитивну та негативну оцінки, які взаємопов’язані в контекстній структурі, наприклад: - *Федоро Тимофіївно! Ти наших не паскудь!* –

невдоволено буркнула Мусіївна. - Он пенсію підняли. **Лігулярно** видають...
Заощадження повернути обіцяють ...

- *Бабоньки!* – натиснула на голос Федорка. - Там пенсіонери гасають по всьому світі!... (В.Буткевич). Оцінно-конотативна лексема **лігулярно** надає позитивного колориту прозовому уривку, викликаючи при цьому у реципієнта жартівливо-іронічний спектр емоцій.

Переносно–емоційно-оцінні конотативні прислівники передбачають синтезовану організацію інтелектуально-логічного та емоційно-оцінного переосмислення, а саме:

а) вияв позитивної оцінки, наприклад: *Терендиха спинилась, подивилася на Милоську нерозуміюче, здвигнула сухенькими плечима – мовляв, що з тобою, дитино?*

- *Не підходь!* – ще дужче першого репетнула Милоська.

- *Ну добре, - замирливо* проказала Терендиха. – *Не буду, раз не хоче* (В.Врублевський).

У наведеному тексті спостерігаємо напружену ситуацію, але прислівник **замирливо** з оцінно-конотативним позитивним значенням маніфестує про позитивно потенційний характер, що передає компромісну аргументацію дійсності, до якої прагне одна з героїнь твору;

б) вияв негативної оцінки, наприклад: *І побачив супроти себе здивовані очі.*

- *Ну що ж, - сказала зчужіло.* - *Можеш пошкодувати.*

І відійшла, можливо, відчула, що між ними порозуміння не буде (В.Шевчук).

Прислівникова форма **зчужіло** фокусує собою негативну оцінку, яка передає байдужість, непотрібність подальшого існування людей поряд, які в духовному і матеріальному просторі не мають спільних поглядів;

в) синтез позитивно-негативної оцінки, наприклад: *Льоньо стріляє пальцями й дивується:*

- Фінляндія, як і кожна московська колонія, терпить не менше, ніж Україна, - фінам під чоботом так само *солодко*, як ...

Ромко:

- Ха – ха! Під чоботом – як під чоботом! Кажуть “Миколушка” пошановують міцні чоботиська, з підковами. Як танцює “камарінську”, то любить *прибити* (Л.Різник). У СУМ лексема *солодко* фіксується зі значенням: “1. Прислівник до солодкий. 2. Про відчуття солодкого смаку. 3. Про приємні відчуття, яких зазнає хто-небудь; дуже приємно. 4. Про стан достатку, забезпеченості, задоволення чим-небудь” [170, IX, с.447]. Але зазначений ілюстративний матеріал свідчить, що оцінно-конотативний прислівник *солодко*, стоячи поряд з контекстуальними негативно вираженими словами типу “*терпить не менше, ..., - фінам під чоботом так само*”, набуває нових значеннєвих відтінків, а саме: “тяжко”, “важко”.

Таким чином, розглянувши проблему вторинної номінації, причини виникнення вторинних найменувань, у даному дослідженні встановлено різновиди оцінно-конотативних значень прислівників на основі конотативних характеристик в контексті прозових, ліричних та публіцистичних творів.

Висновки до першого розділу

Явище конотації аргументується складною термінологічною природою, суперечливою компонентною організацією, стилістичною потенційністю, словотвірною вираженістю, семантичною різноплановістю та порівняльно-історичною неординарністю. Цілеспрямоване звернення науковців до проблеми конотації дає змогу розглядати її з різних аспектів: лінгвістичного, психологічного, психолінгвістичного, стилістичного, семіотичного та екстралінгвального.

Часовими чинниками конотації виступають okazіонально-узуальні конотативні одиниці як категорії, яким властиві певні ознаки. Для

оказіонально виражених конотативних одиниць характерна новизна, емоційність, образність, динамічність, часова оригінальність, екзотичність, а узуально вираженим конотативним лексемам властива сталість, закріпленість у лексикографічних джерелах, загальноновживаність, емоційність, образність та традиційність.

Дискусійним залишається питання щодо характеру конотативної структури слова, де оцінність, як складова конотативного аспекту поряд з емотивністю, експресивністю та образністю надає позитивної або негативної оцінки навколишньому середовищу. Оцінний компонент виявляється не тільки в конотативних, але й у денотативних мовно-мовленнєвих одиницях.

Прислівникова система сучасної української мови є однією з найдискусійніших площин у лінгвістиці. Прислівник як частина мови різноаспектно досліджувався багатьма вченими, але проблема функціонування оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами є недостатньо дослідженою.

Природа та сутність вторинної номінації визначається її семантичною деривацією. Серед причин виникнення вторинної номінації виокремлюють певні моменти експресії та спрямованість на економію мовленнєвих засобів.

У площині вторинних найменувань за наявності конотативних ознак оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями та з новими значеннями і формами у художніх та публіцистичних творах класифіковано у такі різновиди: 1) переносно-оцінні, 2) емоційно-оцінні та 3) переносно-емоційно-оцінні.

РОЗДІЛ II

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОЦІННО-КОНОТАТИВНИХ ПРИСЛІВНИКІВ З НОВИМИ ЗНАЧЕННЯМИ І ФОРМАМИ У ХУДОЖНІЙ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

2.1. Семантика і функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами у прозі та ліриці

Досліджуючи особливості лінгвостилістики прислівників, виходимо з того, що однією з основних її категорій (понять) є стиль, що визначається як “суспільно визначені, колективно усвідомлені, традиційно використовувані типи мови, характерні для різних ділянок мовної діяльності” [71, с.270]; “сукупність мовних засобів, зумовлених змістом, функцією і цілеспрямованістю висловлювання” [101, с.12]. У сучасній літературній мові проблема виділення основних функціональних стилів є й досі дискусійною, але, як показали спостереження, базовими залишаються такі стилі: науковий, офіційно-діловий, стиль художньої літератури, розмовно-побутовий та публіцистичний. У стилістиці серед спектру стилів особливе місце посідає художній стиль, який об’єднує всі базові роди художньої літератури, а саме: лірику, епос, драму, де через своєрідний фокус художніх образів вимальовується естетично-етична модель людських стосунків, буття.

До основних ознак художнього стилю (художньо-белетристичного, художньої літератури) відносять конкретність змісту, образність, виразність, емоційність [101, с.13; 151, с.149-150] та експресивність, засобами якої є система тропів і фігур [25, с.217-218]. Майже всі науковці виділяють дві основні функціональні властивості художнього стилю: 1) вплив на читача та 2) естетизм. Зазначені функції, наголошують дослідники, є наскрізними в художньому стилі [154, с. 15-16; 71, с.300- 304].

Ідіостиль письменника вміщує творчу креативність, неординарність, специфічність образного мислення тощо. Шляхом образно-тропеїчної неповторності, зокрема, метонімії, метафори, епітета, іронії, синекдохи та інших перенесень відтворюються яскраві картини природи, суспільно-політичні події, інтимні почуття, які хотів передати митець. Найбільш продуктивною серед тропів є метафора, яку в різні часи вчені репрезентували як “вид тропа, що побудований на основі вживання слів або виразів у переносному значенні за подібністю, аналогією тощо і служить одним із засобів посилення образності й виразності мови” [42, с.125]; або “перенесення назви з одного предмета на інший за схожістю якихось ознак, форм, якостей, властивостей, функцій” [120, с.71]. Різновидами метафори є метонімія, синекдоха і персоніфікація. Метонімія – це троп, “сутність якого полягає в перенесенні назви одного класу предметів або одиничного предмета на інший клас або одиничний предмет на основі суміжності” [181, с.134]. Синекдоха – “різновид метонімії, в якій відбувається перенесення значення з цілого на його окрему частку” [40, с.217]. Персоніфікація або уособлення – це один із видів метафори, суть якого полягає в тому, що неживе набуває властивостей живого. Метафора – це глибина і багатогранність, вона є маркованою сутністю як прози, так і лірики, де виступає не тільки засобом художньої образності, а й засобом деталізації тих чи інших понять, явищ.

Виявлені нами оказіональні прислівники з конотативним увиразненням у віршованих конструкціях відзначаються яскравістю, динамічністю, ритмомелодійністю, тому що поезія – “це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі” [116, с.180]. На наш погляд, поезія – це ще й віршована доля митця, його духовний простір, історія почуттів та переживань, зростань і падінь, які він намагається передати своєму слухачеві.

З огляду на метафоричну потенційність лексично оказіональні прислівники з конотативним увиразненням за мотивованими основами згруповано в такі категоріально-семантичні типи, як: 1) рослинний світ;

2) тваринний світ; 3) власні назви; 4) природні явища, небесні тіла, матеріали, речовини, час, предмети, стиль; 5) будь-який простір, сорт, колір, назви фарб, каменів, металів та смол; 6) анатомічні, психологічні поняття, психічні стани, якості та властивості; 7) назви стосунків, вікових особливостей, роду діяльності, ідеологічного спрямування.

Саме через метафоризацію дуже яскраво виявляється спектр оцінно-конотативних значень прислівників, які, надаючи художньому образу експресії, набувають **образно-експресивної функціональної** завантаженості. Але слід зазначити, що, крім цієї функціональної вираженості, оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами в контексті прозових та ліричних творів представлені таким функціональним різнобарв'ям: функцією впливу на читача, естетично-етичною, характеризувально-уточнювальною, комунікативно-характеризувальною, культурно-характеризувальною, образно-емотивною, соціальною або сигнальною функціями. Згрупувавши прислівники за категоріальними типами, паралельно розглядаємо й функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами.

2.1.1. Лексично okazіональні прислівники з конотативним

увиразненням, основи яких мають зв'язок з рослинним світом

Регулярними репрезентантами метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові (*барвінково, березово, бузково, деревійно, жасминно, калинно, квітково, кленово, конюшиново, листато, лозово, матіольно, м'ятно, ожинно, полинно, ромашково, сливно, терново, тополино, травно, трояндово, хріново, хризантемно, хризантемово, чебрецево, черемхово, яблунево*) та відіменникові (*вербняком, листком*) оцінно-конотативні адвербіативи. У текстах творів уживаються й складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників, де одна з основ має вказівку на рослинний світ (*білокоро, буйноквітно, високотополино, різнолисто, тонкостебло*), що створює дескриптивно-ситуативну

фрагментарність й надає художнім образам у контекстній ситуації експресивності. Слід наголосити на тому, що оцінно-конотативні прислівники, які характеризуються спектром різноманітних значень, крім образно-експресивної функції, виконують й **функцію впливу на читача (прагматичну або фатичну)**, оскільки конотативні одиниці вражають реципієнта яскравістю форми та змісту, який у свою чергу помічає ту незбагненну красу, котрою наділене слово у процесі мовлення. Розглянемо типові моделі, у яких відображено зміни конотацій лексичних одиниць.

Модель “0 → +” відображає розвиток лексем, які за своєю природою мали б належати до нейтральних, але в силу своїх семантичних можливостей набувають виразної позитивної оцінки, наприклад: *А я ловлю примхливе сонце у кожнім дотику твоїм. А ти ... у переливах сонця – ти так ромашково стоїш!* (М.Дітчук). Оцінно-конотативний якісно-означальний прислівник *ромашково* у поетичному контексті через асоціативні зміщення набуває експресивно-образної виразності і передає меліоративне значення, вказуючи на “ніжне, як у ромашки, чисте, світле та сонячне” кваліфікативне зображення суб’єкта; *Я б трояндово світала І плела рожевий шарф. Я би Гофмана читала, і лякалась темних шаф* (І.Жиленко). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *трояндово* завдяки асоціативним нарощуванням набуває експресивно-образної виразності і передає меліоративне значення, вказуючи на бажання суб’єкта дії бути “неперевершеною, яскравою та радісною”.

Визначити виразне позитивне забарвлення лексеми допомагають ще й смакові, зорові, нюхові відчуття, наприклад: *Коня кують. Гартована підкова цвіте бузково. І вухналь димить Між пальців коваля, немов цигарка. Коня кують* (П.Перебийніс). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *бузково* через асоціативну зближеність з кольором у контекстній ситуації, де в препозиції до означуваного адвербіатива розміщено емотивно виражену конструкцію “*Коня кують. Гартована підкова цвіте...*”, яка є домінантною у створенні оцінки та емоцій, набув меліоративного вираження й семантично

вказує на те, як підкова “цвіте” “іскринками фіолетового кольору”; *І лілії срібляста квітка На синім плесі – як лебідка. І м’яко стеляться луги, І м’ятно пахнуть береги* (М.Лукив). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *м’ятно* через асоціативне зміщення у контекстній основі разом з емотивно вираженою конструкцією “*пахнуть береги*” набуває меліоративного вираження й семантично вказує на нові варіативні звучання: “духмяно, ароматно, надзвичайно витончено” пахне все навкруги. *Це спадкоємний ритм джерело рік утаємничена вага безважжя жага жагуча пізнання і вражень жасминно сповідається зорі...* (В.Рябий). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *жасминно* через асоціативну потенційність у контекстній основі, семантично організовуючись з ніжним емотивно-вираженим дієсловом “*сповідається*”, набуває нових варіативних можливостей: “з надією на кращі зміни, обнадієно, оптимістично”.

Доречно вплетені лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням у канву художнього твору допомагають якнайкраще розкрити образ людини, її внутрішню або зовнішню потенційність. Наприклад: *Незвично теплий грудень мрячив дрібною мжичкою. Незимовий холод пробирав до кісток, а старим все ввижалася баба Федора, якою її, найстаршу, ніхто з них ніколи не пам’ятав. Стояла на розпутті у білій вишиваній сорочці, тканій плахті, новеньких чобітках і весільному вінку – струнка, вродлива, чорноброва, ну, як та квітка, і **хризантемово** всміхалася до своєї щасливої долі* (О.Міщенко). Адвербіальна оцінно-конотативна лексема способу дії *хризантемово* через асоціативні реакції набуває позитивного звучання й передає естетично-етичні характерні риси людини, яка “радісно, приємно, гарно” всміхалася.

У складних оцінно-конотативних прислівниках, похідних від складних прикметників, оцінка розкривається за допомогою асоціацій до даної лексеми: *Й досі стрижено Україну нашу клишоногістю хмар... верховних... дурієм – повітря повсюдно... залишки від охвістя вгорі ще й досі заважає підійняти **високотополино** голову негостинність для смутку дверей*

високості... (М.Столяр). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *високотополино*, де перша *високо-* і друга *-тополино* частини слова експлікують семантику образно вираженого адвербіатива, який ще й через асоціативне зміщення у контекстній ситуації разом з конструктивними емоційно вираженими лексемами “*підійняти ... голову*”(знак гордості), набувши меліоративного відтінку, виражає такі значеннєві аргументації: “Гордо, незалежно та велично”; ... *осокори срібляться білокоро всміхаються дню і пісок золотиться на пониззі збігає в ріку тут замислився геній над плесом відвічним* (В.Старченко). У зазначених поетичних рядках оцінно-конотативний прислівник способу дії *білокоро*, де перша *біло-* та друга *-коро* частини слова спонукають до асоціативних реакцій, через які образно виражений адвербіатив у контекстній ситуації разом з позитивно вираженим емотивним поширювачем “*всміхаються*”, набувши меліоративного відтінку, передає такі значеннєві можливості: “весело, радісно та світло”.

Модель “0 → -” репрезентована об’єднанням слів, які повинні належати до розряду нейтральних, але в силу своїх семантичних можливостей мають яскраво виражене негативне забарвлення, наприклад: *Село Соловичі. Ген мак, мов кровина, У зіллі облогу, що пилом пропах. Сльозою зорі, і медово, й полинно, Прощально цвіла нам вечірня година І клекіт лелечий зорів на стовпах* (В.Гей). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *полинно* через асоціативну потенційність у контекстній основі набуває пейоративного вираження, якого, крім конотативного деривата, контексту надають ще й експресиви “*сльозою зорі, ..., прощально*”, та семантично вказує на нові значеннєві відтінки: “гірко, журливо та сумно”; *Лиш вітер стрів ожинно, Зігріла фляга в тузі. А за селом, в ярузі, - І діти, і дружина* (Ю.Каплан). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *ожинно* через асоціативну потенційність, до якої спонукає емотивно-оцінно-виражений поширювач “*в тузі*”, у контекстній основі набуває негативного забарвлення та семантично констатує про нові функціональні значення: “непривітно, неприязно та недоброзичливо”.

Дуже часто семантична новизна оцінно-конотативних прислівників розкривається у комунікативних актах, де вони набувають різного спектру можливостей. Наприклад: - *Прибув об'єкт номер два, №2, №2, №2, - тихо сказав лейтенант Х. – Хріново, - негайно зорієнтувався генерал Д. і перехилив сімнадцяту чарку горілки. – Злий? – Як пес* (К. Москалець). Через експресивно-емоційну вираженість адвербіальне okazіональне оцінно-конотативно предикативне слово *хріново* в поданому контексті набуває пейоративної вираженості, оскільки характеризує оточення, обстановку, де “дуже кепсько і паскудно” через негаразди.

Модель “0 → – або +”. До цієї моделі належать слова, які мали б відноситися до нейтральних, але в контекстній ситуації набули негативного або позитивного забарвлення. У таких лексемах оцінка розкривається тільки у контексті, оскільки поза межею тексту її важко встановити, наприклад: *Моя пречиста Україно, Озвись до мене **тополино**, Озвись у юному світанні, В турботах щирих про людину, Ім'я твоє на дух багате* (Л.Павлів). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *тополино* через асоціативні нарощення у контекстній ситуації разом з домінантною емотивно потенційною моделлю “*пречиста Україно*”, що локалізує оцінно-емоційну градаційність фрагмента, координує значеннєвий потенціал: “по-рідному, ментально, ласкаво, ніжно”, мусить озватися Україна; *Жорноока Господиня печаль **Тонкостебло** з-під зір кровоточить. І слізьми планетарних ячань Прочиняється голос пророчий* (О.Софієнко). Поетичний оцінно-конотативний якісно-означальний прислівник *тонкостебло*, що утворився від складного прикметника *тонкостеблій* – “який має тонке стебло, з тонким стеблом” [170, X, с.191], стоячи поряд з емоційно вираженою конструкцією “*печаль... кровоточить*”, у контекстній ситуації набуває такої семантичної вираженості: “непомітно, невеличкими дозами”.

2.1.2. Лексично okazіональні прислівники з конотативним виразненням, основи яких мають зв'язок з тваринним світом

Регулярними представниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові (*бджолоно, ведмежо, гадючо, голубино, джмелино, жайворово, журавлино, лебедино, мишасто, мурашино, по-баранячому, по-бичачому, по-вужачи, по-гусячому, по-журавлиному, по-заячи, по-квачачому, по-конячому, по-курачому, по-лебединому, по-мавпячому, по-макакськи, по-осиному, по-папужому, по-песьки, по-півнячому, по-псячому, по-скотячи, по-телячи, по-шпачиному, по-щелячому, пташино, слоново, чайково*) та відіменникові (*вовчком, дзьобиком, дроздом, дятликом, зрайкою, кабанчиком, левом, лелекою, метеликом, птахом, собачкою, телятком*) оцінно-конотативні адвербіативи; також вживаються й складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників (*білозмійно, білоперо, легкокрило, орлооко, прудоккрило, сизокрило* тощо), які створюють яскравий ситуативний фрагмент картини світу, а в конситуації надають експресивності художнім образам.

Модель “0 → –” відображає розвиток негативного оцінного забарвлення у лексико-семантичних варіантах, наприклад: *Осінь небо журавлино за обрій смутком свій несе. Тобі я дякую, дружино, за все, як мовиться, за все!* (А.Бортняк). Поетичний оцінно-конотативний якісно-означальний прислівник *журавлино* (“сумно, швидкоплинно і печально”) свій семантичний потенціал розкриває через взаємопереплетення метафоричного переосмислення та “народної етимології” в даній лексемі, що в контекстній основі асоціюється зі смутком, печаллю. *Дурний Філяк по-телячи кліпнув і повірив. А Лесів влучив вигідний момент і тицьнув папір'яку Римукові: “Хапай Кицю і його трандулетом на всіх парах в обласний Гам. Голові Ліваку особисто в руки!”* (З.Легкий). Адвербіальна порівняльно-уподібнювальна оцінно-конотативна лексема *по-телячи* через асоціативні реакції в контекстній ситуації, виражаючи ознаку дії, набуває негативних відтінків значень: “недоумкувато, неосмислено” поводить себе людина. До

свого змалілого людства Огарок нічого не мав. Знав, що є таке, числом п'ять, і годі... Ну, повелося людство **по-скотячи**, ну й повелось! (Б.Нечерда). У наведеному тексті адвербіальна оцінно-конотативна порівняльно-уподібнювальна лексема *по-скотячи*, яка утворилася від слова *скотячий* – “1. Прикм. до скот. 2. Як у скоту, не достойний людини” [170, IX, с.308], а *скот* – “1.Четвероногі свійські сільськогосподарські тварини” [170, IX, с. 307], через асоціації до тваринного світу у контекстній ситуації з негативністю вказує на ознаку дії людства, яке ”погано, непорядно, безвідповідально” поводить себе. - *Але ж уся влада по вертикалі та ж... Ніхто її не розганяв, - обізвався Салаг. –Чи ж ви уже не староста, пане Рачиня?... Той знічено затупцював. Його очі мишастро заметушилися.*

- *Та і я теж так... Але... хіба знаю? (З.Легкий).* Функціонуючи як образно інформаційний потенціал, адвербіальна оцінно-конотативна лексема способу дії *мишастро* через асоціативні реакції у художній площині набуває відтінків пейоративності, вказуючи на те, як “полохливо, боязливо, перелякано” заметушилися очі в людини. *Знову Жана шпачком залетіла у залишені для “люфту” водієм передні відчинені двері. Прилетіла, по-шпачиному заговорила до Йваська: “Дівчинко! Аву-у-у ! – Так Йвасько малим на уявного вовка казав: “аву” (Д.Герасимчук) - негативно виражений оцінно-конотативний прислівник по-шпачиному через асоціативні реакції в контекстній ситуації набуває семантичних варіацій: “швидко, нерозбірливо” заговорила людина; Коли випив грамів зо двісті, по-півнячому вставав, бив себе в тлусті груди і виступав: “Я – естет! Я – естет! Для мене більшої магії нема, як волосся коханої жінки. Більшої містики – як нічна гроза в її душі!” (І.Павлюк).* З контекстної ситуації видно, що оцінно-конотативна порівняльно-уподібнювальна адвербіальна форма *по-півнячому*, яка утворилася від слова *півнячий* – “1. Прикм. до півень. 2. перен. Власт. задерикуватій, запальній і т. ін. людині. 3. перев. у сполуч. зі сл. діло, справа. Власт. півневі, півням; // перен. Про незначну, другорядну і т.ін. роль у чому-небудь” [170, VI, с.385], а *півень* – “1. Свійський птах з червоним гребенем на

голові, пишним хвостом і шпорами на ногах; самець курки. // Флюгер, прикраса і т.ін. у вигляді такого птаха. // Самець деяких інших птахів ряду курячих. 2. перен., розм., Про задерикувату й запальну людину” [170, VI, с.380], через асоціативні зв’язки набула пейоративної вираженості, оскільки поєднуючись з дієсловом *вставав*, конкретизує те, як “пихато, зверхньо, набравшись гордовитого вигляду” поводить себе людина, яка своїми діями заперечує власні моральні принципи.

Семантичну негативно виражену оцінку конотативним словам надають ще й контекстно-ситуативні емотивно виражені лексико-семантичні варіанти різного рівня: іменники, дієслова, прислівники. Так, наприклад, з погляду вживання в контексті пейоративно спрямованого іменника *рекетир* подальший емоційний план при змалюванні відповідних рис та характеру особи вимагатиме нанизування, звичайно, негативно означених інформативних лексем, таких, як: *по-бичачому пригинаючи голову, непереставав гизикати*. Наприклад: *Рекетир ступав, по-бичачому пригинаючи голову, й не переставав гизикати. Позад нього майже впритул – господар. Він випроводив хижака з двора і тримав на мушці, поки той не зник за поворотом вулиці* (Ю.Керекеш). Як видно, оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-бичачому*, новизна якого розкривається завдяки асоціативним реакціям, у контекстній ситуації передає негативні естетично-етичні манери людини, які розкривають її “грубий, нахабний, нелюдський” спосіб та характер поведінки.

Наведемо ще приклади, де семантичну емотивно виражену оцінку конотативним прислівникам більшістю випадків координують контекстно-ситуативні емотивні частини мови, що вказують на актуалізацію відповідних нюансів. Наприклад: *Полковник Без... І не закотити очей і куцу шияку не випручати з хребців якнайдовши, і не завити по-песьки на всі чотири сторони руйновищ і льоду: - Ге...ге!.. ге!!! Хто-не-бууудь? Не докликатись* (Б.Нечерда) – у наведеному уривку оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-песьки* через те, що в його основі

знаходиться асоціативна образність – відповідне уявлення про якості тварин, яких за схожістю набуває людина, вказує на те, як “безпомічно, безпорадно” поводить особа у відповідній ситуації.

Подекуди “непередбачувані відношення між складовими дериваційної опозиції ілюструють випадки, коли семантична мотивація здійснюється не прямо, а опосередковано, через залучення своєрідної проміжної “семантичної ланки” [91, с.113]. Наприклад: *Деякі з них уже навіть читати й писати навчилися, хоч в основному з трибуни тільки й чути: “мать-мать-мать”. Налякані до смерті за сімдесят з гаком літ гірше од СНІДу їхніми попередниками змайстрованим буржуазним націоналізмом, все озираються на колишню “зореносну” і стрекочуть по-папужому – не приведи, Господь, ще обізвуть петлюрівцем та звинуватять у розвалі економіки (П.Федотюк) –* смислові відношення між конотативним порівняльно-уподібнювальним прислівником *по-папужому* та його формальним мотиватором розкриваються за допомогою додаткової підтекстової констатації, установленої в дериваційній базі. Так, адвербіатив *по-папужому* приймається як похідний від слова *папуга*, що тлумачиться як: “1. Лісовий тропічний птах, звичайно з яскравим і різнобарвним пір’ям, здатний наслідувати людську мову. 2.Перен., розм. Той, хто не має власної думки й повторює чужі слова” [170, VI, с.59], тому й прислівник *по-папужому* набув значень: “завчено, бездумно”.

Модель “0 → – або +” уключає слова, в яких визначити мінусовий чи плюсовий конотативний заряд допомагає контекстна ситуація: *Замучений край повногрудих фортець Молочними ріками сходить внівець, Між хвилями скіфські баби, мов качата, Хлюпочуться чайково і незачато (Н.Федорак).* Смислові відношення між оцінно-конотативним прислівником способу дії *чайково* та його формальним мотиватором розкриваються за допомогою додаткової підтекстової констатації, установленої в дериваційній базі. Так, адвербіатив *чайково* (“знаходячись на поверхні, ледве торкаючись хвиль”) сприймається як похідний від слова *чайка*, назви морського водоплавного

птаха, який під час купання знаходиться на поверхні води, ледь-ледь торкаючись її крилами. *Туман над плавнями чадить, Аж поки й місяць не потоне, Де лебедино лебедить Щось у пробуджених затонах* (Л.Тендюк). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *лебедино* через асоціативну образність у контекстній основі разом з експресивно вираженим дієсловом *лебедить* набуває пейоративного забарвлення та вказує на такі семантичні аргументації: “співучо-жалібно”, “журливо”. *Безперечно, він тупотів до найближчої дешевої забігайлівки – залити ганебним гонором очі. Але я розвернувся й кабанчиком побіг у гуртожиток – занотовувати розмову з прямоходячим класиком і писати додому слізного листа* (О.Стусенко). Адвербіалізована лексема способу дії *кабанчиком* у контекстній ситуації завдяки асоціативним згущенням набуває жартівливого звучання й передає прискорений спосіб пересування, тобто “дрібними швидкими кроками або підтюпцем”.

Модель “0 → +” представлена словами, що набувають позитивного конотативного відтінку: *Із краю в край снується без упину: Гармонія. Багатолуння. Лад... Ця музика, знадливіша із знад, Бентежить душу ніжно й голубино* (Л.Тендюк). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *голубино* через асоціативну конденсацію в контекстній основі разом із синонімічним конситуативним прислівником “*ніжно*” набуває меліоративного звучання та виражає семантичні аргументації: “лагідно, пестливо та приємно”; *Нарешті Муза обігрита І сипле вірші із коша, Бо на зелений клекіт літа Летить метеликом душа* (Л.Проць). Поетичний оцінно-конотативний відіменниковий порівняльно-уподібнювальний прислівник *метеликом* через асоціативну потенційність у контекстній основі набуває меліоративного звучання й координує такі семантичні можливості: “тріпотливо, ніжно”; *Дощ в горах випав, скинувся Салгір, Полинув прудкокрило в даль долин, Камінню і корчам наперекір Несамовитий розпросторив плин* (В.Гуменюк). У поетичному уривку оцінно-конотативний прислівник способу дії *прудкокрило*, де перша *прудко-* і друга *-крило* частини є семантичними

експлікаторами образного оцінно-конотативного адвербіатива, який через асоціативну зміщеність у контекстній ситуації функціонує як позитивно виражене слово, яке набуває таких ракурсів звучання: “стрімко”, “швидко”.

Дуже часто оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами ніби вкраплені в сюжетну площину, де невимушено надають тексту оригінальної свіжості. Наприклад: *Світан, знесилений, повискував по-щеньячому: боявся, щоб люди не пішли геть. Ті сопучи і крекчучи, заходилися перекидати кабінку, і коли з'явилося освітлене віконце на дверцятках, Світан одщипнув засув і ударом ноги відчинив кабінку. Воля!* (Ю.Хорунжий). Зрозуміло, що опорою для з'ясування оцінного значення конотативного прислівника *по-щеньячому* є, звичайно, поширювач *повискував* (“просив, благав”), котрий разом із аналізованим прислівником вказує на те, як “по-доброму просячи, благаючи допомоги”, людина хоче вийти з певної ситуації.

2.1.3. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються власними назвами

Регулярними показниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові оцінно-конотативні адвербіативи (*віфлєсно, десняно, дніпрово, зевесно, перуново, по-блоківськи, по-вінницьки, по-гоголівськи, по-жоржсандівськи, по-зевесівському, по-левітанівськи, по-македонськи, по-маккіавелівськи, по-монолізачи, по-московському, по-наполеонівськи, по-охтирському, по-сковородинськи, по-сталінському, по-фаустівськи, по-чкаловськи, по-чорнобильськи, по-шевченківськи (по-шевченківському), різдвяно, тичинно, українно, чернігівно* тощо), які надають художнім образам експресивності та викликають різного роду емоції.

Модель “0 → +” вказує на те, що адвербіативи набули плюсового конотативного заряду. Так, наприклад, виразне позитивне забарвлення порівняльно-уподібнювальних прислівників розкривається у контекстних ситуаціях завдяки співвіднесеності їх із власними назвами, що мають високий ступінь етнокультурної позитивної оцінки та відповідних

поширювачів, які допомагають розкрити значення слова: *Отак хочу почати свою промову перед студентами Черкаського університету. Якщо ми любимо Україну по-шевченківському полум'яно, до самозабуття, до самопожертви, аж до отого: “караюсь, мучусь, але не каюсь”, то чого ж ми, чи ви, студенти такого поважного університету, якому присвоїли навіть ім'я великого українського гетьмана, чому ж ви не шануєте рідної мови?* (В.Захарченко). Як видно, оцінно-конотативний прислівник *по-шевченківському* набуває специфічного звучання, яке розкривається в контекстній ситуації завдяки синонімічно нанизаним поширювачам *полум'яно, до самозабуття, до самопожертви, аж до отого: “караюсь, мучусь, але не каюсь”*, які, перебуваючи в постпозиції до порівняльно-уподібнювального прислівника *по-шевченківському*, передають його позитивний характер. У контекстній ситуації конотативний адвербіатив *по-шевченківському* набув таких семантичних варіацій: “надзвичайно, надмірно, непомірно”. *Ми з Кириком марширували по хаті, віддавали один одному піонерські салюти, “літали” по-чкаловськи по кімнаті, верхи на лаві мчали на ворогів революції в кінноті Будьоного. Батько кривився, спльовував* (Ю.Мушкетик) – своєрідна семантично-дериватологічна організація характерна оцінно-конотативному прислівнику *по-чкаловськи*, який через асоціативні реакції у контекстній основі разом з контекстуальним емоційно-образним дієсловом “літали” набуває нових ознак дії: “вміло, віртуозно, вправно” бігали діти по хаті.

Особливе емоційно-експресивне навантаження несуть лексеми на позначення релігійних свят і в більшості випадків їм властивий позитивний конотативний відтінок, наприклад: *То був салют земному дому, зимі зимній, вогню земному, душі, яка за ніч спочине, і вранці вийде до воріт, і знов дитячими очима різдвяно осіє світ* (І.Жиленко). У ліричному масиві оцінно-конотативний прислівник способу дії *різдвяно* через асоціації до великого православного свята *Різдво Христове*, яке завжди відзначається з

радістю, піднесеністю, набуває нового меліоративного звучання і вказує на те, як “світло, радісно, весело” “осіяє світ”.

Модель “0 → – або +”. Оцінне забарвлення лексем зазначеної моделі розкривається безпосередньо у контексті завдяки ситуативним констатаціям, наприклад: *Під будинком зупинилася біла автомашина – гостроноса, з емблемою на вітровому склі. Двері розсунулися. Звідти легко вистрибнула невисока зграбненька жінка одягнена стильно, **по-жоржсандівськи**: чорний брючний костюм, чоловіча краватка, білий комірець сорочки. Стрижка коротка – русяве волосся нависає над чолом (О.Думанська).* Імпліцитний потенціал оцінно-конотативної лексеми *по-жоржсандівськи* експлікується за допомогою контекстно-ситуативних змістових поширювачів, таких, як “*стильно*”, що знаходиться у препозиції до оказіонального оцінно-конотативного прислівника *по-жоржсандівськи*, та “*чорний брючний костюм, чоловіча краватка, білий комірець сорочки. Стрижка коротка – русяве волосся нависає над чолом*”, які вказують на параметричні характеристики та знаходяться в постпозиції до пояснювального позитивно-вираженого порівняльно-уподібнювального прислівника *по-жоржсандівськи*, який набуває відтінків значення “гарно, елегантно, витончено”.

Семантичний обсяг конотативних прислівників розкривається безпосередньо й на рівні асоціацій, наприклад: *А що ти вдієш?! Силою жінку не приручити. Не кобилиця! Потрібна політика – може, й складніша й **по-маккіавелівськи** хитромудріша, ніж на президентських виборах (Л.Різник) – оцінно-конотативний прислівник *по-маккіавелівськи*, семантика якого розкривається завдяки контекстній ситуації, де через асоціативні реакції він набув нових позитивно виражених відтінків: “спритно, надзвичайно продумано” мусить будуватися “політика” людей. *Пам’ятаю, коли довгими зимовими вечорами сходилися баби до нашої хати, а я лежав на печі і з насолодою слухав їхні **по-гоголівськи** містичні та гумористичні розмови. Галасу було обмаль, мати прикручувала лампу так, що гніт ледь-ледь жеврів**

(В.Лопата) - специфічна семантично-дериватологічна організація характерна й для оцінно-конотативного порівняльно-уподібнювального прислівника *поголівськи*, який через асоціативні реакції у контекстній ситуації набув нових позитивно виражених варіацій: “загадково, тасмниче, чародійно”. Я уявляю, як **десняно** І як **чернігівно** у вас І сонце вигляне весняно У цей сумний зимовий час (І.Коваленко). Оцінно-конотативні предикативні прислівники *десняно* та *чернігівно*, які через асоціативний простір у контекстній ситуації, набуваючи меліоративних відтінків, вказують на те як “гарно, вишукано, затишно” у когось.

Експресивно-емоційна потужність лексично okazіональних прислівників з конотативним увиразненням досить яскраво супроводжується контекстно-ситуативними семантичними поширювачами, які й допомагають розкрити семантичну новизну конотативних прислівників, наприклад: *Нацька походила не з нашого села, а з Охтирки, тому казали, що вона розмовляє “по-охтирському” або “по-городському”, що означало одне й те саме, оскільки “Город” і “Охтирка” були в журавлянській говірці синонімами. Трохи пізніше я й сам став бувати в Охтирці (за двадцять кілометрів від нашого села), а отже, дістав змогу чути ту “городську” мову частіше. Особливо привертала вона увагу на базарі, коли балакали між собою дві баби – одна сільська (що прийшла продавати) і друга городська (що прийшла купувати)* (В.Шовкун). В уривку оцінно-конотативний прислівник “по-охтирському” разом із синонімічно вираженим адвербіальним емотивним словом “по-городському” розкривають змістове навантаження у сполученні з іронічно забарвленим дієсловом “балакали”, яке вводиться в канву тексту постпозиційнійно до означуваного конотативного прислівника, що й призводить до того, що конотативний дериват “по-охтирському” набуває негативних значенневих відтінків: “не чистою українською, але й не російською мовами, місцевою говіркою” розмовляють люди.

Інколи нелегко визначити позитивну чи негативну оцінку в адвербіативі, оскільки його конотативне забарвлення досить стримане, наприклад: *Свище*

зоряна грім-хуртовина, Віща зоряна, зірна мить. Ім'я блоківське Валентина Так **по-блоківськи** в небі дзвенить (І. Драч). Досить часто смислові відношення між похідним дериватом та його формальним мотиватором розкриваються завдяки додатковій підтекстовій констатації, установленій в дериваційній базі. Так, оцінно-конотативний прислівник способу дії *по-блоківськи* (“символічно, знаково”) сприймається як похідний від власної назви *О.Блок*, прізвища письменника, який належав до представників художнього напрямку – символізму, що характеризується використанням символів та знаків для вираження незбагненої суті життєвих явищ і потаємних або навіть містичних особистих уявлень.

Модель “0 → –” репрезентує розвиток негативного оцінного забавлення у прислівниках, наприклад: *І здавалось мені: під дощем я одужую Від хвороб і тривог в нелегкому житті. ...Тільки – Боже ти мій! – Я довідався скоро – Був красивий той дощ по-чорнобильськи хворий* (І.Савич). У поетичному уривку оцінно-конотативний прислівник міри та ступеня *по-чорнобильськи* через асоціативні реакції до трагедії у м.Чорнобилі разом з негативно вираженим прикметником *хворий* набуває градації, вказуючи на те, що “безнадійно”, “безжалісно” хворий дощ.

Розглядаючи семантичні особливості оказіональної лексеми, треба звернути увагу на те, що смислові відношення між похідним дериватом та його формальним мотиватором розкриваються завдяки додатковій підтекстовій констатації, репрезентованій у дериваційній базі, наприклад: - *Я прийду – помолюся, Щоб зустріти когось, Хто перуново вусом Ген морга між колось. І душа твоя злине, Наче янгол з небес, Там, де спить білопінне, Знайде нас і себе* (М.Пивовар). Так, оцінно-конотативний прислівник способу дії *перуново*, набув значень: “грізно, застережливо”, оскільки сприймається як утворення від власної назви *Перун*, який у східних слов'ян був богом дощу, грому і блискавки.

**2.1.4. Лексично okazіональні прислівники з конотативним
увиразненням, основи яких мають зв'язок з природними явищами,
небесними тілами, матеріалами, речовинами, часом, предметами,
стилями**

Регулярними представниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові (*акварельно, ампірно, антенно, баладно, бемолово, березнево, біжутерійно, вереснево, верліброво, вечорово, віолончельно, восково, вулканно, геральдично, грозово, громово, дерев'яно, дієзово, заметільно, заповітно, злив'яно, іконно, квітнево, кинджально, кубістично, кулеметно, лекально, листопадно, літньо, молочно, олійно, органно, паперово, пастельно, пластмасово, по-гарматному, подушково, по-капелюхівськи, по-щовечірньо, припомадженно, ракетно, розвеснено, розвихрено, світанно, серпасто, січнево, скалчасто, склисто, соборово, строфічно, сувенірно, сюрреалістично, телефонно, транзисторно, храмно, церковно, червнево, ямбово*), відіменникові (*валідолом, гумою, кодлом, місяцем, пістолетом, шнурочком, штопором*) оцінно-конотативні адвербіативи та складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників та іменників (*весноводо, верховійно, вогневійно, водоспадно, громогласно, двоскрипково, древньохрамно, зернооко, ліхтарносрібно, медоточиво, повноводо, повнодуго, повнозерно, рахманносвітанно, сонцевалом, сонцеоко, сонцетіло, столунно, стосвічно, стострунно, стопудово, хмаротяжко, шляхонебо* тощо), які в конситуативних конструкціях набувають експресій.

Модель “0 → –” демонструє розвиток негативного конотативного відтінку у лексико-семантичних варіантах. Так, завдяки метафоризації назв природних явищ, предметів одухотворюється жива і нежива картина світу і набуває ціннісних орієнтацій, наприклад: *Хай серце плавиться вулканно – прірви всіх розлук, я ним, як піснею, заповню лунко!.. Я талим серцем вечорову розплещу імлу й наш день продовжу довгим поцілунком...* (І.Ляхович). У поетичному уривку оцінно-конотативний прислівник способу

дії *вулканно*, який, стоячи поряд з емотивною конструкцією “хай *серце плавиться*”, передає емотивно-експресивну “бурхливу, сильну” картину внутрішнього запалу суб’єкта. *Коли град Київ тимчасово з військами залишив Богдан, Серпневий день гримів грозово, Горіли вишні. Цвів катран* (І.Драч). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *грозово* через асоціативну конденсацію в контекстній основі, де координується у позиції з семантично близьким поширювачем “*гримів*”, набуває градації та маніфестує про те, що “обурено, тривожно, бурхливо” озивається природа на події національного характеру. *Дощ періщить, батогом махає. Не питає, боляче чи ні. Нерозквітлий жнивень зустрічаєм На журбою спаленій стерні. Не питає, досить чи не досить Змерзлу душу в споминах топить. І у ринвах солодко гундосить, І під серцем злив’яно щемить* (Л.Косановська). Оцінно-конотативний якісно-означальний прислівник *злив’яно* (“тужливо, болюче, без кінця і краю”) через асоціативні зміщення в поетичному контексті набуває градації на рівні денотату, оскільки дериваційна база слова вказує, на те, що не просто дощ, а злива у душі ліричного героя. *На сто колючок. Кинджально. Віщо Здригнуться руки – сахнеться племінь. Праворуч – міна. Ліворуч – вірші. А просто – банальна втома* (С.Антонишин). Поетичний оцінно-конотативний предикативний прислівник *кинджально* через асоціативні зміщення у контекстній ситуації, де наявні препозитивні емотивно виражені рядки-повтори “*на сто колючок живцем напнутих. На сто колючок*”, набуває градаційності й передає відтінки значення: “гостро, пронизливо”.

Оцінно-конотативні відіменникові прислівники, уживаючись як емотиви, у контекстній ситуації, сполучаючись з іншими словами, набувають нових значень і входять до складу фразеологічного вираження, тому й конкретизують значення не окремого слова, а фразеологізма в цілому. Проілюструємо це на прикладі: – *Ніхто, шановні колеги, не сумнівається, що Авеценна з рідні Остапа Бендера! Але цей шахрай якимсь дивом вилікував нашу пацієнтку і тепер тримає хвіст пістолетом* (Л.Бернакевич). Фразема

- “тримати хвіст пістолетом” - набуває нового звучання й характеризує з негативного боку людину, яка “гонориться, ставить себе вище над іншими”.

Модель “0 → +”. Складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників, сприймаються як позитивнооцінні, наприклад: *Візьміть серце – наче і обвуглене – У подільську сповийте ріллю... Завесніє – стокрило, **столунно*** (І.Прокоф’єв). Поетичний оцінно-конотативний предикативний прислівник *столунно* через асоціативне зміщення у контекстній ситуації, де вживається з препозиційним семантично близьким поширювачем “стокрило”, передає градації та набуває меліоративного відтінку значення: “поліфонічно”. *Мружиться ще обрій сонцеоко. Спалахи далеких блискавиць. Славно заблукати ненароком В світі скирт, озер, ялиць, лисиць...* (В.Гуменюк). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *сонцеоко*, де перша частина *сонце-* асоціюється з світлом, теплом, що випромінює це небесне світило, а друга *-око* – з органом зору, за допомогою якого можна розгледіти оточуючий світ, у контекстній ситуації набуває меліоративного відтінку, вказуючи на те, як “яскраво, лагідно та ніжно, даруючи останні відблиски сонця” виявляє себе природа. *Нам було сонцетіло... Що було – відгуло... Відболіло, згоріло, В спогад все відійшло* (М.Пивовар). Оцінно-конотативний предикативний прислівник *сонцетіло*, в якому перша *сонце-* і друга *-тіло* частини слова спонукають до асоціацій, у контексті набуває меліоративного відтінку, аргументуючи про те, як “гаряче, чуттєво” було комусь. *Дивись: бегонія прозора тонкі вітрильця розгортає і зернооко розглядає вікном обрамлену картину високосніжної зими* (П.Перебийніс). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *зернооко*, в якому перша частина *зерно-* асоціюється з зернинкою, яка має невелику вагу та об’єм, а друга *-око* - з органом зору, за допомогою якого можна розгледіти, побачити навколишній світ, у контекстній ситуації набуває меліоративного звучання, аргументуючи про те, що “уважно, зацікавлено та ретельно” розглядається картина природи.

Фактичний матеріал фіксує випадки, коли завдяки матеріально-речовинній метафоризації виражається фрагментарність картин неживої природи, наприклад: *Час бере своє. Сушиться стежинка. Склисто виграє зрушена крижинка* (П.Перебийніс). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *склисто* через асоціації до іменника *скло*, що сприймається як прозора речовина, яку одержують шляхом плавлення і хімічної обробки, набуває меліоративного вираження й семантично маніфестує про те, як “переливчасто-прозора” виграє крижинка.

Конотативне забарвлення певного кола адвербіативів розкривається через звернення до денотативного значення та ситуативних поширювачів у контексті, наприклад: *У доторках миттєвих відображень чи мозок відає, що кожен крок в майбутнє проростає, а сад **пастельно** шелестить чи не востаннє* (К.Каменський). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *пастельно*, що утворився від форми *пастельний*, що тлумачиться: “1. Прикм. до пастель1. // Виконаний пастеллю. 2.перен. Неяскравого, м’якого тону (про кольори, забарвлення) [170,VI, с.89-90], а *пастель* – “1. М’який кольоровий олівець (без оправы), виготовлений із пресованих стертих у порошок фарб з домішкою з’єднуючих або розбілюючих речовин (клею, крейди і т.ін.)” [170,VI, с.89], набув позитивних відтінків значення: “м’яко, ніжно”. *Небо світиться **світанно**, Сходить сонце з-за ріки, І орошені тюльпани Розкривають пелюстки* (М.Братан). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *світанно* через асоціативні реакції у контекстній ситуації, де вживається з препозиційно семантично близьким функціонуючим поширювачем “*світиться*”, набуває градації і характеризується меліоративним навантаженням, указуючи на те, що “невиразно, розвиднюючись” “світиться небо” перед сходом сонця.

Модель “0 → – або +”. Через метафоризацію назв пір року чи частини доби може здійснюватися оцінка навколишньої ситуації, наприклад: *І ніжаться трави казково-принадно, Присипані сонцем дерева й куці. От завжди б так сонячно, так **листопадно**, Так солодко-ніжно в гаях і в душі*

(Л.Косановська). Предикативний оцінно-конотативний прислівник *листопадно* через асоціативні зміщення у контекстній ситуації, знаходячись поряд з препозиційно позитивним емотивно-оцінно вираженим поширювачем-прислівником “*сонячно*”, набуває меліоративної вираженості, вказуючи на те, як “спокійно, затишно, погідно, тихо-мирно” навколо нас. *По-щовечірньо до тебе я горнусь, Як одинак у жіночий сміх. Неходова та з коханячка користь З калейдоскопних жахань та втіх* (Є.Юхниця). Поетичний оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-щовечірньо* через асоціативні реакції набуває меліоративності, вказуючи на “постійність, довірливість” у стосунках з коханою людиною.

Нами виявлено випадки, коли через метафоризацію різного роду назв речовин, напрямів, абстрактних понять, предметів, стилів передаються почуття, емоції, фізіологічний або психологічний стан людини, суспільно-культурна координація світу, наприклад: *Звелася Україна соборово, Нехай ідуть до неї на хліб-сіль. А що ж це ви, перевертні, на дрова Її продать скоріше запряглись?* (М.Палієнко). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *соборово* через асоціативні реакції набув меліоративності, вказуючи на те, як “велично, монументально, високо” “звелася Україна”. *Я вмерти не боюсь. І в глибині Мені до того грішно... Аж іконно* (І.Павлюк). Поетичний оцінно-конотативний предикативний прислівник *іконно* через асоціативні зміщення, набувши меліоративної виразності, вказує на “страждальний, мученицький” стан людини. *Авжеж, у патині душа, І час втішатися туманом... Урвалася в тобі моя струна, І біль кричить органно...* (О.Гижа). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *органно* разом з емотивними контекстно-ситуативними інтенсифікаторами “*біль кричить*” набуває пейоративного звучання, вказуючи на те, як “оглушливо до запаморочення” “кричить біль”. *Асфальт серпасто завертає* *Зі степових курних узбіч А вже й хатина та, що скраю, Леліє кручений панич* (М.Братан). Семантичне навантаження поетичного оцінно-конотативного прислівника способу дії *серпасто* розкривається не прямо, а опосередковано:

шляхом звернення до дериваційної бази лексеми. Так, адвербіатив *серпасто* набув значення: “великою дугою“, оскільки сприймається як похідний від номена *серп*, що тлумачиться як “сільськогосподарське знаряддя для зрізання злаків, трави і т.ін. при корені, що має вигляд вигнутого дугою, дрібно зазубленого ножа з короткою ручкою; // перен. Те, що формою нагадує таке знаряддя; // у знач. присл. серпом. Утворюючи дугу; // Місяць у початковій або кінцевій фазі, коли із землі видно лише частину його освітленого Сонцем диска” [170, IX, с.139]. У червоного піджака [головний герой] *олійно* загоряються кров’янисті від випитого очі. Червоний уже й не проти того, щоб десь ускочити у гречку – он, хоч би з тою, карокою. Та воно ж село. Тут тільки розтули рота не одмиєшся (О.Міщенко). Так, оцінно-конотативний прислівник способу дії *олійно*, семантично інтенсифікуючись, набуває образно-емоційних тонів і передає ознаку дії: “ласо, хтиво, пожадливо” загоряються очі в людини. Я бачила одну тітку – улітку, у ларька, у платті з голою спиною. А на спині білі плями упереміш із брудною засмагою. Чи то це вона так від сонця облізла *сюрреалістично* – а-ля палаючий жираф, чи то – хвороба вітіліго, що згубила Майкла Джексона. Скоріше, хвороба (Н.Хаткіна). Адвербіальна оцінно-конотативна лексема способу дії *сюрреалістично* у контекстній ситуації набуває саркастичного звучання й передає зовнішні вади людини, яка в результаті неправильного загоряння, облізла *сюрреалістично*, тобто “плямами, хаотично”. Так, так, Орисуню, прохання твоє виконано – це й у блискучому стилі. Та враз *думка штопором*: осле клаповухий, та ж із розсекреченням “Милого сімейства” більше втрапиш, ніж здобудеш! Тож цить! (З.Легкий). Фразема - “думка штопором” - актуалізується при жартівливо-іронічному змалюванні людини, яку “осіняє, тобто з’являється думка зненацька, враз”. Прапори б’ють – вогню джерела, шаліють, запалюють крону неба, Над зеленню так вихоплюється, як спринтери, мчать у блакить. Деревя летять, як огирі, вилискує листом ніжна спина конева, А каштан цей зеленоступінчастий навсібіч *стосвічно* летить (І.Драч). Оцінно-конотативний прислівник

способу дії *стосвічно* через асоціативні зміщення у контекстній ситуації набуває меліоративної забарвленості, вказуючи на те, як “заповнюючи, осяваючи все навкруги квітками” “летить каштан”.

Через метафоризацію художніх чи музичних назв може передаватися образна конструкція експресивної фрагментарності, наприклад: *Верліброво спростована весна Весною буде на п'янкім мольберті... Бо лінія життя – завжди скісна (А рівна – то лише – на зрубі смерті)* (І.Киселиця). У поетичному уривку оцінно-конотативний прислівник способу дії *верліброво* через асоціації до іменникової форми *верлібр*, який виражає “те саме, що Вільний вірш” [170, I, с.330], де слово “вільний” інтенсифікує до нових семантичних інтерпретацій, набув таких виражень: “непередбачено, всупереч очікуваному”. *І так само – долоньки під голову – Хтось відшукує в небі мелодію, Що трепече в крилатій лодії То дієзово, то бемолево* (Б.Чіп). Поетичні оцінно-конотативні прислівники способу дії *дієзово* та *бемолево* через асоціативні реакції набувають нових семантичних виражень, а саме: *дієзово* - “піднесено, голосно”, а *бемолево* – “тихо”.

Фактичний матеріал фіксує випадки, коли нелегко встановити оцінку певної лексеми, оскільки конотативна забарвленість її стримана: *І від вогню, що скапує восково, Я край могили свічку засвітив, - В її вогні не спопеліє слово, Тепло якого зогрівалась ти* (М.Олексюк). У поетичному уривку оцінно-конотативний прислівник способу дії *восково* через асоціативні зміщення в контекстній площині свідчить про те, як “не поспішаючи, повільно” скапує вогонь. *А ти зблудив, як нетля по фіранку, Шлях ще не трафив, бо цвіли сліди. Впліталась доля у бузкову крапку **Строфічно...** По сто грам – до біди* (І.Киселиця). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *строфічно* у контекстно-ситуативній площині через асоціації до лексеми *строфа*, що виражає - “1. Повторюване у вірші поєднання кількох віршових рядків, зв’язаних між собою певною системою рим та інтонацією. 2. Те саме, що вірші” [170, IX, с.787], набув семантичної виразності: “періодично повторюючись”.

**2.1.5. Лексично okazіональні прислівники з конотативним
увиразненням, основи яких мають зв'язок з простором, сортами,
кольорами, назвами фарб, каменів, металів та смол**

Регулярними показниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові адвербіальні оцінно-конотативні слова (*аеродромно, антрацитово, батьківщинно, бурштиново, високосно, гранатово, гранітно, епохально, карамельно, кармінно, лазурово, лілово, магнетично, мармурово, мускатно, нарощево, начорняво, небесно, океанно, “накалхозному”, панорамно, перламутрово, по-білому, по-заморському, по-майданному, помаранчево, по-райськи, “по-советськи”, “по-совітськи”, по-чорному, провінційно, рубіново, свинцево, смарагдово*); вживаються й складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників (*багрянолисто, білобоко, білооко, білопінно, золотоносно, малиновоголово, многоцвітно, синьосливо, срібnodзвонно, срібносніжно, червонобоко, червоносоко, чорноброво, чорнорото, чорнотронно* тощо), які створюють яскравий ситуативний фрагмент картини буття, а в контекстній ситуації надають експресивності художнім образам. Фактичний матеріал свідчить, що оцінно-конотативні прислівники в прозових та ліричних уривках, де вони набувають різноманітних відтінків значень, вирізняються й **естетично-етичною функцією**, оскільки конотативно виражені адвербіативи надають естетично-етичної довершеності висловленому.

Модель “0 → +” репрезентує розвиток позитивного оцінного забарвлення в адвербіативах. Так, оцінно-конотативне значення слова розкривається завдяки асоціаціям чи зверненню до дериваційної бази слова, в якому яскраво виражене оцінне значення, наприклад: *Усе пережите... усе було... Усе батьківщинно миле – Трави морські, журавля крило, Хатина біла, похила* (І.Павлюк). Поетичний оцінно-конотативний предикативний прислівник *батьківщинно* через асоціації до іменника *батьківщина*, що сприймається як місце народження людини, щось дуже близьке, набуває меліоративного забарвлення, вказуючи на те, яке все “духовно близьке,

рідне, до болю знайоме”. *Як біль згасити на вітрах, І загоїти листком рану, Що розпалилась океанно У тузі тихій за тобою* (Л.Павлів). У поетичному уривку семантичний потенціал оцінно-конотативного прислівника способу дії *океанно* розкривається не прямо, а опосередковано: шляхом звернення до дериваційної бази слова. Так, адвербіатив *океанно* набув значеннєвих відтінків: “безмежно, неосяжно глибинно”, оскільки сприймається як похідний від іменника *океан*, що тлумачиться як: “1.Водний простір, що вкриває більшу частину земної кулі й поділяє суходіл на материки та острови. // Одна з чотирьох основних складових частин водного простору земної кулі, що розділяє материки. 2.Про щось безмежне, неосяжне” [170, V, с.662]. *Карамельно перегуслим липовим медом запахла осінь. Циганські смолисто-чорні ріки течуть моїм волоссям... Боже мій! Життя таке тимчасове, щастя таке відносне... Трояндами в душі переплітає осінь парадокси* (Р.Вітер). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *карамельно* через асоціативні реакції набув нового меліоративного звучання: “ароматно-солодко” та разом із ситуативно емотивними інтенсифікаторами *перегуслим липовим медом* вказує на смаково-нюхові спектри образної картини. *Вода підігрілась по-райськи: ні тепла, ні холодна, лиш в такій воді тіло правдиво насолоджується радістю купання. І все ж не купання зачарувало нас* (Р.Дідула). Оцінно-конотативний якісно-означальний прислівник *по-райськи*, що утворився від лексеми *райський* – “1. Прикм. до рай¹. 2.перен. Який викликає почуття прекрасного, чарує; чудовий, чарівний” [170, VIII, с.443], а *рай*¹ - “1. За релігійними уявленнями – місце, де блаженствують праведники після смерті. // За біблійною легендою - сад, в якому жили перші люди Адам і Єва до так званого гріхопадіння” [170, VIII, с.441], набуває у контекстній ситуації позитивної конотації: “прекрасно, чудово”. *Та вже, напевно, онучат колише, Плекає на добро гуцульську віть. А Черемош так білопінно дише, І камінь Петриків у нім стоїть...* (Б.Мельничук). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *білопінно* через те, що перша частина *біло-* асоціюється з чистотою,

прозорістю, а друга *-пінно* – з легкою пухлякою масою, утвореною від сильного коливання, збовтування, нагрівання, у контекстній ситуації набув меліоративного відтінку, вказуючи на те, як “бурхливо, нестримно” “дише Черемош”; *Переплелася на баштані гудина, Червоносоко спіють кавуни. В селі моїм весіль іще не гуляно, Але уже намічені вони* (М.Братан). Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *червоносоко* через те, що перша частина *червоно-* асоціюється з досяглістю, дозрілістю, а *-соко* – з рідиною, що знаходиться у клітинах, тканинах і порожнинах рослинного та тваринного світу, у контекстній ситуації набув меліоративного відтінку, вказуючи на те, що “дозріваючи, досягаючи стиглості” спіють кавуни. *Коли сльозині стало смішно, вона всміхнеться срібносніжно, спурхне сніжинкою із вій і збурить смішний сніговій* (І.Жиленко). У поетичному масиві оцінно-конотативний прислівник способу дії *срібносніжно* через те, що перша частина *срібно-* асоціюється з мелодійністю, дзвінкістю, а друга *-сніжно* – з чистотою, блиском, у контекстній ситуації набув меліоративного відтінку, вказуючи на те, як “мелодійно-дзвінко, радісно” всміхнеться сльоза.

Дуже часто, для з'ясування значення прислівника вводиться у пресубпозиції певний індикатор, який допомагає розкрити семантику й сприйняти зміст речення як семантично правильну конструкцію. Наприклад: *Мені серед друзів було добре, я вірила, що всі мене люблять і якщо заздять – то тільки по-білому. Я була вже в іншому вимірі. А далеко за північ розбуджене нами дитя повернуло мене до мене* (Т.Яремчук). У пресубпозиції вживається загальноживаний оцінний прислівник *добре*, який і є індикатором позитивізму, що не тільки заряджає оцінно-конотативну порівняльно-уподібнювальну оказіональну лексему *по-білому* позитивним значенням, незважаючи на те, що поряд стоїть дієслово-негатив *заздять*, а й допомагає розкрити зміст адвербіатива, який виражає нові відтінки значень: “по-доброму, без умислу, радіючи” за людину.

Модель “0 → –” демонструє розвиток негативного оцінного забарвлення слова. Ця категорія відприкметникових прислівників найбільше піддається

інформаційним транспозиціям, де кольорова вираженість не зникає, а навпаки інтенсифікує семантичну ознаку дії. Наприклад: *Стежок невіддя стомлено, кульгаво, Спираючись на контури дерев, Іде у даль. На заході заграва Журливий ліс гранатово бере* (К.Міщук). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *гранатово*, який утворився від лексеми *гранатовий*, що тлумачиться як: *гранатовий*¹ – “1. Прикм. до гранат¹. 2. Темно-червоний” [170, II, с.156], а *гранатовий*² – “1. Прикм. до гранат²; // Зроблений з гранату, прикрашений гранатами” [170, II, с.157], де слово *гранат*¹ виражає значення – “1. Плодове дерево або кущ, що росте в місцях з теплим кліматом. 2. Яскраво-червоні квіти цієї рослини. 3. Круглий плід цієї рослини з товстою шкірою, наповнений насінням, яке оточене соковитим кисло-солодким їстівним м’якушем червоного кольору різних відтінків” [170, II, с.156], а *гранат*² – “самоцвіт, напівдорогоцінне каміння найчастіше червоного або бурого кольору” [170, II, с.156], у фактичному матеріалі набув негативнооцінного значення: “темно-червоно, буро”. *Запив каліка по-чорному, з роками перетворившись на безнадійного алкоголіка. Мати з горя померла, жив він відтоді сам, тирлувалися в нього чи не все висілкові алкаші* (В.Чемерис). *Він почав доїти Літфорд, а гроші, що брав звідти, пропивав. Пив часом по-чорному. Любив при цьому повторювати відому фразу Леся Мартовича: “Подивіться, як добре бути українським письменником”* (Р.Горак). За такого вживання конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-чорному* стимулює не тільки до асоціацій, пов’язаних з чорним кольором, а й набуває пейоративної інформаційної інтенсифікації, вказуючи на ознаку дії: “безпутно, втрачаючи голову, безпробудно”.

Оцінно-конотативна лексема *по-чорному* набуває різних семантичних виражень, якщо інтенсифікатор є емоційно-образним дієсловом-підсилювачем. Наприклад: *Моє журналістське перо підносило кандидата в депутати до небес. Виходило, що він навіть уві сні дбає про виборців. “Справедливий, непідкупний”, - ці слова домінували в газетних статтях, публічних виступах. Суперників Ложки я “чорнив” по-чорному*

(В.Конавченко). Уживання оцінно-конотативного порівняльно-уподібнювального прислівника *по-чорному* разом з інтенсифікатором емоційно-образного спрямування - дієсловом “*чорнив*” - спричиняє до нових семантичних навантажень, тому у контекстній ситуації за допомогою адвербіатива розкриваються негативні риси людини, яка “брутально, брехливо та аморально” діє по відношенню до суперників.

Семантичну новизну оцінно-конотативного прислівника *по-чорному* формує й текстотворчий матеріал, який є емотивно близьким до означуваного прислівника. Наприклад: *Може, ледачий українець? Нічого подібного. Працьовитий, як віл. В Америці на боса працює (якщо бос чужий – не свій!) по 10-12 годин по-чорному і добре. В Україні чекає “доброго дядька”, коли нарешті добрий дядько прийде, стане прем’єр-міністром чи президентом і видасть йому зарплату* (О.Воскобійник). Як бачимо, оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-чорному* через асоціативні реакції набуває в контексті пейоративно значеннєвих відтінків і вказує на “рабський, важкий, тяжкий (уживається переважно з негативним значенням)” спосіб заробляння грошей українцями. Саме контекстний матеріал з емотивно-оцінними аргументами “працьовитий, як віл”, “працює на боса по 11-12 годин” і обумовив цілісне з’ясування семантики оцінно-конотативної лексеми.

До моделі “0 → – або +” належать слова, оцінка яких розкривається тільки у тексті. – *Я робила це в місті, яке є колыскою мого народу, – бурштиново примружилася, точнісінько як самиця кугуара, прекрасна Оло* (С.Батурин). Оказіональний оцінно-конотативний прислівник способу дії *бурштиново* в контекстній ситуації через асоціативні згущення, в основі яких лежить жовтий колір, притаманний винятково хижим звірам родини кошачих, які примружують очі під час небезпеки і полювання, набуває семантичних варіацій: “насторожено, недовірливо, напружено”. – *Сподіваюсь, ви усвідомлюєте, що це таке! – Репицул виклав умову й, подавшись вперед усім тілом, гранітно завмер у чеканні, допоки кусливий*

*вогник цигарки не припik у пучки й вивів із каменю (З.Легкий). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *гранітно* у контекстній ситуації набуває емоційно-образного звучання, вказуючи при цьому на те, як “твердо, непорушно, непохитно” завмерла людина у чеканні.*

Підкреслюємо, що більшість цих прислівників, маючи нове значення і форму, репрезентують експресивно-емоційне забарвлення. Дуже часто у канві прозових творів вживаються слова або висловлювання, транслітеровані засобами української графіки, які набувають семантичної оригінальності та надають естетично-етичного колориту, наприклад: *Працюючи у “Вестінгаузені”, я проходив вечорами свої життєві університети. Виробничо-технічні університети. Брав необхідні інструменти і йшов за адресами своїх клієнтів. Можна сказати, це було моїм підробітком. Або моєю практикою. Я лагодив холодильники, оновлював електропроводку. На ходу вчився, намагався щось удосконалити. Ховав електропроводку в середину стін. Робив її безперечною. З думкою про чужу сім'ю, про чужу дитину і трішки з розрахунком на сусіда клієнта. – Хто це зробив? – Вам подобається? – Дуже. Це ж клас. – Можу дати телефон майстра. Люксовий спеціаліст... Я так створював собі ім'я. Робив свій імідж. Я ніде “по-советськи” не “халтурив”. Знав, халтура – це бізнесова смерть. Це одноденний заріток (О.Воскобійник). У ситуативній площині адвербіальна оцінно-конотативна лексема способу дії “по-советськи” є негативним експресивом, який разом з образно-емотивним дієсловом-підсилювачем “халтурив” надає контекстній ситуації контрастності, вказуючи на те, як “несумлінно, неякісно, незацікавлено в кінцевому результаті праці” виконувалась робота. Дивлюсь на це чорняве галченя, - що в'є гнізда в комині, - і шкода мені, жалко моєї милої землячки. По-суті, з нею – з єдиною можна в групі порозмовлять... мовою... рідною, українською; інші, хоч теж з “репаних”, але “гарадськіє” вже, “на-калхозному, как-то уж неспрілічно”. Щоб вам добре було! І я, під настроєм, що зустрів Глинського, думаю: ану ж – ризикну! (Л.Різник). У контекстній ситуації зміст оцінно-*

конотативного порівняльно-уподібнювального прислівника “*па-калхозному*” розкривається шляхом внутрішньотекстових слів-координат. В уривку такими є емоційно забарвлені деривати “*репаних*”, “*гарадськіє*”, де образний емотив “*репаних*” вказує на сільське походження людей, які розмовляють українською мовою, але оскільки вони тяжіють до “городського” способу життя та манер, то “*па-калхозному*”, тобто “сільською суржиковою українською мовою” “*как-то уж неспрлічно*” говорити, отже, оцінно-конотативний прислівник *па-калхозному* набуває у контексті негативного звучання.

2.1.6. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються назвами анатомічних, психологічних понять, психічних станів, якостей та властивостей

Регулярними репрезентантами метафоризації досліджуваних одиниць є відприкметникові (*акапельно, алярмово, астрально, без'язико, вивідчо, виклично, викрутасно, вискітливо, вихлювато, відзігорно, відчепно, в'їдно, волохато, ейфорично, ейфорійно, елітно, епілептично, заморожено, запійно, захланно, інфернально, кирпато, кістляво, кошмарно, кульгаво, лискучо, лобато, маразматично, молодильно, муторно, надтріснуто, неблагонадійно, нетямковито, нірванно, обтічно, окато, оскомно, оторопачено, пелехато, перепуджено, по-блазенському, по-блатному, по-дебільному, по-дженгельменськи (по-дженгельменському), по-дикунськи, по-дилетантськи, по-жлобськи, по-занудському, по-ідіотськи, по-узурпаторськи, по-фраєрськи, по-хуліганськи, по-человєчєські, пошерхло, продажно, прочулено, розкуто, слюняво, сміяльно, сприкрено, судомисто, тягарно, церебрально, чубато, ярісно), відіменникові (*гомоном, зором, надурничку, надурняк, налівака, насмарку, хвостом, хрящем, черепом*) оцінно-конотативні адвербіативи з новими значеннями і формами, помірно вживаються віддієслівні (*заввиграшки, кричма, крутькома, навперемішки, підлабузницьки*) оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і*

формами; маловживаними є відзайменникові (*нізкимно*) оцінно-конотативно адвербіальні слова. Досить продуктивно вживаються й складні оцінно-конотативні прислівники: а) похідні від складних прикметників та іменників (*білозубо, богонатхненно, буйнобородо, вишневозубо, вишневоюно, волосожарно, гостротіло, зоронавстіж, колінопреклонно, кособоко, легкобоко, легкостопо, лицецоко, масногубо, наволоженооко, німопрмовисто, окомигно, пішкодьором, пішодралом, повновартісно, повнощоко, пружнотіло, рукотворно, світлооко, сволочоззграйно, солодкоперо, стожально, тонкоброво, тонкостанно, умигока*), б) утворені поєднанням слів (*болісно-нестерпно, брутально-триповерхово, буйногадно, вишнево-молодо, жадано-схвильовано, зухвало-придуркувато, лагідно-прохально, лоскїтливо-непідкупно, лякливо-піднесено, натхненно-схвильовано, нахабно-глузливо, незбагненно-незабутньо, ненаситно-стражденно, очком-бочком, погрозливо-люб'язно, претензійно-розкішно, примарливо-безгучно, примирливо-ніжно, прозоро-беззвучно, прощально-жовто, сердито-дизельно, сумно-пророчо, таємничо-насторожено, тяжко-гірко, фантомно-бентежливо, холодно-поштиво, шиворіт-навиворіт*) тощо.

До моделі “0 → –” належать слова, які одержують зневажливу, іронічну оцінку, наприклад: *Дід Кислий нетямковито клінав очицями, бо ніяк не міг дїбрати, де він і що з ним коїться* (Є.Гуцало). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *нетямковито*, зміст якого розкривається у контексті, набув негативних, емотивно виражених значеннєвих варіацій: “розгублено, нерозуміюче”. *В Івана душа в омані, Кульгаво думки бредуть. Та внуки ростуть в Івана. Їм стелиться інша путь* (В.Кравчук). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *кульгаво*, що утворився від лексеми *кульгавий* – “з укороченою чи пошкодженою ногою; кривий (у 5 знач.). Те саме, що кульга” [170, IV, с.392], а *кульга* – “людина або тварина з укороченою чи хворою ногою” [170, IV, с.392], в основі якого знаходиться вказівка на недолік, ваду, набув вираження: “не такі, як треба; які не приводять до бажаних наслідків”.

Час надійшов, Щоб розігнатись, Не зупинившись Ні на мить. Бо ж совість рветься пелехато Все говорить і говорить (В.Могилюк). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *пелехато* у контекстній ситуації набув негативного вираження: “безладно, хаотично”, оскільки утворився від прикметника *пелехатий* (в основі якого вже є оцінка) – “1. Із довгим, густим, скуйовдженим волоссям (про людину); із довгою густою шерстю (про тварину). // З довгими, густими ворсинками; волохатий. // Скуйовджений, розпатланий; кошлатий (про волосся, вовну). // Зроблений із шкури з довгою, густою вовною (про одяг). 2. перен. Який має густе листя, довге віття й пишний цвіт, великі лапаті квіти (про рослину). 3. Який має вигляд клаптів або нерівні краї (про пару, туман, хмару і т.ін)” [170, VI, с.114]. *З тобою (а з ким же) стою і мовчу, моя віро. Віро-невіро, так довго стою і мовчу без'язико, безмірно (хтось мене видумав нині покірним, а я непокірний) прошу свічу* (В.Рябий). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *без'язико*, який утворився від прикметника *без'язикий* (в основі якого вже є оцінний потенціал) – “1. Який не має язика. 2. Який не говорить; німий” [170, I, с.154], набув негативного забарвлення: “німо, мовчазно”. *Бодай дециці парламентський скнара. І стали всі думки хороші Не варті ламаного гроша, І що робить йому тепер? Вся філософія “насмарку”* (Ю.Шковира). Поетичний оцінно-конотативний предикативний прислівник “насмарку”, який надаючи експресивної емотивності віршу, через асоціативні реакції набуває іронічно-жартівливих звучань, вказуючи на те, що “марна, даремна, незатребувана” філософія. *Славко пильнує в полі за комбайнерами, щоб зерно не йшло “налівака”, але, кому хоче і кому треба, дає. Білий про це добре знає, але йому, оскільки не напросився – “не можу і не можу”* (Р.Дідула). Емотивно-образний відіменниковий прислівник способу дії “налівака” передає негативну ознаку дії й вказує на те, що зерно не повинно роздаватися “всупереч закону”. *Я бачив ніч... сувору і безжальну... Вона єдвабом темним небом вкрила І золоті зірки на ньому засвітила, Що раять душу боляче й стожально* (І.Луб'янов). Оцінно-конотативний прислівник способу дії

стожально, де перша частина слова *сто-* асоціюється з великою кількістю, високим ступенем чого-небудь, а друга *жально-* - з мучеництвом, біллю, у контекстній ситуації набуває виражень, а саме: “пронизливо та страждально”.

Ракурс негативного потенціалу суб’єкта найкраще розкривається через манеру поведінки, риси характеру, внутрішнє світосприйняття, психічні якості. Проілюструємо це на прикладах: *До смерті й неземних справ вона ставилася хоч і не з легковажністю здорової людини, однак начувайся, як безнадійно незріла й невідготовлена до смерті її душа. “Як думаю – вити хочеться! І ще вчать мене, як краще померти. І це ті, що “царські села” возводять. І державу таку побудували, що можна красти по-державному, а не по-фраєрськи. А з’явиться якийсь молодий та ідейний, так вони його прилякнуть, або підхабарять, або “заляпають”, що й сам почне красти і гребти під себе”* (О.Сенчик). Адвербіальна оцінно-конотативна лексема способу дії *по-фраєрськи*, новизна якої розкривається завдяки семантично негативно вираженому типу основи, у контекстній ситуації вказує на “певну невідготовленість, спонтанність і дрібність” крадіжки. *Мені ж кожного разу треба було “сім раз відміряти”... якщо різав, не міряючи, то потім доводилося багато балакати, розмірковувати вголос, тобто, бурмотіти **по-дебільному** самому до себе; набивати собі гулі, ходити-бігати, доганять не знати що, насваритись-наляяться та нишком і поматюкатися, - нехай би йому ні дна, ні...* (Л.Різник). Адвербіальне оцінно-конотативне слово *по-дебільному*, маючи семантично негативно виражений тип основи, у контекстній ситуації разом з пейоративно забарвленим дієсловом *бурмотіти*, вказує на відповідне уподібнювання людині, котра “як дебіл, а саме: психічно неповноцінно, розумово відстало, недоумкувато, недорікувато” поводить себе. *Але... чекай... що це тобі, дурню, вбандюрилося... вченому, **по-дилетантськи** пхатися в чужу царину – до теології – і щось там незграбно теоретизувати?! Добре, що вже у вікнах засіріло, - ранок від вечора мудріший!* (Л.Різник). Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-дилетантськи*, маючи семантично негативно виражений тип

основи, у контекстній ситуації, поєднуючись з дієсловом *пхатися*, з іронією передає ознаку дії: необачно, необдумано, як дилетант: аматор; той, хто не має спеціальної підготовки. *Це відчуття він давно вже забув. Він по-ідіотськи усміхався, і все в ньому кричало, що цей світ ліпший, ніж раніше* (О.Сенчик). Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-ідіотськи*, новизна якого розкривається завдяки семантично негативно вираженому типу основи, у контекстній ситуації разом з позитивно вираженим дієсловом *усміхався*, набуває оксюморонного звучання: “крізь сльози, неприродно, душевно боляче” від певної ситуації. У наведеному ілюстративному матеріалі досліджувані конотативні прислівники, крім естетично-етичної функції, виконують ще й **характеризувально-уточнювальну функцію**, мотив якої визначається формулою: характеризуючи, уточнюй естетично-етичний світ людини та навколишнє середовище.

У комунікативному акті регулярно вживаються відприкметникові оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, які набувають такого спектру можливостей, що їх новизна та асоціативне поле виявляються в усіх варіативних формах. У комунікативних ситуаціях конотативні прислівники регулюють:

а) емоційний спектр естетично-етичного способу дії людини та емоційно наснажують попередній інформаційний формат: - *Але ж Людмила тебе малювала ? – довбав своє Іван.*

- *Малювала! – згодився Федьо. – Вона всіх малює: для пам'яті, каже, а мені шо, морда від цього зменшиться?*

- *Через це ти того портрета й не забрав, - по-занудському сказав Іван* (В.Шевчук) – у висловленні okazіональний оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-занудському*, маючи семантично негативно виражений тип основи, у контекстній ситуації вказує на спосіб передачі інформації, яка “в’їдливо, дошкульно” маніфестується людиною;

б) емоційну підтверженість мовцем ситуативної правильності/неправильності, доброго/поганого: - *Ще до заміжжя з Петінкою дали мені двотижневу путівку до будинку відпочинку, горящу. Поїхала, нудьга там зелена, скукота. Розваги – кіно та вечорами дискотека з різними жлобськими іграми, навроді “два притопи, три прихлопи”. Та й танцюють усі **по-жлобськи**, як, напевне, ще наші діди танцювали (М.Омельченко) – оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник **по-жлобськи**, новизна якого розкривається завдяки семантично негативно вираженому типу основи, у контекстній ситуації, поєднуючись з дієсловом *танцюють*, з іронією виражає спосіб дії: “старомодно, примітивно, немодно”.*

Органічно вмонтовуючись у структуру речення, конотативні лексеми надають естетично-етичної довершеності твору. Наприклад: – *Ну, не розводьмо антимоній, - **сприкрено** й нетерпляче воднораз скривився гість. – Ближче до суті. Отже, серед білого дня в редакцію газети раптом заявляються дебелі молодики й кажуть головному редакторові, що він тут більше не працює (В.Баранов). Тепер уже ніщо не могло захитати Сергієвого переконання в тому, що постале перед ним видиво виникло на сітківці його очей не під впливом справжніх придибенцій з реальними матеріальними об’єктами, а спроектувалося в навколишній простір унаслідок якихось невідомих і, напевно ж, руйнівних процесів у його мозку, недарма ж он незадовго до цього Сергій, знову прийшовши до пам’яті, **оторопачено** уздрів перед собою їхній город, причому рота Сергієві розтулило не живісіньке враження від того, що він, зіперившись на якийсь корч, лежить у Левчі і ще й, аби краще можна було бачити, вільною рукою пригортає мокре волосся, - а ніби наново воскреслий з небуття той самий куц калини ... (В.Левун).* Адвербіальні оцінно-конотативні форми способу дії *сприкрено* та *оторопачено*, набуваючи у контексті експресивно-емотивних відтінків, передають значення: адвербіатив *сприкрено* - ”неприємно, неприязно,

незадоволено” і конотативна лексема *оторопачено* - “розгублено, збентежено”.

Слід зазначити, що, в оцінно-конотативних прислівниках з новими значеннями і формами, що функціонально активізуються у контексті, виявляється семантична різноплановість та яскравість. Наприклад: *Тож, коли “Маня Авдієнко-філологиня” (як представилась товстуля) тицьнула йому в руки якийсь зшиток, відчепно взяв, запхав у кишеню і, не прощаючись, ринувся відбивати у Романа-Фанфана-Тюльпана – невірну Віру* (Г.Тарасюк). Так, адвербіальний конотативний дериват способу дії *відчепно* у контекстній ситуації вживається на позначення негативної ознаки дії й через асоціативні згущення набуває значення: “бажаючи швидко позбутися надокучливої особи”. Адже літературну діяльність вони ототожнювали з ідеологічною пропагандою, і було б просто наївно сподіватися, що вони пропустять туди людину, яка, по-перше, **неблагонадійно** мислить, а по-друге, “не захотіла допомогати органам” (В.Шовкун). У контекстній ситуації адвербіальна ідеологема способу дії *неблагонадійно* набуває негативної оцінки і разом з дієсловом *мислить* виражає значення: “неправильно, всупереч наявній ідеології”.

У прозових та ліричних творах вживаються адвербіальні віддієслівні оцінно-конотативні лексеми з новими значеннями і формами, яким характерна нейтралізація морфологічних категоріальних ознак дієслів. Тому, набуваючи прислівникової оформленості, віддієслівні форми, вказуючи на ознаку дії, конкретизують ще й спосіб виконання цієї дії. Наприклад: *Продавиця підлабузницьки захихотіла голосочком, що вподібнювався розсипаному на голому столі для перебирання пионові...* (Д.Герасимчук). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *підлабузницьки*, виражаючи спосіб виконання дії, у контекстній ситуації через експресивну навантаженість набуває жартівливо-іронічного звучання, вказуючи на те, як “хитро, улесливо” поводить себе людина.

Досить продуктивно вживаються в комунікативних ситуаціях оцінно-конотативні прислівники, що утворилися від складних прикметників, виконуючи при цьому, крім **комунікативної функції**, ще й **характеризувальну**, надаючи: 1) оцінку ситуативним фрагментам:

- *Ну, коли ви щотижня в Києві, - Совинський глузував з цього провінційного надмуханого чортика вже відверто, - коли ви там у вищих сферах.*

“Плям, плям, плям!” – **масногубо** вторив його словам пан Журавель (П.Загребельний). Негативно виражений оцінно-конотативний прислівник способу дії **масногубо**, де перша частина слова **масно-** асоціюється з жирністю, а друга –**губо** – з шкірно-м’язовими рухомими складками, розкриває естетично-етичні моменти людини, яка “пихато, зажерливо” поводить себе;

2) оцінку (добре/погано, правильно/неправильно) мовця з іншими ситуативними суб’єктами:

Не зважився ньоркнути це, натомість, буркнув:

- *Ліпше їхати у гори, аніж **пішодралом** потіти – фраза, очевидно, була задуманою на знак примирення з горлопаном-міліціонером.*

Лейтенант не сприйняв “жесту”, зухвало-придуркувато (тільки суперпримітивні люди володіють переконанням у власній абсолютній правоті, компетентності, зрештою безгрішності) поправив Остапа :

- *Не у гори, прошу пана. Попід гори (Д.Герасимчук). Негативно забарвлений прислівник способу дії **пішодралом** через асоціативні реакції, згущуючи в собі іронічний відтінок, вказує на ситуативну недоречність виконання вказівки та набуває нових варіацій звучання: “пішки дертисся, напружуючись”.*

Дуже яскраво в художньому стилі виявляють себе прислівники утворені поєднанням кількох слів, наприклад: *А інформації замало. І то навіть ті крихти, заверстані нонпареллю чорт-і-зна-де між вульгарною рекламою, нічого сутнього не ...а все - **шиворіт-навиворіт!** ...ніколи в житті я не*

знаходив у СМІ про себе правду! – хоч би тінь правди, нехай і прикрої, - біс його бери! (Л.Різник). Оцінно-конотативний предикативний прислівник *шиворіт-навиворіт* у контекстній ситуації набуває негативного звучання й свідчить про те, що все робиться “навпаки, незграбно, неправильно”. *Перехожих не стало, а поодинокі машини, здається, теж найжачились від мокрого холоду і не звертають уваги на її підняту руку. Пропливла мимо начальственна “Волга” з трьома сімками в номері; сердито-дизельно гаркнув схожий на прапорщика в камуфляжі КраЗ; винувато пригнувшись до самої землі, проскочила набита людьми і клунками “Таврія”* (С.Синюк). Негативно виражений оцінно-конотативний прислівник способу дії *сердито-дизельно*, що утворився шляхом складання двох слів, де *сердито* тлумачиться як – “присл. до сердитий 2, 3” [170, IX, с. 133], а *сердитий* – “2. Який сердиться на кого-, що-небудь, який перебуває у стані гніву, роздратування; гнівний. // у знач. ім. Гнівна людина. // Який виражає гнів, роздратування (про очі, обличчя і т.ін). // Вчинений, зроблений у стані гніву, роздратування. // Викликаний, пройнятий гнівом, роздратуванням. 3. перен. Дуже великої сили прояву (про мороз, вітер і т.ін.). // розм. Який спричиняє подразнення; їдкий, міцний” [170, IX, с. 132] та *дизельно*, що утворився від слова *дизельний* – “прикм. до дизель. // Який приводиться в дію за допомогою дизеля” [170, II, с.274], де *дизель* – “двигун внутрішнього згорання важкого палива, яке займається від стискування” [170, II, с.274], у контекстній ситуації емотивно-експресивно характеризує спосіб самовираження людини: “невдоволено, роздратовано”.

До моделі “0 → +” належать слова, які набувають позитивної конотації, наприклад: *Київ. Груднева паморозь Квітом сніжинок сіяла. І ейфорійно марилось Жити в лісах Голосієва* (І.Яворський). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *ейфорійно*, семантичні межі якого розширюються через градацію на рівні денотату, вказує на те, що не просто добре, а *ейфорійно*: “безтурботно, радісно” “*марилось Жити в лісах Голосієва*”. З дамами залицяльник при гнізді відчуває повний комфорт хіба що в закритих

приміщеннях типу ванни без вікна. А коли дамі випало щось з рук, мило чи рушник, він ніколи по-джентельменськи не підніме, боїться, що гніздо злетить. Усе це так і не так (Р.Дідула). Оказіональний оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-джентельменськи*, новизна якого розкривається завдяки семантично позитивно вираженому типу основи, у контекстній ситуації передає естетично-етичні норми поведінки особи, яка мусить поводити себе “виховано, порядно, згідно з прийнятими у суспільстві правилами поведінки”, але це не виконується. *День присвячений тобі, наче свіжий струмінь вальсу. Із орбіти звичних бід Так заввиграшки зірвався (В.Климентовська).* У поетичному уривку оцінно-конотативний прислівник способу дії *заввиграшки* через асоціативні зміщення в контекстній ситуації, передаючи образну картину світу, набуває нових експресивно забарвлених варіацій: “швидко, непомітно”.

Фактичний матеріал свідчить, що не менш важлива **функціональна вираженість** оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами – **образна емотивність**, без якої, безумовно, немає пошуку не тільки істини, а взагалі не уявляється наша життєдіяльність, тому що саме через внутрішні переживання виявляється настрій, поведінка, самопочуття, волевиявлення тощо. Емоційно-образно-оцінна лексика характеризує різні емоційно-вольові нахили й задає образно-емоційно-оцінну програму віршу, який репрезентує ідіостиль митця, наприклад: *А на морськiм коні горить стогрив і розганяє пратуман лиману розвернутий кавун сонцевулкану і зоронавстіж лунуть береги (В.Рябий).* Оцінно-конотативний прислівник способу дії *зоронавстіж*, де перша частина слова *зоро-* асоціюється із здатністю бачити все навколо, а друга - *навстіж-* вказує на просторість, широчінь, у контекстній ситуації функціонує як позитивно виражений адвербіатив, що набув значення: “безмежно, неосяжно”; *Як легкостопо юною ходою Летиш до мене ти зі сновидінь. Серед усіх моїх тривог-болінь Тобою тішуєш завше молодую (Я.Камінецький).* Поетичний оцінно-

конотативний прислівник способу дії *легкостопо*, в якому перша частина *легко-* асоціюється з незначною, невеликою вагою, а друга *-стопо* – з нижньою частиною ноги, у контекстній ситуації функціонує як позитивно виражений адвербіатив, що має варіації: “безшумно, потихеньку”; *В кав'ярнях стигне кава. Столичний дух – галантний і чудний: Богонатхненно творячи державу, Ми просим брата свого: “Не убивай!”* (Ю.Курташ-Карп). Оцінно-конотативний прислівник *богонатхненно*, де перша частина *бogo-* асоціюється з величністю, святістю, яких набув творець, що створив світ, а друга *-натхненно* – з палкістю, сильним потягом до чогось, набувши в контексті емоційно-образного звучання, передає меліоративні відтінки значення: “керуючись у своїх діях Божими законами”, “надзвичайно піднесено”; *Підвівся тоді на всю залу лише один чоловік. Це був наймолодший з поміж нас, Олег. Оскільки за його спиною не було того, хто б міг його всадовити, він стояв і світлооко озирався. Й зала, сидячи, очікувала* (Б.Жолдак). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *світлооко* через асоціативні реакції надає образного звучання тексту і як експресивно-емотивний дериват, указуючи на спосіб виконання дій чоловіка, характеризує його з позитивної точки зору, оскільки він “щиро, по-доброму, із чистими помислами” озирався. *Та щоразу сонце знову усміхається тобі білозубо і заманливо, а ти ловиш його лагідні промені неголеною щогою і любиш увесь світ, бо почувася непереможним* (В.Терлецький). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *білозубо*, що утворився від прикметника *білозубий* – “який має дуже білі зуби” [170, I, с.183], вживається на позначення позитивної образно-емотивної персоніфікованої характеристики *усміхнення сонця*, синтезує спосіб локалізації дії: “яскраво, блискуче, радісно”. *Я люблю Житомир, навіть потребую постійного контакту з ним, власне, з самим містом, не тільки із знайомими людьми в ньому чи родичами, і це потрібно мені для того, щоб повновартісно жити й приймати енергетичне наповнення* (В.Шевчук). У контексті через експресивно-емоційну викарбованість оцінно-конотативного прислівника способу дії *повновартісно*

підкреслено необхідність кожної людини в “змістовому, гармонійному, повноцінному” бутті. - ...Тому й летимо на їх голос і запах. Знаю, що так буде завше. Й надалі любитимемо їх отак же гаряче і палко, клянемося! – Залпом осушивши горнятко, він схопив вобілап вуджену заячу тушку й **окомигну** ковтнув її з кісточками (З.Легкий). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *окомигну*, де перша частина слова *око-* асоціюється з органом зору, а друга *-мигну* – з миттєвістю, швидкістю, стоячи поряд з негативно забарвленим дієсловом *ковтнув*, передає ознаки дії й маніфестує про вчинки людини, яка “швидко, спритно, за одну мить” поїдає все, що можна. *Вишнева гілка нависала, Вишнево-молодо цвіла. Дозволь добути із кресала Одвічну іскорку тепла* (М.Петренко). У поетичному уривку оцінно-конотативний прислівник способу дії *вишнево-молодо*, що утворився шляхом поєднання слів *вишнево* – “присл. до вишневий 2” [170, I, с.543], а *вишневий* 2. – “Темно-червоний, кольору стиглої темної вишні” [170, I, с.543] та *молодо* – “1. Як молодий. // Як у молодого. 2. З молодих років” [170, IV, с.788], у контекстній ситуації набуває позитивного звучання й емотивно-експресивно зображує “рясний, розкішний” період цвітіння.

Специфічного ефекту поетичним конструкціям надає й іншомовний (англійський) предикативний прислівник (в українському фонетичному оформленні) інтернаціоналізм *о'кей*, що вживається у контекстній ситуації на позначення емотивно-оцінної конденсації фактів, та має значення: “прекрасно”, “чудово”, “добре”, наприклад: *І все було б о'кей, якби не вперте, капосне сердечко. Хоч обручем його кріпи! Хоч зранку зодягай вуздечку* (І.Жиленко).

До моделі “0 → – або +” виокремлюємо слова, які мали б належати до нейтральних, але в силу своїх семантичних модифікацій вони набувають негативного чи позитивного конотативного відтінку у контексті, наприклад: *За жінками найкращими лізе мохнатий зайда, Волохато, по-європськи, по-хлопськи сторонить нас* (І.Павлюк). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *волохато* через асоціативні реакції викликає негативні емоції й у

контекстній ситуації набуває пейоративних значеннєвих відтінків: “нахабно, зухвало, безцеремонно”. *Він випрасував сорочку, одягся, встиг навіть вдруге сьогодні поголитися, а Людмила все плавала по кімнаті у самій сорочині. Тоді він накинув піджак, взувся і **виклично** сів біля дверей у вітальні* (М.Головатий). Зміст оцінно-конотативного прислівника способу дії *виклично* констатує ситуативна площина, в якій, виражаючи емоційність дій, лексема передає негативізм поведінки людини, яка “демонстративно, вимогливо” поводить себе. - *Будь ласка, передайте на квиток! Розгваздзяна фарбами мумія демонстративно, зневажливо кинула:*

- *Можна же сказати **по-человєчєскі**...*

- *Люди добрі! Вибачте мене. Я щойно зі Львова і матюкатися ще не навчився ... Але обіцяю вам ... Що заговорю й “**по-человєчєскі**”* (Є.Дудар). Зазначена контекстна ситуація орієнтує на негативізм, емоційно-експресивну забарвленість оцінного порівняльно-уподібнювального прислівника “*по-человєчєскі*”, який через експресії та емоції передає естетично-етичну картину стосунків між людьми, де одна особа закликає розмовляти російською, на її погляд, привілейованою мовою, зневажаючи та ігноруючи українську мову. – *А я тебе здалека упізнав, ти ж аніскілечки не зм... - і враз язик у петлю скрутило: на засяг руки перед ним чолов’яга пенсійного віку з присмученими очима, обоснованими здовкіль густою сіткою зморщок, які **кричма** кричали про те, що на життєвій дорозі не лише перемоги* (З.Легкий). У комунікативній ситуації віддієслівний оказіональний конотативний прислівник способу дії *кричма* разом з спільнокоренневим емотивним дієсловом *кричали* набуває нових семантичних варіацій: “виразно, промовисто, яскраво” свідчать зморшки про життєві негаразди людини. *А про тутешність. В ній – чуттів осадки І доленьки моєї сива нить. Тут вчився радість виглядати нізвідки, **Нізкимно** прикрість поспішав ділити* (М.Федунець). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *нізкимно* через асоціативні зміщення, надаючи контексту емотивно-образного забарвлення, вказує на те, як “самотою, наодинці, сам на сам” суб’єкт переживав свої

негаразди. *Звичайно, оцей кораблевий бір, ніби чиєюсь чародійною рукою перенесений на нашу грішну землю з відомої шишкінської картини, німопрмовисто озивавсь на користь не України, де подібні ліси наказали довго жити під сокирами, либонь, ще мешканців Київської Русі, а радше за вже згаданого в українських думах та піснях незлим тихим словом Сибіру, проте, як той казав, хрін від редьки не солодший, бо потрапити туди не дуже цікаво навіть у теперішні пострадянські часи...* (В.Левун). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *німопрмовисто*, де перша частина слова *німо-* асоціюється з безмовністю, мовчазливістю, а друга *-прмовисто* – з переконливістю, доказовістю, набувши образного звучання, вказує на те, як “неозвучено переконливо, без зайвих пояснень” озивався бір. *Левко скрипочку в руки – і ридати... ридати... ридати, щоб аж стіни підпливли слізьми... і сльози, як горох котилися на сиві вуса, а відтак... І Ромко з гітарою – очком-бочком... І Михайло на гармонії...* (Л.Різник). Жартівливо виражений оцінно-конотативний предикативний прислівник *очком-бочком*, що утворився шляхом поєднання синонімічно близьких слів, емотивно-експресивно розкриває спосіб виходу із ситуації: “тихенько, ніби непомітно, хитренько”. *Либонь, емоції, почуття, що колись стрясали душу, не згасають, не зникають без сліду, а вгрузають глибоко в мозкову підкірку, в намул духовних потоків, аби слушної хвилини знову виринути й фантомно-бентежливо обізватися. Розбирає тривога й зараз* (З.Легкий). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *фантомно-бентежливо*, що утворився шляхом поєднання синонімічно близьких слів, указуючи на спосіб виконання дії, емотивно-експресивно маніфестує про те, що “як примара, викликаючи страх і тривогу” виринають у нас інколи емоції та почуття. *Пропливають прозоро-беззвучно* Перекреслені жалем ключі. Бути птахою трохи незручно: *Хіба солодко мерзнуть вночі* (Л.Косановська). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *прозоро-беззвучно*, що утворився шляхом складання двох слів, де *прозоро* – “присл. до прозорий” [170, VIII, с.186], а *прозорий* – “1. Який вільно пропускає крізь себе світло, просвічує наскрізь. // Крізь

просвіти, дірочки в якому видніються інші предмети; ажурний. // Крізь який чітко видно інші предмети; дуже чистий. // Світлий, ясний, нічим не затьмарений. // З погожими, ясними днями (про пори року, місяці тощо). // у сполуч. з ім. очі. Ясний. // кул. Приготовлений на освітленій рідині. // перен. З блідою і тонкою шкірою, дуже худий (про людину); який майже світиться (про шкіру). // перен. Малопомітний, ледве вловимий. 2. перен. Доступний для сприймання; зрозумілий, ясний, дохідливий. // Який легко розгадати, збагнути; явний, неприхований. // Щирий, відвертий” [170, VIII, с.184-185] та *беззвучно* – “присл. до беззвучний” [170, I, с.129], де *беззвучний* – “який не подає звуків; безмовний, німий. // Позбавлений звуків, звучання; тихий” [170, I, с.129], у контекстній ситуації, набуваючи нового звучання, репрезентує спосіб виконання дії й емотивно-експресивно вказує на рух птахів: “непомітно, тихо”.

Останнім часом у художньому просторі часто вживаються адвербіалізовані відіменникові означальні порівняльно-уподібнювальні оцінно-конотативні форми *надурняк* і *надурничку*, що утворилися від негативної семантично вираженої твірної основи *дурн-*, тобто оцінка вже закладена в твірній основі. Наприклад: *Наші шановні органи вдаються до перевірок часом з єдиною метою – нажертись надурняк до пороссячого вереску, а як пощастить, то й грошей хапнути* (А.Крим). *Твій же організм не вимагає алкоголю. Із силою вливаєш його у себе. Навіщо труїшся? Безвольність? Розпущеність? Розхлябаність? Чи тому, що дуже любиш випити надурняк?* (Д.Герасимчук). У контекстній ситуації відіменниковий прислівник способу дії *надурняк* через асоціативні згущення передає естетичний негативізм людини, яка “безкоштовно, задарма” бажає поживитися. Слід зазначити, що формант *-як* валентно характерний семантичній групі іменників, які вказують на рід діяльності особи (часто з негативним відтінком): *вояк, пияк*. Тому й приєднання суфікса *-як* до основи з негативно-вираженим потенціалом *дурн-* градаційно експлікує семантику адвербіатива *надурняк*. *Але одного дня в кіосках згадуваного міста з’явилася*

абсолютно нова газета. Називалася вона “Газета для дурнів”. Прикметним було те, що її перший номер не продавався, а роздавався надурничку (В.Кривушанський). Оказіональний оцінно-конотативний прислівник способу дії надурничку через асоціативні згущення передає естетично-етичний негативізм ситуації, де “дурням” роздають “даром, просто так, безкоштовно” газети. Зазначимо, що в експресиві надурничку морф -ичк(у), що характерний для іменників зі зменшено пестливим значенням (лисичку, водичку, травичку), приєднуючись до твірної основи дурн-, котра має негативне значення, локалікалізує жартівливо-іронічну семантику експресива.

Інколи дуже важко вичленити в оцінно-конотативних прислівниках як раціональний, так і емоційний компоненти оцінки, оскільки новизна семантики означальних конотативних адвербіативів репрезентує взаємопереплетення як денотативного, так і конотативного нашарувань в семантичній структурі слів, як-от: *Біжучи, вже простягав наперед себе руки – астрально, у благанні тієї сили, що потрібна була йому в цей мент. Однак потрібний імпульс йому не прийшов (А.Мороз).* Так, значення оцінно-конотативного адвербіатива способу дії *астрально* розкривається завдяки ситуативним поширювачам “у благанні ...сили”, які стоять у постпозиції до означуваного прислівника, який вказує на те, що людина бігла “сподіваючись на допомогу неземної сили”.

Аналіз оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами, свідчить, що аксіологічний (оцінний) потенціал їх дуже тісно пов’язаний з контекстною ситуацією. Так, розглядаючи оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, доходимо висновку, що досить регулярними у текстових конструкціях є соціально-оцінні - сленг, жаргон, арго, які виконують **соціальну або сигнальну функції**.

Регулярно в структуру прозового тексту вводиться okazіональний оцінно-конотативний предикативний прислівник *класно*, котрий часто використовується в семантико-синтаксичній конструкції речення, надаючи

йому емотивно-оцінної суб'єктивної оцінки, і вживається на позначення доречності чогось та має значення: “неперевершено”, “чудово”, “дуже добре”. У контексті, як свідчить наш фактичний матеріал, він може функціонувати з відтінком фамільярності, захопленості та приємної здивованості. Проілюструємо це на прикладах: *Привіт, музиканте! Що робиш? Ходімо на пиво! Я запрошую. Оце приїхав спеціально з колгоспу, аби за практику бабки взяти. Зараз не візьмеш – завтра не дадуть. Знаю я їх. А ти чого не в колгоспі? Їдеш завтра? І я завтра. А літо як? О, ну в тебе класно: Сибір, Крим, бабки ... Кльово! А з тією, я розумію, ти зав'язав?* (Ю.Покальчук). *Алік, ти чуєш мене? – питаю. - Альберте! – кричу з останніх сил. Алік мене не чує. Він зник, наче його й не було. Можливо, його й справді тут не було. Головне, що я є, і я цим тішусь. Мені класно. Я балдію. Хай славиться небуття!..* (Ю.Шинкаренко). *“Оце класно, - подумав Ярчик Волшебник. - Тут я погуляв би. Енья, Мерилін Менсон, Катя Чилі. Стенлі Кубрик. Стівен Спілберг. Фредді Крюгер. Спецефекти, графіка, анімація, фотошоп, корел драв* (Ю.Андрухович).

Поряд з оцінно-конотативною лексемою **класно** в нашому фактичному матеріалі представлено й емоційно забарвлений адвербіатив **кайфово**, який утворився суфіксальним способом від лексеми кайф, що передає відчуття емоційного позитивізму, захоплення чимось та має значення: “неперевершено”, “дуже добре”. Наприклад: *День був сонячний, а сирник з медом дуже смачний.Коля [Коломея Воронич] намагалася не плямкати, хоч була страх яка голодна і їй нестерпно цього хотілося. “Сирник, - думала вона. – Сирник це класно, це просто кайфово!”* (Ю.Андрухович)

Не менш колоритним у художніх текстах є вживання оригінального okazіонального оцінно-конотативного прислівника **прикольно**, репрезентацію якого знаходимо в семантико-синтаксичних конструкціях речень, де він уживається в емотивно-оцінних ситуативних фрагментах та має значення: ”смішно”, “цікаво”, “неординарно”. Наприклад: *Бабуся розповідала мені історії про Гурченко-тінейджерку, котра жила з нею по сусідству, мала*

гарні коси й **прикольно** танцювала під старезний татів баян (Л.Багірова). А сюди Яна приходить, бо **прикольно** з пацанами-малолітками побазарити, і ніхто нічого не знав про неї, але її накрили недавно, хтось побачив і сказав, а тоді пішли за нею і простежили (Ю. Покальчук).

Специфічного ефекту художньому стилю надає оказіональний оцінно-конотативний прислівник способу дії **хіпово**, який, уживаючись у художній площині, набуває семантики: “неординарно, відповідно сучасній моді”, як-от: *Вона до них готувалася давно, з першого курсу, коли на одному із чергових збіговиськ, на якому обирали активістів комсомолу (Боже, як добре, що для сина ці події – абсолютна архаїка!), побачила молодого чоловіка. Так, не юнака, а чоловіка. Юнаки одягалися **хіпово**, а на ньому був пристойний напрасований темно-синій костюм, світла сорочка і краватка. Він проводив збори, не пишався, але оглядав залу строго, по-учительськи. Мовляв, якого біса такі пасивні!* (О.Думанська).

Вульгарного відтінку у прозових текстах набуває оцінно-конотативний прислівник **слабо**, який регулярно вживається в сучасному молодіжному середовищі та має значення “дуже важко, не під силу, боязко”. Наприклад: *Образи' переховували жінки, це була їхня і робота, - раз, що їм і від властей безпечніше було, якби засікли, - мовляв, що візьмеш із темної баби (“Несознательної ...”, - підказує всміхаючись інтерв'юерка), ну да, корів же хто з колгоспів позабирав назад у двори в тридцятому – баби й молодиці, і так лишилося, відстояли! А дядькам так само коні позабирати – то вже **слабо** □ було, зараз на Соловка би опинилися, ну, а бабський бунт, це ніби ще так, несерйозно ...* (О.Забужко).

У ліричних текстах вживається оказіональний оцінно-конотативний предикативний прислівник **кльово**, репрезентацію якого знаходимо в семантико-синтаксичних поетичних конструкціях, де він уживається в емотивно-оцінних ситуативних фрагментах та має значення: “неперевершено”, “чудово”, “дуже добре” і може функціонувати з відтінком іронічності, жартівливості. У деяких ліричних творах цей прислівник

відноситься до розряду означальних. Підтверджуємо зазначене прикладом. *Давно вже не чути гармошки і бубна. На полі ростуть лиш лопух і пасльон. Живемо ми **кльово** і жити нам любо В селі нашім тихім, де п'ють самогон* (О.Некраса). У контекстній ситуації оцінно-конотативний якісно-означальний прислівник *кльово* набув сатирично-іронічного аксіологічного звучання, оскільки в тексті характеризує сучасне сільське життя, яке проходить “весело, безтурботно, практично без проблем”, бо селяни п'ють самогон.

Дуже близьким до оцінно-конотативного прислівника *кльово* є конотативно виражений прислівник *пльово*, який в ліричних текстах має різні відтінки залежно від того, яка змістова навантаженість та емоційна організація контекста. Найчастіше він виступає в ролі безособово-предикативного прислівника, зрідка – як означальний, наприклад: *Сповніла, збезформленна жіночка трохи, Проходить повз гурт голосних чоловіків: Ті – жваво хвацькують, та про перемоги, Що **пльово** знайомляться, споро, для втіхи* (Є.Юхниця). Оцінно-конотативний якісно-означальний прислівник *пльово* в контексті набуває жартівливо-іронічного забарвлення, вказуючи на те, як “дуже вміло, швидко, вправно, розважливо” знайомляться чоловіки.

Безумовним є факт існування поруч із соціальним життям суспільства культурного пласту відношень, поглядів та світоглядних позицій. Тому в площині соціально-оцінного функціонування реалій виокремлюється й **культурно-характеризувальна функція** мовленнєвих одиниць.

Так, оказіональний оцінно-конотативний прислівник *супермодерново* набуває відтінку іронічності й характеризує культурний потенціал сучасної молоді, яка вільна у своїх словах та діях; конотативний прислівник має значення “дуже модно”, “неперевершено”, “оригінально”. Наприклад: *Там, де йому подібні, коли повертались з саветської армії, бекали, бо їм так “какось льогшей”, Гоша витягав щодруге слово, як жувальну гумку, бо це супермодерново* (Р.Дідула).

Близькою до зазначеної виступає okazіональна оцінно-конотативна лексема *офігенно*, яка набуває позитивного відтінку й характеризує сучасний інтелектуально-культурний потенціал молоді зі значенням “дуже добре, з півслова, прекрасно”. Наприклад: *Це вже щось ... Так що, - ми всі водночас звелися і цим породичалися остаточно, - справа ясна: абориген аборигена розуміє офігенно. Як вам, Ренате, така рима?* (Г.Штонь).

Досить продуктивно, як ми переконалися, в аналізованому контекстному оточенні функціонує слово-віртуал *підвіртуально*, яке вживається в молодіжному слензі на позначення позитивної чи негативної оцінки чогось і набуває значення “абстрактно”, “умовно”, наприклад: *Я почав уже балакати нісенітницями, і було це приємно, і я за звичкою розкидав уже фарби-вектори по картинці, до якої летіти нам було, сіре з жовтим сонцем небо, брудно-жовті коробочки, внутрішні стіни заляпані фарбами безладно, підвіртуально...* (А.Захарченко).

2.1.7. Лексично okazіональні прислівники з конотативним виразженням, основи яких мотивуються назвами стосунків, вікових особливостей, роду діяльності, ідеологічного спрямування

Регулярними репрезентантами метафоризації досліджуваних одиниць є відприкметникові (*па-детські, по-апостольські, по-відьомські, по-дизайнерські, по-єзуїтські, по-матроські, по-партацькому, по-пенсіонерські, по-самаритянські, по-сатанинські, по-фанатські, по-чаклунському, по-чумацькі, сімейно, фараонно*) оцінно-конотативні прислівники; непродуктивними є відчислівникові (*мільйонно*) оцінно-конотативні адвербіальні слова.

До моделі “0 → –” належать слова, у яких негативна оцінка має яскраво виражений характер. Загальновідомо, що досить часто у контекстних ситуаціях з’ясувати семантику оцінно-конотативних прислівників допомагають контекстно-ситуативні слова, або загальнооцінні слова типу – добрий, недобрий (поганий). Наприклад: *Звір був дебелий, статечний, такий*

вівчарці шию вмить перекусить. Очі світилися недобре, по-чаклунському; шерсть на грудях виявилася підпаленою, у всьому іншому звір був без вад (В.Пузій). Так, у канві художнього тексту оцінно-конотативному адвербіативу способу дії *по-чаклунському* оцінно-семантичну потенційність допомагає розкрити контекстно-ситуативний прислівник-поширювач *недобре*, який знаходиться у препозиції до означуваного конотативного адвербіатива, який набув пейоративних тонів, а саме: “магічно, гіпнотично, заворожуючи, бажаючи досягти лихих намірів” світилися очі звіра.

До моделі “0 → +” належать слова, у яких яскраво виражене позитивно оцінне забарвлення, наприклад: *В групі нарешті з’явився новий барабаник – вісімнадцятирічний Саша Кутузов, учень Олега Бабіна. Він ще не в курсі ваших внутрішніх розборок, тому дивиться на вас по-фанатськи залюблено* (В.Терлецький). Оказіональний оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-фанатськи* у контекстно-ситуативній площині, стоячи у препозиції по відношенню до меліоративно вираженого посилювача *залюблено*, який допомагає розкрити зміст аналізованого адвербіатива, набуває позитивних значеннєвих виражень: “надзвичайно, до самозабуття, дуже”. - *Не пожадай лиха ворогові своєму! Так, здається записано в Святому письмі... – Він мовби зійшов з картини, полишивши товариство в білих хламидинах, аби по-апостольськи надоумити мене. Та мене вже не перепреш* (З.Легкий) – оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-апостольськи* через асоціативні реакції в контекстній ситуації набуває позитивності й разом з дієсловом *надоумити* виражає спосіб дії та вказує на те, як “по-доброму, щиро” хотіла допомогти особа.

До моделі “0 → + або – ” належать слова, оцінка яких розкривається тільки у тексті: – *Братва, полундра, - по-матроськи приглушено скомандував він, - одні направо, інші наліво, розбігайтесь* (П.Дроб’язко) – у контекстній ситуації яскраво виявляється емоційний ракурс естетично-етичної манери поведінки, де оказіональний оцінно-конотативний прислівник способу дії *по-*

матроськи через асоціативні реакції набуває емоційних психологічно виражальних ознак: “грубо, фамільярно та розв’язано” скомандував суб’єкт.

Зазначаємо, що непродуктивними в нашому фактичному матеріалі є відчислівникові оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, які у контексті емоційно підсилюють висловлене: - *І хіба ж би то Австрії не було на руку? – якби ми, галичани, одностайно, мільйоново, під своїми стягами билися за престол і Конституцію* (Л.Різник). Оцінно-конотативний прислівник способу дії *мільйоново* знаходиться у постпозиції до означуваного контекстно-ситуативного поширювача *одностайно*, який допомагає розкрити зміст позитивно вираженого оцінно-конотативного адвербіатива *мільйоново*, котрий вказує те, що треба “гуртом, об’єднавшись” розв’язувати проблеми.

Отже, у прозових і ліричних творах дуже яскраво виявляється спектр різноманітних оцінно-конотативних відтінків значень шляхом асоціативних зміщень, контекстних поширювачів, контекстно-ситуативних умов, експлікаторів окремих частин слів, виявлення семантично вираженого типу мотивованої основи, додаткових підтекстових констатацій, установлених у дериваційній базі слова тощо. Діапазон функціональних можливостей оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами є категорією своєрідною і характеризується таким потенціалом: образно-експресивним, функцією впливу на читача, естетично-етичним, характеризувально-уточнювальним, комунікативно-характеризувальним, культурно-характеризувальним, образно-емотивним, соціальним або сигнальним.

2.2. Семантика і функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами у публіцистиці

Загальновідомо, що публіцистичний стиль – це суб’єктивно-об’єктивний виразник реальних суспільно-політичних, суспільно-

економічних дискусій, публічно-політичних агітацій та пропагандистських гасел, бо саме “публіцистика повинна інформувати широкі кола читачів, слухачів та глядачів про найбільш актуальні питання сучасності” [25, с.176]. Зміст публіцистичних матеріалів, на думку вчених, завжди вміщує два базові чинники – інформативний та оцінний, де інформативний повідомляє про певні події, перипетії, позиційні погляди, ситуативну фактичність тощо, а оцінний виражає політичну оцінку цієї публіцистичної інформації [25, с. 176-177].

Огляд і аналіз наукових джерел свідчать, що домінантною функцією публіцистики є, безперечно, вплив на реципієнта (або адресата), який виступає центральною фігурою, котру і необхідно переконати у правильності висловленої мовцем думки [181, с.201; 101, с.13; 154, с. 12-13]. До загальних ознак цього стилю відносять: точність, логічність доказів, урочистість, піднесеність, офіційність, пропагандистський характер та експресивність [151, с.137-138], популярність, чіткість у викладі, стислість, швидкість та зрозумілість інформації [71, с.306-308].

Слід зазначити, що хоча природа й агітаційна витонченість і потребують від публіцистичного стилю влучності та логічної точності, однак поряд з цим знаходимо в ньому й експресивно-емоційну забарвлену лексику, яка надає колоритності та актуальності інформації.

Функціональні можливості лексично оказіональних прислівників з конотативним увиразненням у публіцистиці репрезентовані в таких їхніх вираженнях: комунікативній, прагматичній чи впливово-прагматичній, яка характеризується такими підфункціями: експресивно-оцінною, емотивно-оцінною, естетично-оцінною, етично-оцінною, характеризувальною, акумулятивною; соціокультурній, номінативно-вторинній.

За допомогою виявленого зв'язку з певними основами лексично оказіональні прислівники з конотативним увиразненням групуємо у такі категоріально-семантичні типи: 1) тваринний світ; 2) власні назви; 3) простір, політична сфера, соціальний стан, дійство, предмет, властивість; 4) фізіологічні

та психологічні поняття; 5) колір та назви металів, мінералів. Аналізуючи лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, паралельно розглядаємо й функціональні їх можливості.

2.2.1. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мають зв'язок з тваринним світом

Представниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові оцінно-конотативні адвербіативи (*по-воронячому, по-драконячому, по-коров'ячому, по-осячому, по-страусячому, телячо* тощо), які надають художнім образам експресивності та викликають різного роду емоції.

Зазначені прислівники у контексті публіцистичних творів, пристосовуючись “до тих або інших комунікативних ролей” [187, с.221], виконують **комунікативну функцію**, розкриваючи при цьому манеру поведінки людей в суспільстві.

Так, до моделі “0 → – або +” належать слова, оцінка яких розкривається у контекстній ситуації, але переважна більшість цих прислівників має негативну конотацію, наприклад: - ... *Хоч як би ми хитрували, сказав я, хоч як хтось із нас не силкувався забитись у тісний закуток, по-страусячому заховавшись від того, що відбувається навколо нас, час перебути і пересидіти – можна, тенденцію, історичний розвиток – ніколи* [Київ.-2001.- № 11-12.- С.132]. Емотивно забарвлений прислівник способу дії *по-страусячому* своє семантичне навантаження репрезентує в контекстно-ситуативній площині, викриваючи всі вади нашого сучасного соціуму, який через менталітетну вираженість сприймається як збайдужілий людина, котрий у складних ситуаціях ховається *по-страусячому*, а саме: “боячись існуючих проблем”. *Все б не так страшно, коли б були вони бодай трохи дорослішими. Так коли б гевал-черговий біля входу й ще якісь юнаки, які по-коров'ячому безперервно жували пузиристу гумку, не збирали з них “данину” після кожного візиту* [Київ. –1997. - № 3-4. – С.103]. Оцінно-конотативний

порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-коров'ячому*, що утворився від лексеми *коров'ячий* – “прикм. до корова 1. // Вигот. із молока корови. // Власт. коровам” [170, IV, с.295], де іменник *корова* виражає значення: “1. Велика парнокопитна свійська молочна тварина; самка бугая. // Самка деяких порід великих рогатих тварин (лося, оленя тощо). 2. перен., зневаж. Про незграбну, товсту або нерозумну жінку.” [170, IV, с.295], у контекстній ситуації через асоціації передає негативізм поведінки юнаків, які “як корови, жували гумку”. *Будинок самого Грушевського під час наступу на Київ більшовики розстрілювали із гармат прямою наводкою. І, нарешті, твердиню, у якій українські за назвою, але чужі Україні за духом вірні ленінці по-ослячому вперто чіплялися за владу, на яку в них не зосталося жодного права, зведено на вулиці саме Грушевського* [Дзвін. – 2000. - № 3. – С.160].

Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-ослячому*, що утворився від слова *ослячий* – “1. Прикм. до осел. 2. Такий, як у осла” [170, V, с.773], де *осел* – “1. Свійська робоча тварина родини конячих. 2. перен., зневажл. Про нерозумну, або вперту людину” [170, V, с.758], характеризує з негативного боку людей, які “нерозумно, безглуздо” намагалися бути при владі.

З метою якнайточніше, якнайкраще розкрити зміст та основні аспекти публіцистичного тексту вводяться оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, які, виконуючи **прагматичну (впливово-прагматичну) функцію**, допомагають вплинути або привернути увагу слухача або читача. Природа оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами у контексті **прагматичного функціонування** дозволяє умовно виділити спектр наступних підфункцій конотативно виражених адвербіативів: **1) експресивно-оцінну, 2) естетично-оцінну, 3) акумулятивну, 4) етично-оцінну, 5) характеризувальну, 6) емотивно-оцінну.**

У публіцистичних текстах оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, передаючи нову увиразнено-оцінну семантику та

надаючи тексту відповідного експресивного настрою, виконують **експресивно-оцінну функцію**. Наприклад, *Восени знову змушений іти у відпустку через чорні діри боргів – заощадиш хоча б на проїзді. Власне, тільки не витратиш, бо їх вже котрий місяць не платять. Дивина на скільки ми **телячо** терплячі. Борги все більше обсідають багатьох із нас і нашу державу* [Дзвін. – 1999. - № 1. – С.109]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *телячо*, що утворився від слова *телячий* – “1. Прикм. до теля 1. // Признач. для теляти, телят. // Зробл. із шкіри теляти. // Пригот. з м’яса теляти. 2. перен., розм. Такий, як у теляти. // Бурхливий, нестримний (про вияв радісних почуттів тощо)” [170, X, с. 65-66], де *теля* – “1. Маля корови. // Маля лосиці, олениці та деяких інших великих копитних тварин. 2. перен., розм., зневаж. Про молоду, недосвідчену або неспритну людину. // Про того, хто має спокійну вдачу; покірний” [170, X, с.65], характеризує людей, які “без міри, наївно” намагалися бути терплячими.

2.2.2. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються власними назвами

Регулярними показниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові оцінно-конотативні адвербіативи (*по-американськи, по-бережківськи, по-білоцерківськи, по-вакарчуківськи, по-гоголівськи, по-голівудському, по-заньківчанськи, по-кремлівськи, по-кримськи, по-кучмівському, по-львівськи, по-маккіавелівськи, по-патонівському, по-піскунівськи, по-путінськи, по-сіверськодонецькому, по-стахановськи, по-судацькому, по-тавпашівськи, по-харківськи, по-хоружівськи, по-шевченківському, по-шекспірівськи* тощо), які надають художнім образам експресивного увиразнення та викликають різного роду емоції, оскільки семантика їх розкривається у певних контекстних ситуаціях.

Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, **функціонуючи як естетично-оцінні репрезентанти**, вказують на естетичну

потенційність не тільки певного індивіда, а й нації в цілому з огляду на соціальні норми.

Так, до моделі “0 → – або +” належать прислівники, оцінний заряд яких розкривається у контексті, наприклад: а) адвербіативи з негативнооцінним забарвленням: *А Шевченкове послання “І мертвим і живим...” якийсь, прости Господи, декламатор прочитав так бездарно, так примітивно, що всі присутні були тим читанням вельми обурені. Одначе післяконцертне застілля, тобто “фуршет”, як його тепер називають, комусь на догоду був надміру багатий, насичений усілякими заморськими делікатесами, - аякже, кучмівські прислужники на свої розваги не шкодують грошей зубожілого народу та пограбованої держави. Так що задумані для облудної пропаганди врочистості Шевченківської премії вдалися на славу, **по-кучмівському** [Вітч.- 2003. - № 5-6.- С.118].* Оцінно-конотативний прислівник *по-кучмівському* через асоціативні згущення із саркастичним забарвленням вказує на те, як “нещиро, лицемірно, у прикрашеному вигляді” проводяться національні врочистості. *До речі, Президент досі не вибачився перед журналістом, котрого він “по-хоружівськи” вилаяв...* [ГУ, 29.07.2005]. Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник “*по-хоружівськи*”, семантична суть якого розкривається завдяки контекстній ситуації, набуваючи пейоративності, вказує на те, що Президент, народжений у Хоружівці, крім загальноновживаної, ще вправно володіє колоритно забарвленою лексикою;

б) адвербіативи з позитивнооцінною конотацією: *Так ми починали. Я не візьмусь сьогодні запевняти, ніби одного весняного дня ми прокинулися іншими людьми і далі вже **по-шевченківському** “просто йшли”, що “не лукавили”, не припускалися й “зерна неправди” [Берез. –2006. - №1. – С.12].* Оцінно-конотативний адвербіатив *по-шевченківському* через асоціативні згущення з огляду на життя і творчість великого сина українського народу Тараса Шевченка набуває значення: “національно свідомо, правдиво, щиро”. *За свідченням начальника відділу РАГС Валентини Бориц, її відділ працює*

“по-стахановськи”. Якщо Гіменей не заспокоїться і надалі, то весільним днем може стати і середа [ГУ, 9.08.2005]. Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *“по-стахановськи”* у контекстній ситуації жартівливо маніфестує про *“інтенсивну, завзяту”* роботу РАГСу, який охоче зустрічає бажаючих ступити на весільний рушник. Цей епіграф був у титрах дебютного художнього фільму Федора Бондарчука *“Дев’ята рота”*. Передпрем’єрний показ першої режисерської роботи сина знаменитого Сергія Бондарчука минулого вихідного відбувався *“по-голівудському”* помпезно в столичному кінотеатрі *“Київ”* [ГУ, 30.09.2005]. Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *“по-голівудському”* семантична сутність якого розкривається завдяки контекстно-ситуативному поширювачу помпезно, який стоїть у постпозиції до означуваного адвербіатива, передає *“пишність”, “яскравість”, “пафосність”* та *“багату бюджетність”* дійства. З клієнтом тут працюють теж *“по-американськи”*. І усмішка відповідна. А в *“Пам’ятці кур’єра”* навіть записані порушення, за які стягується штраф: за запізнення, за порушення правил дорожнього руху (кур’єри їздять на моторолерах) тощо [УМ, 20.06.2006]. Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *“по-американськи”* у контексті набуває експресивного колориту та зображує поведінку людей, які в пострадянський період намагаються всі манери переймати в іноземців, зокрема американців, які *“конструктивно, вимогливо, чітко”* виконують певні обов’язки.

Специфічність лексично okazіональних прислівників з конотативним увиразненням виявляється у здатності їх до семантичної згущуваності та яскравої потенційності в заголовках публіцистичних текстів, де вони виконують **аккумулятивну функцію**. До моделі *“0 → – або +”* належать слова, у яких оцінне значення розкривається тільки за допомогою тексту, наприклад:

а) адвербіативи, що набули негативного забарвлення, як-от: у назві статті *“Сервіс по-судацькому, або скільки коштує море для народу?”* [ГУ,

16.08.2005] оцінно-конотативний okazіонально виражений порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-судацькому*, узгоджуючись з іменником, через асоціативну потенційність вказує на поганий, незадовільний сервіс у м. Судаку.

б) адвербіативи, що набули позитивного забарвлення, наприклад: у назві статті “Книгоманія” *по-вакарчуківськи* [УМ, 2.08.2006] okazіонально виражений оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-вакарчуківськи*, сполучаючись з іменною формою, набуває меліоративного відтінку значення, а саме: “щедро”. У статті “Диптих про Є.О.Патона” є підзаголовок “Премія *по-патонівському*” [Вітч. – 2003. - №9-10. – С.138], де okazіонально виражений оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-патонівському*, стоячи поряд з іменником *премія*, набуває позитивного семантичного вираження: “безкорисливо”.

2.2.3. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мають зв’язок з простором, політичною сферою, соціальним станом, дійством, предметом, властивістю

Регулярними показниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові (*анахронічно, витратно, галантерейно, інституційно, казенно, квотно, накладно, по-барськи, по-крупному, по-купецьки, по-футбольному, по-холопському, ринково, семафорно, сокирно, спекулятивно, суржиково, телефонічно, фінансово, фуршетно*) та відіменниково-прийменникові оцінно-конотативні адвербіативи (*від виборів до виборів, від розстрілу до розстрілу, крихта за крихтою, на килим, на шару, під копірку, по барабану*), а також вживаються й складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників (*всепланетарно, однолінійно, одномоментно, чужорідно, широкоформатно* тощо), які в конситуації допомагають якнайкраще відобразити фрагменти картини буття.

Досить часто лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням у контекстній ситуації, виконуючи **етично-оцінну функцію**, завдяки якій розкривається етичний світ суспільства, репрезентують свій різноаспектний семантичний потенціал.

Так, до моделі “0 → + або —” належать слова, оцінний заряд яких розкривається у тексті, наприклад: *У відповідь на зауваження щодо того, що колись дуже популярна тема ролі поета в суспільстві нині виглядає вельми **анахронічно**, Борис Ілліч (Олійник) підкреслив: “Думаю все ж, що певна неувага до поезії – наслідок катастрофок, Perezмінок, усього того шарварку, спричиненого названими явищами”* [УК, 22.07.2005]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *анахронічно* у контекстній ситуації з негативізмом вказує на “несучасність, застарілість” теми ролі поета в суспільстві.

Слід зазначити, що через асоціативно-образний потенціал до економічної чи політичної сфери передається естетично-етичний ракурс відношень в суспільстві, наприклад: - ... *На благо всім. І Києву, і Україні, і народові, і господарюванню по-новому, **“ринково”**, із знанням справи, творчо, а не словоблюдно, коли наші так звані реформатори тільки химерують, і тим самим уже ціни собі не складуть, нижче божниці не згодні пошануватися* [Київ.- 2001.- № 11-12.- С.113]. Позитивно виражений оцінно-конотативний прислівник способу дії *ринково*, що утворився від слова *ринковий* – “1. Прикм. до ринок 1. // Признач. для ринку. 2. Стос. до ринку (у 2 знач.). // Який обумовлюється попитом і пропозицією” [170, VIII, с.536], а *ринок* – “1. Місце роздрібного продажу продуктів харчування та інших товарів; базар. 2. Сфера товарного обміну; пропозиція і платоспроможний попит на товари у масштабі світового господарства, країни або окремих її районів” [170, VIII, с.536], набуваючи експресії, акцентує увагу на тому, що господарювання має бути “спрямоване на попит, збалансоване”. *Зачарувавшись масовим переходом депутатів парламенту із “провладних фракцій” у “помаранчеві”, і **“квотно”** обділюючи їх чиновними портфелями, як у центральних органах влади, так і на місцях, Президент Ющенко*

повторює президента Кучму [НП, 11.02.2005]. Оцінно-конотативний okazіональний прислівник способу дії *квотно* у контекстній ситуації через асоціації до дериваційної бази слова *квота*, що тлумачиться як – “1. Частка, частина, норма чого-небудь допустимого. 2. Частка у виробництві і здобутті продукції, визначена синдикатом або картелем для кожного учасника монополістичного об’єднання” [170, IV, с.138], набуває специфічного семантичного вираження, а саме: “за домовленістю”.

Зазначимо, що через назви соціально-історичних ієрархічних шаблів, що викликають низку асоціацій, передається естетично-етичний ракурс сучасних принципів, наприклад, до моделі “0 → – або +” належать слова, у яких оцінку можна виокремити тільки у контексті: *Та виникає природне запитання: що це за закони такі у нас, які дозволяють одним блискавично накопичувати величезні багатства і по-купецьки вихвалятися ними перед ошуканими ветеранами праці, знедоленими дітьми, напівголодними студентами, вчителями, яким по півроку не сплачують мізерної платні, навіть ученими, котрим ні за що буває сплатити постійно зростаючі рахунки за житло?* [Вітч. –2001.- №1-2.–С.9]. Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-купецьки*, що утворився від слова *купецький* – “прикм. до купець 1. // Власт. побуту, звичаям купців” [170, IV, с.402], а *купець* – “1. Власник торговельного підприємства, особа, що займається приватною торгівлею. // У дореволюційній Росії – особа, що належала до купецького стану” [170, IV, с.402], у контекстній ситуації набуває негативного вираження й через експресії репрезентує те, що в країні одні “пихато, чванливо, гордовито” поводять себе перед тими, хто страждальницьки зводить кінці з кінцями. *Спритники пішли найбільш цинічним і простим шляхом: спочатку за допомогою спровокованих судових рішень Чугуївського міського суду (Харківська обл.) та Малиновського суду (м.Одеса) законно обмежені повноваження гендиректора готелю по-барськи розширили, вивівши з-під контролю товариства “Знання” України* [УМ, 20.02.2007]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *по-барськи*

через асоціативні згущення у контекстній ситуації набув нових значеннєвих відтінків, а саме: “необмежено”, “безроздільно”.

Так, модель “0 → —” репрезентує розвиток негативної конотації: *На нетлінних скрижалях історії зафіксовано все. Усвідомлення себе як народу здобувало нам перемоги. Коли ж ми забували про це, переймаючись рабською психологією, безумовно, по-холопському підставляючи зігнуті спини під канчуки різного типу панів-визискувачів, – неминуче зазнавали поразок* [Вітч. – 2001. - № 1-2. – С.3]. Оказіонально виражений оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-холопському*, що утворився від слова *холопський* – “1. Прикм. до холоп 1. 2. Власт. холопові (у 2 знач.)” [170, XI, с.122], а *холоп* – “1. У Давній Русі – підневільна особа, близька за суспільним становищем до раба; пізніше – двірський слуга, кріпак. //Людина, яка принижено покоряється цареві, панові; раб. 2. перен. Той, хто схиляється, плазує перед ким-, чим-небудь” [170, XI, с.122], в контексті реалізує такі варіанти значення: “піддатливо-мовчазно, як раби, принижено”. *Наші економічні підвалини точить і послаблює не так навіть корупція й політична гризня, це похідне й “родове” наше зло, а найжорстокіша, не видима для стороннього ока боротьба прагматичного “вигідно” й “невигідно”, накладно, витратно* [Київ.- 2007. - № 10.- С.47]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *накладно*, що утворився від прикметника *накладний* – “1. Накладений, прикріплений поверх чого-небудь. 2. у знач. ім. накладна. Супровідний документ при перевезенні, передаванні багажу, різних товарів і т.ін. Накладні витрати (видатки) - додаткові витрати, призначені для господарсько-організаційних потреб виробництва і для розподілу товарів” [170, V, с.105], набув негативного оцінного забарвлення: “з додатковими витратами”. Семантичний потенціал адвербіатива способу дії *витратно* розкривається завдяки зверненню до дериваційної бази слова. Так, іменник *витрата* кодифікований зі значенням: “те саме, що витрачення” [170, I, с.517], де *витрачення* - “дія за знач. витратити” [170, I, с.517], а *витратити* “див. витрачати” [170, I, с.517], оскільки *витрачати* –

“1. Використовувати, віддавати що-небудь для чогось. // Тратити в певній кількості на що-небудь (звичайно про гроші, кошти). 2. звичайно із сл. марно, даремно і. т.ін. Губити, втрачати” [170, I, с.517]. Тому у контексті адвербіатив *витратно*, набуваючи негативнооцінного забарвлення, виражає значення: “застосовуючи кошти”.

У публіцистиці через певні події чи назви ігор, що викликають низку асоціацій, передається естетично-етичний потенціал суб’єктів, наприклад, модель “0 → +” репрезентує розвиток позитивної конотації: *Я вдячний “Києву” за несподівану, принаймні для мене, ініціативу спонукати киян сповідально осмислити себе в ракурсі Києва як порогу нашої свідомості й історичної нерозтраченості* [Київ.- 2007. - № 10.- С.54]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *сповідально*, що утворився від прикметника *сповідальний* – “подібний до того, як на сповіді; відвертий, щиросердний” [170, IX, с.549], набув значення: “відверто, щиросердно”. *Це так я “фуршетно” римував у Спілці на дні народження Кацнельсона незадовго перед тим, як він виїхав до Америки. І справді, Абрам Ісаакович завжди був уважний до кожного літературного паростка, багатьом допоміг заглянути в глибини українського поетичного слова* [Дніпро.- 2003. - № 9-10. - С.114]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії “*фуршетно*” в контекстній основі, набуваючи експресивного забарвлення, через асоціативно-образне зображення вказує на урочисто-піднесену, вільно-монументальну силу слова, що характеризує внутрішній світ людини. *У кулуарах депутати від різних фракцій, забуваючи про політичні розбіжності й коаліційні суперечки, жваво обговорювали шанси наших у матчі з іспанцями, навіть робили ставки – не на те, хто виграє, а з яким рахунком “хлопці Блохіна” переможуть “хлопців Арагонеса”. Адже вони (Шевченко і компанія) “роблять у тисячу разів більше, ніж усі президенти, прем’єри і народні депутати вкупі, - переконано констатувала з трибуни Юлія Тимошенко. – Бо можна не сумніватися, що наші хлопці не укладуть сьогодні коаліційну угоду з іспанцями”.* Ці слова Юлії Володимирівни

“серцевий” сектор ВР зустрів бурхливими оплесками. Бо футбол – футболом, але не думати про головне у парламентаріїв усе ж не виходило. Отож про коаліцію, яка, попри все, таки висить дамокловим мечем над Україною, все ж говорили – хоча й “по-футбольному” [УМ, 15.06.2006]. Як видно, оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-футбольному*, що утворився від слова *футбольний* – “прикм. до футбол. // Признач. для футболу” [170, X, с.656], а *футбол* – “спортивна гра, у якій гравці кожної з двох команд, б’ючи м’яч ногами, головою або тулубом, намагаються провести його у ворота супротивника якомога більше разів” [170, X, с.656], у контекстній основі жартівливо характеризує вчинки та характер поведінки наших депутатів, які “пасуючи” виступами, “набирають очки” для тої чи іншої коаліції.

Зазначимо, що через різного роду предмети, які викликають асоціації, передаються естетично-етичні суспільні проблеми, наприклад, модель “0 → + або –” репрезентує розвиток позитивної чи негативної конотації у тексті: *І, всупереч діалектиці, та шалена кількість продукції аж ніяк не переходить у якість, хіба що в гіршу. Бо будь-які, навіть варті уваги слушні моменти, губляться у тому потоці індустріалізованого “галантерейно” кричущого кіч-несмаку, товару на потребу* [Сучас. - 2006. - №2.-С.112]. Оцінно-конотативний прислівник міри та ступеня вияву ознаки *“галантерейно”* у контекстній ситуації через експресивну забарвленість саркастично змальовує сучасне сьогодення, де товари представлені як “різнобарвний, дешевовироблений, модно-диктований, низькопробний” фактаж.

Сутність лексично okazіональних прислівників з конотативним увиразненням виявляється в їх здатності характеризувати, деталізувати певні реалії з різних боків, тому вони й виконують **характеризувальну функцію**, наприклад: а) модель “0 → +” відображає розвиток позитивної конотації: *Звичайно, складно та й, мабуть, не завжди треба у місті відновлювати у повному обсязі, широкоформатно те народне дійство. Але ж хіба не варто запросити на весілля співучих жінок, які б виконали бодай кілька весільних*

пісень? [Київ.- 2004. - № 11-12.- С.2]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *широкоформатно*, який утворився від слова *широкоформатний* - “знятий на широку плівку; демонстрування якого провадиться на широкий угнутий екран (про фільм). // Признач. для знімання й демонстрування таких фільмів” [170, XI, с. 461], вказуючи на розмір дійства, набуває позитивних значеннєвих відтінків: “масштабно” або “повсюдно (скрізь і всюди)” відбувається таке народне гуляння, як весілля;

б) модель “0 → -” демонструє розвиток негативної конотації: *Тут різкість моя зрозуміла: є зросійщення, є конкретні його носії і є “новоукраїнство”, яке запопадливо й заповзято заявляє нині про свій пізньостиглий патріотизм. І каже ... “по-українськи” (це не про Пономаревого)... . Каже аж навіть “новоправописно” ялось, а воно виходить із точністю до навпаки, суржиково: “На честь незалежн(і)сті...” чи “ немає пан(і) ру ” й ін.* [Київ. –2006. -№ 7-8. – С.137]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *суржиково*, що утворився від слова *суржиковий* – “прикм. до суржик” [170, IX, с.854], а *суржик* – “1. Суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса і т.ін.; борошно з такої суміші. 2. перен., розм. Елементи двох або кількох мов, об’єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова” [170, IX, с.854], у контекстній ситуації набуває негативного звучання і характеризує хиби нашого суспільно-культурного життя, де “новоукраїнство” хоче показати свої мовно-лінгвістичні досягнення, а виходить навпаки, суржиково, тобто “безграмотно, без дотримання норм літературної мови”.

2.2.4. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються назвами фізіологічних та психологічних понять

Регулярними представниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові оцінно-конотативні адвербіативи (*гламурно, дебільно, захопатно, завально, класно, компліментарно, маразматично,*

навриписто, некомпетентно, патологічно, по-бандитськи, по-живому, по-мазохистськи, по-садистськи, по-фарисейськи, по-хамському, по-шулерському, превентивно, свербіжно, сповідально, худенько), часто вживаються й складні оцінно-конотативні прислівники: адвербіативи, похідні від складних прикметників та утворені поєднанням слів (*вузьколобо, зречено-просвітлено, психологічно-переконливо, тяжко-важко* тощо), зрідка вводяться у тексти публіцистичних творів віддієслівні оцінно-конотативні прислівники (*кишма, насильницьки, притопом* тощо).

У канві публіцистичних творів лексично оказіональні прислівники з конотативним увиразненням поряд з експресивною навантаженністю виявляють й **емотивно-оцінну функціональну** потенційність, оскільки кожна подія, явище чи почуття завжди супроводжуються емоціями, наприклад, модель “0 → –” репрезентує розвиток негативної забарвленості у слові: *Ось думка відомого російського фізика з інституту імені Курчатова Дубровського: “Проектанти системи управління і захисту (СУЗ) реакторів РБМК допустили патологічно неграмотні прорахунки ... Сьогодні більше дивує не те, що стався вибух реактора ЧАЕС, а те, що подібний вибух не стався раніше на будь-якому з працюючих блоків реактора РБМК”* [Берез. – 2001. - №5-6. – С.7]. Оцінно-конотативний прислівник міри та ступеня *патологічно* у контекстній ситуації разом з прикметником “неграмотні” розкриває негативізм роботи проектантів, указуючи на “неприпустимі, безвідповідальні, грубі прорахунки” під час розробки такого життєво-важливого проекту, як ЧАЕС. *Попередня критична публікація нашої газети на цю тему, “Листоноша стукає у двері, але не у кожні і не щодня”, яка вийшла наприкінці січня, неабияк образила керівництво “Укрпошти”. “Дуже некомпетентно написано, крізь зуби спілкувалися зі мною відповідальні працівники, записуючи адреси скаржників, аби доповісти, що “факти усунуто”* [УМ, 21.08.2007]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *некомпетентно*, що утворився від прикметника *некомпетентний*, а саме: “який не має достатніх знань, недостатньо обізнаний з чим-небудь. // Який

свідчить про відсутність достатніх знань, певної обізнаності кого-небудь у чомусь” [170, V, с.328], набувши негативного забарвлення, вказує на те, що “недостатньо обізнано”, “не знаючи справи” написано. *Олександр Лукашенко, Президент Білорусії: - Буде неправильно в силу якихось причин рубати по-живому. Розлучати український і білоруський народи.*

Від чергового:

- Не забувайте уроків Горбачова! Він теж любив жалісну фразу “рубати по-живому”. І нас не налякав, і себе не врятував... [ГУ, 22.10.2005].

У наведеному комунікативному уривку саркастично-виражений фразеологізм “рубати по-живому”, де є оцінно-конотативний прислівник способу дії *по-живому*, який сполучаючись із дієсловом *рубати*, у контекстній ситуації виражає бажання “одномоментно все перебудувати, тобто переробити, внести зміни в систему, замінити чимось іншим”. *І правильно б зробив, бо такого не мусить бути у розумному, нормальному суспільстві. Але суспільство не було нормальне – воно було від свого народження тоталітарним і маразматично доживало віку [Київ.- 2003. - № 1.- С.9].*

Емотивний оцінно-конотативний прислівник способу дії *маразматично*, новизна якого розкривається завдяки семантично негативно вираженому типу основи, у контекстній ситуації характеризує увесь негативізм тоталітарного суспільства, яке байдуже, бездумно, практично “виживаючи з розуму” доживало віку. *І знову вдалася до випробуваного злодійського прийому, по-шулерському поцупивши голоси виборців. “Непідкупна” ЦВК на чолі з паном Ківаловим, як завжди, нічого протизаконного не помітила і вчергове слухняно видала на-гора “потрібні” відсотки. І тепер ця кримінальна компашка уповні має те, що має [Вітч.- 2004. - № 11-12.- С.88].*

Оцінно-конотативний *оказіональний* порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-шулерському*, новизна якого розкривається завдяки семантично негативно вираженому типу основи, у контекстній ситуації з пейоративністю маніфестує про політичні “махінації”: коли ЦВК “нечесно, шахрайськими прийомами” поцупила голоси виборців під час обрання в

Україні нового Президента. *Безперечно, за ним криється причина значно поважніша: це, передовсім, імперські амбіції сьогоднішньої офіційної Москви, яка, послідовно здійснюючи політику геноциду в Чечні, по-фарисейськи, “під шумок” 60-річчя перемоги, закликає об’єднуватися довкола неї для “боротьби з міжнародним тероризмом” [Київ.-2005.-№5.-С.8].* Оцінно-конотативний оказіонально виражений порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-фарисейськи* у контексті набуває біблійно-асоціативного, емоційно-саркастичного звучання, що яскраво виражає пейоративну оцінку політичним діям, котрі відбуваються “нещиро, лицемірно”. *Не люблю надокучливої “пісенної творчості” горластих доморощених виконавців, чужоземних шлягерів у підземних переходах, котрих (“піснярів”) просять “піддержать” меткі дівчиська, навриписто кидаючись навперейми перехожим [Київ.-2004. - № 4-5.-С.19].* Оцінно-конотативний прислівник способу дії *навриписто*, новизна якого розкривається завдяки семантично пейоративно вираженому виду основи, у контекстній ситуації з негативністю характеризує та зображує той тип людей, які, “надокучливо, нахабно, нав’язливо” поводять себе в підземних переходах. *Де нищість і підлість правлять бал, а шляхетність загнано в глухий кут, замуровано цинічною зневагою, де традиційні чесноти перетворено в товар, який не має ні найменшого попиту на ярмарку суєти, навіть не на ярмарку, а на тому розгнuzданому торжищі, у яке перемінилось наше життя. Ніби хтось невидимий і злий, весь жовтий від накіпiлої жовчі, регоче нам у вічі, по-садистськи насолоджуючись нашим оторопінням і, знуцаючись, цідить крізь гнилі зуби: “Ви ж волі хотіли? То маєте. Незалежність снили? Ось вона” [Дзвін. – 1997.- № 1. – С.2].* У контекстуальній площині прислівник способу дії *по-садистськи*, новизна якого розкривається завдяки семантично негативно вираженому типу основи, вказує на те, як хтось “жорстоко, безжально, безсердечно” знуцаючись насолоджується. *Зараз ми дуже любимо порівнювати себе з Європою. Не для того, звісно, щоб похвалитися досягненнями, а щоб по-мазохистськи краще*

відчути власну ницість [Сучас. – 2007. - № 3. – С.97]. Оцінно-конотативний okazіональний порівняльно-уподібнювальний прислівник *по-мазохистськи*, новизна якого розкривається завдяки семантично негативно вираженому типу основи, у контекстній ситуації з пейоративністю вказує на те, як український народ полюбляє порівнювати себе з Європою для того, щоб “якнайбільніше, найжорстокіше” відчути свою ницість. – *Треба нарешті поступати по-бандитськи: якщо не вдалося стати бандитською владою, давайте станемо хоча б бандитською опозицією* [ГУ, 13. 08.2005]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії *по-бандитськи*, у якого семантичний тип похідної основи є негативно вираженим, у контекстній ситуації конкретизує напрям учинків – “чинити всупереч законам, загальноприйнятим нормам поведінки”. *Весело й велелюдно було вчора в центрі Києва – майже як на гуляннях з нагоди якогось із державних свят. Святкувати, правда, не було чого: прихильники “антикризової” коаліції до обіду так і не до чекалися подання Президентом до парламенту кандидатури Прем’єра-Януковича, і їхні опоненти марно (знову ж таки, станом на 15-ту годину) закликали главу держави розпустити Верховну Раду й оголосили дострокові вибори. Тож веселилися “превентивно”: ходили столицею мітинговими процесіями, показували вистави, вітали політичних лідерів, словом, розважалися хто як міг* [УМ, 3.08.2006]. Оцінно-конотативний прислівник способу дії “превентивно” семантично аргументується завдяки контекстно-ситуативним поширювачам - “ходили столицею мітинговими процесіями, показували вистави, вітали політичних лідерів, словом, розважалися хто як міг”, які стоять у постпозиції до означуваного адвербіатива, який вказує на те, як “заздалегідь, сподіваючись на очікуваний результат”, святкує суспільство кожен політично-мотивовану подію.

До моделі “0 → +” належать слова, що виражають позитивнооцінну забарвленість, наприклад: *А якщо можна запрограмувати читача на те, що “жити по-руські – єто круто”, так само можна (“публіка – дура...”)* *запрограмувати на те, що бути розумною, красивою, освіченою,*

талановитою українкою – це *супер-круто*, *стильно*, *гламурно*, *класно* і *завально*! І настільки підвищити почуття власної гідності, що жодна українка не витягне гаманця, побачивши на вітрині блискучу обгортку російськомовного жіночого журналу, не заплатить за те, що її тут удома, зневажають яничари [СП, 6-12.07.2006]. Оказіональні оцінно-конотативні предикативні прислівники *супер-круто*, *гламурно*, *класно* і *завально* в контекстній основі створюють синонімічний ряд, набуваючи таких меліоративних значеннєвих виражень: *супер-круто*, *завально* і *класно* - це “неперевершено”, “чудово”, а *гламурно* – “ефектно, стильно”.

Досліджувані прислівники у площині публіцистичних творів вживаються також з метою передачі соціальної культури у сучасному вирі подій, тому й виконують **соціокультурну функцію**, наприклад, через модель “0 → –” репрезентовано слова, які набувають негативної конотації: *У річище доброго смаку. І, швидше за все, ці добрі наміри знову будуть марними. Адже, попри заклики вбиратися вишукано й елегантно, щороку на таких заходах **кишма** кишать знаменитості в жахливому й навіть вульгарному вбранні [УМ, 6.02.2007].* Оцінно-конотативний прислівник способу дії *кишма* через асоціативні реакції в контекстній ситуації, де вживається з постпозитивним семантично близьким функціонуючим поширювачем *кишать*, набуває градації і характеризується новим пейоративним відтінком, вказуючи на те, як “безліччю, незліченною кількістю” збираються люди на різного роду заходи.

Модель “– → +” демонструє розвиток позитивнооцінного забарвлення у словах з негативно вираженою оцінкою, наприклад: *Народний депутат Давид Жванія знову отримав повістку з викликом на допит у Генпрокуратуру. Вручили її фігурантові у справі про отруєння Віктора Ющенка (у якій, нагадаємо, Жванія проходить як свідок) пізно ввечері середи в аеропорту. Причому, що особливо обурює “НУНСівця”, “операція” з вручення повістки була проведена “**по-хамському**”. Напередодні генеральна прокуратура, зневірившись побачити Давида Важайовича на допиті,*

звернулася до нього через пресу [УМ, 18.07.2008]. Оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник “по-хамському”, що утворився від лексеми *хамський* – “прикм. до хам1. 2. розм. Власт. хамові (у 2 знач.); зухвалий, грубий, нахабний [170, XI, с.16], де *хам* – “1. заст. Зневажлива назва людини з нижчих соціальних верств, станів (у мові панівних класів). // Грубе звертання до кріпака, слуги, наймита. 2. розм., лайл. Зухвала, груба, нахабна людина” [170, XI, с.15], у контекстній ситуації завдяки поширювачам - “зневірівшись побачити Давида Важайовича на допиті, звернулася до нього через пресу”, набув значення: “цивілізовано через пресу, шляхом звернення до ЗМІ”.

2.2.5. Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються семантикою кольору та назвами металів, мінералів

Репрезентантами такого виду метафоризації є відприкметникові оцінно-конотативні адвербіальні форми (*коричнево, магнетично, олов'яно, побілому, помаранчево, по-чорному* тощо), які передають фрагментарність реального буття.

Лексично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, безумовно, у контекстних ситуаціях характеризуються поліфонічною потенційністю, оскільки виконують **номінативно-вторинну функцію**. Так, наприклад, через метафоризацію назв кольору зображуються суспільно-політичні та культурно-історичні події.

Модель “0 → – або +” демонструє розвиток негативно- або позитивнооцінного забарвлення слова: *Помаранчево сходить сонце і помаранчево заходить. І так майже в усі дні Помаранчевої революції – на початку і наприкінці дня хоч на коротко відкриваються “вікна” поміж хмар і світяться помаранчево. Може, я чогось не знаю і тому перепитую художника з великої Божої ласки Володимира Патики, який розрізняє*

близько 220 (220!) кольорів та відтінків; а ми якраз спостерігаємо захід сонця:

- Який це колір?

- Наш! – усміхається Володя, як завжди, дитинно. Помаранчевий. [Дзвін.- 2005.- № 1.- С 154 –155]. У своєму поки що короткому житті вже солідно наліталася врятована в Америці від опіків слобожаночка Настя Овчар. Зимові свята вона зустріла в київській квартирі. Першокласниця перетворюється пресою на символ уже 2006-го- Року Села і Року Дитини в Україні. Дівча б жило інакше, якби її та сестричку не кинули самих у хаті. Так і з усією країною – до неї світ повертає голову, коли спалахує Чорнобиль чи **помаранчево** пульсує Майдан [Берез.-2006.-№2.-С.2]. Конотативний прислівник способу дії **помаранчево** у площині контексту набуває позитивного емоційного увиразнення, виражаючи: “так, як у прихильників партії В.Ющенко, у чийй символіці переважають помаранчеві кольори”; семантичний розвиток аналізованої лексеми гіпотетично можна репрезентувати у вигляді схеми: колір → кольоровий спектр у символіці партії → так, як у прихильників даної партії.

Слід зазначити, що через метафоризацію металів та мінералів передаються естетично-етичні ракурси картин світу, наприклад: *Коли ранньоосіннього олов'яно похмурого тиходня наша перша учителька Ніна Петрівна розповідала про свої враження від великого міста Москви і од Кремля, куди вона влітку їздила до свого брата, то це також зазвучало у тиші зачасній маленької класної кімнати для мене манливо* [Київ. –2005.- № 5. –С.115]. Оцінно-конотативний прислівник міри та ступеня **олов'яно**, що утворився від слова **олов'яний** – “1. Прикм. до олово 1. // Зробл. з олова. // Який має в своєму складі олово. 2. заст. Свинцевий. 3. перен. Який кольором нагадує олово; сріблясто-білий з тьмяним полиском. 4. перен. Який нічого не виражає; тьмянний, невиразний (про очі, погляд). 5. перен. Важкий, гнітючий” [170, V, с.691], а **олово** – “1. М'який легкий метал сріблясто білого кольору, який використовують для паяння, лудіння, виготовлення сплавів і т.ін.” [170,

V, с.691], через експресивну забарвленість з негативністю вказує на природну негоду “тьмяного, гнітючого” осіннього дня. *Моє входження в Київ – типове для багатьох вихідців з різних українських земель, які в різні віки й епохи долучалися до Вічного Міста над Вічною Рікою. Воно має дивовижну притягальну силу, яка діє тим **більш магнетично**, чим більша до нього відстань* [Київ.- 2004.- № 4-5.- С.12]. Емоційно виражена прислівникова форма *більш магнетично*, в якій лексема *магнетично* утворилася від прикметника *магнетичний* - “1. Стос. до магнетизму. 2. перен. Притягальний” [170, IV, с.591], в контекстній ситуації, набуваючи меліоративного звучання, вказує на неймовірно сильну та притягальну силу Вічного Міста над Вічною Рікою.

Таким чином, у публіцистичному стилі функціонально яскравими та регулярними є такі оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, які активізують: комунікативну, прагматичну або вплив на читача, вторинно-номінативну, соціокультурну функції. Прагматично функціонуючи, оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами набувають ще й експресивно-оцінної, емотивно-оцінної, естетично-оцінної, етично-оцінної, характеризувальної та акумулятивної потенційності.

Висновки до другого розділу

У системі стилів сучасної української літературної мови художній стиль посідає особливе місце (з огляду на притаманні йому своєрідні стилетворчі ознаки), основним призначенням якого є образне відтворення дійсності за допомогою тих чи інших засобів мови.

У прозових та ліричних творах досить регулярними є відприкметникові, відіменникові оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами. Продуктивними є й складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників та іменників та утворені поєднанням слів. Досить помірно вживаються віддієслівні оцінно-конотативні прислівники з

новими значеннями і формами. Непродуктивними є відчислівникові та відзайменникові оцінно-конотативні адвербіативи з новими значеннями і формами.

У ліриці та прозі оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами за мотивованими основами згрупувано в такі категоріально-семантичні типи, як: 1) рослинний світ; 2) тваринний світ; 3) власні назви; 4) природні явища, небесні тіла, матеріали, речовини, час, предмети, стиль; 5) простір, сорт, колір, назви фарб, каменів, металів та смол; 6) анатомічні, психологічні поняття, психічні стани, якості та властивості; 7) назви стосунків, вікових особливостей, роду діяльності, ідеологічного спрямування.

Ракурс функціональних можливостей оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами у ліриці та прозі є категорією специфічною і характеризується таким потенціалом: образно-експресивним, функцією впливу на читача, естетично-етичним, характеризувально-уточнювальним, комунікативно-характеризувальним, образно-емотивним, культурно-характеризувальним, соціальним або сигнальним.

У публіцистичних творах найпродуктивніше вживаються відприкметникові, відіменниково-прийменникові оцінно-конотативні адвербіативи з новими значеннями і формами. Часто використовуються також і складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників та утворені поєднанням слів. Досить помірно вживаються й віддієслівні оцінно-конотативні адвербіативи. Непродуктивними є відчислівникові та відзайменникові оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами.

У публіцистиці за допомогою виявленого зв'язку з певними основами оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами згруповано в такі категоріально-семантичні типи: 1) тваринний світ; 2) власні назви; 3) простір, політична сфера, соціальний стан, дійство, предмет, властивість; 4) фізіологічні та психологічні поняття; 5) колір та назви металів, мінералів.

Функціональний діапазон оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами у публіцистиці репрезентований в таких їхніх вираженнях, як комунікативній, прагматичній чи впливово-прагматичній, яка характеризується такими підфункціями: експресивно-оцінною, емотивно-оцінною, естетично-оцінною, етично-оцінною, характеризувальною, акумулятивною; соціокультурній, номінативно-вторинній.

РОЗДІЛ III

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОЦІННО-КОНОТАТИВНИХ ПРИСЛІВНИКІВ З НОВИМИ ЗНАЧЕННЯМИ У ХУДОЖНІХ І ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

3.1. Семантика і функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями у прозі та ліриці

Як відомо, художній стиль акумулює (вміщує) та поєднує в своїй основі певні фрагменти інших функціональних стилів (наукового, публіцистичного, розмовного).

Цьому стилю притаманна писемна, зрідка усна форми мовлення та використання в канві твору слів як з прямим, так і з переносним значеннями, лексико-семантичних груп слів, таких, як синоніми, антоніми, омоніми, та речень різної модальності, структури тощо. У художньому стилі найбільш поширеною є монологічна форма тексту, хоча зрідка використовується й діалогічна [151, с.150-151]. Особливої уваги надається образній системі, без якої художній твір не можна собі уявити, бо саме завдяки їй твір набуває мелодійності, вправності, неординарності та художньої довершеності.

Природна “специфіка художнього тексту, уникнення трафаретного, ”стертого”, стимулює словесні пошуки, допускає іноді відхилення від узаконеного, певні вільності. Але у справжнього майстра слова регулятором завжди виступає естетична міра” [174, с.98-99].

У прозових творах читачу пропонується “зануритися” в реальний чи ірреальний світ, де зображується окремий випадок або характер життя героя чи декількох героїв, які виявляють свої емоції, характер, настрої, що й визначають поведінку та напрям рухів героїв. Безумовно, в основі прозового твору лежить подія. У сучасних творах автори, зображуючи настрої, поведінку, характер учинків героїв, досить активно використовують мовні засоби, які й допомагають письменнику створити цілісну образну картину.

У ліриці як одному із трьох літературних родів сучасна дійсність оцінюється залежно від емоційного стану, настрою, почуттів, переживань ліричного героя чи автора.

Наскрізною у прозових та ліричних полотнах митців є **естетично-етична функція** семантично okazіональних прислівників з конотативним увиразненням, оскільки саме вона спонукає та пробуджує в людині любов до краси та прекрасного, морально-досконалого або аморального способу життя. Досить яскраво okazіональні прислівники з конотативним увиразненням субстантивують естетично-етичні форми буття. Але, крім цієї функції, семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням представлені у контексті прозових та ліричних творів таким функціональним розмаїттям: вторинно-номінативною, оцінно-семантично-трансформаційною, функцією впливу на реципієнта, комунікативно-характеризувальною, соціальною або сигнальною, образно-експресивною, образно-емотивною, культурно-характеризувальною функціями.

Аналіз семантично okazіональних прислівників з конотативним увиразненням у канві прозових та ліричних творів свідчить про те, що тип основи аналізованих лексем має тісний зв'язок з 1) назвами фізіологічних та психологічних понять, 2) назвами кольору, предметів, стосунків. Розглянемо зазначене детальніше.

3.1.1. Семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються назвами фізіологічних та психологічних понять

Регулярними репрезентантами метафоризації досліджуваних одиниць є відприкметникові та відіменникові (*безсовісно, бочком, жахливо, зворушливо, згорблено, інтелігентно, кисло, кислувато, кошлато, надумано, невинно, підшкірно, по секрету, розгублено, солодко, товсто, тяжко, хворобливо*), оцінно-конотативні адвербіативи та складні прислівники, що утворилися від складних іменників, прикметників

(*богомільно, босоніж, добровільно, прямовисно тощо*). Помірно вживаються віддієслівні (*навприсядки, навпочіпки, навшипиньки*) оцінно-конотативні прислівники; маловживаними є відзайменникові (*так*) конотативні адвербіативи.

Фактичний матеріал свідчить, що в художньому стилі оцінно-конотативні прислівникові форми вживаються як слова–перевертні, які характеризуються швидкою внутрішньосемантичною зміною значення, тому прислівники з новими оцінно-конотативними значеннями, **функціонуючи як вторинно номінативні** одиниці, набувають у тексті ще й **оцінно-семантично-трансформаційного функціонування**.

До моделі “– → +” належать слова, які вживаються на позначення негативної оцінки, але у контексті набули позитивної конотації. Так, завдяки незвичній сполучуваності у тексті двох протилежно оцінних слів: *люблю + безсовісно*, розкривається семантична новизна адвербіатива, наприклад: *Люблю тебе безсовісно і тихо, не так, як інші, а лиш так, як я. Люблю тебе на щастя, хоч не звикла, Що вже не липне сніг до ліхтаря* (Б.Микита). У СУМ слово *безсовісно* тлумачиться як “присл. до безсовісний” [170, I, с.147], а *безсовісний* – “який не має совісті, робить не по совісті, несправедливо; несовісний, безсоромний. // Який виражає безсовісність, безсоромність” [170, I, с.147], але, пройшовши процес семантичної трансформації, зазначена лексема набула нових значень. У наведеному уривку поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *безсовісно*, стоячи поряд із позитивно вираженими поетичними підсилювачами типу “*люблю тебе... не так, як інші, а лиш так, як я. Люблю тебе на щастя*”, набув нової семантики: ”відверто, по-справжньому”.

Слід зазначити, що, оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями виконують ще й **функцію впливу на реципієнта (слухача чи читача)**, який у свою чергу помічає ту незбагненну міць, котрою наділене слово у процесі мови. До моделі “+ → –” належать адвербіативи, які з позитивною конотацією набувають негативної, наприклад: *Ось і цього разу*

десь – чи то в Лупоносівці, чи то у Хвойдах – на трасі його зупинив громадянин: високий на зріст, цибатий, із пециеним “інтелігентним” лицем, одягнений теж “інтелігентно” – у “секонд-хенд”. Іван це називає по-своєму “хенде хох” (В.Галюк). СУМ слово *інтелігентно* визначає як “присл. до інтелігентний²” [170, IV, с.36], а *інтелігентний* - “2. Властивий інтелігентові, інтелігенції” [170, IV, с. 36]. Загалом, лексема *інтелігентно* має позитивно-оцінне значення, але, набувши образності, вживається із мінусовим зарядом. У наведеному художньому уривку оцінно-конотативний прислівник способу дії “інтелігентно” через експресивно-емотивну потенційність у контекстній ситуації набув пейоративного звучання й образно змальовує естетично-етичні смаки людини, яка “неакуратно, у лахміттях, як старець, бідно” одягнена. Мій батько “добровільно” до колгоспу вступив. Після того як переламали йому двоє ребер. А я “добровільно” – у твою партію. Після того як начальник цеху підійшов утринадцяте:

- Твою мать! Я з тебе не злізу. Поки не напишеш заяву. Партії робітників нада... Рознарядка прийшла. Поняв? (Є.Дудар) У СУМ лексема *добровільно* тлумачиться як “присл. до добровільний” [170, II, с.324], а *добровільний* – “1. Який здійснюється, діє і т.ін. з власного бажання, доброї волі, без насилля, примусу; протилежне примусовий. 2. Який утворюється, існує на основі самодіяльності мас, завдяки підтримці громадськості” [170, II, с.324]. Але у контекстній ситуації оцінно-конотативний прислівник способу дії *добровільно*, семантичний потенціал якого розкривається завдяки поширювачам - “після того як переламали йому двоє ребер”, “після того як начальник цеху підійшов утринадцяте: - Твою мать! Я з тебе не злізу. Поки не напишеш заяву”, набув нового негативного звучання: “примусово”.

Семантично оказіональні прислівники з конотативним увиразненням у тексті виконують ще й комунікативно-характеризувальну функцію, оскільки у комунікативній ситуації, характеризують манеру поведінки людини, наприклад: - Зализує рани, нанесені емансипованому жіночому самолюбству гулящим чоловіком. – А що, в Києві погана медицина? –

“невинно” поцікавився Максим (С.Антонишин). Так, у СУМ слово *невинно* аналізується як “присл. до невинний 1, 3” [170, V, с. 259], а лексема *невинний* вживається на позначення “1. Який не має за собою вини; який не зробив нічого злочинного. 3. Наївний, простодушний, нехитрий” [170, V, с.259]. Пройшовши процес семантичної трансформації, прислівник набув негативнооцінного значення. У наведеному уривку бачимо, що оцінно-конотативний прислівник способу дії *“невинно”* експлікує свій латентний потенціал у контекстній ситуації, де, набуваючи експресивно іронічного звучання, вказує на те, як *“єхидно, задиристо”* розпитує людина.

Досить часто маркерами нових оцінно-конотативних значень прислівників є лапки, які меліоративно виражену лексему перетворюють на пейоративно забарвлену. Наприклад: *А отой кийський Миколка Гнатюк... Як “зворушливо” співає про “барабан”. Нічого не втямиш: тільки: барабан, барабан, барабан... Барабан – ось мистецтво! А хто душі рятуватиме?* (Д.Герасимчук). СУМ лексему *зворушливо* подає як “присл. до зворушливий” [170, III, с.498], а *зворушливий* – “який викликає зворушення, глибокі почуття хвилювання, розчуленості і т. ін. // Сповнений зворушення, хвилювання, розчуленості і т. ін. // Який виражає зворушення” [170, III, с.498]. Але, пройшовши процес семантичної трансформації, оцінно-конотативний прислівник способу дії *“зворушливо”* через експресивно-емотивну потенційність у контекстній ситуації набув негативного звучання і, вказуючи на ознаку дії, виражає “примітивне, беззмістовне, надто просте” текстове оформлення, яке звучить з уст співака. У наведених контекстах убачаємо **образно-експресивне функціонування** оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями, які надають художньому стилю яскравості, образності, різнобарв’я, колористики, невимушеності.

До моделі “0 → –” належать слова, які набувають підсиленого негативного оцінного забарвлення, наприклад: *Коли я трохи кислувато висловився про його повість: “Мабуть, відчувається, що дуже хотів надрукувати?”* (І.Дзюба). Зазначимо, що у СУМ слово *кислувато*

позначається як “присл. до кислуватий” [170, IV, с.154], а *кислуватий* – “трохи, злегка кислий” [170, IV, с.154]. Але, пройшовши процес семантичної трансформації, цей прислівник набув негативної конотації. Так, у зазначеному контекстно-ситуативному фрагменті оцінно-конотативна адвербіальна форма способу дії *кислувато* має нові значеннєві відтінки і передає естетично-етичний потенціал особи, яка “невдоволено, розчаровано” висловлюється про твір.

Означальні відіменникові оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями, маючи порівняльно-уподібнювальну, сукупно-параметричну характерність, у контекстній ситуації вказують на емоційно-образну, експресивну потенційність суб’єкта ситуації. Наприклад, *Нарешті народ навколо цих двох філософів засміявся. Ромко завше вміє якось так “бочком” вивести свого камрата на добру дорогу – до порозуміння* (Л.Різник). У СУМ прислівник *бочком* тлумачиться як “те саме, що боком” [170, I, с. 224], а *боком* - “не прямо, а боковою частиною” [170, I, с.213]. Але, набувши образного вираження, адвербіатив розширив свої семантичні можливості. У наведеному уривку завдяки оцінно-конотативному прислівнику способу дії “*бочком*” образно змальовується жартівливо-іронічна риса характеру людини, яка “опосередковано, між іншим” вміє робити справу.

Віддієслівні оцінно-конотативні прислівники у прозових і ліричних текстах набувають яскраво вираженого емоційно-експресивного забарвлення, наприклад: *Посеред уловини стояла дерев’яна хатина – навприсядки, згорблена, по коліна вросла у жовто-зелений мох. Неподалік неї, шулячись чи то од холоду, чи від навколишнього безгоміння, стояли один від одного два дерева* (Д.Кешеля). СУМ слово *навприсядки* визначає як “присівши, викидати то одну, то другу ногу (у танці)” [170, V, с.41]. Але, пройшовши процес семантичної трансформації, у контекстній ситуації конотативний прислівник *навприсядки* через асоціативні згущення набуває емотивно-образного звучання, вказуючи на те, як “привалено, нахилившись до чогось” стояла

хата. *Навпочіпки* присіла хата Перед будинком цегляним. Вона була добром багата, І ми, малі, тишались тим (Л.Тендюк). Слід зазначити, що прислівник *навпочіпки* у СУМ подається зі значенням: “зігнувши ноги в колінах і тримаючись на пальцях ніг” [170, V, с.41]. Але у поетичному уривку оцінно-конотативний прислівник способу дії *навпочіпки* через асоціативні зміщення у контекстній ситуації, надаючи образній картині виразності, набув нових семантичних можливостей: “осісти, опуститися під впливом чого-небудь”; *Як прагнуть наші душі переміни! У сині гори помандруймо, ладо. Це ж там спадають навшипиньки водоспади Й джерела припадають на коліна* (Я.Камінецький). У СУМ прислівник *навшипиньки* має таку семантичну вираженість: “на кінчики пальців ніг” [170, V, с. 44], але, набувши образного звучання, вийшов за межі уживаного. Поетичний оцінно-конотативний прислівник способу дії *навшипиньки* через асоціативні згущення в контекстній ситуації, передаючи образну картину, набуває нових експресивно забарвлених аргументацій: “прохаючи, благально”. Зазначені лексеми в контексті мають образно-емотивне навантаження, а значить, **функціонують як образно-емотивні** кваліфікатори при змалюванні картини світу.

Наші спостереження свідчать, що займенникові прислівники, котрі виражають нові оцінно-конотативні значення, вживаються на позначення тієї або іншої ознаки, але якщо вони і використовуються в контекстних ситуаціях, то лише в першу чергу для підсилення сказаного, а вже потім для вираження новизни. Наприклад: *Помираючи, Волошин заповів Спілці письменників свою садибу, яка поступово заселилася кам'яними котеджами, куди став наїджати весь літературний бомонд, особливо московський (Коктебель набув слави наймоднішого будинку відпочинку письменників). Наїжджав, щоб закупатися донесхочу в морі та й себе показати. Кожен так походжав понад пляжем, так дивився з-під модної кепочки, що, здавалося: суне суцільне Я, позираючи зверхньо на море* (А.Дімаров). За даними СУМ лексема *так* тлумачиться як: “І. присл. 1. Означає спосіб дії; таким чином, таким способом. // Уживається в головному реченні у функції

співвідносного слова з наступним уточненням його в підрядному реченні способу дії. // Уживається в головному реченні у функції співвідносного слова з наступним уточненням його в підрядному порівняльному реченні. // Уживається в головному реченні у функції співвідносного слова з наступним уточненням його в підрядному реченні часу. // Уживається в головному реченні у функції співвідносного слова з наступним уточненням його в підрядному реченні умови. // Уживається в головному реченні у функції співвідносного слова з наступним уточненням його в додатковому підрядному реченні. // Подібно до того, як раніше. // Таким чином, як сказано далі. // Уживається для зв'язку з попереднім, підсумовуючи його зміст і виражаючи ставлення мовця до висловленого. // Уживається перед обставиною, яка уточнює його значення. // Як належить, як має бути, як треба (звичайно з запереченням). 2. У такому стані, вигляді й т. ін., як є, без змін. 3. У такій мірі, до такого ступеня; настільки. // Уживається в головному реченні у функції співвідносного слова з наступним уточненням його в підрядному реченні міри та ступеня. // заст. У знач. такий уживається після означення та вказує на ступінь вияву якості. 4. Без наслідків, даремно. // Безплатно, даром, без винагороди. 5. Без застосування спеціальних засобів, без особливих зусиль. 6. Без певної мети, потреби; без причини, без наміру. // Уживається як коротка відповідь, коли немає можливості чи бажання точно й повно відповісти на питання. // Уживається перед іншою обставиною, що уточнює його зміст. // Випадково, ненавмисне. 7. розм. Указує на відсутність того, про що йшла мова раніше” [170, X, с.17-19]. Але наш ілюстративний матеріал свідчить, що семантичні межі даного прислівника розширилися. Так, наприклад, у наведеному уривку займенниковий прислівник *так*, актуалізований письменником для підсилення картини дійсності та передачі нових іронічно виражених ознак дій, указує на те, як “зверхньо, гонорово, піднесено” поводитися люди.

До моделі “0 → +” належать слова, які набувають градації й демонструють позитивнооцінне значення, наприклад: *нам би хоч краплю*

пройти по воді нам би збагнути підшкірно хто він той що весь час і тепер і тоді що кожену весну офірує повинь (П.Щириця). Так, у СУМ лексема *підшкірно* тлумачиться як: “присл. до підшкірний” [170, VI, с.527], а *підшкірний* – “1. Який міститься під шкірою. 2. Який робиться під шкіру” [170, VI, с.527]. Але у контексті адвербіатив набув нових значеннєвих виражень: “підсвідомо, внутрішньо”.

Так, у художніх масивах є соціально-оцінні лексеми, котрі, виконуючи **соціальну або сигнальну функції**, репрезентують словесну моду, популяризовану певною соціальною групою, спільнотою, наприклад: *Та й ніколи мені було з Котиком здороватися: ми з професором готували великий китайський поетичний вечір. Уже не в аудиторії, а в актовому залі. З грою на сямісені, слайдами і читанкою – це, звісно, я. Мама зшила мені кімоно. Хоча кімоно взагалі річ японська, вийшло дуже круто* (Н.Хаткіна). У СУМі подається визначення *круто* як “присл. до крутий” [170, IV, с.377], а *крутий* – “1. Майже прямовисний; стрімкий; протилежне пологий, положистий. // Обривистий, урвистий, прямовисний (про берег, стіну урвища). // Високо піднятий, бурхливий (про хвилю, морський прибій). // перен. Дуже сильний, відчутний (про підвищення рівня розвитку чогось). 2. Дуже загнутий, вигнутий, сильно закручений. // Чітко окреслений, опуклий, рельєфний (про чоло, ніс і т. ін.). 3. Дуже вигнутий, не поступовий (про поворот шляху, річки тощо). // перен., Несподіваний, раптовий (про зміну в поведінці, суспільних явищах, подіях тощо). // перен. З відчутними, помітними переходами (про мелодію). 4. Суворий, твердий, негіддатливий (про характер, вдачу людини й про людину з таким характером); протилежне лагідний. // перен. Рвучкий, сильний, лютий (про вітер, мороз). 5. розм. Міцний, твердий. // Туго зав’язаний, сплетений. 6. перен., розм. Дуже складний для розуміння. //Який важко сприймається, засвоюється (про слово, мелодію тощо). // Сповнений труднощів; важкий, складний. 7. перен. Гострий, різкий, дошкульний (про вислів, розмову тощо). // Грубий, брутальний (про лайку). // Непристойний, масний (про жарт, анекдот і т. ін.). 8. Дуже густий внаслідок тривалого

варіння (про їжу). // Густо замішаний (про тісто). // В'язкий, тягучий (про мокрий ґрунт). // перен. Низький, сильний (про голос); густий (у 4 знач).
 9. Дуже насичений, міцний (про настрій, навар, тютюн, запах і т.інш.)” [170, IV, с.373-374]. Наш фактичний матеріал свідчить, що семантичний діапазон лексеми *круто* вийшов за межі зазначеного та набув нових значеннєвих варіацій. Так, конотативно-предикативна адвербіальна форма *круто* переважно вживається на позначення доречності чогось і має значення “неперевершено”, “чудово”, “прекрасно” та може виражати відтінки жартівливості, фамільярності тощо.

У складних прислівниках оцінний потенціал розкривається завдяки контекстній ситуації, наприклад: *Неначе брунька на морозі... А зорі квітнуть, як мімози. Весна босоніж по асфальту. Заходь, погрійся в мою хату* (В.Крикуненко). У СУМ прислівник *босоніж* виражає значення – “те саме, що босо” [170, I, с.222], але, набувши образного звучання, вийшов за межі зазначеного. У контекстній ситуації оцінно-конотативний предикативний прислівник *босоніж* через асоціативні зміщення набув нових відтінків значення: “тихо, нечутно”.

3.1.2. Семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мотивуються назвами кольору, предметів, стосунків

Ця група становить незначну кількість відприкметникових та відіменникових (*багряно, оранжево, під ковпаком, по-братськи, солідарно, фіолетово*) оцінно-конотативних прислівників, що створюють дескриптивно-ситуативну фрагментарність й надає художнім образам у контекстній ситуації експресивності. Як свідчить фактичний матеріал, оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями вказують на сучасну культурну “моду” суспільства, оскільки в текстах виконують **культурно-характеризувальну функцію**.

До моделі “0 → -” належать слова, які набули негативнооцінного забарвлення. Відомо, що природа означальних прислівників, які тісно пов’язані з кольором, або мають певні ознаки кольорів, є складною в своїй семантичній організації, оскільки латентність їх розкривається більшістю випадків у контекстно-ситуативному просторі. Наприклад: *Хмаринки марних бажань. Трава ще зелена. Навіть фіалка розцвіла. Їй **фіолетово**, що завтра може випасти сніг. Вона фіалка. Сьогодні вона буде цвісти. Не знати майбутнього* (О.Яструбова). Слід зазначити, що в СУМ лексема *фіолетово* тлумачиться лише як “присл. до фіолетовий” [170, X, с. 600], а *фіолетовий* - “синій із червонуватим відтінком; темно-бузковий, фіалковий” [170, X, с.600]. Але, пройшовши процес семантичної трансформації, слово *фіолетово* набуло негативного конотативного фону. Так, прислівник *фіолетово* зміст якого розкривається в песимістично настроєній площині тексту, де автор вводить емотивні підсилювачі “*марних бажань*”, “*навіть ... розцвіла*”, набув пейоративних варіацій: “однаково, байдуже”. *День стоїть до небес. А канапа пуста. Ви вдихнулись в раптовості світу. У тремтіння листа, в білостінні міста, Що під вечір **оранжево** світять* (П.Вольвач). У СУМ адвербіатив *оранжево* тлумачиться як: “присл. до оранжевий” [170, V, с.737], а *оранжевий* – “те саме, що жовтогарячий” [170, V, с. 737]. Але у контексті, набувши образного звучання, прислівник виражає значення: “напружено”. *А жоржини цвітуть... Зазирають у сніг вчороро. Аж **багряно** в душі від гарячих жоржинових снів. Доростаю до них... Посміхається серпень медово І росою бринять теплі барви немовлених слів* (Л.Косановська). У СУМі *багряно* тлумачиться як: “присл. до багрянний” [170, I, с.86], а *багрянний* як: “густо-червоний, пурпуровий” [170, I, с.85]. У фактичному матеріалі, прислівник, набувши нового значення, вказує на те, що “тривожно, тріпотливо” в душі.

До моделі “+ → -” належать прислівники з новими оцінно-конотативними значеннями яким властивий різкий перепад семантичної оцінки: з позитивної в негативну. Наприклад: *Після розпаду Союзу України*

належало близько 17 % від усього добра, що мала ексімперія. Росіяни забрали собі все: понад 84 мільярди рублів українських заощаджень, усе закордонне майно і віддали з Чорноморського флоту, по-суті, непотріб. Словом, розділили все **”по-братськи”** (О.Чорногуз). От я й питаю: може, це брати-москалі прийшли до Порогів з хлібом і сіллю зустрічати братів-запорожців, а ті їх пригостили **по-братньому** картеччю з цвяхами із гармат? (О.Чорногуз). СУМ лексему *по-братськи* тлумачить як “те саме, що по-братньому” [170, VI, с. 625], а *по-братньому* - “1. Як брат, подібно до брата. 2. перен. Прихильно, дружелюбно” [170, VI, с. 625]. Як бачимо, лексема *по-братськи* має позитивнооцінне значення, але, набувши образності, вживається із мінусовим зарядом. У нашому ілюстративному матеріалі, оцінно-конотативний порівняльно-уподібнювальний прислівник **”по-братськи”** через експресивно-емотивну потенційність у контекстній ситуації уживається із саркастичним увиразненням: “нечесно, непорівно”. Також, оцінно-конотативний прислівник *по-братньому* у контексті набув нових негативних варіативних звучань: “недружелюбно, неприхильно, вороже”.

Отже, у прозових та ліричних творах завдяки естетично-етичній, оцінно-семантично-трансформаційній, вторинно-номінативній, функції впливу на реципієнта, комунікативно-характеризувальній, соціальній або сигнальній, образно-експресивній, образно-емотивній та культурно-характеризувальній функціям дуже яскраво виявляється спектр різноманітних значень, відтінків оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями шляхом виявлення семантичних трансформацій, контекстних поширювачів, контекстно-ситуативних умов, незвичної сполучуваності, асоціативних реакцій тощо.

3.2. Семантика і функції оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями у публіцистиці

Публіцистичний стиль – це благодатна сфера активізації функціональних можливостей оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями з огляду на агітаційно-пропагандистську його спрямованість, на досягнення результативного впливу. Публіцистичний стиль репрезентується на сторінках газет, у журнальних статтях, на радіо та телебаченні, у кіножурналістиці, на мітингах, зборах, на міжнародних конгресах. Форма мовлення в публіцистиці може бути як усною, так і писемною. Дуже широко в цьому стилі вживаються суспільно-політична лексика, емоційно забарвлені мовні одиниці та вирази, лозунги, заклики, гасла в реченнях різних типів. Формою тексту в ньому найчастіше виступає монолог, зрідка діалог, а тип мовлення може бути як розповідь, опис, так і роздум.

Функціональні можливості семантично okazіональних прислівників з конотативним увиразненням у публіцистиці репрезентовані в таких їхніх вираженнях: комунікативній, трансформаційній, прагматичній.

За допомогою виявленого зв'язку з певними основами семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням групуємо у такі категоріально-семантичні типи: 1) простір, явище, властивість, політична та наукова сфера; 2) фізіологічні та психологічні поняття. Аналізуючи нові оцінно-конотативні значення прислівників, паралельно розглядаємо й функціональні їх можливості.

3.2.1. Семантично okazіональні прислівники з конотативним увиразненням, основи яких мають зв'язок з простором, явищами, властивістю, політичною та науковою сферою

Показниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові (*демократично, історично, нереально, офіційно, паралельно, порядянськи, приватно, стихійно, феноменально, художньо, юридично*)

оцінно-конотативні прислівники, які в контекстній ситуації допомагають якнайкраще відобразити фрагменти картини буття.

До моделі “+ → —” належать слова, які раніше вживалися на позначення позитивізму, але з часом набули негативної конотації: *Рішення, які приймалися колегією облдержадміністрації, нічим не відрізнялися від того, що було раніше, і звучали зовсім “по-радянськи” – маса неконкретних формулювань у стилі побажань і рекомендацій. Утім, це відображає реальну ситуацію – маючи, згідно закону, великий обсяг відповідальності та повноважень, місцеві державні адміністрації, знову ж таки на законодавчому рівні, здебільшого не мають реальних важелів для їхнього забезпечення* [День, 24.10.2007]. Слід зазначити, що лексема *по-радянськи* у СУМ тлумачиться як – “те саме, що по-радянському” [170, VII, с. 246], а *по-радянському* - “відповідно до радянських законів, радянського способу життя” [170, VII, с.246], але, пройшовши процес семантичної трансформації, лексема з позитивною конотацією набуває негативнооцінної забарвленості й у реченні виконує **трансформаційну функцію**. У наведеному ілюстративному матеріалі оцінно-конотативний прислівник способу дії *по-радянськи*, завдяки постпозитивним поширювачам – “*маса неконкретних формулювань у стилі побажань і рекомендацій*” - з іронічною експресією характеризує спосіб розв’язання проблем: “загально, поверхово, негрунтовно”. Як можна було давати “**юридично обґрунтований**” висновок на підставі звіту робочої групи істориків, якщо в колективній монографії істориків “ОУН і УПА. Історичні нариси” не міститься жодного юридичного аналізу щодо визнання УПА воюючою або збройною силою воюючої сторони у Другій світовій війні відповідно до міжнародних конвенцій, що стосуються законів і звичаїв суходільної війни та захисту жертв міжнародних збройних конфліктів? [УМ, 24.02.2010]. У СУМі слово *юридично* фіксується зі значенням – “відповідно до права, закону” [170, XI, с.615], але у наведеному тексті адвербіатив способу дії “*юридично*” разом із дієприкметником “**обґрунтований**” набувають негативнооцінного

вираження: “обґрунтований неюридично”, оскільки в монографії не міститься жодного юридичного аналізу.

У контекстній ситуації оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями, вживаючись у комунікативній площині, виконують **комунікативну функцію**: – *Політики “демократично” проголошують те, що хоче чути народ, однак діють так, як вважають правильним самі* [ГУ, 9.07.2005]. У СУМ фіксується слово *демократично* зі значенням – “присл. до демократичний¹” [170, II, с.239], а *демократичний* – “1. Заснований, побудований на принципах демократії; який здійснює демократію” [170, II, с.239], але, набувши образного звучання, адвербіатив семантично розширив свої межі. У наведеному уривку оцінно-конотативний прислівник способу дії “*демократично*” набуває нового негативно вираженого увиразнення і в контексті через емотивну образність вказує на лицемірну, нещирі поведінку політиків України, які користолюбно поводять себе по відношенню до суспільства.

Модель “0 → – або +” репрезентує розвиток негативно- чи позитивнооцінного забарвлення, наприклад: *Є ідея “художньо” й емоційно позначити територіальні межі “подвигів” румунських солдатів в Україні. У травні 2007 року з ініціативи Національного бюро Румунії “Культ героїв” відбулася перша офіційна зустріч урядових делегацій України і Румунії, аби розробити міждержавну угоду про військові поховання. Україна відмовилася підписати цю сумнівну угоду, що дозволяла б Румунії відновити на території нашої держави 416 місць поховань окупації армії Іона Антонеску* [УМ, 24.12.2009]. У СУМ лексема *художньо* тлумачиться як – “присл. до художній 1-5” [170, XI, с.170], а *художній* – “1. Який стосується мистецтва, відтворення дійсності в образах. 2. Який стосується діяльності в галузі мистецтва, пов’язаний з мистецтвом. // У назвах осіб і органів, які відають діяльністю в цій галузі. // Який стосується діячів, працівників мистецтв. // Який виробляє декоративні деталі й декоративно оформлені предмети побуту. // Який стосується навчання, підготовки працівників мистецтв.

3. Який стосується творів мистецтва. // Який стосується способу виготовлення творів мистецтва. 4. Властивий творам мистецтва, естетичний. // Який відповідає вимогам мистецтва, має естетичні цінності. // Який стосується форми творів мистецтва, системи естетичних засобів і прийомів. // Який містить в собі елементи мистецтва, артистичності. 5. Який стосується сприйняття явищ мистецтва або їх створення, втілення, передавання. // Який викликається сприйняттям творів мистецтва або процесом творчості” [170, XI, с.169-170]. У наведеному уривку слово *художньо* набуло нових семантичних виражень: “схематично, графічно” хотіли румуни позначити територіальні межі “подвигів” своїх солдатів в Україні, але Україна відмовилася підписати цю сумнівну угоду.

Трапляються випадки, коли, прислівник фіксований словниками з негативним значенням, розширюючи свої семантичні межі, не змінює оцінний статус, наприклад, у назві статті “Херсонці самі себе *“стихійно” підтоплюють?*” [НП, 24.02.2010] вживається адвербіатив *стихійно*, що у СУМі фіксується як – “присл. до стихійний” [170, IX, с.707], а *стихійний* – “прикм. до стихія 2, 3. // Спричинений дією стихії. // Характерний для стихії у (у 2 знач.). // Який діє несвідомо” [170, IX, с.707], де *стихія* – “2. Явище природи, що виступає як могутня, трудно переборна і часто руйнівна сила, а також сфера, середовище його виявлення. // перев. мн. Про певні явища, сили і те ін., ворожі людині. // Сильне й мимовільне, яке не підкоряється волі й розуму, підсвідоме почуття. 3. Явище суспільного життя, що відбувається без регулюючого впливу людей, суспільства” [170, IX, с.707]. У заголовку прислівник способу дії *стихійно* набуває негативнооцінного забарвлення: “халатно, недбало”, оскільки мова йде про факти самовільного підключення жителями приватного сектора труб для виведення каналізаційних стоків до міської зливової каналізації.

3.2.2. Семантично okazіональні прислівники з конотативним виразненням, основи яких мотивуються назвами фізіологічних та психологічних понять

Регулярними представниками метафоризації лексем зазначеної групи є відприкметникові та відіменникові оцінно-конотативні адвербіативи (*авторитетно, адекватно, взірцево, визивно, випадково, голосно, гуманно, дружньо, жирно, злегка, інтелектуально, красиво, кровно, культурно, м'яко, наполегливо, нарозхрист, нахрапом, недружньо, неправильно, оригінально, повільно, по-доброму, скромно, скучно, смачно, спортивно, стабільно, стримано, творчо, туго, уперек, успішно, хронічно, цнотливо*), вживаються й складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників та іменників (*великодушно, врукопашну, мимохідь, одноголосно, тимчасово*); помірно вживаються й віддієслівні (*навздогін, наосліп, пошенки*) оцінно-конотативні прислівники.

У публіцистичному стилі оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями, репрезентуючи нову виразнено-оцінну семантику та надаючи тексту відповідного прагматизма, виконують **прагматичну функцію**.

Так, до моделі “+ → —” належать слова, які вживалися на позначення позитивізму, але з часом набули негативної конотації, наприклад: *Істинно патріотичні почуття рухають унікальними ідеями, які рояться в голові міського голови Голої Пристані Анатолія Негри. Торік кожен поважаючий себе турист чоловічої статі намагався доторкнутися до тіла Русалоньки, яка “цнотливо” розпласталася на міській набережній* [НД, 12.04.2007]. Слід зазначити, що лексема *цнотливо* у СУМі фіксується зі значенням - “присл. до цнотливий. // Те саме, що сором'язливо” [170, XI, с.242], а *цнотливий* – “1. Доброчесний, сповнений чеснот. // Сповнений чистоти, невинності. // Який відбиває душевну чистоту (про вигляд, вираз обличчя, погляд і т.ін.). 2. Який не втратив невинності, непорочності” [170, XI, с.242], але, пройшовши процес семантичної трансформації, це слово з позитивно вираженою забарвленістю набуває негативнооцінної конотації. У контекстній

основі оцінно-конотативний прислівник способу дії *“цнотливо”* набув пейоративного звучання, оскільки вживається для змалювання пам’ятника (а точніше тіла) Русалоньки, яка *“розкуто, безсовісно” “розпласталася”*. Крім того, що вона відверто драгувала більшість присутніх на ньому людей, які приїхали у Великі Сорочинці за іншими враженнями, такі *“регіональні” партійні маневри ще й неабияк засмічували ярмарок та прилеглу до нього територію. Особливо **“оригінально”** виглядали вже трохи призабуті сині стрічки на деревах, стовпах і навіть... перилах найближчого мосту. Щоправда, автори подібних, з дозволу сказати, *“ноу-хау”* не врахували того, що роблять свої *“художества”* в меці українського гумору [УМ, 21.08.2007]. У СУМі лексема *оригінально* тлумачиться як *“присл. до оригінальний 2”* [170, V, с.745], а *оригінальний* – *“2. Який привертає до себе увагу своєю незвичністю, своєрідністю. // Не схожий на інших; самобутній. // Дивний, химерний”* [170, V, с.744]. У фактичному матеріалі адвербіатив набув нового негативного оцінного забарвлення: *“неоригінально, банально”*.*

Або: *Начальник, котрий відповідав за цю операцію, так рознервувався, що **“сочно”** виматюкався перед мікрофоном. Трос із **“переляку”** обірвався, корабель зійшов на воду, а багатолюдна юрба з полегшенням зітхнула, нітрохи при цьому не будучи шокована.*

Звичайно, міцне слово тут ні при чому – простий збіг обставин. Трос обірвався, бо не міг утримати тягаря, і якраз у той момент, коли начальник *“культурно”, “триповерхово”* висловив по радіо свої емоції [ЛУ, 15.01.2004]. Зазначимо, що прислівник *культурно* у СУМі кодифіковано – *“1. В галузі, у питаннях культури (у 1 знач.). 2. У відповідності до вимог культури (у 1, 2 знач.); у відповідності до запитів культурної людини”* [170, IV, с.396]. Але у нашому фактичному матеріалі, лексема *культурно* набуває негативного забарвлення, оскільки в контексті є поширювачі: *“міцне слово, виматюкався”*, які допомагають розкрити семантику адвербіатива: *“некультурно, неетично”*. Власне мода від *“Діора”* цього разу була більш стриманою, ніж це притаманно Гальяно: жодних кринолінів і напудрених

*перук, усе “скромно” – обтягуючі спідниці, знову-таки мереживні сукні, що щільно облягають фігуру (ох, знову без ідеальної фігури про туалет “от кутюр” можна й не мріяти!)... [УМ, 28.01.2006]. Адвербіатив скромно у СУМі тлумачиться як: “присл. до скромний” [170, IX, с.324-325], а скромний – “1.Який не любить підкреслювати свої заслуги, достоїнства і т. ін., хизуватися ними. // Який не претендує на особливе становище. 2. Стриманий у поведженні, вихований; протилежне розв’язаний. // Морально стійкий; цнотливий. // Який свідчить про стриманість у поведженні, вихованість. 3. Який нічим не виділяється серед інших, не має ніяких особливих рис, ознак і т. ін.; не видатний; простий, звичайний. // Невигадливий – в оздобленні, оформленні і т. ін. // Який не привертає уваги; неяскравий; непоказний. 4. Недостатній щодо кількості, якості і т. ін. // Без претензій на розкіш, багатство і т.ін. // Без пишних фраз, без перебільшених оцінок і т.ін. 5. Невеликий, незначний. // Обмежений (про бажання, вимоги і т.ін.” [170, IX, с.324]. У фактичному матеріалі прислівник *скромно*, семантику якого допомагають розкрити поширювачі – “обтягуючі спідниці, знову-таки мереживні сукні, що щільно облягають фігуру”, набув негативного оцінного забарвлення: “розв’язано, нескромно”.*

До моделі “– → + ” належать слова, які мають негативне забарвлення, але у контекстній ситуації набули позитивної оцінки, наприклад: *А ось щодо перебігу другого туру, то керівник краю, який напередодні емоційно розповідав про жахи, які будуть коїти “наглядачі” із Західної України, зізнався: вибори проходять навіть “скучно”. “Ідуть нормальні вибори, - поділився він спостереженнями. Серйозних порушень немає, крім дрібниць. Десь там вказівник повернули від виборчої дільниці, ще десь людям сказали, що там закрито й нікого немає...” [УМ, 9.02.2010]. У СУМі лексема *скучно* виражає значення – “1. Присл. до скучний. 2. Про почуття нудьги, туги, яке охоплює кого-небудь. 3. Про відчуття нудьги, яка панує де-небудь” [170, IX, с.339], а *скучний* - “1. Який відчуває нудьгу; невеселий. // Який виражає нудьгу. // Той, хто відчуває нудьгу. 2. Який викликає нудьгу; нецікавий. //*

Який не викликає інтересу. // Який викликає нудьгу своєю одноманітністю, монотонністю, похмурістю. // Позбавлений різноманітності, яскравості, радості” [170, IX, с.339]. Але у наведеному контексті адвербіатив набуває нових значень: “нескучно”, “ненудно”, оскільки під час виборів траплялися казуси: *“десь там вказівник повернули від виборчої ділянки, ще десь людям сказали, що там закрито й нікого немає”*. Прокуратура Шевченківського району Києву встановила факт порушення закону рішенням районної ради та скасувала його. Ще й звернулася до районного суду із позовною заявою. Але суд повернув адміністративний позов прокуратурі, пояснюючи це тим, що заява складена **“неправильно”**. Прокуратура не захотіла *“виправляти помилки”* і взагалі зупинила цю справу [УМ, 26.02.2009]. У СУМі лексема *неправильно* тлумачиться як – “присл. до неправильний” [170, V, с.366], *неправильний* – “1. Який не відповідає певним нормам, правилам, вимогам. // Який не задовольняє вимог пропорції, симетрії і т. ін. 2. Який не відповідає істині, тому, що є в дійсності; помилковий, хибний. // Не такий, як треба; який не приводить до бажаних наслідків” [170, V, с.366]. У фактичному матеріалі адвербіатив *неправильно* набуває позитивного значення, вказуючи на те, що “правильно, істинно, без помилок” було оформлено заяву прокуратурою, але суд не захотів це визнати.

Модель “0 → – або +” репрезентує розвиток негативно- чи позитивно- оцінного забарвлення, наприклад: *Незважаючи на “юність”, ця малознана фірма перемогла в тендері, і з нею на початку січня 2006 року університет уклав договір про капітальний ремонт радіофізичного факультету на суму 254, 9 тисячі гривень. Мабуть, це підприємство зовсім “випадково” належить Миколі Комарову, який ще “випадковіше” живе в одній квартирі №48 по вулиці Гмирі, 11 з проректором університету з адміністративно- господарської роботи Ларисою Комаровою, яка отримала свою посаду 2 листопада 2004 року* [УМ, 7.08.2007]. Так, у СУМі слово *випадково* тлумачиться як – “1. Присл. до випадковий 1, 2” [170, I, с.446], а *випадковий* – це “1. Який стався несподівано, непередбачено. // Перший-ліпший, який

трапився, з'явився де-небудь за збігом обставин. // Який став ким-, чим-небудь непередбачено, несподівано. 2. Не обумовлений якими-небудь закономірностями, такий, що виник без певних причин. // Який став ким-небудь, опинився десь без належного на це права, без достатніх підстав” [170, I, с.446]. Але у фактичному матеріалі адвербіатив *випадково*, завдяки контекстній ситуації, з іронічним відтінком вказує на те, що досить “невипадково, закономірно” *малознана фірма перемогла в тендері*”, оскільки “*належить Миколі Комарову, який... живе в одній квартирі... з проректором університету*”. *Та це надто приблизний інструментарій, щоб ним беззастережно оперувати з творчим “я” артиста, тим більш, що воно в нього не **нарозхрист*** [Дзвін. – 2007. - № 11-12. – С.117]. У СУМі лексема *нарозхрист* тлумачиться як – “з розтебнутими гудзиками або з розхристаними полами” [170, V, с.177], але у контексті адвербіатив набув значення: “напоказ”. *На малій батьківщині депутата, у селищі Турбів, лікарня міститься у приміщенні, зведеному ще... 1912 року, а рентген-кабінет “тимчасово” уже 20 років тулиться в... гаражі. Колектив лікарні обслуговує майже 20 тисяч населення, зокрема, з навколишніх сіл* [ГУ, 6.03.2008]. У СУМі лексема *тимчасово* тлумачиться як – “присл. до тимчасовий” [170, X, с.113], а *тимчасовий* – “Який триває, існує або діє протягом деякого часу; протилежне постійний. // Непостійний, мінущий, скороминутий” [170, X, с.113]. У наведеному тексті адвербіатив набуває іронічного вираження: “нетимчасово, протягом тривалого періоду”, тобто “*уже 20 років тулиться в... гаражі*” рентген-кабінет.

Трапляються випадки, коли, прислівник кодифікований у словниках з негативним значенням, розширюючи свої семантичні межі, не змінює оцінний статус, наприклад: *Команда Віктора Януковича має намір ініціювати відставку глави МВС Юрія Луценка через понеділковий інцидент на поліграфкомбінаті “Україна” (нагадаємо, тоді БЮТ і ПР не поділили керівництво друкарнею, що виготовляє бюлетені для виборів, і зійшлися на прохідній підприємства “врукопашну”;...)[УМ, 27.01.2010].* Так, у СУМі

слово *врукопашну* (*урукопашну*) тлумачиться як – “ те саме, що врукопаш” [170, I, с.761], а *врукопаш* (*урукопаш*) – “діючи прикладом гвинтівки або холодною зброєю в боротьбі з супротивником” [170, I, с.761]. У фактичному матеріалі лексема *врукопашну* набула негативного увиразнення: “б’ючи один одного кулаками”.

Отже, у публіцистичних текстах завдяки комунікативній, трансформаційній та прагматичній функціям дуже яскраво виявляється спектр різноманітних значень, відтінків оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями шляхом виявлення семантичних трансформацій, контекстних поширювачів, асоціативних реакцій тощо.

Висновки до третього розділу

У прозових та ліричних творах досить регулярними є відприкметникові, відіменникові оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями. Уживаються й складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних іменників та прикметників. Досить помірно вживаються віддієслівні оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями. Непродуктивними є відзайменникові оцінно-конотативні адвербіативи з новими значеннями.

У ліриці та прозі оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями за мотивованими основами згрупувано в такі категоріально-семантичні типи, як: 1) фізіологічні та психологічні поняття; 2) назви кольору, предметів, стосунків.

Ракурс функціональних можливостей оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями у ліриці та прозі є категорією специфічною і характеризується таким потенціалом: естетично-етичним, вторинно-номінативним, оцінно-семантично-трансформаційним, функцією впливу на реципієнта, комунікативно-характеризувальним, соціальним або сигнальним, образно-експресивним, образно-емотивним, культурно-характеризувальним.

У публіцистичних творах найпродуктивніше вживаються відприкметникові, відіменникові оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями та складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників та іменників. Помірно вживаються віддієслівні оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями. Непродуктивними є відзайменникові та відчислівникові оцінно-конотативні прислівники.

У публіцистиці за допомогою виявленого зв'язку з певними основами оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями згруповано в такі категоріально-семантичні типи: 1) простір, явище, властивість, політична та наукова сфера; 2) фізіологічні та психологічні поняття.

Функціональний діапазон оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями у публіцистиці репрезентований в таких їхніх вираженнях, як комунікативній, прагматичній та трансформаційній.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Дослідження нових оцінно-конотативних значень прислівників як своєрідної організації вторинності найменувань у художньому та публіцистичному стилях дозволило встановити низку категоріальних ознак, властивих явищу конотації та аналізованим конотативним одиницям, а саме:

1. Феномен конотації пов'язаний з прогресивними, когнітивними, прагматичними змінами в суспільстві. Через темпорально-локальну інтенсивність у суспільстві, науці, техніці, культурі виникають нові слова, які несуть певну інформацію. Інноваційні лексеми – це нові за значенням або формою (або і за значенням і за формою) одиниці, які набувають денотативної, сигніфікативної або конотативної (конотація) стверджувальності.

2. Конотація як дифузійне явище визначається з лінгвістичного, екстралінгвального, психологічного, психолінгвістичного, стилістичного та семіотичного ракурсів. Конотація – це вторинна номінація мовно-мовленнєвої одиниці, яка характеризується взаємовпливовістю емоційного, образного, експресивного та оцінного компонентів її структури.

3. Часовими показниками конотації є узуально-оказіональні одиниці, які, набувши емоційності, експресивності, оцінності чи образності, передають діалектичну єдність реально/ірреального світу. Природна специфіка оказіональної конотації полягає в тому, щоб надавати інноваційним лексемам новизни, незвичності, емоційності, образності, динамічності, часової екзотичності та “модної” потенційності, а узуальної конотації – це бути сталою, експресивно вираженою, образно фіксованою, загальноновживаною та закріпленою в лексикографічних джерелах.

4. Під оказіональною конотацією розуміємо лексичні, тобто індивідуально-авторські (нові за формою і за змістом) або семантичні (інноваційною є лише змістова частина, а форма залишається незмінною) емоційно-потенційні новотвори. Узуальна конотація – це конотація загальноновживаних, загальноприйнятих мовних ресурсів.

5. Оцінність виступає рівноправним компонентом конотативної структури слова поряд з емоційністю, експресивністю та образністю, оскільки виражає ставлення мовця до предмета мовлення. Уважаємо, що емотивність, оцінність, експресивність та образність є базовими компонентами конотативної структури.

6. У художніх та публіцистичних творах оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями та з новими значеннями і формами за мотивованими основами згруповано у такі категоріально-семантичні типи, як: 1) рослинний світ; 2) тваринний світ; 3) власні назви; 4) природні явища, небесні тіла, матеріали, речовини, час, предмети, стиль; 5) простір, сорт, колір, назви фарб, каменів, металів та смол; 6) фізіологічні та психологічні поняття; 7) політична сфера, соціальний стан, дійство; 8) стосунки, вікові особливості, рід діяльності, ідеологічне спрямування тощо.

7. У художній мові продуктивними є оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, основи яких мають зв'язок з 1) рослинним світом; 2) тваринним світом; 3) власними назвами; 4) природними явищами, небесними тілами, матеріалами, речовинами, часом, предметами, стилями; 5) простором, сортами, кольорами, назвами фарб, каменів, металів та смол; 6) анатомічними, психологічними поняттями, психічними станами, якостями та властивостями; 7) назвами стосунків, вікових особливостей, роду діяльності, ідеологічного спрямування.

8. У публіцистиці продуктивними є оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, основи яких мають зв'язок з 1) власними назвами; 2) простором, політичною сферою, соціальним станом, дійством, предметом, властивістю; 3) фізіологічними та психологічними поняттями. Менш продуктивними є оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами, основи яких мають зв'язок з 1) тваринним світом; 2) кольором та назвами металів, мінералів.

9. У художніх текстах продуктивним є оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями, основи яких мотивуються назвами фізіологічних та

психологічних понять. Менш продуктивними є оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями, основи яких мотивуються назвами кольору, предметів, стосунків.

10. У публіцистиці продуктивними є оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями, основи яких мотивуються назвами фізіологічних та психологічних понять. Менш продуктивними є оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями, основи яких мають зв'язок з простором, явищами, властивістю, політичною та науковою сферою.

11. У контексті художніх та публіцистичних творів регулярними, тобто частовживаними, є відприкметникові, відіменникові, відіменниково-прийменникові оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями та з новими значеннями і формами. Продуктивними є й складні оцінно-конотативні прислівники, похідні від складних прикметників та іменників та утворені поєднанням слів. Досить помірно вживаються віддієслівні оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями та з новими значеннями і формами. Непродуктивними є відчислівникові та відзайменникові оцінно-конотативні адвербіативи з новими значеннями та з новими значеннями і формами.

12. Найуживанішими моделями оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями і формами у художніх та публіцистичних творах є такі, у яких відображено зміни конотацій лексичних одиниць: а) “0 → -” репрезентує розвиток негативного оцінного забарвлення; б) “0 → +” відображає розвиток позитивнооцінного відтінку у слові; в) “0 → - або +” представляє прислівники, оцінний заряд яких розкривається у контексті. Поодинокими випадками є вживання у публіцистиці моделі “- → +”, що демонструє розвиток позитивнооцінного забарвлення у словах з негативно вираженою оцінкою.

13. Часто вживаними моделями оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями у художніх творах є такі, через які відображено зміни конотацій лексичних одиниць: а) “- → +” репрезентує слова, які раніше

вживалися на позначення негативізму, але з часом набули позитивної конотації; б) “+ → - ” представляє слова, які раніше вживалися на позначення позитивізму, але з часом набули негативної конотації; в) “0 → -” демонструє слова, які набувають підсиленого негативного оцінного забарвлення, г) “0 → +” репрезентує слова, які набувають градації й виражають позитивнооцінне значення. У публіцистиці вживаними моделями оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями є такі: а) “+ → - ”; б) “0 → - або +”; в) “- → +”.

14. Функціональна палітра оцінно-конотативних прислівників з новими значеннями та з новими значеннями і формами у художніх текстах є категорією своєрідною і характеризується таким потенціалом: образно-експресивним, функцією впливу на читача, естетично-етичним, комунікативно-характеризувальним, культурно-характеризувальним, образно-емотивним, соціальним або сигнальним. Окрім цього, оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями виконують оцінно-семантично-трансформаційну та вторинно-номінативну функції, а оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями і формами виконують й характеризувально-уточнювальну. У контексті публіцистичних творів оцінно-конотативні прислівники з новими значеннями та з новими значеннями і формами виконують комунікативну, прагматичну чи впливово-прагматичну (експресивно-оцінну, емотивно-оцінну, естетично-оцінну, етично-оцінну, характеризувальну, акумулятивну), трансформаційну, номінативно-вторинну, соціокультурну функції. Зазначаємо, що прагматизм (вплив на читача, слухача) є ваговою складовою в публіцистичних творах, що досягається шляхом емотивного, експресивного, естетичного, етичного, характеризувального та акумулятивного спрямування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азнаурова Э.С. Стилистический аспект номинации словом как единицей речи / Э.С. Азнаурова // Языковая номинация (виды наименований). – М.: Наука, 1977. – С. 86-128.
2. Аксельруд Д.А. К вопросу о вторичной номинации в транспозициях / Д.А. Аксельруд // Вторичная номинация в современном английском языке: межвуз. сб. науч. тр. – Пятигорск: Пятигор. пед. ин-т. – 1987. – С. 25-32.
3. Апресян Ю.Д. Избранные труды: в 2-х т. / Ю.Д. Апресян. – М.: Школа “Языки русской культуры”, 1995. – Т.2. – 767с.
4. Аристотель. Сочинения: в 4-х т. / АН СССР. Ин-т философии / Аристотель. – М.: Мысль, 1975. – Т.1. – 550с.
5. Арно А., Лансло Кл. Грамматика общая и рациональная Пор-Рояля / А. Арно, Кл. Лансло. – М.: Прогресс, 1990. – 272с.
6. Арнольд И.В., Андреева Г.В. Лексическое варьирование в контексте контраста / И.В. Арнольд, Г.В. Андреева // Значение и его варьирование в тексте: сб. науч. тр. – Волгоград: ВГПИ. – 1987. – С.3-10.
7. Артемова А.Ф. Фразеологические единицы английского языка как объект вторичной номинации / А.Ф. Артемова // Вторичная номинация в современном английском языке: межвуз. сб. науч. тр. - Пятигорск: Пятигор. пед. ин-т. – 1987. – С. 32-39.
8. Арутюнова Н.Д. Аксиология в механизмах жизни и языка / Н.Д. Арутюнова // Проблемы структурной лингвистики. - М.: Наука, 1984. - С.5-23.
9. Арутюнова Н.Д. Номинация и текст / Н.Д. Арутюнова // Языковая номинация (виды наименований). - М.: Наука, 1977. – С.304-357.
10. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: оценка. Событие. Факт / Н.Д. Арутюнова. - М.: Наука, 1988. - 341с.
11. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. - М.: Советская энциклопедия, 1969. - 607с.

12. Бабушко С.Р. Категоріальний простір локативних і темпоральних прислівників сучасної англійської мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/ Київськ. держ. лінгв. ун-т / С.Р. Бабушко. - К., 1998. - 19с.
13. Баган М.П. Семантико-синтаксичні параметри безособового вживання особових дієслів у сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київськ. держ. лінгв. ун-т / Баган Мирослава Петрівна. – К., 1999. – 231с.
14. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. - М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1955. - 416с.
15. Банина Е.Н. Оценочный компонент значения в семантике метафоры (на материале современного английского языка): дисс. ... канд. філол. наук: 10. 02.04 / ВГПУ / Банина Елена Николаевна. – Киров, 2001. - 151с.
16. Барабуля А.М. Лексичні конотації як частина мовних картин світу / А.М. Барабуля // Мова і культура. - К.: Видавничий Дім Д. Бураго, 2004. - Вип.7. – Т. IV. Ч.1. – С. 31-36.
17. Барт Р. Избранные работы: семиотика. Поэтика / Р. Барт. - М.: Прогресс, 1994. – 616 с.
18. Бацевич Ф.С., Космеда Т.А. Очерки по функциональной лексикологии / Ф.С. Бацевич, Т.А. Космеда. - Львов: Світ, 1997. – 391с.
19. Бессонова О.Л. Оцінка як семантичний компонент лексичного значення слова (на матеріалі іменників – назв особи в англійській, французькій та українській мовах): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19 / Донецьк. держ. ун-т / О.Л. Бессонова. – Донецьк, 1995. - 23 с.
20. Белова С.В. Лінгвостатистичні характеристики антонімів просторово-часового континууму (на матеріалі іменників і прислівників сучасної англійської мови: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Волинськ. держ. ун-т ім. Лесі Українки / Белова Світлана Вікторівна. – Луцьк, 2000. - 219с.
21. Білецький А.О. Про мову і мовознавство / А.О. Білецький. – К.: “АртЕк”, 1997. – 224с.

22. Блумфильд Л. Язык / Л. Блумфильд. – М.: Прогресс, 1968. - 606с.
23. Бойко Н.І. Типи лексичної експресивності в українській літературній мові / Н.І. Бойко // Мовознавство. - 2002. - № 2-3. - С.10 - 21.
24. Бойко Н.І. Українська експресивна лексика в словнику, мові та мовленні: навч. посібник [для студ. філол. спец.] / Н.І. Бойко. – Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2002. – 217с.
25. Бондалетов В.Д., Вартапетова С.С., Кушлина Э.Н., Леонова Н.А. Стилистика русского языка /Под ред. Н.Шанского. - 2-е изд., дораб. – Л.: Просвещение, 1989. - 223с.
26. Булдаков В.А. Коннотативные потенции терминологической лексики / В.А. Булдаков // Коннотативные аспекты семантики в немецкой лексике и фразеологии: межвуз. темат. сб. науч. тр. - Калинин: Калинин. гос. ун-т.- 1987. – С.31-37.
27. Василенко О.В. Функціонування прислівників часу сучасної англійської мови в текстах різних стилів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/ Київськ. держ. лінгв. ун-т / О.В. Василенко. – К., 1998. - 16с.
28. Вендина Т. Русская языковая картина мира сквозь призму словообразования (макрокосмос) / Т. Вендина. - М.: Индрик. - 1998. - 240с.
29. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1983. – 269с.
30. Виноградов В.В. Основные типы лексических значений слова / В.В. Виноградов // Вопросы языкознания. - 1953. - № 5. - С. 3-29.
31. Винокур Т.Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц / Т.Г. Винокур. – М.: Наука, 1980. – 237с.
32. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, А.П. Грищенко. - К.: Рад. школа, 1982. - 208с.

33. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська. - К.: Унів. вид-во "Пульсари", 2004. - 400с.

34. Віняр Г.М. Словотворчі тенденції в сучасній українській мові (на матеріалі усного і писемного мовлення 80-х – початку 90-х років ХХ століття): дис. ... канд.філол. наук: 10.02.02 / Дніпропетр. держ. ун-т / Віняр Ганна Миколаївна. – Дніпропетровськ, 1992. – 229с.

35. Вокальчук Г.М. Оказіональні назви осіб в українській поезії 20-30-х років / Г.М. Вокальчук // Українська мова та література. - 1991. - № 8. - С.79-82.

36. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Е.М. Вольф. - М.: Наука, 1985. – 228с.

37. Воронцова В.Л. Ударение и его роль в номинации / В.Л. Воронцова // Способы номинации в современном русском языке. - М.: Наука, 1982. – С.123 – 133.

38. Воронцова Т.Ю. Специфика коннотативного макрокомпонента семантики историзмов современного английского языка: дисс. ... канд. филол. наук: 10. 02. 04 / Нижегород. гос. линг. ун-т / Воронцова Татьяна Юрьевна. - Н. Новгород, 2000. - 216с.

39. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций / В.Г. Гак // Языковая номинация (общие вопросы). – М.: Наука, 1977. - С.230-293.

40. Галич О.А., Назарець В.М., Васильєв Є.М. Теорія літератури. Підручник / О.А. Галич, В.М. Назарець, Є.М. Васильєв. – К.: Либідь, 2001. - 488с.

41. Галкина-Федорук Е.М. Об экспрессивности и эмоциональности в языке / Е.М. Галкина-Федорук // Сборник статей по языкознанию. - М., 1958. - С.103-124.

42. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. - К.: Вища школа, 1985. – 360 с.

43. Говердовский В.И. Взаимосвязь между частотностью аффиксов и степенью их коннотированности / В.И. Говердовский // Структура синтаксиса, словосочетания и предложения в германских языках: сб. науч. тр. – Пятигорск: Пятигор. пед. ин-т иностр. яз. – 1990. – С.113-117.

44. Говердовский В.И. Диалектика коннотации и денотации (Взаимодействие эмоционального и рационального в лексике) / В.И. Говердовский // Вопросы языкознания. - 1985. - № 2. - С.71-79.

45. Говердовский В.И. История понятия коннотация / В.И. Говердовский // Филологические науки. – 1979. - № 2. - С.83-86.

46. Говердовский В.И. Коннотация терминологичности / В.И. Говердовский // Значение и его варьирование в тексте: сб. науч. тр. - Волгоград: ВГПИ. - 1987. - С. 170-175.

47. Говердовский В.И. Коннотемная структура слова / В.И. Говердовский. - Х.: Выща школа, 1989. - 95с.

48. Говердовский В.И. Контекст как источник семантических коннотаций / В.И. Говердовский // Исследования по семантике: Семантика слова и словосочетания: межвуз. науч. сб. – Уфа: Башк. гос. ун-т. – 1984. – С. 133-141.

49. Говердовский В.И. О коннотативно-образующих свойствах морфем / В.И. Говердовский // Филологические науки. – 1985. - №4. - С.52-57.

50. Говердовский В.И. О предпосылках создания коннотационного словаря / В.И. Говердовский // Теоретические проблемы семантики и её отражение в одноязычной лексикографии. – Кишнев: Штиинца. – 1982. – С.211-214.

51. Говердовский В.И. Опыт функционально-типологического описания коннотации: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01/ МГУ / В.И. Говердовский. - М., 1977. - 20с.

52. Говердовський В.І. Про суфіксальну експлікацію коннотації іменників / В.І. Говердовський // Мовознавство. – 1988. - № 3. – С.54-59.

53. Говердовский В.И. Теоретический и практический аспекты

лексической коннотации (морфологический подход): дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.01 / МГУ / Говердовский Владислав Иванович. - М., - 1990. - 364с.

54. Говердовский В.И. Феномен коннотации на денотативном уровне / В.И. Говердовский // Языковая практика и теория языка. - М.: Из-во Моск. ун-та. - 1974. - Вып.1. - С.139-147.

55. Голованевский А.Л. Оценочность и ее отражение в политическом и лексикографическом дискурсах (на материале русского языка) / А.Л. Голованевский // Филологические науки. - 2002. - № 3. - С.78 - 87.

56. Голянич М.І. Внутрішня форма слова в художньому тексті: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01/ Прикарпатськ. ун-т ім. В.Стефаника / Голянич Марія Іванівна. - Івано-Франківськ, 1998. - 456с.

57. Гольцова Н.Г. Окказиональность слова и окказиональность фразеологизма / Н.Г. Гольцова // Русский язык в школе. - 1993. - №3. - С.81-86.

58. Горпинич В.О. Морфологія української мови / В.О. Горпинич. - К.: ВЦ "Академія", 2004. - 336с.

59. Гришанов С.Л. К вопросу о семантическом статусе коннотативного значения / С.Л. Гришанов // Лексическая, категориальная и функциональная семантика: межвуз. сб. науч. тр. - Л.: ЛГПИ. - 1990. - С.16-22.

60. Громик Ю.В. Прислівники відзайменникового походження у західно-поліських говірках української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / НАНУ, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні / Ю.В. Громик. - К., 1999. - 17с.

61. Гумецька Л.О. Словотвір прислівників української актової мови XIV- XV ст. / Л.О. Гумецька // Українська мова в школі. - 1958. - № 6. - С.19-25.

62. Грещук В.В. До питання про словотвір прислівників на -о / В.В. Грещук // Мовознавство. - 1990. - № 2. - С. 38-42.

63. Діц В.О. Оцінний компонент конотації структури емоційно-експресивних синонімів (на матеріалі поетичних текстів молодомузівців) / В.О. Діц // Науковий вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія “Лінгвістика”. - Херсон, 2006. – Вип.3. - С.154-158.
64. Добровольский Д.О., Караулов Ю.Н. Идиоматика в тезаурусе языковой личности / Д.О. Добровольский, Ю.Н. Караулов // Вопросы языкознания. – М.: Наука, 1993. – Вып. 2. – С.5-15.
65. Дядюра Г.М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01/ НАНУ, Ін-т української мови / Г.М. Дядюра. - К., 2001. - 22 с.
66. Евтушевский Ю.И. О природе, типах и направлениях изучения вторичной номинации / Ю.И. Евтушевский // Вторичная номинация в современном английском языке: межвуз. сб. науч. тр. - Пятигорск: Пятигор. пед. ин-т, 1987.- С.116-128.
67. Ельмслев Л. Прологомены к теории языка / Л. Ельмслев // Новое в лингвистике. –М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1960. – Вып.1. – С.264-389.
68. Ермакова О.П. Вторичная номинация в семантической структуре многозначных производных слов / О.П. Ермакова // Способы номинации в современном русском языке. - М.: Наука, 1982 . – С.109-123.
69. Ермолаев Б.А. Категориальные аспекты психологической структуры коннотативного значения слова: автореф. дисс. ... канд. психол. наук: 190001 /МГУ / Б.А. Ермолаев. – М., 1974. – 26с.
70. Євсєєва М.Г. Специфіка конотативних значень образних номінацій в художньому тексті: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15/ Донецьк. націон. ун-т / М.Г. Євсєєва. - Донецьк, 2004. - 15с.
71. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності. Стилїстика та культура мови / С.Я. Єрмоленко.- К.: Довіра, 1999. – 431с.
72. Жежеря М.А. Ступені порівняння прислівників / М.А. Жежеря // Українська мова і література в школі. – 1970. - № 3. - С.63-66.

73. Журавлёв А.Ф. Технические возможности русского языка в области предметной номинации / А.Ф. Журавлёв // Способы номинации в современном русском языке. - М.: Наука, 1982. – С.45-109.

74. Завгородняя В.Л. Структура адвербиальных словосочетаний в современном английском языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02. 04 / ЛГУ / В.Л. Завгородняя. - Л., 1972. - 15 с.

75. Загнітко А.П. Система і структура морфологічних категорій сучасної української мови (проблеми теорії): автореф. дис. ... д-ра філол.наук: 10.02.02/ НАНУ, Ін-т мовознавства ім.О.О.Потебні / А.П. Загнітко. – К., 1992. – 39с.

76. Загоровская О. Образный компонент в значении слова / О. Загоровская // Лексические и грамматические компоненты в семантике языкового знака: межвуз. сб. науч. тр. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1983. - С. 16-23.

77. Залевская А.А. Слово в лексиконе человека: Психолингвистические исследования / А.А. Залевская. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1990. - 204с.

78. Захарова Л.Н. Коннотативный аспект наименований правителей государства в лирике А.С.Пушкина / Л.Н. Захарова // Ученые записки Симферопольского гос. ун-та им. М.В.Фрунзе. – 1999. - № 10. – С.50-55.

79. Захарова Л.Н. Лингвокультурные коннотации как исторический фон “Бориса Годунова“ А.С.Пушкина / Л.Н. Захарова // Культура народов Причерноморья. – 1998. - № 5. – С.33-37.

80. Захарова Л.М. Національно-культурні конотації іменувань найвищих державних правителів (на матеріалі творів О.С.Пушкіна): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / Таврійськ. нац. ун-т ім. В.І.Вернадського / Л.М. Захарова. - Сімферополь, 2000. - 16с.

81. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу англійської мови в 80ті - 90ті роки ХХ століття: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04/ Київськ. ун-т ім. Т.Г.Шевченка / Ю.А. Зацний. – К., 1999. – 33с.

82. Ивин А.А. Основания логики оценок / А.А. Ивин. - М.: Изд-во Моск. ун-та, – 1970. - 230с.
83. Іващенко В.Л. Конотативна семантика назв осіб у синтагматичній зумовленості їх вибору / В.Л. Іващенко // Мовознавство. – 1996. - № 4-5. – С.57-63.
84. Іващенко В.Л. Конотативно-оцінний аспект семантики назв осіб за родом діяльності, місцем проживання та національною належністю: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / НАНУ, Ін-т української мови / Іващенко Валентина Людвигівна. – К., 1997. – 190с.
85. Іващенко В.Л. Переосмислене й переоцінене в мовному гуморі / В.Л. Іващенко // Культура слова. – 1997. – Вип.50. – С.83-85.
86. Іващенко В.Л. “Швець і кравець на один комірець” (розвиток лексичних значень) / В.Л. Іващенко // Культура слова. – 1997. – Вип.50. – С.41- 45.
87. Кендюшенко А.Г. Про семантичну структуру речень з предикативними прислівниками / А.Г. Кендюшенко // Мовознавство. - 1990. - № 4. - С.50-54.
88. Киселева Л.А. Вопросы теории речевого воздействия / Л.А. Киселева. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1978. – 160с.
89. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови / А.П. Коваль. - К.: Вища школа, 1987. – 351с.
90. Ковбасюк Л.А. Семантический и функциональный аспект единиц вторичной номинации с компонентом “цветонаименование” в современном немецком языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04/ Киевск. нац. лингв. ун-т / Л.А. Ковбасюк. - К., 2004. - 20с.
91. Колоїз Ж.В. Українська оказіональна деривація: монографія / Ж.В. Колоїз. – К.: Акцент, 2007. – 311с.
92. Коломієць Л.І., Майборода А.В. Прислівник // Сучасна українська літературна мова. Морфологія / За ред. І.К.Білодіда. - К.: Наукова думка, 1969. - С.430-473.

93. Колшанский Г.В. Соотношение субъективных и объективных факторов в языке / Г.В. Колшанский. – М.: Наука, 1975. – 231с.
94. Коптева Т. Лексичний аналіз байкерського сленгу / Т. Коптева // Українська мова та література. – 2006. - № 38 (жовтень). – С.15-17.
95. Косович О.В. Прагматика оказіональних одиниць у сучасній французькій мові / О.В. Косович // Мова і культура. - К.: Видавничий Дім Д.Бураго, 2004. - Вип.7. - Т. VI. - С.160-166.
96. Коцюк Л.М. Системні та функціональні характеристики англійських прислівників місця та напрямку: дис. ... канд. філол. наук / 10.02.04 / Коцюк Леся Миколаївна. – Луцьк, 2003. – 284 с.
97. Краткая философская энциклопедия /Под ред. Губского Е.Ф., Кораблева Г.В, Лутченко В.А. - М.: Изд-кая групп. Прогресс – Энциклопедия, - 1994. - 576 с.
98. Кубрякова Е.С. Теория номинации и словообразование / Е.С. Кубрякова // Языковая номинация (виды наименований). - М.: Наука, 1977. – С. 222-304.
99. Кузнецова Э.В. Лексикология русского языка / Э.В. Кузнецова. - М.: Высшая школа.- 1989. - 216с.
100. Культура русской речи: Энциклопедический словарь–справочник / Под ред. Иванова Л. Ю. - М.: Флинта, 2003. - 840с.
101. Курс сучасної української літературної мови /За ред. Жовтобрюха М.А., Кулика Б.М. – 4-те вид. - К.: Вища школа, 1972. – Ч.І. - 400с.
102. Кутуза Н.В. Специфіка ергонімної конотації / Н.В. Кутуза // Мова і культура. - К.: Видавничий Дім Д.Бураго, 2005. – Вип. 8. - Т. II. - С.184-190.
103. Леонова М.В. Прислівники в буковинських говорах / М.В. Леонова // Питання історії і діалектології східнослов'янських мов. - Львів, 1961. – Кн.2.- С.92-102.

104. Леонтьев А.А. Общие сведения об ассоциациях и ассоциативных нормах / А.А. Леонтьев // Словарь ассоциативных норм русского языка.- М.: Изд-во Моск. ун-та, 1977. – С.5-16.
105. Леонтьев А.А. Психологическая структура значения / А.А. Леонтьев // Семантическая структура слова: Психолингвистические исследования. – М.: Наука, 1971. – С.7-19.
106. Леонтьев А.А. Что такое язык ? / А.А. Леонтьев. - М.: Педагогика, - 1976. – 96с.
107. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. - М.: Из-во МГУ, 1975. - 304с.
108. Леонтьева О.Ф. Сміслові конотації дієслів мовлення у казковому дискурсі (на матеріалі українських народних казок про тварин): автореф. дис. ... канд. філол. наук. 10.02.01/ Національн. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова / О.Ф. Леонтьєва. - К., 2003. - 19с.
109. Летюча Л.П. Дериваційна репрезентація категорії оцінки у сучасній російській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / Національн. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова / Л.П. Летюча. - К., 2004. - 16с.
110. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. Ярцева В.Н. - М.: Советская энциклопедия, 1990. - 685с.
111. Лопатюк Н.І. Якісні прислівники на –лу в лінгвокогнітивному аспекті (на матеріалі англійської художньої прози): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/ Київськ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка / Н.І. Лопатюк. - К., 2005. – 240с.
112. Лукьянова Н.А. Экспрессивная лексика разговорного употребления (проблемы семантики) / Н.А. Лукьянова. - Новосибирск: Наука, - 1986. - 230с.
113. Лыков А.Г. Современная русская лексикология (русское окказиональное слово) / А.Г. Лыков. - М.: Высшая школа, 1976. - 119с.
114. Мазурик Д. Сучасні тенденції в оновленні лексики української літературної мови / Д. Мазурик // Вісник Львівського університету: Серія філологічна. –2000. – Вип.29. – С.177-182.

115. Маракулина Н.В. О значимости коннотативного аспекта в семантике эмоциональной лексики / Н.В. Маракулина // Коннотативные аспекты семантики в немецкой лексики и фразеологии: межвуз. темат. сб. науч. тр. - Калинин: Калинин. гос. ун-т. - 1987. – С.66-74.
116. Мартос С. Структура молодіжного сленгу під кутом зору мови міста / С. Мартос // Науковий вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія “Лінгвістика”. - Херсон, 2006. – Вип. 3. - С.170-174.
117. Масенко Л. Українська жаргонологія: проблеми становлення / Л. Масенко // Українська мова та література. – 2006. - № 38 (жовтень). – С.3-4.
118. Маслова В.А. К построению психолінгвістическої моделі коннотации / В.А. Маслова // Вопросы языкознания. - 1989. - № 1. – С.108-120.
119. Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. Стилїстика української мови / Л.І. Мацько, О.М. Мацько, О.М. Сидоренко. - К.: Вища школа, 2003. - 262с.
120. Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. Українська мова: Навчальний посібник / Л.І. Мацько, О.М. Мацько, О.М. Сидоренко. - К. : Либідь, 1998. – 416с.
121. Мацько Л. Українська мова в кінці ХХ ст. (зміни в лексиці) / Л.Мацько // Дивослово. – 2000. – № 4. - С.15-20.
122. Мезенин С.М. Образные средства языка (на материале произведений Шекспира): Учебное пособие / С.М. Мезенин. - М.: Изд- во МПГИ им. В.И.Ленина, - 1984. - 100с.
123. Мельник Л.В. Конотація ареальних фразеологізмів та її відбиття в лексико- і фразеографічних працях / Л.В. Мельник // Вісник Луганського держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка: Філогічні науки. – Луганськ, 1999. - № 5. – С.73-78.
124. Мельник Л.В. Кореляція символів-концептів і культурно-національної конотації фразеологізмів / Л.В. Мельник // Лінгвістичні

дослідження: зб. наук. праць / За заг. ред. проф. Л.А. Лисиченко. - Х.: ХДПУ, 1999. - Вип.2. – С.107-112.

125. Мельник Л.В. Культурно-національна конотація українських фразеологізмів: дис. ... канд. філол. наук 10.02.01/ Луганськ. держ. пед. ун-т / Мельник Лариса Володимирівна. - Луганськ, 2001. - 205с.

126. Мінчак Г.Б. Конотативна семантика сучасних ідеологічно забарвлених номінативних одиниць (на матеріалі української преси 90-х років ХХ століття): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київс. націон. лінгв. ун-т / Г.Б. Мінчак . - К., 2003. - 21с.

127. Молодчая Н.С. Когнитивный аспект семантических окказионализмов / Н.С. Молодчая // Вчені записки Харківського гуманітарного ін-ту “Народна українська академія”. - Х.: Око, - 2002. - Т. VIII. - С. 465-471.

128. Муқан Г.М. Морфологічна будова і способи творення прислівників / Г.М. Муқан // Українська мова і література в школі. – 1983. - № 10. - С. 23-29.

129. Муравлєва Н.В. Апеллятивация имен собственных и фоновые коннотации / Н.В. Муравлєва // Коннотативные аспекты семантики в немецкой лексике и фразеологии: межвуз. темат. сб. науч. тр. - Калинин: Калинин. гос. ун-т. -1987. – С.75-83.

130. Муромцева О. Тенденції розвитку словникового складу української літературної мови (кінець 80-х – 90-і рр.) / О. Муромцева // IV Міжнародний конгрес україністів. Мовознавство / Доповіді та повідомлення. – К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2002. – С. 22-25.

131. Назарова Т.В. Про особливості творення прислівників місця і часу в українській мові / Т.В. Назарова // Українська мова в школі. – 1958. - № 5. – С.10-12.

132. Натан Л.Н. О природе окказиональности в семантике слова (на материале современной английской художественной литературы) / Л.Н. Натан // Лексическое значение в системе языка и в тексте: сб. науч. тр. – Волгоград: ВГПИ. - 1985. - С.104-112.

133. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації (1983-2003). Словник / А. Нелюба. – Х.: ХНУ, 2004. - 136с.
134. Нестеренко І.Я. Явища непрямой номінації в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Національн. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова / І.Я. Нестеренко. – К., 1997. – 17с.
135. Нешко С.І. Афіксальне вираження конотації в англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/ Харківськ. націон. ун-т / С.І. Нешко. - Х., 2002. - 19с.
136. Нешко С.І. Влияние суффикса –ее на коннотативное значение слова в английском языке / С.І. Нешко // Вісник Харківського держ. ун-ту. – 1999. - № 435. – С.104-108.
137. Нешко С.І. Зіткнення денотації та конотації / С.І. Нешко // Філологічні студії. – Луцьк: Волинськ. обл. друк-ня, 2001. - № 2. – С. 88-94.
138. Николина Н.А. Типы и функции новообразований в прозе Н.С.Лескова / Н.А. Николина // Русский язык в школе. - 1995. - № 2. - С.79-86.
139. Ніколашина Т.І. Семантична типологія прислівників у сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук. 10.02.01/ Слов'янськ. держ. пед. ін-т / Ніколашина Тетяна Іванівна. – Слов'янськ, 1997. – 196с.
140. Німчук В.В. Словотвір прислівників прикметникового походження в закарпатських говірках / В.В. Німчук // Територіальні діалекти і власні назви. – К.: Наукова думка, 1965. – С.69-79.
141. Новиков Л.А. Семантика русского языка / Л.А. Новиков. – М.: Высшая школа, 1982. – 272с.
142. Новикова О.В. Категория оценочности в языке прозы В.П.Некрасова: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / АГУ / Новикова Ольга Викторовна. - Алмата, 1994. - 203с.
143. Отин Е.С. Развитие коннотонимии русского языка и его отражение в словаре коннотонимов / Отин Е.С. Избранные работы. – Донецк: Донеччина, 1997. – С.279-285.

144. Отин. Е.С. Словарь коннотативных собственных имен / Е.С. Отин. – Донецк : ООО “Юго-Восток, Лтд”, 2004. – 412с.
145. Отин.Е.С. Конотативна ономастична лексика // Отин Е.С. Избранные труды по языкознанию. – Донецьк: Донеччина, 1999. - С.120-130.
146. Ощипко І.Й. Українські відіменникові прислівники з суфіксами – ом (-ем, -цем), -ою (-єю), -у у порівнянні з російськими та білоруськими / І.Й. Ощипко // Українське мовознавство. – 1976. - № 4. – С.37 - 42.
147. Ощипко І.Й. Українські відприкметникові прислівники на –о, мотивовані складними твірними основами (у порівнянні з російською та білоруською мовами) / І.Й. Ощипко // Мовознавство. – 1973. – С.59-65.
148. Павел В.К. Номинация и семантика слова в ареальном аспекте / В.К. Павел // Теоретические проблемы семантики и ее отражения в одноязычных словарях. - Кишинёв: Штиинца, 1982. - С.54-58.
149. Павлов И.П. Полное собрание трудов / И.П. Павлов. - М - Л., Из-во АН СССР, -1949. - Т.3. - 604 с.
150. Павлова О. Нікнейми – віртуальні антропоніми / О. Павлова // Українська мова та література. – 2006. - № 38 (жовтень). – С.8-10.
151. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика / М.І. Пентилюк. - К.: Вежа, 1994. - 240с.
152. Пиотровская Л.А. Эмотивность как языковая категория / Л.А. Пиотровская // Вестник С.–Петербургского ун-та. Сер. 2: История, языкознание, литературоведение. - 1993. – Вып.2. - № 9. - С.41-47.
153. Поздеева Е.В. Окказиональное слово: восприятие и перевод (на материале произведений русскоязычных и англоязычных писателей: дисс. ... канд. филол. наук: 10. 02. 19 / ПГТУ / Поздеева Екатерина Владимировна. - Пермь, 2002. - 179с.
154. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови: Підручник / О.Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1992. – 248с.

155. Попова С.Н., Синкевич Е.Н. Аналогия коннотативных корреляций с оценочной доминантой на уровне слова / С.Н. Попова, Е.Н. Синкевич // Коннотативные аспекты семантики в немецкой лексике и фразеологии: межвуз. темат. сб. науч. тр. - Калинин: Калинин. гос. ун-т, - 1987. – С.90-98.
156. Почепцов Г.Г. К вопросу о классификации наречий английского языка / Г.Г. Почепцов // Ученые записки МГПИИЯ. - 1955. - Т.7. - С.79-92.
157. Примачик І. Нікнейм – “как много в этом звуке “ :), або Походження нікнеймів / І. Примачик // Українська мова та література. – 2006. - № 38 (жовтень) . – С.5-7.
158. Прокопьева С.М. Коннотативный потенциал фразеологических единиц в тексте / С.М. Прокопьева // Коннотативные аспекты семантики в немецкой лексике и фразеологии: межвуз. темат. сб. науч. тр. - Калинин: Калинин. гос. ун-т. - 1987. – С.99-103.
159. Психологический словарь /Под ред. Давыдова В.В., Запорожца А.В., Ломова Б.Ф. - М.: Педагогика, 1983. – 448с.
160. Пупченко Б.В., Коржева Л.Б. Словообразовательные средства современного английского языка и вопросы вторичной номинации / Б.В. Пупченко, Л.Б. Коржева // Вторичная номинация в современном английском языке: межвуз. сб. науч. тр. / Пятигорск: Пятигор. пед. ин-т. - 1987. - С.3-12.
161. Ромметвейт Р. Слова, значения и сообщения / Р. Ромметвейт // Психолингвистика за рубежом: сб. ст. – М.: Наука, 1972. – С.53-86.
162. Рящина М.Э. Конверсия и вторичная номинация / М.Э. Рящина // Вторичная номинация в современном английском языке: межвуз. сб. науч. тр. - Пятигорск: Пятигор. пед. ин-т. - 1987. - С.51-58.
163. Самійленко С.П. З історичних коментарів до української мови. Прислівник / С.П. Самійленко // Українська мова в школі. – 1956. - № 6. – С.10-19.

164. Сапожникова О.С. Коннотативные значения французских лексических единиц / О.С. Сапожникова // Иностранные языки в школе. - 1985. - № 6. – С.14-18.

165. Сапожникова О.С. К семантической систематизации коннотативных значений / О.С. Сапожникова // Филологические науки. - 2003. - № 2. - С.70-78.

166. Сербенська О.А., Волошак М.Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / О.А. Сербенська, М.Й. Волошак. – К.: Вид. центр “Просвіта”, 2001. – 204с.

167. Сербенська О. Інновації у мові сучасних українських мас-медіа / О. Сербенська // 125 років Наукового товариства ім. Т. Шевченка: зб. наук. праць і матеріалів. – Львів, 2001. – С.158-177.

168. Сіріньок К. Молодіжний сленг як складова загальномовної культури нації / К. Сіріньок // Українська мова та література в школі. – 2005. - № 5. – С.69 - 72.

169. Скребнев Ю.М. Очерк теории стилистики / Ю.М. Скребнев. - Горький: Изд-во Горьков. пед. ин-та иностр. яз. им. Добролюбова, 1975. - 175с.

170. Словник української мови: В 11т. / Голов. ред. Білодід І.К. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.

171. Современный русский язык. Теоретический курс. Лексикология / Под ред. Новикова Л.А., Иванова В.В. - М.: Русский язык, 1987. – Ч.2. - 160с.

172. Солдатова С.М. Національно-культурна специфіка фразеологізмів сучасної німецької мови / С.М. Солдатова // Науковий вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія “Лінгвістика”. Херсон, 2006. – Вип. 3. - С.190-194.

173. Соловій У.В. Оцінно-образна номінація у структурі художнього тексту (на матеріалі української “малої прози” кінця ХІХ – початку ХХ століття): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01/ Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника / У.В. Соловій. - Івано-Франківськ, 2003. - 24 с.

174. Сологуб Н.М. Мовний світ Олеся Гончара / Н.М. Сологуб. – К.: Наукова думка, 1991. - 140с.
175. Соскина С.Н. Окказиональные образования научной фантастики (на материале английского языка): дисс. ... канд. филол. наук: 10. 02.04 / ЛГУ/ Соскина Светлана Николаевна. - Л., 1980 . - 188 с.
176. Стернин И.А. Из наблюдений над окказиональными семемами в значении слова / И.А. Стернин // Лексические и грамматические компоненты в семантике языкового знака: межвуз. сб. науч. тр. - Воронеж: Изд-во Воронеж. унив-та, 1983. - С.21-27.
177. Стишов О. Лексичні інновації з погляду нормативності (на матеріалі підстилю ЗМІ 90-х років ХХ століття) / О. Стишов // Українська мова: з минулого в майбутнє: матеріали наук. конферен. – К., 1998. – С.172-176.
178. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття / Л. Струганець. – Тернопіль: Астон, 2002. – 352с.
179. Струганець Л. Процес переорієнтації номінацій в сучасній українській літературній мові / Л. Струганець // Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту ім.Т.Шевченка: Філологічні науки. – Луганськ, 2001. – № 4 (36) . – С.168-176.
180. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія / За ред. Пентиліук М.І. – Херсон: ХДПУ, 1998. – 66с.
181. Сучасна українська літературна мова: Підручник /Грищенко А.П., Мацько Л.І., Плющ М. Я. та ін.; За ред. Грищенко А.П. - 3-тє вид ., допов. – К.: Вища школа, 2002. - 439 с.
182. Сучасна українська літературна мова: Підручник / Плющ М. Я., Бевзенко С.П., Грипас Н. Я та ін.; За ред. Плющ М.Я. – 2-ге вид., перероб. і допов. - К.: Вища школа, 2000. - 429с.
183. Сучасна українська мова: Підручник / Пономарів О.Д., Різун В.В., Шевченко Л.Ю. та ін.; За ред. Пономарева О.Д. - 2-ге вид., перероб. - К.: Либідь, 2001. - 400с.

184. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / За загал. ред. Білодіда І.К. - К.: Наукова думка, 1973. – 588с.
185. Сюта Г.М. Мовні інновації в українській поезії шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02/ НАНУ, Ін-т української мови / Г.М. Сюта. – К., 1995. – 20с.
186. Тараненко А.А. Языковая семантика в её динамических аспектах / А.А. Тараненко . – К.: Наукова думка, 1989. – 256с.
187. Телия В.Н. Вторичная номинация и её виды / В.Н. Телия // Языковая номинация (виды наименований). - М.: Наука, - 1977. – С. 129-222.
188. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В.Н. Телия. – М.: Наука, 1986. - 144с.
- 189.Телия В.Н. Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке / В.Н. Телия. - М.: Наука, 1981. - 269с.
- 190.Терентьева Л.П. Семантика и прагматика лексических окказионализмов: дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / МГУ / Л.П. Терентьева. - М ., 1983. - 249с.
191. Токарев Г.В. К вопросу о типологии культурных коннотаций / Г.В. Токарев // Филологические науки. - 2003. - № 3. - С.56-60.
192. Трипольская Т.А. Языковые механизмы эмоциональной и оценочной интерпретации действительности / Т.А. Трипольская // Проблемы интерпретационной лингвистики: сб. науч. тр. – Новосибирск: НГУ, 2000. - С. 14-27.
193. Труб В. Про функціонування оцінок у значеннях лексичних одиниць (на матеріалі розмовно-просторічного лексикону з української мови) / В. Труб // Українська мова. - 2004. - № 2. - С. 56-78.
194. Тульнова М.А. Структура социокультурной коннотации слова в учебном словаре (на материале британських учебных одноязычных словарей): дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / МГУ / Тульнова Маргарита Афанасьевна. – М.: 1996. - 160с.

195. Турчак О. Оказіоналізми як об'єкт лінгвістичного дослідження / О. Турчак // Українська мова. - 2004. - № 2. - С.47-55.
196. Уздиган І.М. Відприкметникові прислівники з суфіксом –н- в українській мові / І.М. Уздиган // Українська мова і література в школі. – 1974. - № 3. – С.15-20.
197. Уздиган І.М. Прислівники на –ому, -и в українській мові / І.М. Уздиган // Українська мова і література в школі. – 1975. - № 10. – С.31-40.
198. “Українська мова”. Енциклопедія /Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін. – 3-тє вид., зі змінами і доп. – К.: Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М.П. Бажана, 2007. – 856с.
199. Уфимцева А.А. Лексическая номинация (первичная нейтральная) / А.А. Уфимцева // Языковая номинация (виды наименований). - М.: Наука, 1977. – С. 5-86.
200. Уфимцева А.А. Лексическое значение. Принцип семиологического описания лексики / А.А. Уфимцева. – М.: Наука, 1986. - 240 с.
201. Уфимцева А.А. Типы словесных знаков / А.А. Уфимцева. - М.: Наука, 1974. - 204с.
202. Филиппов А.В. К проблеме лексической коннотации // Вопросы языкознания / А.В. Филиппов. - 1978. - №1. - С.57- 63.
203. Философский энциклопедический словарь / Под ред. Ильичева Л.Ф., Федосеева Н.П., Ковалева С.М., Панова В.Г. – М.: Советская энциклопедия, - 1983. - 840с.
204. Ханпира Э.И. Оказиональные элементы в современной речи / Э.И. Ханпира // Стилистические исследования.- М.: Наука, 1972. - С. 245 – 317.
205. Харченко В.К. Взаимодействие коннотативных признаков, созначений в семантике слова / В.К. Харченко // Лексические и грамматические компоненты в семантике языкового знака: межвуз. сб. науч. тр. - Воронеж: Изд-во Воронеж.ун-та, 1983. - С.47-52.

206. Харченко В.К. Разграничение оценочности, образности, экспрессии и эмоциональности в семантике слова / В.К. Харченко // Русский язык в школе. - 1976. - № 3. - С.66-71.

207. Харченко В.К. Характеристика производных оценочных значений имен существительных в русском языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10. 02.01. / ЛГПИ / В.К. Харченко. – Л., 1973. - 17с.

208. Хидекель С.С., Кошель Г.Г. Природа и характер языковых оценок / С.С. Хидекель, Г.Г. Кошель // Лексические и грамматические компоненты в семантике языкового знака: межвуз. сб. науч. тр. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та. - 1983.- С.11-16.

209. Ходжаян Т.Р. Коннотация лексических единиц в системе и тексте / Т.Р. Ходжаян // Коннотативные аспекты семантики в немецкой лексике и фразеологии: межвуз. темат. сб. науч. тр. - Калинин: Калинин. гос. ун-т. - 1987. – С.120-126.

210. Хомяков В.А. Римфованный сленг и вторичная номинация / В.А. Хомяков // Вторичная номинация в современном английском языке: межвуз. сб. научн. тр. - Пятигорск: Пятигор. пед. ин-т. - 1987. - С.12-18.

211. Храмцова Л.Н. Презрение в эмотивно–оценочном дискурсе одной языковой личности / Л.Н. Храмцова // Проблемы интерпретационной лингвистики: сб. научн. тр. - Новосибирск: НГУ, 2000. - С. 58- 65.

212. Чапля І.К. Прислівники в українській мові / І.К. Чапля. – Х.: Вид-во ХДУ, 1960. – 124с.

213. Чернявская Е.А. Оценка и оценочность в языке и художественной речи (на материале поэтического, прозаического и эпистолярного наследия А.С.Пушкина): дисс. ... канд. филол. наук: 10. 02.01/ БГУ / Чернявская Елена Анатольевна. – Брянск, 2001. - 239 с.

214. Шанский Н.М. Лексикология современного русского языка / Н.М. Шанский. - М.: Просвещение, 1972. - 322с.

215. Шанский Н.М. Слово “оценка“ связано со словами “хаять”, “сочинение“ и “нерукотворный“ / Н.М. Шанский // Русский язык в школе. - 1993. - № 3. - С.95- 97.
216. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1987. – 190с.
217. Шаховский В.И. Коннотации и ассоциации: их взаимосвязь и отношение к лексическому значению слова / В.И. Шаховский // Лексическое значение в системе языка и в тексте: сб. науч. тр. – Волгоград: ВГПИ, - 1985. - С.27-36.
218. Шаховский В.И. К типологии коннотации / В.И. Шаховский // Аспекты лексического значения: межвуз. сб. науч. тр. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1982. - С.29-34.
219. Шеляховская Л.А. Способы фиксации семантики производных слов и речевых новообразований в словообразовательных словарях русского языка / Л.А. Шеляховская // Теоретические проблемы семантики и её отражения в одноязычных словарях. - Кишенёв: Штиинца. - 1982. – С.172-176.
220. Шендельс Е.И. Многозначность и синонимия в грамматике (на материале глагольных форм современного немецкого языка) / Е.И. Шендельс. – М.: Высшая школа, 1970. - 204с.
221. Шмелев Д.Н. Введение / Д.Н. Шмелев // Способы номинации в современном русском языке. – М.: Наука, 1982. – С.3- 44.
222. Юм Д. Сочинения: в 2-х томах / Д.Юм. - М.: Мысль, 1966. - Т.1. – 847с.
223. Юрченко Т.Г. Оказіоналізми у творчості Павла Загребельного: структурно-семантичний і стилістичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10. 02.01 / НАНУ, Ін-т української мови / Т.Г. Юрченко. – К., 2003. - 19с.

224. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. Ярцева В. Н. - 2-е изд. – М.: Большая рос. энциклопедия, 1998. - 685с.
225. Ярун Г.М. Кореляція форми і змісту в розвитку української прислівникової системи / Г.М. Ярун. – К.: Наукова думка, 1993. – 112с.
226. Alexander H.G. Meaning in Language. – Illinois, 1969. - 124p.
227. Harris Z.S. Structural linguistics. - Chicago, 1961. - P. 15-16.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Художні тексти

1. Андрухович Ю. Дванадцять обручів: Роман / Ю. Андрухович. - К. : Критика, - 2003, - 317с.
2. Антонишин С. Ображена трава / С. Антонишин // Дзвін. – 2001. - № 10. – С. 20-26.
3. Антонишин С. Світопад: Поезії / С. Антонишин // Дзвін. – 2004. – № 7. – С.2-11.
4. Багірова Л. Принесіть мені взимку ромашку. Із записника сімнадцятилітньої самітниці / Л. Багірова // Березіль. –2007. - №1-2. – С.66-103.
5. Баранов В. Притула: Конспект роману / В. Баранов // Київ. - 2002. - № 11. –С.6-42.
6. Баранов В. Сестра Сирени та інші оповідання / В. Баранов // Київ. – 2005. - № 12. –С.19-48.
7. Баранов В. Смерть по-білому: Роман-візія / В. Баранов // Київ. –2004. - № 11-12. –С.7-76.
8. Батурин С. Легенди іншої Тери. Сказання друге. Бурштинові очі / С. Батурин // Сучасність. –2007. – № 4-5. –С.15-75.
9. Бернакевич Л. Новели / Л. Бернакевич // Дзвін. – 2006. -№ 11-12. – С.88-96.

10. Бортняк А. Осіннє небо: Поезії / А. Бортняк // Дзвін. –2005. -№ 9. – С.2-7.
11. Братан М.І. Експромти дожинкові: Вірші / М.І. Братан. –Херсон: Айлант, 2006. - 68с.
12. Братан М.І. Семенівське шосе: Вибране / М.І. Братан. – К.-Херсон: Просвіта, 2007. –155с.
13. Буткевич В. Ток-шоу баби Федорки / В. Буткевич // Вітчизна. –2004. - № 11-12. –С.161-162.
14. Вертіль О. Синя криниця: Поезії / О. Вертіль // Київ. – 2006. -№ 2. – С.134-141.
15. Вівчар Г. Легка удача: Новела / Г. Вівчар // Дзвін. –2003. - № 10. – С.58-61.
16. Вінграновський М. Манюня / М. Вінграновський // Сучасність. – 2001. -№ 12. –С.5-35.
17. Вітер Р. Повернутися іншою: Поезії / Р. Вітер // Дзвін. –2006. -№ 10. – С. 19-23.
18. Вольвач П. Акорди околиць / П.Вольвач // Вітчизна. – 2007. -№3-4. – С.2-10.
19. Ворожб'янський Б. Пийте! Схвалює держава: Поезія / Б. Ворожб'янський // Голос України. – 2005. - 10 вересня. – С.12.
20. Воскобійник О. Повість моїх літ. Розділи з книжки споминів / О. Воскобійник // Березіль. –2006. -№ 5. – С. 69-147.
21. Врублевський В. Нардепка: Роман / В. Врублевський // Київ. - 2005. – № 1. – С.75-104.
22. Галюк В. Тріумф барона Едуарда: Повість-фентезі / В. Галюк // Березіль. –2006. - № 3-4. –С.49-90.
23. Гей В. Води свободи ще скуті льодами: Поезії / В. Гей // Дзвін. – 2005. - № 4. –С.2-6.
24. Герасимчук Д. Карпатський детектив: Роман / Д. Герасимчук // Дзвін. –2000. - № 10. –С.3-41.

25. Герасим'юк В. Поет у повітрі: Поезії / В. Герасим'юк // Сучасність. – 2000. - № 9. – С.5-7.
26. Гижа О. На берегах ріки: Поезії / О.Гижа // Київ. – 2000. - № 11-12. – С.89-95.
27. Гнатюк І. Завзяття: Поезії / І. Гнатюк // Дзвін. – 2005. - № 1. – С.13-16.
28. Головатий М. І щастя в особистому житті: Повість / М. Головатий // Київ. – 2005. - № 2. – С.88-120.
29. Горак Р. З Божої ласки: Роман-есе / Р. Горак // Дзвін – 2001. - № 11-12.- С. 21-108.
30. Губенко В. Роки бажань розп'яті на хресті: Поезії / В. Губенко // Вітчизна. – 2004. - № 7 - 8. – С.8-14.
31. Гуменюк В. Місячне відлуння: Поезії / В. Гуменюк // Дзвін. –2002. - № 3. –С.11-13.
32. Гуцало Є. Зелена воля: Повість / Є. Гуцало // Дніпро. – 2002. - № 5-6. –С.27-59.
33. Давиденко В. В суміжних ріках часу: Поезії / В. Давиденко // Київ. – 2005. -№ 9. –С.104-108.
34. Дзюба І. Не окремо взяте життя: Спогади і роздуми / І. Дзюба // Київ. – 2007. - № 9. –С.33- 78.
35. Дідула Р. Крутий час: Роман / Р. Дідула // Дзвін. – 1999. – № 8-9. - С. 3-76.
36. Дідула Р. Повернення / Р. Дідула // Дзвін. – 2000. - № 7. – С.71-80.
37. Дідула Р. Тиждень громів / Р. Дідула // Дзвін. – 2005. - № 4. – С.143-146.
38. Дідула Р. Час і пора: Роман-мозаїка / Р. Дідула // Дзвін . – 2004. - № 9. – С.41-74.
39. Дідула Р. Час і пора: Роман-мозаїка / Р. Дідула // Дзвін . – 2008. - № 1. – С.30-49.

40. Дімаров А. Поема про камінь / А. Дімаров // Березіль. – 2000. - № 7-8. – С.47-113.
41. Дітчук М. Поговори зі мною: Поезії / М. Дітчук // Дзвін. – 2005. - № 3. – С.10-13.
42. Дністровий А. Дві новели / А. Дністровий // Березіль. – 2004. - № 12. – С.17-24.
43. Доценко А. Кореспондент радіо “Свобода” / А. Доценко // Березіль. – 2005. - № 9. – С.61-145.
44. Драч І.Ф. Берло: Книга поезій / І.Ф. Драч. – К.: Грамота, 2007. – 912с.
45. Драч І. Київське небо: Поезії / І. Драч // Київ. – 2002. - № 4-5. – С.8-13.
46. Дроб’язко П. Перший поцілунок / П. Дроб’язко. – К.: Оріяни, 2003.- 124с.
47. Дудар Є. Спогади про себе (Фрагменти з мого бурхливого і неспокійного життя) / Є. Дудар // Дніпро. – 2002. - № 3-4. – С.27-70.
48. Думанська О.І. Ексклюзив: Роман, повість / О.І. Думанська. – Львів: Каменяр, 2002. – 179с.
49. Жиленко І.В. Євангеліє від ластівки / І.В. Жиленко. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2006.- 488с.
50. Жиленко І. Хай на небі – все земне ... . Поезії / І. Жиленко // Київ. – 2002. – № 1-2. –С.38-47.
51. Жолдак Б. Наверле: Оповідання / Б. Жолдак // Березіль. – 1999. - № 11-12. –С.32-43.
52. Забужко О. Музей покинутих секретів. Розділи з нового роману / О. Забужко // Березіль. – 2005. - № 9. – С.17-52.
53. Забужко О. Музей покинутих секретів. Розділи з нового роману / О. Забужко // Березіль. – 2005. - № 10. –С.16-86.
54. Завгородній Ю. Відлуння зі схрону: Роман / Ю. Завгородній // Сучасність. – 2006. - № 7. – С.11-49.

55. Загребельний П. Брухт: Роман / П. Загребельний // Київ. – 2002. - № 9. – С.9-74.
56. Зарівна Т. Вихід з кола: Поезії / Т. Зарівна // Вітчизна. – 2002. - № 11-12. – С.4-7.
57. Захарченко А. Світ Lusoris / А. Захарченко // Сучасність. – 2004. - № 5. – С. 7-42.
58. Захарченко В. У магнієвому спаласі: Щоденник, щомісячник, щорічник / В. Захарченко // Дзвін. – 2005. - № 9. – С. 29-79.
59. Іванов Д. Зорі над Україною: Поезії / Д.Іванов // Київ. – 2007. - № 12. – С.17-23.
60. Казидуб В. Вечір кольору індиго: Поезії / В. Казидуб // Дзвін. – 2003. - № 5-6. – С.14-20.
61. Каменський К. Сповідь випадкового перехожого: Поезії / К.Каменський // Дзвін. – 1998. - № 3. - С.90-91.
62. Камінецький Я. Бриніння срібних зір: Поезії / Я. Камінецький // Дзвін. – 1999. - № 8-9. - С.83-85.
63. Камінецький Я. Калиновий любові білоцвіт: Поезії / Я. Камінецький // Дзвін. – 1998. - № 8-9. - С.79-83.
64. Каплан Ю. Юр'їв день: Поезії / Ю. Каплан // Київ. – 2002. - № 9. - С.109-115.
65. Керекеш Ю. Хабар: Оповідання / Ю. Керекеш // Дзвін. – 2004. - № 2. – С.62-73.
66. Кешеля Д. Збийвіч, або ж кіна не буде: Повість / Д. Кешеля // Дзвін. – 2001. - № 7. –С.46-66.
67. Киселиця І. Переверт: Поезії / І. Киселиця // Дзвін. – 2002. - № 9. – С.27-32.
68. Климентовська В. Визволити птаха: Поезії / В. Климентовська // Дзвін. – 2001. - № 10. - С. 13-16.
69. Коваленко І.Ю. Перлини / І.Ю. Коваленко. – К.: Логос, 2006. – 472с.

70. Колесник С. Весільні музики: Оповідання / С. Колесник // Дніпро. – 2002. - № 3-4. – С. 72-85.
71. Колодійчук Є. Смерть олігарха: Небилиця / Є. Колодійчук // Київ. – 2005. – № 1. – С.178-183.
72. Конавченко В. Я расту! / В. Конавченко // Київ. – 2000. – № 3-4. – С.177-178.
73. Косановська Л. Із восьмивіршів вичаклюю світ: Поезії / Л. Косановська // Дзвін. –2007. -№ 2. – С.2-7.
74. Косановська Л. Осінні перельоти: Поезії / Л. Косановська // Дзвін. – 1999. - № 2. – С. 78-81.
75. Косановська Л. Схитнулось небо відблиском душі: Поезії / Л.Косановська // Дзвін. – 1996. - № 1. – С.82-87.
76. Косановська Л. У дзеркалі багать: Поезії / Л. Косановська // Дзвін. – 2006. - № 3. – С.7-12.
77. Кравчук В. Біле море: Поезії / В. Кравчук // Дзвін. – 1997. - № 3. – С.98-99.
78. Краснюк В. Усе в трубу: Оповідання / В. Краснюк // Вітчизна. – 2006. - № 11-12. – С.167-169.
79. Красуцький М. Біг з перешкодами: Роман / М. Красуцький // Вітчизна. – 2003. - № 11-12. –С.103-121.
80. Кривушанський В. Історія, якої бути не могло / В. Кривушанський // Київ. – 1997. - № 3-4. –С.175-176.
81. Кривушанський В. Спочатку було слово / В. Кривушанський // Київ. – 2002. - № 6. – С.181-183.
82. Крикуненко В. Перегуками слова та крові: Поезії / В. Крикуненко // Київ. – 1998. - № 3-4. - С.21-28.
83. Крим А. Синдром Моргалова: Оповідання / А. Крим // Київ. – 2006. - № 7-8. – С.54-69.
84. Курташ-Карп Ю. Прозріння: Поезії / Ю. Курташ-Карп // Дзвін. – 2005. - № 10. – С.8-12.

85. Левицький В. НездОЛЯнність: Реаліті–повість / В. Левицький // Київ. – 2006. - № 5. –С.108-116.
86. Левун В. Розваги водяника у місяцеву повню: Роман / В. Левун // Сучасність. – 2004. -№ 1. – С. 10-50.
87. Легкий З. Дивовид: Роман / З. Легкий // Дзвін. – 1997. - № 5-6. – С.3-41.
88. Легкий З. Дивовид: Роман / З. Легкий // Дзвін. – 1997. - № 7. – С.45-81.
89. Легкий З. Страсний тиждень: Роман / З. Легкий // Дзвін. – 1999. - № 7. – С.3-60.
90. Лопата В. “Десь на дні мого серця”: Автобіографічна повість / В. Лопата // Вітчизна. –2000. - № 1-2. – С. 68-134.
91. Луб’янов І.М. Світанок: Вірші / І.М. Луб’янов. – Херсон: Айлант, 2000. – 48с.
92. Луків М.В. Балада про брата: Поезії / М.В. Луків. – К.: КП “Редакція журналу Дніпро”, 2005. – 494с.
93. Ляхович І. Розкрилля: Поезії / І. Ляхович // Дзвін. – 2004. - № 4. – С.20-23.
94. Максимчук О. Скотивсь сльозою сон: Поезії / О. Максимчук // Дзвін. – 2002. - № 8. - С.24-26.
95. Матвійчук Л.Ф. Дух Рахманний: Поезії / Л.Ф. Матвійчук. – К.: Задруга, 1999. –144с.
96. Мельничук Б. Німчич: Поезії / Б. Мельничук // Дзвін. – 2006. - № 2. – С.13-15.
97. Микита Б. У хмарах загубився мій літак: Поезії / Б. Микита // Дзвін. – 1998. - № 8-9. –С.85-87.
98. Міщенко О. На берегах десняних: Поезії / О. Міщенко // Дзвін. – 2005. - № 8. – С.9-13.
99. Міщенко О. Слуга народу: Новели / О. Міщенко // Дзвін. – 2006. - № 11-12. – С.83-87.

100. Міщук К. Гей, ти, калино, заграй на сопілці: Поезії / К. Міщук // Київ. – 2007. - № 1. – С.73-76.
101. Могилюк В. Розмова про діло або сторінками нестихаючих “Дзвонів”: Поезії / В. Могилюк // Дзвін. – 2001. - № 3. – С.154.
102. Мороз А. Притча про Мутанта: Роман / А. Мороз // Київ. – 2004. - № 9. – С.38-96.
103. Москалець К. Досвід коронації / К. Москалець // Сучасність. - 1993. - № 10. – С.15-34.
104. Мушкетик Ю. Морок: Роман / Ю. Мушкетик // Київ. – 2001. - № 1-2. – С.85-112.
105. Мушкетик Ю. Три оповідання / Ю. Мушкетик // Київ. - 1998. - № 7-8. – С.26-59.
106. Некраса О. Жити нам любо: Літературні пародії / О. Некраса // Вітчизна. – 2003. - № 5-6. – С.171-172.
107. Нечерда Б. Квадро: Роман / Б. Нечерда // Сучасність. – 1995. - № 11. – С.9-60.
108. Німенко А. Ти знаєш їхні імена, Господи: Повість / А. Німенко // Київ. – 2001. – № 5-6. - С.51-66.
109. Олексюк М. Постамент з любові: Поезії / М. Олексюк // Дзвін. – 2002. - № 9. – С.18-21.
110. Омельченко М. Свято біди: Повість / М. Омельченко // Київ. – 1999. - № 7-8. – С.80-104.
111. Павленко М. Дві новели / М. Павленко // Березіль. – 2002. - № 7-8. – С.21-27.
112. Павлів Л. Під крилом долі: Поезії / Л. Павлів // Дзвін. – 2005. - № 12. – С.8-13.
113. Павлюк І. Вертепні душі: Повість / І. Павлюк // Дзвін. – 2004. - № 8. – С. 29-51.
114. Павлюк І. Мова молекул: Повість / І. Павлюк // Сучасність. – 1998. - № 10. - С. 11-38.

115. Павлюк І. Світ як цвіт: Поезії / І. Павлюк // Дзвін. – 2006. - № 3. – С. 2-7.
116. Павлюк І. Смерть золотого міту: Поезії / І. Павлюк // Дніпро. – 2006. - № 5-6. – С.111-117.
117. Павлюк І. У краю волошкового літа: Поезії / І. Павлюк // Дніпро. – 2002. - № 9-10. –С.32-34.
118. Павлюк І. “У мені не було ще такої великої тиші...”: Поезії / І. Павлюк // Березіль. – 2006. - № 2. – С.163-166.
119. Палієнко М. Стодзвонний голос “Кобзаря “: Поезії / М. Палієнко // Дзвін. – 2003. - № 3. –С.2-10.
120. Перебийніс П.М. Пшеничний годинник: Лірика / П.М. Перебийніс. – К.: ВІК, 2005.- 352с.
121. Перлулайнен Л. Каштановий марш: Поезії / Л. Перлулайнен // Дзвін. – 2002. - № 2. – С.15-18.
122. Петренко М. “З камчатського зошита”: Поезії / М. Петренко // Дзвін. – 2005. - № 11. – С.2-10.
123. Петренко М. Пришельці: Поезії / М. Петренко // Дзвін. – 2006. - № 11-12. – С.2-6.
124. Пивовар М. Серед чистих світил: Поезії / М. Пивовар // Дзвін. – 2006. - № 2. – С.2-6.
125. Плакса М. Президентські співомовочки: Поезії / М. Плакса // Вітчизна. – 2004. - № 3-4. –С.168-170.
126. Поезія: Ліна Костенко. Олександр Олесь. Василь Симоненко. Василь Стус. –2-ге вид., доп. – К.: Наук. думка, 2000. –272с.
127. Покальчук Ю. Ритм: Соло для ударних інструментів / Ю. Покальчук // Сучасність.– 2001. - № 12. – С.46-67.
128. Покальчук Ю. Хуліган Зайчик / Ю. Покальчук // Березіль. – 2006. - № 9. – С.105-130.
129. Поклад Н. Райські птиці: Поезії / Н. Поклад // Дзвін. – 2002. - № 2. – С.5-14.

130. Прокоф'єв І. Серед вселенських веремій: Поезії / І. Прокоф'єв // Київ. - 2000. - № 1-2. –С.50-55.
131. Проць Л. Дай сил залишитись собою: Поезії / Л. Проць // Київ. – 1999. - № 7-8. – С.103 –109.
132. Пузій В. Заклятий скарб: Повість-фантазія / В. Пузій // Вітчизна. – 2002. - № 1-2. –С.11-37.
133. Різник Л. Карма: Повість / Л. Різник // Дзвін. – 1998. - № 1. - С.3-54.
134. Різник Л. Лідер, або Шахова партія на екваторі: Роман / Л. Різник // Дзвін. – 2000. - № 1. – С.3-47.
135. Різник Л. Лідер, або Шахова партія на екваторі: Роман / Л. Різник // Дзвін. – 2000. - № 2. – С.3-53.
136. Різник Л. Маргінал. Роман / Л. Різник // Дзвін. –1996. - №7. – С.3-68.
137. Різник Л. Пророк: Повість / Л. Різник // Дзвін. – 1999. - № 5-6. - С.3-46.
138. Різник Л. Усусуси на Лисоні: Історична повість / Л. Різник // Дзвін. – 1997. - № 1. – С. 3-42.
139. Різник Л. Фактор Данила Вернади: Політичний роман / Л. Різник // Дзвін. – 2001. - № 8. – С.32-104.
140. Рябий В. З нової книжки “Портрети з протягу”: Поезії / В. Рябий // Дзвін. – 1998. - № 7. – С.95-100.
141. Рябий В. Світ у краплі роси: Поезії / В. Рябий // Вітчизна. – 2005. - № 9-10. – С.9-14.
142. Рябий В. Хвилепапороть: Поезії / В. Рябий // Дзвін. – 2006. - № 1. – С.22-25.
143. Савич І. Літа гортаю: Поезії / І. Савич // Дзвін. – 1997. - № 1. – С.70-73.
144. Свиридюк А. Маленький острівець – моя душа / А. Свиридюк // Дзвін. – 2006. - № 11-12. – С.7-13.
145. Сенчик О. Жінка на тлі моря: Роман / О. Сенчик // Київ. – 2001. - № 11-12. – С.62-110.

146. Сенчик О. Незбагненна Ліза, або Досвіт перед нічю: Роман / О. Сенчик // Дзвін. – 2000. – № 2. – С.53-85.
147. Синюк С. Медовий місяць Лариси К. Повість / С. Синюк // Київ. – 2007. - № 3. –С.118-150.
148. Скоробогатько О. Тиха-тиха Зизань: Романтичний детектив / О. Скоробогатько // Дзвін. –1998. - № 7. – С.64-73.
149. Славутич Я. Чекають нас розмаяні віки: Поезії / Я. Славутич // Київ. – 2000. - № 3-4. –С.14-19.
150. Содомора А. У камені міським, що музикою став: Поезії / А. Содомора // Дзвін. – 2005. - № 4. – С.7-13.
151. Софієнко О. Вітчизняна історія: Поезії / О. Софієнко // Дзвін. – 2003. - № 11-12 . – С.2-6.
152. Софієнко О. Золота сурма: Поезії / О. Софієнко // Дзвін. – 2005. - № 7. – С.7-11.
153. Софієнко О. Із циклу “Серце у вогні”: Поезії / О. Софієнко // Дзвін. – 1998. - № 10. – С. 75-81.
154. Старчевський Б. Провінціал з Країни Дурнів: Роман / Б. Старчевський // Вітчизна . – 2005. - № 1-2. – С.21-103.
155. Старченко В. Білобережжя: Поезії / В. Старченко // Вітчизна. – 2006. - № 7-8. - С.10-14.
156. Степовичка Л. За амальгамою позичених свічад: Поезії / Л. Степовичка // Дзвін. – 2002. - №11-12. – С.15-19.
157. Столяр М. Зоря летючим семицвітом: Поезії / М. Столяр // Дзвін. – 1998. – № 2. - С.99-101.
158. Струцюк Й. Персональна / Й. Струцюк // Дзвін. – 2005. - № 7. – С.77-80.
159. Стусенко О. Оповідання / О. Стусенко // Київ. – 2007. - № 9. – С.121-128.
160. Тарасюк Г. Сні анахорета: Повість / Г. Тарасюк // Березіль. – 2004. - № 11. – С.13-69.

161. Тендюк Л. У сонячнім круговороті: Поезії / Л. Тендюк // Вітчизна. – 2001. - № 1-2. – С.11-19.
162. Терлецький В. Пісочниця для двадцятилітніх: Сповідь рок-музиканта / В. Терлецький // Березіль. – 2006. - № 11-12. – С.36-140.
163. Україна сміється: Збірка / Укладання тексту Кусайкіна Н.Д. – К.: 2008. – 464с.
164. Федорак Н. Земляне тіло: Поезії / Н. Федорак // Дзвін. –1998. - № 5-6. – С.75-80.
165. Федорук Л. Хомут: Повість / Л. Федорук // Вітчизна. – 2001. - № 1-2. – С. 20-50.
166. Федотюк П. Куди краще! / П. Федотюк // Вітчизна. – 2002. - № 1-2. – С.149-151.
167. Федотюк П. Тінь оси: Роман / П. Федотюк // Вітчизна. – 2002. - № 1-2. – С.54-103.
168. Федунець М. Очікування: Поезії / М. Федунець // Київ. – 2006. - № 1. – С.138-143.
169. Фітель О. Останній каштан: Поезії / О. Фітель // Дзвін. – 1997. - № 11-12. – С. 82-84.
170. Хаткіна Н.В. Справжня жінка / Н.В. Хаткіна. – Донецьк: ПП “КД “Перспект-Прес”, 2005. – 272с.
171. Хорунжий Ю. Прояснення. Екзотична повістина / Ю. Хорунжий // Київ. – 2007. - № 11. – С.126-166.
172. Чемерис В. Лінія Маннергейма: Повість-есе / В. Чемерис // Дніпро. – 2006. - № 11-12. - С.6-88.
173. Чіп Б. Дві таємниці: Поезії / Б. Чіп // Вітчизна. – 2003. - № 5-6. – С.18-23.
174. Чіп Б. Я учень світу. Із циклу “Над Кобзарем”: Поезії / Б. Чіп // Вітчизна. –2005. -№ 1-2. – С.8-15.
175. Черногуз О. По якій лінії? Братній памфлет / О. Черногуз // Березіль. – 2004. - № 1. –С.185-191.

176. Шевчук В. Біс плоті: Історичні повісті / В. Шевчук. - К.: Твім інтер, 1999. - 360с.
177. Шевчук В. Кордебалет: Повість / В. Шевчук // Київ. - 2005. - № 1. - С.51-70.
178. Шевчук В. На березі часу: Автобіографічна оповідь-есе / В. Шевчук // Київ. - 2002. - № 4-5. - С.14-55.
179. Шевчук В. Сфера: Повість / В. Шевчук // Дзвін. - 2005. - № 1. - С. 30-73.
180. Шинкаренко Ю. Три оповідання / Ю. Шинкаренко // Київ. - 2001. - № 3-4. - С.75-81.
181. Шковира Ю. Nova Енеїда / Ю. Шковира // Вітчизна. - 2006. - № 7-8. - С. 168-172.
182. Шовкун В. Система проти "Я". З автобіографічного циклу "Життя в абсурді" / В. Шовкун // Київ. - 1998. - № 11-12. - С.27-101.
183. Штонь Г. Містраль: Повість / Г. Штонь // Київ. - 2004. - № 3. - С.35-82.
184. Щириця П. Місто вертепних видінь: Поезії / П. Щириця // Київ. - 2007. - № 10. - С.109-122.
185. Юхниця Є. Київський поет Євген Юхниця: Поезії / Є. Юхниця. - К.: AD-WORLD, 2004. - 94.
186. Яворська О. Незабуте: Новели / О. Яворська // Дзвін. - 2005. - № 7. - С.81-95.
187. Яворський І. Вогонь молитви: Поезії / І. Яворський // Київ. - 2006. - № 7-8. - С.70-75.
188. Яремчук Г. Шуба: Новели / Г. Яремчук // Дзвін. - 1999. - № 3-4. - С.51-58.
189. Яструбова О. Міські настрої: Оповідання / О. Яструбова // Березіль. - 2007. - № 5-6. - С.79-82.

Публіцистика

1. Бадяк В. Депортація. Погляд з шістдесятилітньої віддалі / В. Бадяк // Дзвін. – 2006. - №5-6. – С.93-102.
2. Барабаш Ю. Від Хрущовської відлиги – до епохи Незалежності / Ю. Барабаш // Березіль. –2006. - № 1. – С.11-14.
3. Баранов В. Вічне місто над вічною рікою / В. Баранов // Київ. – 2004. - № 4-5. – С.8-19.
4. Баранов В. Помаранчева революція: зацікавлений погляд, уроки й висновки / В. Баранов // Київ. – 2005. - № 1. – С.13-21.
5. Бойко В. Свобода слова і заготівля кормів / В. Бойко // Вітчизна. – 2003. - № 7-8. –С.138-142.
6. Бойко В. Столична влада – як завжди, з народом. Помаранчевий репортаж / В. Бойко // Вітчизна. – 2004. - № 11-12. –С.87-91.
7. Боярська Н., Патиківський Ю. Пресу “замовляли”? / Н. Боярська, Ю.Патиківський // Україна молода. – 2007. – 21 серпня. – С.6.
8. Бровченко В. Вікнина. Сторінки спогадів / В. Бровченко // Дніпро. – 2003. - № 9-10. – С.110-135.
9. Бураковський О. Рух, євреї, Україна. Роздуми іногородця / О. Бураковський // Київ. –1997. -№ 3-4. –С.102 -111.
10. Вауліна О. Цифра “9” і в назві, і в кошторисі / О. Вауліна // Голос України. – 2005. –30 вересня.- С.12.
11. Віценя Л. І немає між землею і небом межі ... / Л. Віценя // Слово Просвіти. – 2006. - 2-8 лютого. – С.14.
12. Волошка Л. Синій-синій іній впав на помаранч / Л. Волошка // Україна молода. – 2006.- 15 червня. – С.1.
13. Глушко О. Ми є народ / О. Глушко // Вітчизна. – 2001. - № 1-2. – С.2-10.
14. Гнатюк І. Свіжими слідами. Нотатки / І. Гнатюк // Вітчизна. – 2003. - № 5-6. – С.112-125.

15. Гонта М. Загублені мільйони “універу” / М.Гонта // Україна молода. – 2007. – 7 серпня. – С.8-9.
16. Горіславець В. Переможний салют і попіл після нього / В. Горіславець // Київ. – 2005. - №5. – С.2-8.
17. Горова Д. Наївно. Супер / Д. Горова // Україна молода. – 2006. – 1 липня. – С.10.
18. Горова Д. Удар! Ще удар! / Д. Горова // Україна молода. – 2006. - 1 червня. – С.10.
19. Горова Д. Ударим прокатом по піратах! / Д. Горова // Україна молода. – 2006. - 20 червня. – С.13.
20. Грабовський С. УПА під оглядом постколоніального дискурсу / С. Грабовський // Сучасність. – 2007. - № 3. – С.97-100.
21. Гринів О. Немає життя малоросові без московського ланцюга / О. Гринів // Березіль. –2002. - № 7-8. – С.3-9.
22. Дідула Р. Революція з усмішкою на устах / Р. Дідула // Дзвін. – 2005. - № 1. – С.141-155.
23. Дідушок І. Наслідуючи Гондурас / І. Дідушок // Україна молода. – 2010. – 27 січня. – С.4.
24. Дмитренко О. Без мови - немає народу ... / О. Дмитренко // Київ. – 2006. - № 7-8. –С.127-146.
25. Довгаль С. Непедагогічна поема / С. Довгаль // Україна молода. – 2007. – 24 травня. –С.11.
26. Дрозд В. Линвоходці над ареною з дикими звірами / В. Дрозд // Київ. – 2003. - № 1. –С.6-9.
27. Інформація “УМ”. “Книгоманія” по-вакарчуківськи” // Україна молода. –2006. – 2 серпня. –С.9.
28. Кіндратенко А. Провал затії з трьома сотнями / А. Кіндратенко // Україна молода. –2007. –14 червня. –С.10.
29. Коваль Ю. Ви волі хотіли? / Ю. Коваль // Дзвін. – 1997. - № 1. - С.2.

30. Коваль Ю. Головне – почати, або кінець спікеріади / Ю. Коваль // Дзвін. –2000. - №3. – С.160.
31. Ковтун Т. Що відбувається з долларом? / Т. Ковтун // Україна молода. – 2006. - 1 липня. – С.2.
32. Колодійчук Є. Дорога до себе / Є. Колодійчук // Київ. – 2004. - № 11-12. – С.2-6.
33. Кондратюк А. Київські краєвиди / А. Кондратюк // Київ. – 2005. - № 5. – С.114-127.
34. Конопелько П. Вона “зриває” вибори, вони голосують / П.Конопелько // Україна молода. – 2010. - 9 лютого. - С.4.
35. Костюкевич В. Область без голови. Що залежить від губернатора? / В. Костюкевич // День. – 2007. - 24 жовтня. – С.4.
36. Кривда М. Сервіс по-судацькому, або скільки коштує море для народу? / М. Кривда // Голос України. –2005. –16 серпня. –С.32.
37. Кріт З. Найгірший “кнопкодав” – Волков, а найбільше рук – у Беспалого / З. Кріт // Україна молода. – 2004. – 23 січня. – С.3.
38. Кріт З. Останній доказ “розпусників” / З. Кріт // Україна молода. – 2006.- 3 серпня. - С.1.
39. Кріт З. Повістка в комплекті з хамством / З. Кріт // Україна молода. – 2008.- 18 липня. - С.4.
40. Куш Л. “Білий лебідь” продавали по-білому ...” / Л. Куш // Голос України. – 2005. – 14 квітня. - С.2.
41. Куш Л. ... Ні, по-чорному / Л. Куш // Голос України. – 2005. - 14 квітня.– С.2.
42. Лесюк М. Не оскверняймо душі свої / М. Лесюк // Літературна Україна. – 2004. – 15січня. – С.4.
43. Лисецький С. Індустрія чи мистецтво? / С. Лисецький // Сучасність. – 2006. - № 2. – С.109-115.
44. Малишевський І. Диптих про Є.О. Патона / І. Малишевський // Вітчизна. – 2003. – №9-10. – С.131-150.

45. Мироненко І. Хроніка – 2006 / І. Мироненко // Березіль. – 2006. - № 2. – С.2 -5.
46. Музика В. Людмила Таран: “Поезія в будь-якій літературі – надзвичайна розкіш” / В. Музика // Урядовий кур’єр. – 2005. – 22 липня. - С.8-9.
47. Музиченко Я. Мертві “герої” – за Велику Румунію? / Я. Музиченко // Україна молода. – 2009. – 24 грудня. – С.9.
48. Найдюк О. Ай лав ю, дай інтерв’ю! / О. Найдюк // Голос України. – 2005. – 9 липня. - С.16.
49. Неїжмак В. Майдан чи агітмайданчик? / В. Неїжмак // Україна молода. – 2007. – 21 серпня. – С.2.
50. Нечипуренко О. Ілліч – направо, Козак - наліво / О. Нечипуренко // Новий день. – 2007. – 12 квітня. – С.19.
51. Овсієнко В. Жайвори в тенетах. Надруковане в Україні інтерв’ю з Надією Світличною / В. Овсієнко // Березіль. – 2007. - № 1-2. – С. 130-158.
52. Околітенко Н. Доля України / Н. Околітенко // Березіль. – 2002. - № 3-4. – С.3-12.
53. Онищенко О. Куди приводять мрії... / О. Онищенко // Україна молода. – 2009. – 26 лютого. – С. 8.
54. Пастушенко Л. Євангеліє від Лукавого / Л. Пастушенко // Дніпро. – 2002. - № 9-10. – С.98-109.
55. Писарська В. Тест для Президента: незадовільно / В. Писарська // Голос України. – 2005. – 29 липня.– С.6.
56. Погребінський М. Другий “Майдан” можливий тільки як фарс. Думка експертів / М. Погребінський // Слово Просвіти.– 2006. – 20-26 липня. - С.2.
57. Прес-служба Херсонського міськвиконкому // Наддніпрянська правда. – 2010. – 24 лютого. С.1.

58. Пушик С. “Колись наші предки писали ядучого листа турецькому султанові, а нащадки їздять за море по шмаття або й залишаються там у борделях” / С. Пушик // Київ. – 2001. - № 9-10. – С.9-11.
59. Пшик В. Глас вопіючого в пустелі / В.Пшик // Дзвін. –1999. -№ 1. – С.109.
60. Рева І. Помаранчевий птах з чорною позначкою, або Роман з каменем. Безсмертним / І. Рева // Наддніпрянська правда. – 2005. – 11 лютого. – С.4.
61. Решетилів В. Воля, або за нашими сподіваннями на краще / В. Решетилів // Київ. – 2001. - № 11-12. – С.111-133.
62. Решетилів В. Формула гідності / В. Решетилів // Київ. – 2007. - № 10. – С.24-54.
63. Ріпко О. Театр – це їхнє життя / О. Ріпко // Дзвін. – 2007. - № 11-12.- С. 117-121.
64. Ротай Н. Жити ВІЛЬНО / Н. Ротай // Україна молода. – 2006. - 1 грудня. – С.3.
65. Рута О. Національні особливості наших жіночих журналів / О. Рута // Слово Просвіти. – 2006. – 6-12 липня. – С.12.
66. Рябчук М. Несподівані українці / М. Рябчук // Березіль. – 2005. - № 3-4. – С.17-28.
67. Семків В.І. Драч: зізнаюся, спершу я не підтримував ідею референдуму / В.І. Семків // Україна молода. –2006. –1 грудня, - С.4-5.
68. Скобельський В. Весільна “лихоманка” по-кременчуцьки / В. Скобельський // Голос України. –2005. - 9 серпня. – С.4.
69. Скрипник В. Громаду запитати, на що гроші витратити, або чим спричинено “рейди” вінницьких депутатів / В. Скрипник // Голос України. – 2008. – 6 березня. –С.3.
70. Стадниченко В. Хіба можна втомитися від любові? / В. Стадниченко // Київ. – 2006. – № 7-8. –С.6-26.

71. Суддя В. Бандитам – тюрми? / В. Суддя // Голос України. - 2005. – 13 серпня. - С.16.
72. Суддя В. Рубака-батько / В. Суддя // Голос України. – 2005. - 22 жовтня. – С.16.
73. Тракало Я. Рейдерам потрібні... “Знання” / Я. Тракало // Україна молода. – 2007. –20лютого. –С.6.
74. Хвощ С. Високо, але недовго / С. Хвощ // Україна молода. – 2006. – 28 січня. – С.12.
75. Хвощ С. “Модний” “Оскар” / С. Хвощ // Україна молода. – 2007. – 6 лютого. – С.16.
76. Чорнота О. Таки герої! / О. Чорнота // Україна молода. – 2010. – 24 лютого. – С.8.
77. Щесняк С. Чому розплетена коса? / С. Щесняк // Україна молода. – 2007. – 12січня. – С.4.
78. Яворівський В. Обережно: радіоактивна правда / В. Яворівський // Березіль. – 2001. – №5-6. – С.3-13.
79. Яворівський В. Що ж ми за народ такий? / В. Яворівський // Дзвін. – 2001. - № 9. –С.81-94.